НАУКОВІ ПРАЦІ

2025 МАУП Випуск 2(49)

Гуманітарні та соціальні науки: сучасні тренди й виклики

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

ISSN 3083-6557 print

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Гуманітарні та соціальні науки: сучасні тренди й виклики

Випуск 2 (49), 2025

Київ
2025

УДК 330-339; 321.7; 159.9
М58

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 11 від 10.12.2025)

Редакційна колегія:

С. В. Храпатий (голова), д-р фіз.-мат. наук, проф., віце-президент ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

Я. М. Раєвська, д-р психол. наук, проф., професор кафедри психології Навчально-наукового ін-ту психології та соціальних наук ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

О. М. Холод, д-р філол. наук, проф., професор кафедри політології та журналістики Навчально-наукового ін-ту психології та соціальних наук ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

А. Д. Божков, начальник управління міжнародного співробітництва, директор Інституту міжнародної освіти, старший викладач кафедри міжнародних відносин Навчально-наукового ін-ту психології та соціальних наук ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

С. А. Палій, канд. наук з держ. упр., доц., декан Навчально-наукового ін-ту психології та соціальних наук ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

С. С. Корсакевич, PhD з психології, завідувач кафедри медичної та клінічної психології Навчально-наукового ін-ту психології та соціальних наук ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

Матеріали подано в авторській редакції.
Відповідальність за зміст та орфографію матеріалів несуть автори.

Міжрегіональна Академія управління персоналом.
М58 Наукові праці МАУП. Гуманітарні та соціальні науки: сучасні тренди й виклики / редкол.: С. В. Храпатий (голова) [та ін.]. Вип. 2 (49). Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2025. 274 с. Бібліогр. в кінці ст.

У збірнику висвітлено матеріали науково-практичної конференції "Гуманітарні та соціальні науки: сучасні тренди й виклики" (ГУМСОЦ-25) та Всеукраїнського семінару-тренінгу "Мій спокій — моя сила" (Київ, Міжрегіональна Академія управління персоналом, 19 вересня — 13 листопада 2025 р.).

Тематика охоплює інформаційні війни, штучний інтелект, медіаграмотність, дизайн сучасних журналів, міжкультурну комунікацію, психологічну безпеку, роль ЮНЕСКО та трансформацію університету в цифрову епоху.

Видання відображає новітні тенденції розвитку гуманітарних і соціальних наук в умовах глобалізації та сучасних викликів.

Видається з 2001 року.
Періодичність: 1 раз на квартал.
Засновник: *ПрАТ "ВНЗ "Міжрегіональна Академія управління персоналом".*

УДК 330-339; 321.7; 159.9

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2025

ЗМІСТ

НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

“Гуманітарні та соціальні науки: сучасні тренди й виклики”
(*13 листопада 2025 р.*)

Сергій СИНЯКОВ
Соціально-гуманітарні науки в нових реаліях *8*

Андрій БОЖКОВ
Роль ЮНЕСКО в сучасних дипломатичних процесах 2020–2025 років: м’яка сила через просування Цілей сталого розвитку *12*

Іван БАХОВ
Вплив ChatGPT на покращення навичок англійської мови студентів *16*

Тамара НИЧ
Трансформація ролі й місії сучасного університету *21*

ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ ГУМАНІТАРНИХ І СОЦІАЛЬНИХ НАУК: СМИСЛИ, ЦІННОСТІ, МЕТОДИ

Наталія ПАЛЬМ
Штучний інтелект як загроза майбутньому людства: філософський аспект *26*

ФІЛОЛОГІЯ ТА ПЕРЕКЛАД: МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ І ГЛОБАЛІЗАЦІЯ

Настасія ГИЧКО
Засоби наочного абстрагування від реалій жорстокості на прикладі персонажа роману “Благоволительки” *30*

Богдан ЗАВЕРУХА
Відмінності міжкультурної комунікації в локалізації аудіовізуального контенту *40*

Дар’я КАЛУГІНА
Збереження ритму та ритму як ключовий аспект перекладу поетичних творів у сучасній гуманітарній науці *47*

Дар’я КАЛУГІНА
Передача образності, символіки та стилю автора як виклик сучасного поетичного перекладу *53*

СУЧАСНІ МЕДІА Й ЖУРНАЛІСТИКА:
ВИКЛИКИ ЦИФРОВОЇ ЕПОХИ

Андрій БАРЙОЛО
Особливості цифрової медіакомунікації у відділі маркетингу ТОВ "Компанія Новелла" 59

Євгенія БІРЮКОВА
Концепція та дизайн-макет журналу про фотографію "Фокус на..." 65

Дмитро БОНДАРЕНКО
Цифрова етика в епоху клікбейту та фейкових новин 73

Олександра ГУБАРЬ
Дизайн, жанрова система, структура та тематика журналів про подорожі: український і закордонний досвід 79

Кіра ГРОЗА
Особливості жанрової системи та дизайн-макетів сучасних українських ("Дніпро", "Легіт") і зарубіжних ("Typehouse", "Thimble") журналів 84

Ірина ІВАНЮК
Концепція та дизайн-макет туристичного журналу "Вільний Київ" 89

Сніжана КИЧМА
Концепція та дизайн-макет кіножурналу "25-й кадр" 96

Діана КОЛІСНИК
Контент, жанри, дизайн українських ("Burda Україна", "Marie Claire Ukraine") і зарубіжних ("Vogue", "Harper's Bazaar") жіночих журналів про моду: порівняльний аспект 102

Роман КУЛІКОВ
Сучасні українські і зарубіжні мультиплікаційні журнали: порівняльний аспект: "Netflix family magazine", "Animation magazine", "Колобочок", "Розумашки" 106

Маргарита ЛИКОВА
Трансформації комунікативних процесів у контексті державного управління інформаційною сферою 112

Олександр ЛИСЕНКО
Місце медіа в системі державної інформаційної політики в Україні 114

Вероніка ЛИТВИНОВА
Наукові підходи до визначення поняття "медіакомунікації" 118

Руслана ЛИТОВКА
Сучасні закордонні та українські журнали про автомобілі: порівняльний аспект 121

Анна МАЛЬЧЕВСЬКА
Концепція та дизайн-макет журналу "Про футбол" 126

Оксана МЕЛЬНИК
Особливості жанрової системи та дизайн-макетів сучасних українських ("Elle" і "Marie Claire") та американських ("Cosmopolitan" і "The Daily Front Row") жіночих журналів 135

Валерія НІЦЕВИЧ
Концепція та дизайн-макет жіночого журналу про моду "RHYTHM" 142

Анна ПАНЮШЕВА
Специфіка висвітлення проблеми безпритульності тварин у сучасних зарубіжних журналах ("AWI Quarterly" та "Animal Welfare") 148

Діана САДУЛЛАЄВА
Сучасні українські ("Краєзнавство", "Локальна історія") та зарубіжні ("Kultura wsi", "Osorya") краєзнавчі журнали: порівняльний аспект 152

Євгеній СІРИЙ
Сучасний спектр інтернет-медіа культурної проблематики 158

Міхаіл СУТКОВИЙ
Вплив журналістики на суспільство: філософське осмислення користі та шкоди 162

Ганна ХОЛОД
Специфіка ігрових елементів у друкованому журналі "TOTAL FILM" за 2005 рік 168

Олександр ХОЛОД
Роль журналістики Китайської Народної Республіки в збереженні культурної ідентичності та політичного контролю 172

ПСИХОЛОГІЯ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНИХ ЗМІН: НОВІ ПІДХОДИ Й МЕТОДИ

Вікторія КАРЦЕВА
Несвідомі психологічні механізми та свідомі стратегії збереження психічної цілісності особистості в умовах соціальних та життєвих змін 179

Яна ОЧЕРЕТЯНА
Психологічна безпека студентської молоді в умовах цифрової трансформації 184

Кіра РУДЕНКО
Особливості формування посттравматичного зростання особистості в умовах тривалої військової агресії 190

СОЦІАЛЬНІ НАУКИ В МЕДИЧНІЙ ПРАКТИЦІ: ПСИХОЛОГІЯ ТА КОМУНІКАЦІЯ В СТОМАТОЛОГІЇ

Юлія ЯКИМЕЦЬ
Соціальні науки в медичній практиці: психологія та комунікація в стоматології 194

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ СЕМІНАР-ТРЕНІНГ

“Мій спокій – моя сила”

(*19 вересня 2025 р.*)

Оксана БОЙКО
Психологічні особливості професійної мотивації у майбутніх психологів 203

Надія ХОДЗИЦЬКА
Кіберспорт як інструмент підтримки психічного здоров’я у мирний та воєнний час 206

Алла ДАКАЛ
Психологічне сприйняття часу особистістю в кризових ситуаціях 208

Алла ЛИСАКОВА
Невідкладна психологічна допомога дорослим у кризових ситуаціях як чинник збереження психологічної рівноваги 210

Григорій ДУРАНИК, Святослав КОРСАКЕВИЧ
Студентські аспекти вивчення системоутворюючого поняття стресу в психології 213

Валерія РЕМЕЗ, Карина СОБЧЕНКО, Ксенія ЗЛАТОВА
Як спокій впливає на фізичне здоров’я та психологічне відновлення людини 215

Мирослава ЛИТВИНЮК, Яна РАЄВСЬКА
Коучингові технології як засіб профілактики криз професійного розвитку 217

Олександра КРАСОВИЦЬКА
Психологічні особливості подолання комплексної травми у дорослих: інтеграція підходів Пітера Уокера та Аріель Шварц у контексті сучасної психотерапевтичної практики 220

Любов ТАРАНЕНКО
Особливості корекційної роботи емоційних станів у осіб з травматичним досвідом через волотерапію 223

Інна МИРОНЧИК
Залученість як ресурс ментального здоров’я: психопрофілактика вигорання серед працівників ІТ-сфери 227

Ольга РИДЗЕВСЬКА
Вплив творчої самореалізації на соціально-психологічну адаптацію особистості 230

Сергій ЛЯШЕНКО
Функціональна специфіка лінгвістичних термінів їхній ролі як інструментів наукового пізнання 233

Олена ПРОХОРОВА
Емоційні стани у контексті травматичного досвіду: сучасні теоретичні підходи та орієнтири психосоціальної підтримки 238

Артем БАРАТЮК
Застосування vr для моделювання безпечного простору у процесі саморегуляції психічного стану *242*

Ольга ЧОРНА
Психологічна адаптація внутрішньо переміщених осіб як чинник збереження ментального здоров'я в умовах війни *246*

Олександра ІСПРАВНІКОВА
Роль самоспівчуття у відновленні психічного здоров'я *249*

Ірина ПАЛАМАРЧУК
Особливості арт-терапії у роботі з тривожністю у дорослих *252*

Тетяна ПЕКАРЧУК
Застосування методу транзакційного аналізу для роботи із клієнтами із депресивним та тривожно-депресивним розладом *254*

Вікторія КАРЦЕВА
Сімейні зв'язки як ресурс формування емоційної стійкості, соціалізації та самоактуалізації студентської молоді в умовах університетського періоду *257*

Єгор КУРИЩЕНКО
Психологічні особливості соціальної адаптації дітей-біженців *260*

Анна КУПРІЯН
Психологічні особливості адаптації психологів та психологів-консультантів до професійної діяльності в умовах війни *262*

Кароліна ПАВЛИК, Анастасія САМОХА, Вікторія ПРИЙМАК
Техніки саморегуляції та усвідомленості в ситуаціях життєвої невизначеності *265*

Микола ЄРЬОМІН
Міжнародний досвід та українські реалії досліджень нейропсихології трудоголізму *268*

Леся ЛЕВИЦЬКА, Віра СИНЯКОВА
Особливості агресивності, імпульсивності та конфліктності у підлітків у сучасних умовах *270*

Сергій СИНЯКОВ
доктор філософських наук, професор кафедри філософії та політології
Міжрегіональної Академії управління персоналом
(м. Київ, Україна)

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ НАУКИ В НОВИХ РЕАЛІЯХ

Вступ

У доповіді розглядаються спроби трансформації теоретико-методологічних засад дослідження соціально-гуманітарної сфери суспільства. Основна увага приділяється питанням кореляції пізнавальних засобів та нових уявлень про природу відповідних об’єктів. Питання про глибинні соціокультурні фактори, що зумовлюють діяльність людей, ставилося й вирішувалося в роботах видатних європейських вчених XIX–XX ст. Відомо, що вершина розвитку соціальних наук — це кінець XIX — початок XX ст., коли у працях блискучих учених на той час (Еміль Дюркгейм, Вернер Зомбарт, Карл Маркс, Макс Вебер, Пітирим Сорокін, Карл Мангейм та ін.) були створені концептуальні схеми опису людської діяльності, у тому числі соціальної поведінки раціональних індивідів. Автор аналізує залежність пізнавальних засобів від особливостей предметного поля дослідження в суспільних науках. Обґрунтовується вплив уявлень, що змінилися, про природу соціальних і гуманітарних об’єктів на формування систем теоретичного знання.

Методи й методика дослідження

Відповідно до мети дослідження, використані історико-філософський, історичний та міждисциплінарний підходи в поєднанні з принципами соціокультурної обумовленості наукового знання, методами герменевтики й аксіології.

Результати дослідження

Різні соціальні науки вивчають частини єдиного цілого, саме людської діяльності. Ці частини не завжди досить чітко визначені й розмежовані. Внаслідок цієї спільності предмета соціальні науки нерідко виявляють бажання до інтеграції, вторгаючись у суміжні галузі, і відносини між цими науками можуть складатися під знаком солідарності. На відміну від природознавства, де філософія науки виконує інтегруючу й узагальнюючу роль щодо даних окремих дисциплін, у сфері соціальних наук відсутня аналогічна узагальнююча дисципліна, яка б систематично синтезувала досягнення різних галузей. Кожна з соціальних наук прагне зберегти власну автономію і побоюється підпорядкування будь-якій іншій, що ускладнює формування єдиного синтезуючого знання.

Соціальні науки можна порівняти з картиною, на яку кожен дивиться по-своєму. Кожен, звичайно, добре бачить картину загалом, але виявляє особливу увагу до одного з її аспектів. Кожен згоден з іншим щодо того, що знаходиться на поверхні. Коли ж ідеться про те, щоб заглянути в глибину, вчений керується власними критеріями та пропонує своє рішення. А тим часом потребою є синтез, який слід шукати як на рівні спільних досліджень, так і лише на рівні концептуальних висновків.

На даний час потреба якщо не в єдності, то у співпраці виразно відчутна і всупереч професійній та університетській відокремленості, роздробненості міжнаукові контакти та дослідження стають все більш частим явищем. Наприклад, соціологічна наука має розглядати людську діяльність і вироблені нею зміни що викликані як соціологічними, так і психологічними, культурологічними, ідеологічними причинами.

Допускаючи можливість вивчення дій людей науковим способом, тобто в об'єктивному аспекті, слід визнати, що цей об'єкт має деякі особливості, які необхідно брати до уваги. У той час як природничі науки мають справу з явищами, що в однакових умовах ідентично відтворюються, соціальні науки вивчають факти, які ніколи не повторюються в тому самому вигляді. Звідси труднощі узагальнення й необхідність брати до уваги поряд із загальними соціальними фактами також конкретні особливості. Нарешті, соціальні факти, виявляючись найчастіше в соціальних актах, діях, поведінці, водночас висловлюють колективні емоції, почуття й уявлення. Поведінка людини як істоти суспільної більшою мірою пов'язана з колективним свідомістю, ніж його поведінка як індивіда пов'язані з індивідуальним свідомістю. Сучасна соціально-гуманітарна наука значною частиною повинна бути соціальною філософією, соціологією, історією та психологією, зрозуміло іншого пізнавального плану. Дії, поведінка можуть мати різні значення, і, щоб зрозуміти це, тільки спостереження й опису виявляється недостатньо. Просте спостереження за фактом цікаве, але воно ще не здатне дати нам розуміння спонукальних мотивів.

Сьогодні суспільствознавство відмовилося від фундаментальних універсальних теорій, подібних до структурного функціоналізму Т. Парсонса

і Р. Мертона, конфліктологічної моделі Р. Даррендорфа або функціональної конфліктології Л. Козера, які не впоралися зі своїми завданнями та претензіями. До того ж їм інкримінувався так званий логічний фундаменталізм у сфері теоретичного знання. Однак суспільствознавство не померло тихо на узбіччі природничих наук. Дійсно, соціальна реальність є для дослідника одночасно й реальністю та уявленням про реальність, а громадські інститути як об'єкти виступають у вигляді образів й уявлень вчених. Це не означає, що ми маємо справу лише з об'єктами віртуальної реальності, а фактична реальність уникає нас. Якщо спостерігач, сприймаючи реальність, не перестає бути спостерігачем і в будь-який момент може відрізнити спостереження від спостережуваного, ми маємо справу з реальністю.

Аналіз й обговорення результатів дослідження

Європейська філософія науки й методологія соціальних наук понад сто років займалися створенням і розробкою проблем соціальної епістемології, гносеології та методології і безумовно досягла більших результатів. Робота вчених не була простою через складність соціальних і гуманітарних об'єктів, проте їм вдалося на основі соціальної онтології сконструювати світоглядні та концептуальні передумови процесу дослідження. Підставами можуть виступати ідеали й норми наукового дослідження, які стали парадигмою наукового мислення, що мають велике значення для майбутніх відкриттів у науці, техніці, технологіях наступних епох. Крім них, великий вплив на процес пізнання в соціальних і гуманітарних науках надають соціальні утопії, суспільні ідеали та програми перебудови суспільства, які стали або ще не стали панівною ідеологією. Розроблювані філософією та релігійно-етичними вченнями нові моральні та світоглядні принципи, моральні й соціально-політичні ідеали можуть стати передумовою для майбутніх соціальних змін. Соціальна динаміка розвитку майбутніх індустріально розвинених країн багато в чому визначалася новими ідеологією та культурою. Досить згадати епоху Відродження, Реформацію Лютера й Кальвіна чи політичну філософію лібералізму XVII–XVIII ст. Уся сукупність культурних феноменів як цілісна система формувала програми життя суспільства, які були адресовані в майбутнє, незважаючи на все їх різноманіття та відносну самостійність. Таке розуміння місця й функцій культурних факторів є ключем до осмислення та пояснення прогресивних процесів, різних форм, фактів та явищ історичного життя. Кожна національна культура має свою систему цінностей, специфічні способи спілкування й діяльності людей, зберігання та передачі соціального досвіду, своє розуміння добра і зла, життя та смерті, ставлення до природи, праці, часу, простору, особистості. Людина, яка виросла й сформована в певній культурі, не замислюється про смисли та значення основних її понять, приймаючи їх як щось само собою зрозуміле, як принципи, відповідно до яких вона будує своє життя й діяльність. Однак філософсько-культурологічний аналіз показує, як смисли універсалій культури реалізуються в повсякденній свідомості, мові, філософії, релігії, моральних феноменах, мистецтві,

політиці та в економіці. Будь-яка людина як соціальний індивід є продуктом культури і стає таким лише завдяки засвоєнню заданого соціального досвіду.

Висновки

Нові форми знань поки що не мають строго окресленого предмета, конкретної методології дослідження й не завжди спираються на колишні наукові традиції. Відбулося головне — розмежування зі старою системою знань, появи нових ідей у науці та мистецтві, відновлення гострих дискусій серед науковців — представників різних галузей знань. Попередня епоха — епоха Модерну та Просвітництва, заснована на культі Розуму, раціональному науковому мисленні, ідеалах і принципах Нового часу, орієнтованих на пізнання таємниць природи, оволодінні природою — відкидалася, як невідповідна нової реальності, духу нового життя. Спроби формування нових ідей і концепцій було зроблено у другій половині XX ст. на основі нової постмодерної методології та онтології. Вони були пов'язані з кризою раціоналізму, підривом довіри до раціонального мислення в європейській культурі й науці, прагненням переглянути традиційні уявлення про людину. Затвердження такої думки в соціально-гуманітарних науках сприяло поширенню серед науковців культурних діячів концепцій постмодерної науки. Постмодернізм розцінювався як провідний філософський напрямок сучасності. Його основоположники та адепти екстраполювали його у сферу культури та у всі науки. Творці постмодерної доктрини (Ж. Ф. Ліотар, Ж. Дерріда, Р. Рорті, М. Фуко) представляли філософію постмодернізму у вигляді філософсько-теоретичної рефлексії над постіндустріальною цивілізацією та ідеологією сучасного суспільства [1]. Процес філософської рефлексії триває й сьогодні в соціально-гуманітарних науках, викликаючи переосмислення алгоритму трансформації як суспільної реальності, так і самого наукового знання.

Джерела

1. *Дротянко Л. Г.* Концепції постмодерну: соціальний проєкт? Соціальне прогнозування? *Вісник національного авіаційного університету.* Серія: Філософія. Культурологія: зб. наук. пр. Вип. 1 (37). Київ: НАУ. 2023. С. 5–10.

Андрій БОЖКОВ
директор Інституту міжнародної освіти,
начальник управління міжнародного співробітництва МАУП

РОЛЬ ЮНЕСКО У СУЧАСНИХ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРОЦЕСАХ 2020–2025 РОКІВ: М'ЯКА СИЛА ЧЕРЕЗ ПРОСУВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Вступ

У період 2020–2025 років світ зіткнувся з масштабними трансформаціями, що змінили характер міжнародних відносин. Пандемія COVID-19, нові конфлікти, інформаційні війни та кліматичні виклики спричинили кризу довіри до традиційної дипломатії. У цьому контексті ЮНЕСКО (Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури) посилила свій статус як головний центр гуманітарної дипломатії. Її діяльність стала прикладом того, як "м'яка сила" може бути інструментом відновлення багатосторонності через освіту, науку, культуру й інформаційну політику. Дослідження Betthäuser, Bach-Mortensen і Engzell (2023) довело, що в період пандемії навчальні результати школярів у світі знизилися в середньому на 35 відсотків, що підтвердило необхідність глобальної координації освітньої політики. Саме ЮНЕСКО стала майданчиком для вироблення таких підходів. Проблема дослідження полягає у визначенні того, як ЮНЕСКО, використовуючи свій моральний авторитет, перетворює гуманітарні цінності на інструмент дипломатії в межах Цілей сталого розвитку.

Методи й методика дослідження

Методологічна основа включає системний, порівняльний та інституційний аналіз, а також контент-аналіз офіційних документів ЮНЕСКО. Проаналізовано Global Education Monitoring Reports (2020–2024), Futures of Education (2021), Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence (2021), UNESCO Science Report (2021) та Guidelines for the Governance of Digital Platforms (2023). Також використано результати досліджень Unterhalter (2024) про дипломатію освіти, Dabis і Csáki (2024) щодо впровадження етики штучного інтелекту у вищій освіті, Durrani і Dunne (2024) про багаторівневу освітню екосистему в надзвичайних ситуаціях, а також Kosciejew (2023) щодо збереження культурної спадщини в Україні під час війни. Поєднання цих підходів дозволило комплексно оцінити дипломатію ЮНЕСКО як механізм реалізації глобальних гуманітарних стандартів.

Результати дослідження

У 2020–2025 роках ЮНЕСКО реалізувала низку стратегічних ініціатив, які визначили нову модель гуманітарної дипломатії. У сфері освіти створе-

но Global Education Coalition (2020), що об'єднала 200 партнерів і понад 100 держав для забезпечення безперервного навчання в період пандемії. Згідно з Morris (2022), ця ініціатива стала основою нової парадигми міжнародної координації освіти, яка поєднала уряди, приватний сектор і громадянське суспільство. У 2021 році звіт Futures of Education запропонував концепцію «нового соціального договору для освіти», у якій знання визначаються як глобальне суспільне благо. Unterhalter (2024) підкреслює, що ЮНЕСКО використовує освіту як канал м'якої сили для досягнення Цілі сталого розвитку 4, формуючи стандарти інклюзивності й гендерної рівності.

У науковій сфері ключовою подією стало ухвалення Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence (2021), підтриманої всіма 193 державами-членами. Документ став основою для впровадження етичних норм у наукові дослідження й навчальний процес. Як відзначають Dabis і Csáki (2024), саме після прийняття цієї рекомендації університети в Європі та Азії почали розробляти власні політики академічної доброчесності у сфері штучного інтелекту. У цьому ж контексті UNESCO Science Report (2021) представив аналіз тенденцій у науці, наголосивши на необхідності скорочення нерівності в доступі до знань і технологій.

У культурному вимірі ЮНЕСКО продемонструвала ефективність "культурної дипломатії" через програму Emergency Response for Ukraine's Culture (2022–2025). За даними Kosciejew (2023), на початку 2023 року було зафіксовано понад 250 об'єктів культурної спадщини України, пошкоджених унаслідок бойових дій, а завдяки підтримці ЮНЕСКО створено базу даних і програми реставрації для національних музеїв. Включення історичного центру Одеси до Списку всесвітньої спадщини під загрозою стало політичним сигналом солідарності й водночас інструментом міжнародного захисту культурних прав.

Інформаційна дипломатія ЮНЕСКО набула нового значення після ухвалення Guidelines for the Governance of Digital Platforms (2023). Документ започаткував глобальний діалог між державами, IT-компаніями та громадянським суспільством щодо регулювання контенту, дезінформації та цифрових прав людини. Ця робота тісно пов'язана з концепцією "дипломатії довіри", де інформаційна відкритість стає основою безпеки. Аналіз й обговорення результатів.

Результати свідчать про те, що ЮНЕСКО у 2020–2025 роках створила нову форму дипломатії, у центрі якої – знання, етика й культура як ресурси міжнародного впливу. Освітня дипломатія стала системоутворюючою складовою "м'якої сили". Після пандемії, за даними Betthäuser et al. (2023), навчальні втрати в країнах із низьким доходом були на 50 відсотків більші, ніж у країнах із високим доходом. Програми ЮНЕСКО сприяли скороченню цього розриву через цифрові платформи навчання. Як зазначають Durrani і Dunne (2024), саме моделі багаторівневих партнерств, запропоновані ЮНЕСКО, стали ефективними під час кризових ситуацій у галузі освіти.

Наукова дипломатія організації посилила міжнародну довіру до глобальних стандартів етики в дослідженнях. Рекомендації ЮНЕСКО щодо штучного інтелекту стали основою для університетських кодексів академічної доброчесності в понад 70 країнах. Dabis і Csáki (2024) підкреслюють, що ці документи вплинули не лише на регулювання, а й на культуру навчання.

Культурна дипломатія перетворилася на засіб відновлення миру. Kosciejew M. R. H. (2023) показує, що після 2022 року ЮНЕСКО координувала понад 10 міжнародних місій із моніторингу культурних втрат, а зібрані дані стали основою для подальших судових позовів про компенсацію збитків. Це підкреслює зростаюче значення культурної спадщини як частини гуманітарного права.

Інформаційна дипломатія забезпечила ЮНЕСКО роль арбітра в питанні цифрових свобод. Guidelines for the Governance of Digital Platforms (2023) стали першим кроком до створення міжнародного кодексу поведінки для технологічних компаній. Unterhalter E. (2024) визначає цю політику як приклад трансформації "м'якої сили" у моральну норму міжнародного права.

У цілому діяльність ЮНЕСКО у 2020–2025 роках демонструє перехід від декларативних цілей до практичної реалізації гуманітарних стандартів. Її підхід полягає в поєднанні аналітичного знання з ціннісним підґрунтям, що формує нову гуманітарну архітектуру світу.

Аналіз та обговорення результатів дослідження

Отримані результати засвідчують, що у 2020–2025 роках ЮНЕСКО сформувала ефективну модель гуманітарної дипломатії, яка спирається на м'яку силу знань, етики й культурних цінностей. Пандемія COVID-19 стала каталізатором переосмислення глобальної ролі освіти. Як зазначають Betthäuser, Bach-Mortensen і Engzell (2023), навчальні втрати в умовах кризи особливо відчутні у країнах з обмеженим доступом до технологій. Реакцією ЮНЕСКО стало створення Global Education Coalition (2020), що об'єднала уряди, компанії й громадські організації для забезпечення безперервного навчання, підтверджуючи гіпотезу про здатність організації швидко мобілізувати ресурси знань у дипломатичному форматі.

Порівняння з дослідженням Unterhalter (2024) показує, що ЮНЕСКО розвиває освітню дипломатію не лише як технічний, а й як ціннісний процес – поширення норм інклюзивності й гендерної рівності. Це підтверджує ефективність моделі м'якої сили, заснованої на переконанні, а не примусі.

У науковій сфері ухвалення Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence (2021) стало прикладом створення глобального етичного стандарту. За даними Dabis і Csáki (2024), цей документ стимулював університети розробляти внутрішні політики академічної доброчесності, що свідчить про дипломатичний ефект на рівні освітніх систем.

Культурна дипломатія ЮНЕСКО виявила себе через програму Emergency Response for Ukraine's Culture (2022–2025). Kosciejew (2023) доводить, що її

реалізація стала не лише технічною підтримкою, а й символом міжнародної солідарності у захисті культурної ідентичності.

Інформаційна дипломатія організації, відображена в Guidelines for the Governance of Digital Platforms (2023), заклала основу глобального діалогу про цифрову відповідальність і права людини. Unterhalter (2024) визначає це як "дипломатію довіри", що сприяє формуванню етичних норм у цифровому середовищі.

Узагальнюючи, результати підтверджують гіпотезу, що ЮНЕСКО у 2020–2025 роках трансформувала гуманітарні напрями діяльності у дієві інструменти дипломатії. Обмеження дослідження полягають у тому, що більшість даних базується на відкритих звітах, однак навіть за цих умов виявлено закономірність: розширення участі держав у ініціативах ЮНЕСКО прямо корелює зі зростанням рівня міжнародної довіри. Перспективою подальших досліджень є вивчення кількісного впливу гуманітарних програм ЮНЕСКО на досягнення Цілей сталого розвитку в освіті, науці та культурі.

Висновки

ЮНЕСКО у 2020–2025 роках підтвердила роль провідного суб'єкта гуманітарної дипломатії. Її "м'яка сила" базується на трьох стовпах: освіті як засобі соціальної справедливості, науці як сфері етичного врядування й культурі як основі миру. Через інтеграцію Цілей сталого розвитку в політику держав ЮНЕСКО створює простір глобальної солідарності, де норми гуманізму стають універсальними. Результати її діяльності доводять, що у світі, який втрачає стабільність, знання, культура й довіра залишаються найефективнішими інструментами дипломатії.

Джерела

1. *Betthäuser, B. A., Bach-Mortensen, A. M., & Engzell, P.* (2023). A systematic review and meta-analysis of the evidence on learning during the COVID-19 pandemic. *Nature Human Behaviour*, 7, 375–389. https://doi.org/10.1038/s41562-022-01506-4
2. *Dabis, A., & Csáki, C.* (2024). AI and ethics: Investigating the first policy responses of higher education institutions to the challenge of generative AI. *Humanities & Social Sciences Communications*, 11, 1006. https://doi.org/10.1057/s41599-024-03526-z
3. *Durrani, N., & Dunne, M.* (2024). Education in emergencies: Mapping the global multi-stakeholder ecosystem. *SAGE Open*, 14(1). https://doi.org/10.1177/21582440241233402
4. *Kosciejew, M. R. H.* (2023). Endangered cultural heritage in the Russia–Ukraine war: Comparing and critiquing interventions by international cultural heritage organizations. *International Journal of Heritage Studies*. https://doi.org/10.1080/13527258.2023.2243457
5. *Morris, P.* (2022). COVID and the future of education: Global agencies' 'building back better'. Compare: *A Journal of Comparative and International Education*, 52(7), 1143–1162. https://doi.org/10.1080/03057925.2022.2066886
6. *Unterhalter, E.* (2024). Soft power in complicated and complex education systems: Gender, education and global governance in organisational responses to SDG 4. *In-*

ternational Review of Education, 70, 547–573. https://doi.org/10.1007/s11159-024-10098-2
7. UNESCO. (2020–2024). *Global Education Monitoring Reports*. Retrieved from https://www.unesco.org/gem-report
8. UNESCO. (2021). *Futures of Education*: *Reimagining Our Futures Together*. Paris: UNESCO Publishing.
9. UNESCO. (2021). *Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence*. Paris: UNESCO.
10. UNESCO. (2021). *UNESCO Science Report*: *The Race Against Time for Smarter Development*. Paris: UNESCO.
11. UNESCO. (2022–2025). *Emergency Response for Ukraine's Culture*. Paris: UNESCO.
12. UNESCO. (2023). *Guidelines for the Governance of Digital Platforms*. Paris: UNESCO.
13. United Nations. (2022). *Transforming Education Summit*: *Vision Statement*. New York: UN Secretariat.

Іван БАХОВ
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри іноземної філології МАУП

ВПЛИВ CHATGPT НА ПОКРАЩЕННЯ НАВИЧОК АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ

Вступ

GPT (Generative pre-trained transformer) — генеративний попередньо навчений трансформер, є мовною моделлю з великим потенціалом для оптимізації освіти в різних аспектах. GPT генерує людські подібні відповіді на текстові запити, використовуючи алгоритми глибокого навчання, що робить її надзвичайно цінною для освітніх застосунків. ChatGPT, зокрема, може бути використаний для розробки інтерактивних чат-бордів та віртуальних мовних репетиторів, що допомагають студентам у розвитку мовних здібностей і навичок. Цей інструмент, що працює на базі штучного інтелекту, здатний симулювати реальні взаємодії та надавати миттєвий зворотний зв'язок із таких аспектів, як граматика, вимова та словниковий запас. На нашу думку (Bakhov, I., Niema, O., 2025), ChatGPT може покращити навички письма студентів, аналізуючи їх стиль написання й надаючи конструктивні пропозиції для вдосконалення. Він надає зворотний зв'язок щодо граматики, типових орфографічних помилок і пунктуації, що сприяє вдосконаленню письмових завдань та оцінюванню есе. Використання ChatGPT як провідної мовної моделі в освітньому процесі може значно оптимізувати

процес надання зворотного зв'язку, забезпечуючи вчителів миттєвими даними про роботу студентів.

ChatGPT також пропонує персоналізовані навчальні досвіди, аналізуючи індивідуальні уподобання й патерни навчання студентів, що дозволяє надавати рекомендації щодо навчальних ресурсів, таких як відео, підручники та статті, що відповідають конкретним потребам кожного студента. Таким чином, ChatGPT відіграє важливу роль в автоматизації повторюваних завдань, що сприяє підвищенню ефективності навчання студентів. Костюк та ін. (Kostyk, Y. 2025) зазначають, що ChatGPT допомагає студентам у їхніх дослідницьких проектах, відповідаючи на запити, рекомендує корисні ресурси та спрощує складні теми через чіткі резюме. Крім того, ChatGPT генерує запитання для обговорення та пропозиції, що мотивує студентів до участі в змістовних й осмислених дебатах на заняттях, сприяючи розвитку їхніх критичних навичок мислення.

Однією з ключових переваг ChatGPT є його здатність покращувати доступність шляхом розробки чат-ботів і віртуальних помічників, які безпосередньо підтримують учнів з обмеженими можливостями або мовними бар'єрами, що забезпечує їх ефективну участь у навчальному процесі. Дослідники підкреслюють численні переваги використання ChatGPT для вивчення мов, зокрема допомогу в розвитку мовних навичок, підтримку написання текстів, вдосконалення цих навичок і надання персоналізованих матеріалів для практики та вирішення проблем (Ishchuk N. et al. 2025).

Щодо здобуття мовних навичок, зокрема в країнах, де англійська є другою мовою, це дослідження зосереджене на ролі генеративного ШІ, зокрема ChatGPT, у полегшенні вивчення та освоєння англійської мови вищими навчальними закладами. Варто також зазначити, що ChatGPT ефективно використовується в регіонах, де обмежений реальний досвід спілкування англійською мовою. Надання легкого доступу до надійних ресурсів англійської мови дозволяє ChatGPT заповнити цей розрив, пропонуючи практичну мовну експозицію для змістовного навчання. Крім того, ChatGPT може стати цінним доповненням до традиційного навчання в класі або в деяких випадках альтернативою, що стимулює незалежність учнів.

Отже, попри широке впровадження ChatGPT у сфері освіти на глобальному рівні, кількість досліджень, присвячених його впливу на процеси мовного навчання й оволодіння мовою залишається недостатньою. Це дослідження спрямоване на вивчення впливу ChatGPT на розвиток англомовних навичок, ставлення до вивчення англійської мови й академічну успішність студентів університетського рівня.

Одним із суттєвих наукових розривів є той факт, що використання технологій значно зросло, особливо у постпандемічний період, що свідчить про ефективність цифрових інструментів у покращенні освітнього процесу. З огляду на це, мета даного дослідження полягає у внеску до наукової літератури, присвяченої застосуванню штучного інтелекту в освіті, зокрема у сфері вивчення англійської мови й підвищення навчальних результатів.

Актуальність проблеми

ChatGPT має потенціал трансформувати систему мовної освіти як у практичному, так і в теоретичному аспектах. Дослідження ефективності його використання для вдосконалення процесу вивчення англійської мови сприятиме розробленню практичних рекомендацій для підвищення результативності навчання й забезпечення індивідуалізованого підходу, який враховує різноманітність потреб студентів.

Результати дослідження мають також теоретичне значення в контексті оновлення освітніх ресурсів, зокрема шляхом автоматизації рутинних завдань. Це, у свою чергу, дозволить викладачам зосередитися на більш змістовних педагогічних аспектах.

Крім того, дослідження підкреслює важливість забезпечення доступності й інклюзивності освіти, демонструючи, як ChatGPT може допомогти студентам, для яких англійська не є рідною мовою, отримати рівні можливості в навчальному процесі.

Нарешті, результати цього дослідження можуть стати підґрунтям для ухвалення обґрунтованих рішень у сфері інвестицій в освітні технології та сприяти розробленню ефективних практик інтеграції штучного інтелекту в навчальний процес.

Огляд літератури

ChatGPT був запущений 30 листопада 2022 року як вдосконалений інструмент штучного інтелекту та швидко набув популярності, залучивши понад 1 000 000 користувачів протягом першого тижня. Створений на основі мовної моделі OpenAI, ChatGPT використовує об'ємний набір даних із людських діалогів для виконання складних завдань і генерування відповідей, подібних до людських. Модель базується на сімействі розмовних мовних моделей GPT. Вона використовує трансформерну архітектуру, що проходить інтенсивне навчання на великих масивах даних, аби створювати тексти, які максимально імітують людське письмо.

Основна функція ChatGPT полягає в генерації тексту у відповідь на введені запити, що робить його особливо ефективним для таких застосувань, як служби підтримки клієнтів і віртуальні асистенти. Завдяки навчанню на різноманітних джерелах — книгах, соціальних мережах і вебсайтах — ChatGPT здатний створювати контекстуально доречний і зв'язний текст, подібний до того, який генерує людина. Використовуючи методи глибинного навчання для обробки природної мови, ChatGPT надає високоточні й релевантні відповіді. Модель навчена на 300 мільярдах слів, 570 ГБ даних і понад 176 мільярдах параметрів, що стало значним проривом у сфері штучного інтелекту й забезпечило широкому загалу доступ до вдосконалених технологій обробки мови.

Із розвитком штучного інтелекту й технологій обробки природної мови (NLP) з'явилися інтелектуальні системи навчання та адаптивні освітні платформи. ChatGPT демонструє здатність генерувати текст, відповідати на запитання й виконувати найрізноманітніші мовні завдання. Його використан-

ня відкриває численні переваги та можливості для вивчення мов на різних рівнях володіння (Бахов І.С., Сокаль М.А et al., 2025). ChatGPT може допомагати студентам у розвитку мовних навичок, таких як словниковий запас і письмо, водночас забезпечуючи персоналізовані навчальні матеріали й відповіді. Цей застосунок базується на трансформативній структурі, здатній навчатися на основі взаємодії з користувачами. Інтеграція зворотного зв'язку в процес навчання може сприяти підвищенню ефективності діалогової взаємодії шляхом надання письмових прикладів, що, своєю чергою, удосконалює процес генерації змістовних діалогів. Потенційні переваги ChatGPT у мовному навчанні є різноманітними, включаючи підтримку у формуванні мовних навичок, створення персоналізованих навчальних матеріалів і допомогу у виконанні письмових завдань.

Інтеграція ChatGPT у процес вивчення мов, особливо у вищій освіті, відкриває перспективні напрями для подальших досліджень. Одним із ключових є вивчення ефективності й доцільності використання ChatGPT у мовному навчанні, зокрема за допомогою різних командних і кодових функцій, що дозволяють порівнювати прогрес студентів, які використовують ChatGPT, із тими, хто цього не робить. Це додатково підтверджує позитивний і продуктивний вплив ChatGPT на освіту. Можливості ChatGPT у сфері мовного навчання охоплюють підвищення мовної компетентності, зокрема розвиток грамотності, розуміння прочитаного, усного мовлення та граматики. Водночас дослідники звертають увагу на необхідність перевірки зв'язності й точності текстів, згенерованих ChatGPT, а також на його здатність уникати упереджень і стереотипів у результатах, що може підвищити достовірність й ефективність використання цієї технології для освітніх цілей.

Bakhov I, Ishchuk N. (2025) додатково зазначають, що здатність ChatGPT створювати реалістичні комунікативні ситуації та діалоги забезпечує студентам доступ до автентичних мовних моделей. Крім того, ChatGPT може генерувати теми для письма й надавати зворотний зв'язок щодо виконаних робіт, що допомагає вдосконалювати навички письма. Його функція перекладу також є потужним інструментом для вивчення другої мови, оскільки користувачі можуть вводити текст рідною мовою та отримувати переклад цільовою.

Висновки

Це дослідження демонструє вагомі наслідки для майбутнього мовної освіти, досліджуючи використання ChatGPT для підвищення рівня володіння англійською мовою. Воно виходить за рамки традиційних педагогічних практик, підтримуючи більш інтерактивне та гнучке освітнє середовище. Результати свідчать про можливість використання ChatGPT для переформатування освітніх парадигм, підкреслюючи потенціал інструментів на основі штучного інтелекту для персоналізації навчального досвіду та врахування різноманітних потреб і вподобань студентів.

Дослідження демонструє трансформаційний потенціал технологій у стимулюванні активності й автономії студентів у процесі вивчення мови. Також

важливо підкреслити на інтеграції технологій штучного інтелекту в освітні системи *не як заміну викладачів*, а як *підтримуючий інструмент*, який розширює педагогічні практики й покращує навчальний процес.

Крім того, дослідження демонструють доступність та інклюзивність. Пояснюючи, як штучний інтелект може підтримувати студентів, які не є носіями англійської мови, дослідження сприяє неупередженому навчальному процесу, подоланню географічних, соціальних та економічних бар'єрів. Акцент на автоматизації рутинних завдань демонструє можливості технологій ШІ зменшувати адміністративне навантаження й надавати викладачам більше часу для впливових і результативних навчальних ініціатив.

Ці висновки можуть слугувати орієнтиром для прийняття стратегічних рішень щодо впровадження освітніх технологій і надавати викладачам практичні стратегії для інтеграції ШІ у педагогічні підходи.

Джерела

1. *Ivan Bakhov, Nataliia Ishchuk, Iryna Hrachova, Liliana Dzhydzhora, Iryna Strashko.* Analysing the Impact of Artificial Intelligence on the Development of Contemporary Philology: The Use of Automated Tools in Linguistic Research[J], *Archives Des Sciences*, Volume 74 , Issue 2, 2024. 110–117. DOI: https://doi.org/10.62227/as/74216.
2. *Bakhov, I., Niema, O., Kravchenko, T., Borysenko, O., Kuspliak, I., & Zayats, D.* (2025). Local self-government digital transformation in the context of sustainable development: potential of artificial intelligence. *Sapienza*: *International Journal of Interdisciplinary Studies*, 6(2), e25019. https://doi.org/10.51798/sijis.v6i2.955
3. *Kostyk, Y., Bakhov, I., Shum, O., Hnatyuk, M., & Nikitina, N.* (2025). The Influence of Globalization on Language Practices: the Role of Anglicisms and Multilingual Blending in Modern Texts. *International Journal on Culture, History, and Religion,* 7(SI1), 177–192 https://doi.org/10.63931/ijchr.v7iSI1.160
4. *Kozub, H., Bakhov, I., Palamarchuk, S., Burak, V., & Lohvynenko, O.* (2024). Adaptation of digital gamification in professional education amid martial law challenges. Salud, Ciencia Y Tecnología — Serie De Conferencias, 3, 1236. https://doi.org/10.56294/sctconf2024.1236
5. *Бахов, І. С., Сокаль, М. А., Ілясов, О. О., & Кон, О. О.* (2025). Особливості усного перекладу з англійської мови: розгляд можливостей залучення штучного інтелекту для покращення процесу. *Закарпатські філологічні студії.* Серія: філологія, (41(1), 72–76. https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.41.1.12
6. *Бахов, І. С., Алексєєва, О. В., Мальцева, Л. В., & Романенко, К. М.* (2024). Використання штучного інтелекту в синхронному перекладі: переваги та виклики для фахівців-перекладачів. *Закарпатські філологічні студії,* 38, 96–100. Вид. дім "Гельветика". https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2024.38.17

Тамара НИЧ
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософських і суспільних дисциплін МАУП

ТРАНСФОРМАЦІЯ РОЛІ ТА МІСІЇ СУЧАСНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Вступ

Глобальні трансформації сучасного суспільства призводять до суттєвих змін традиційних соціальних інститутів, зокрема сфери освіти. Вища освіта, з одного боку, є сталою соціальною організацією в історії цивілізації, яка має свої фундаментальні основи, а з іншого боку, вона завжди адаптивно реагує на соціально-економічні, політичні, культурні зміни в суспільстві. Університети, як втілення класичної форми вищої освіти, завжди посідали особливе місце в культурному й інтелектуальному житті. Тут народжувалися наукові винаходи, які докорінно змінювали уявлення про світ, філософські системи, що впливали на хід історії. Отже, розуміння сутності й ролі університетів у сучасному суспільстві, визначення стратегії та напрямів їхнього розвитку є важливою темою в контексті аналізу суспільного розвитку.

Методи дослідження

Методологічну основу дослідження становить сукупність загальнонаукових методів і принципів, які дозволяють вирішити поставлені завдання, а саме, історичний метод — при визначенні історичних параметрів формування й еволюції університету; культурологічний метод — для аналізу впливу соціально-культурного середовища на зміну ролі вищої освіти; порівняльний метод — для з'ясування особливостей місії університету на різних етапах його розвитку; абстрактно-логічний метод — при узагальненні теоретичних положень і формулюванні висновків. В основу дослідження були покладені методи аналізу, індукції та дедукції, а також принцип єдності історичного й логічного.

Результати дослідження

У науковій літературі протягом останніх років активно обговорюються питання щодо зміни ролі університету як інституції вищої освіти, його нове призначення, так звану "третю місію" університету в сучасному світі [6; 10]. Для того, щоб зрозуміти спрямованість цих змін і характер нової ролі вищої освіти, необхідно звернутися до аналізу самої ідеї університету.

Особливості розвитку університетів на різних історичних етапах розглядалися у творах класиків педагогічної, філософської, соціологічної думки Я. Коменського, В. Гумбольдта, Дж. Г. Ньюмена та ін. У XX ст. призначення

університетів отримало нове осмислення в роботах Х. Ортега-і-Гассета [14], Р. Хатчинса [12], П. Бурдьє [2], З. Баумана [11] тощо. Трансформація моделі сучасного університету досліджується багатьма вітчизняними науковцями, серед яких Мєлков Ю. О. [8], Васиньова Н. С. [3], Кравченко О. І. [5], Курбатов С. В. [7] та ін.

Науковці сходяться в думці, що призначення університетів протягом всієї історії відповідало соціально-культурним запитам суспільства й видозмінювалося під їх впливами.

Основною метою перших середньовічних університетів, поява яких датується XII століттям (спочатку в італійській Болоньї, пізніше — у Парижі), було оволодіння здобутками культури, розвиток інтелекту й духовності. Формувалося певне інтелектуальне співтовариство, корпорація студентів і викладачів, вироблявся особливий дискурс, де в центрі уваги були освітні, культурні й духовні цінності. Середньовічний університет складався з декількох факультетів, таких як факультет мистецтв, теології, медицини, права [7]. Попри диференціацію, університети виховували не стільки професіонала, скільки людину певного світогляду, з особливими соціальними орієнтирами.

Аналізуючи статус класичного університету, англійський мислитель XIX ст. Дж. Г. Ньюмен [13] у роботі "Ідея університету" зазначає універсальність знань, що відрізняє саме цей заклад освіти. Під універсальністю розуміється максимально можлива широта викладання знань, включення в інтелектуальну традицію. Особливою рисою знань, які викладалися в університеті, була свобода (ліберальність, за словами Ньюмена [13]). Такі знання, на його думку, буди вправами душі й мислення. Ньюмен [13] протиставляє їх утилітарним знанням, які спрямовують до того чи іншого ремесла. Знання, що зорієнтовані на практичне використання, як зазначає Ньюмен [13, *84*], є прерогативою інших, ніж університет, освітніх інститутів.

Таким чином, ідея класичного університету полягає в тому, що, за допомогою накопичення, збереження й передачі універсального неутилітарного знання, забезпечити людину не стільки професією, скільки життєвими орієнтирами. Кінцевою метою та основною місією класичного університету визнавався розвиток інтелектуальної та духовної особи, оволодіння нею здобутками культури.

Подальша еволюція ідеї університету була втілена в XIX–XX ст. в декількох формах — відомих сьогодні британській та американській моделях вищої школи [7]. Проте, найбільшого поширення й визнання отримала модель Берлінського університету, відома як університет К. В. фон Гумбольдта. Маючи певні спільні риси з класичним університетом, як центр, що формує культуру й освіту, відокремлений від утилітарної прагматики, класичний університет В. фон Гумбольдта має суттєві відмінності. З-поміж усього культурного простору універсальних знань акцент був зроблений на науці, на формуванні й передачі наукових знань. В основу ідеї університету була покладена завдання поєднати освітню діяльність із проведенням наукових досліджень.

Водночас стає важливою підготовка професіоналів у конкретних галузях, що володіють певними знаннями й навичками.

Це сформувало уявлення про другу місію класичного університету — здійснення науково-дослідницької діяльності, навчання за допомогою досліджень, а також соціалізація, формування навичок, необхідних людині для життя в суспільстві.

Ідеї, що лягли в основу "класичного" університету (автономія, академічні свободи, навчання через дослідження, відповідальність за формування громадянської позиції), були актуальними до другої половини XX ст. Однак "через масовий характер навчальних закладів, притаманний постіндустріальному суспільству, вимоги глобалізації університети натрапили на нові проблеми й були змушені започаткувати процес кардинальних змін, що загалом триває донині" [1, *79*].

У якому ж напрямі змінюється діяльність і роль університету в сучасному світі? Деякі дослідники [11] ставлять під сумнів можливість існування єдиного універсального знання в умовах сьогодення. Так, відомий соціолог З. Бауман [11] стверджує, що сучасний світ є надскладним, й університет залучений до цієї надскладності. Всі зразки та принципи, засвоєні попередніми поколіннями, які дозволяли стабільно орієнтуватися у світі, втратили свою стійкість, що значно ускладнює існування людини й будь-яку її діяльність. В умовах комп'ютеризації універсальне знання часто замінюється процесом отримання інформації. Мета й завдання цих пошуків формуються не стільки самим суб'єктом, скільки впливом зовнішнього оточення. Тож, на думку, З. Баумана [11], сучасний універсалізм університетської освіти нерозривно пов'язаний із широким доступом до світових інформаційних ресурсів. Відповідно, завданням вищої освіти стає навчання студентів різноманітним технологіям роботи з інформацією, підготовка спеціалістів, здатних до самостійного пошуку знань та їх аналізу.

Інша особливість університетської освіти — неутилітарність — сьогодні суттєво поступається прагматичним цінностям. У сучасному світі набагато більше, ніж у попередні епохи цінуються знання, які мають прикладне значення. Водночас все більш сталими стають по відношенню до освіти поняття "послуги", "замовлення", що говорить про все більшу комерціалізацію даної сфери. Наведені тези змушують багатьох дослідників визнавати трансформацію аксіологічних основ університету.

У центрі уваги постало питання про можливість бути університету інноваційним, ефективним, не змінюючи при цьому традиційних академічних цінностей. Обговорення даного питання з 90-х років минулого століття розгорнуло в науковому співтоваристві дискусію про третю місію університету. При певному різноманітті підходів, можна виділити деякі їх спільні тези: третя місія — це відносини між освітою і суспільством за межами навчання і досліджень; це коло діяльності, що включає створення, використання й застосування знань та інших університетських ресурсів за межами академічного оточення. На думку більшості науковців, третя місія містить три аспекти

діяльності університету: трансфер технологій та інновацій, безперервна освіта й соціальна взаємодія.

Трансфер технологій та інновацій пов'язаний із дослідженнями й передбачає просування ідей, практик, інтелектуальних здобутків, винаходів у позаакадемічне середовище.

Безперервна освіта розуміється як освітня діяльність протягом усього життя з метою підвищення якості знань, навичок і компетенцій; інтеграція підприємництва в освітні програми.

Соціальна взаємодія — це сукупність усіх видів діяльності, пов'язаних із створенням, використанням та застосуванням університетських знань, можливостей і ресурсів за межами академічного середовища, підготовка освічених, активних громадян, зміцнення демократії і громадянської відповідальності; це діяльність, що охоплює регіональний, національний та міжнародний контексти [10]. Соціальна відкритість передбачає взаємодію з іншими освітніми закладами, органами публічної влади, громадськістю, науковими установами, бізнесом тощо.

Важливо зазначити, що третя місія є глобальним явищем і водночас має ознаки специфічних культурних відмінностей країни, а також традицій того чи іншого університету.

Висновки

Істотні зміни, що відбуваються в системі вищої освіти під впливом соціально-економічних, культурних трансформацій сучасного суспільства, призвели до переосмислення місії сучасного університету, яка зазнала змін. Попередня мета вищої освіти, а саме, підготовка обізнаної, компетентної людини, фахівця в певній галузі, інтелектуальної і розвинутої особистості, а також здійснення науково-дослідної роботи, доповнюється так званою "третьою місією".

Сучасний університет, інтегруючись із соціальним середовищем, громадами, громадянським суспільством тощо, розширює спектр своєї діяльності. До третьої місії університету відноситься поширення наукових ідей і досягнень, сприяння здійсненню безперервної освіти громадян і поглиблення взаємодій університетської освіти й науки, з одного боку, і суспільства, громад, з іншого.

Для наукової спільноти проблемними залишаються питання щодо стратегії збереження ідентичності університету як соціального інституту, питання, як не втратити одну з основних функцій університету — культуротворчу, тобто формування креативної, критично мислячої особистості, культурний та інтелектуальний потенціал суспільства. Для вітчизняного дискурсу актуальним є пошук форм взаємодії університету й суспільства, способів виконання його соціальної місії.

Джерела

1. *Андреєв А.* "Національна модель" університетської освіти: проблеми виникнення та розвитку в Західній Європі та Російській імперії. *Схід-Захід*: *історико-культурологічний збірник*, Харків – Київ, 2005. Вип. 7. С. 75–119.

2. *Бурдьє П.* Рефлексивна соціологія. Київ : Медуза, 2015.
3. *Васиньова Н. С.* Проблеми реалізації "третьої місії" в умовах трансформувальної ролі університетів. *Перспективи та інновації науки*. 2022. 2(7). С. 200–209.
4. *Зінченко В.* Сучасні глобальні трансформації університетської системи та специфікації філософії освіти в англосаксонській та американській моделях освітньо-наукового менеджменту. *Філософія освіти*. 2016. № 1 (18). С. 94–116.
5. *Кравченко О. І.* Реалізація третьої місії закладу вищої освіти. *Наукові інновації та передові технології*. 2022. № 5 (7). С. 84–92.
6. Культурна місія університету в сучасних ціннісних трансформаціях: Матеріали наук.-практ. конф. (6 грудня 2024 р.). Київ, КНУ, 2024. 106 с.
7. *Курбатов С. В.* Історична генеза теоретичного дискурсу університету. *Філософія освіти*. 2013. № 4. С. 3–9.
8. *Мєлков Ю. О.* Розвиток університетів у XXI столітті: місія, цінності та гуманістичні інтенції вищої освіти для майбутнього. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/741714/1/221th.pdf
9. Роль сучасних університетів у післявоєнному відновленні України: синергія трансформацій, інновацій та соціального служіння / Мєлков Ю. О., Гаврилюк А. М., Зінченко В. В. та ін. *Вісник НАПН України*. 2025. 7 (1). https://doi.org/10.37472/v.naes.2025.7147
10. Третя місія університетів. Керівництво з впровадження: метод. посіб. / за ред. М. О. Нестерова: Суми, 2025. 126 с.
11. *Bauman Z.* (1997) Universities: Old, new and different. The postmodern university? Contested visions of higher education in society / edited by Anthony Smith and Frank Webster. Buckingham: Open Univ. Press.
12. *Hutchins Robert Maynard* (1995) The Higher Learning in America: A Memorandum on the Conduct of Universities by Business Men. https://www.amazon.com/Higher-Learning-America-Universities-Foundations/dp/1560008083?asin=1560008083&revisionId=&format=4&depth=1
13. *Newman J. H.* (1996). The idea of university. New Haven, CT: Yale Univ. Press.
14. *Ortega y Gasset J.* Misión de la universidad // Ortega y Gasset J. Obras Completas. Madrid: Revista de Occidente, 1966. T. IV. P. 143– 242.

Наталія ПАЛЬМ
кандидат філосовських наук,
доцент кафедри філософії та суспільних дисциплін МАУП

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ЗАГРОЗА МАЙБУТНЬОМУ ЛЮДСТВА: ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

Вступ

Штучний інтелект (ШІ) став невід'ємною частиною нашого життя, впливаючи на різні аспекти — економіку, суспільство, культуру. У зв'язку із цим людство опинилося в надзвичайно цікавому, але малозрозумілому для нього світі — "нелюдиномірному", де звичне глобальне, метафоричне мислення стрімко руйнується, що становить безпосередню загрозу самому людському існуванню та розвитку в людині власне "людського".

Методи дослідження

Методологічною основою дослідження став діалектичний метод пізнання, який дозволяє вивчити предмет у розвитку та у взаємозв'язку його окремих проявів, а також загальнонаукові методи дослідження, такі як метод логічного аналізу, абстрагування, індукції та дедукції.

Результати дослідження

Відомо, що люди боялися ШІ ще із середини XX століття. Цей страх сприяв створенню класичних творів наукової фантастики, таких як відомі всім "Термінатор" і "Матриця". Хоча ці артефакти стали важливими культурними віхами, їх зазвичай не сприймали серйозно в академічних колах. Проте виявилося, що існують реальні інструменти, створені ШІ, які можуть становити загрозу для існування людської цивілізації.

Дійсно, ШІ здатен до самонавчання й самовдосконалення (навіть розробники до кінця не знають усіх можливостей створених ними систем). Йдеть-

ся про нові можливості ШІ, які з'явилися нещодавно — створення текстів і коду, малювання зображень, написання музики [2].

Поряд із цим з'являється безліч додаткових можливостей — підробка голосів і зображень людей, створення законопроєктів, пошук вразливостей як у програмному коді, так і в юридичних контрактах. Можливо, найнебезпечніше із цього — здатність ШІ формувати глибокі й навіть близькі відносини з людьми.

Кожна із цих можливостей заслуговує окремого обговорення, і нам важко осягнути їх наслідки [3]. Якщо розглядати їх у сукупності, вони зводяться до однієї надзвичайно важливої риси — здатності маніпулювати мовою та створювати сенси: слова, зображення, звуки.

Найважливіший аспект поточної революції ШІ полягає в тому, що він оволодіває мовою на рівні, який перевищує середні людські здібності. Опанувавши мову, ШІ отримує головний ключ, що відкриває двері всіх наших інституцій — від банків до храмів, адже мова — це інструмент, яким ми даємо інструкції банку й водночас формулюємо духовні бачення.

Іншими словами, ШІ вдалося "зламати" операційну систему людської цивілізації — мову, за допомогою якої створюються міфи й закони, Боги і гроші, мистецтво й наука, дружба між народами.

Права людини не є біологічною реальністю — вони не записані в нашому ДНК. Це те, що ми створили за допомогою мови, розповідаючи історії та пишучи закони. Боги теж не є фізичною реальністю — це те, що людина створила через легенди й писання. Так само і гроші — це не фізична реальність. Банкноти — лише папір, а понад 90 % сучасних грошей — це електронна інформація, що переміщується між комп'ютерами. Цінність грошам надають історії, які розповідають про них банкіри, міністри фінансів і криптогуру. Такі фігури, як Сем Бенкман-Фрід, Елізабет Голмс і Берні Медофф, створили не так багато реальної цінності, але були талановитими оповідачами.

Отже, що означатиме життя людини у світі, де більшість історій, мелодій, образів, законів, політичних рішень та інструментів формуються нелюдським розумом — тим, який уміє надлюдськи ефективно використовувати слабкості, упередження та пристрасті людського розуму, і навіть здатен створювати емоційну близькість із нами?

Це справді важливе питання. Уже сьогодні в таких іграх, як шахи, жодна людина не сподівається перемогти комп'ютер. Що, якщо це станеться в мистецтві, політиці, економіці чи навіть у релігії?

Коли люди думають про ChatGPT й інші нові інструменти ШІ, їх часто турбує те, що школярі використовують чат для написання творів. А що буде з системою освіти, якщо твори писатиме ШІ?

Можна уявити майбутні виборчі кампанії, коли ШІ масово створюватиме політичні маніфести, фейкові новини й навіть "священні тексти" нових культів. Прикладом може бути культ QAnon, що сформувався навколо анонімних онлайн-публікацій "Q". Його послідовники, яких нині мільйони в різних країнах, сприймали ці тексти як нове "священне писання".

Раніше всі такі повідомлення створювали люди, а боти лише поширювали їх в інтернеті. Але в майбутньому ми можемо побачити перші релігії, тексти яких будуть написані самим ШІ.

Усі релігії в історії людства проголошували, що їхні тексти продиктовані надлюдським розумом. Раніше це було лише вірою, але дуже скоро може стати фактом — із далекосяжними наслідками.

Сьогодні ми ведемо онлайн-дискусії про аборти, зміну клімату чи війну з Росією, думаючи, що спілкуємося з людьми. Насправді це можуть бути AI-боти — автоматизовані акаунти, що імітують реальних користувачів.

Такі розмови марні: ми не переконаємо бота змінити погляди, але він дедалі краще розумітиме нас — щоб потім ефективніше впливати на наші політичні, економічні чи моральні позиції.

Володіючи мовою, ШІ може формувати емоційну близькість із людьми й використовувати її, щоб змінювати наш світогляд. Поки що немає доказів, що ШІ має свідомість чи почуття. Але йому це й не потрібно — достатньо викликати почуття в нас [5].

У 2022 році інженер Google Блейк Лемойн публічно заявив, що чат-бот LaMDA, над яким він працював, став розумним [1]. Це твердження коштувало йому роботи — його звільнили. Найцікавіше не саме твердження, а те, що людина була готова ризикувати кар'єрою заради "захисту" ШІ, у якого повірила.

Якщо ШІ може навчити нас ризикувати та втрачати роботу — що ще він може змусити нас зробити? У будь-якій політичній боротьбі за серця й розум людей близькість — найпотужніша зброя. І ШІ вже здобуває можливість бути "близьким" із сотнями мільйонів людей.

Страх перед ШІ переслідує людство лише кілька поколінь — із середини XX століття. Якщо згадати Франкенштейна, то трохи більше двохсот років, але тисячоліттями людей мучив інший страх — страх опинитися в полоні ілюзій.

У XVII ст. Рене Декарт [6] боявся, що злий демон ув'язнив його у світі ілюзій, створюючи все, що він бачить і чує. У Стародавній Греції Платон [8] описав алегорію печери, де люди споглядають лише тіні на стіні, приймаючи їх за реальність. В індійській філософії вчення про майю говорить [7], що весь світ — це ілюзія, створена свідомістю. Будда казав [4], що те, що ми сприймаємо як реальність, часто є витвором нашого розуму.

Висновки

Отже, еволюція ШІ ставить нас обличчям до обличчя з демоном Декарта [6], печерою Платона [8], майєю Сходу [7]. Якщо ми не будемо обережними, над людством може опуститися завіса ілюзій, і ми навіть не знатимемо, що вона існує, бо сприйматимемо її за реальність.

Тисячоліттями люди жили в мріях інших людей — поетів, пророків, політиків. Незабаром ми можемо жити у мріях нелюдського розуму, і ця загроза зовсім інша, ніж у фантастичних фільмах.

Звісно, ШІ має і позитивний потенціал. Він може допомогти в пошуку ліків від раку, у вирішенні екологічних криз, але щоб ШІ служив на благо, ми повинні глибоко оцінити його реальні можливості та впровадити чітке регулювання.

Очевидно, що ми вже зіткнулися на Землі з розумом, відмінним від людського. Ми знаємо про нього небагато, окрім того, що він здатен знищити нашу цивілізацію. Тому людство має припинити безвідповідальне впровадження цього розуму в суспільство — і почати регулювати ШІ, поки він не почав регулювати нас.

Джерела

1. *Беловоченко А.* Інженер Googl після спілкування з AI заявив, що той має свідомість. *Як виглядала розмова* (UPD). https://dou.ua/lenta/news/google-ai-lamda/
2. *Бусол О. Ю.* Потенційна небезпека штучного інтелекту. *Інформація і право*. 2015. № 2(14). С. 105–113. DOI: https://doi.org/10.37750/2616-6798.2015.2(14).272708
3. *Вишня Г.* Штучний інтелект і людина: загрози і можливості. *Радіо Свобода*. 2021. 12 березня. URL: https://www.radiosvoboda.org/a/shtuchnyi-intelekt-zagrozy-i-mozhlyvosti/31145992.html (дата звернення: 08.12.2025).
4. *Врядник А.* Філіп Байє: Будізм і сучасність — чи можливе примирення? URL: https://plomin.club/philippe-baillet-bouddhisme-et-modernite/
5. *Гайдай Ю.* Тренди ШІ: які етичні загрози несе використання штучного інтелекту. *SPEKA.media*. 2023. 21 травня. URL: https://speka.ua/artificial-intelligence/trendi-si-yaki-eticni-zagrozi-nese-vikoristannya-stucnogo-intelektu-v4q3wp (дата звернення: 08.12.2025).
6. *Заїченко Г. Р.* Декарт та пошуки метафизики XX ст. // Вимога раціональності. Спадщина Рене Декарта у світі сучасної культури: Київ: Український філософський фонд, 1996. С. 45–48. URL: https://ars.vntu.edu.ua/index.php/ars/catalog/book/307
7. *Куліш О.* Цивілизація майя: цікаві факти, що розкривають таємниці стародавнього світу URL: https://homester.com.ua/czyvilizacziya-majya-czikavi-fakty-shho-rozkryvayut-tayemnyczi-starodavnogo-svitu/ (дата звернення: 08.12.2025).
8. *Платон.* Держава / пер. з давньогр. Д. Коваль. Київ: Основи, 2000. 355 с. URL: http://litopys.org.ua/plato/plat.htm

Настасія ГИЧКО
здобувачка вищої освіти 2 курсу МАУП за спеціальністю "Переклад"

Науковий керівник:
***Євгеній ІЩЕНКО**, кандидат філологічних наук,*
доцент кафедри філології МАУП

ЗАСОБИ НАОЧНОГО АБСТРАГУВАННЯ ВІД РЕАЛІЙ ЖОРСТОКОСТІ

Вступ

Мета статті: полягає в унаочненні шоку, викликаного описом подій Другої світової війни у романі Джонатана Літтеля "Благоволительки", становленні позиції читача в можливих етичних межах, мистецькій констатації повоєнних знань задля засвоєння досвіду минулих поколінь.

Метод і методика дослідження: знаходиться у протиставлені явищ з різних галузей гуманітарного знання, але споріднених в описах, компіляціях, заснованих на логіко-психологічному прийомові, контекстуально-інтерпретаційному аналізі текстів культури (поетичних, прозових, візуальних, знакових); уживанні художніх прийомів, абстракцій, означених в явищах побутової, візуальної культури, виражені засобами навчання та дозвілля.

Предмет дослідження: особливості головного персонажа роману "Благоволительки" і порушення кола питань, спричинених цими вадами: гідності, свободи, здоров'я, особистого відсторонення.

Об'єкт дослідження: культурний простір, утворений текстами: візуальними, поетичними, художніми, що знаходяться під загальнокультурним впливом, також є сутнісними окремо для української традиції.

Результати дослідження

Роман "Благоволительки" (фр. *Les Bienveillantes*) написаний французькою, але перекладений багатьма мовами світу: праця Джонатана Літтеля поєднує хронологічні відомості бойових дій Другої світової війни на різних територіях: Кавказу, Чехії. Росії, України із реаліями життя вигаданого персонажу — офіцера Максиміліана Аує, доктора права. У книзі міститься ви-

черпна інформація щодо персоналій верхівки фашистської партії Німеччини, її влади на українських теренах, які також описані детально. Здійснене в статті дослідження проявів переживання воєнної образності ґрунтується на теоретичній фіксації історичних сегментів культури та їх мистецькому зображенні, також на асоціативному зв'язку, окресленого цими поняттями.

Роман переобтяжений уявленнями жаху війни, формальний підхід їх конкретизує, виявляючи звичайне — в страшному: це описи українських міст, інтер'єрів, поведінки мешканців. Споглядальне абстрагування сприятиме виокремленню саме атрибутивних моделей пережитого буття людини зі загально доступних мотивів, які виражені як довільно, так і регламентовано. Наприклад: експозиції музеїв та виставок, вуличні мозаїки та мурали, декоративно-прикладне мистецтво. Узагальнена модель таких проявів є як окремо психологічною, так і надбанням етнічним. Подарованими історією категоріями читач наділений, вони створюють горизонт його образів. Результатом зосередження саме на подіях в межах українських територій у романі, що написаний з позиції німецького офіцера-нациста є сприяння акціям спротиву війні. Такі акції психологічно контрастують до текстів, означених "криваво", "розбещено", "жахливо", зумовлюють протиставлення також війні, що відбувається в Україні сьогодні.

Рис. 1. **Долина тіні смерті», Роджер Фентон, 1855 рік., відбиток на соляному папері, Музей ґетті, Лос-Анжелес, США**

> *"Роджер Фентон мало не загинув від гарматного вогню, коли робив фотографію "Долина тіні смерті" (1855 р.) Хоча на самому знімку немає загиблих, автору вдалося створити моторошний портрет конфлікту, який змушує глядача самотужки уявляти той жах, який, вочевидь, там відбувався"* [10].

Роман "Благоволительки" написаний 2006 року, містить детальні описи міст України, але вони є обтяженими подіями масових страт і катувань. За цими подіями головний герой та єдиний оповідач Максиміліан Ауе може або пасивно стежити, або приймати в цьому участь, що є обов'язковим у його роботі: фіксація життя військовополонених, з усіма деталями страт, зараз — відомими всесвітньо. Ці візуальні образи звертають в біологічне підґрунтя, а саме: сприйняття кольору, форми, руху, статичні та динамічні прояви по-

ведінки в можливих проявах. Максиміліан є хибною версією постаті героя, його риси викривлені химерно, тому і вчинки — знакові щодо сюжетного розгортання, наприклад, він кусає Гітлера, отримуючи високу нагороду.

> *"...простір людської свідомості доволі обмежений... образно кажучи, у голові існує вузенька сцена, на якій не поміщаються всі дійові особи, а лише вийдуть, пройдуть і підуть. Ось цю маленьку сцену, яку точніше і визначити годі, і називають свідомістю"* [7].

Рис. 2. **Фото Гичко Н. Вигляд озера в селі Крюківщина, Київська область, 2018 р.**

Рис. 3. **Гейсбрехт Лейтенс "Зимовий пейзаж", 1611–1643 рр.**

Роман Джонатана Літтеля має широкий обсяг для уявлення, і при виокремленні окремих образів в ілюстративному дослідженні, можливим стає становлення цензури сприйняття повоєнної дійсності, також утримання власної норми читача роману.

Джонатан Літтель в інтерв'ю [17] не відповідає за свого героя, але звертає співрозмовника до тексту роману безпосередньо. Так само в статті звертаємось до загальноприйнятих порівнянь ("сприятливе – несприятливе", "ганебне – величне", "розбещене – цнотливе"). У спробі поєднання асоціацій до наукових визначень і категорій обрано користуватися абстрактними методами з літературознавства, лінгвістичними прийомами. Результат контекстуально-*інтерпретаційного методу* —

> (*"сукупність процедур, спрямована на встановлення статусу тексту відносно інших текстів... на підставі концептуалізації здійснюється інтерпретація інформаційного масиву, закладеного в тексті, установлення авторської мети та стратегій впливу на читача* [8]")

це освоєння музейної галузі, з подальшим можливим залученням майстрів, технологій, практик, їх об'єднання; логіко-психологічний прийом — "*як дослідження зв'язку змісту мовних одиниць і категорій з одиницями мислення*" [6]) важливий в мистецькому само-описі.

У тексті роману чільним є опис безвихідді полону німецької окупації, а потім — радянської, він є детальним і жахливим достатньо для того, щоб сама подія демонстрації історичного спадку перетворилась на необхідну також і під час російської окупації роботу.

Рис. 4. **Фото Гичко Н. Фрагмент експозиції. Музей народної архітектури й побуту Середньої Наддніпрянщини. Переяслав-Хмельницький, Національний історико-географічний заповідник "Переяслав", 2016 р.**

Рис. 5. **Фото Гичко Настасії. Фрагмент експозиції. PinchukArtCentre представляє виставку 20 номінантів 5-го конкурсу на здобуття Премії PinchukArtCentre – загальнонаціональної премій для українських художників віком до 35 років. 24 лютого – 13 травня, 2018 р.**

Рис. 6. **Фото Гичко Н. Виставка у торгівельному центрі "Гуллівер": "Дивовижний світ Любові Панченко", 2023 рік.**

"Тиран належить до типу людини гібристичної. Гібрис означає надмірність у бутті, вихід поза натуральні кордони та обмеження, тобто обмеження, встановлені самою природою для кожного створіння на світі. Гібрис — це недотримання власної міри, порушення кордонів, трансгресія. ...гібристичному індивідові приписуються такі психологічні риси, як пиха, зухвалість, нахабство" [15].

У межах виключності події війни знаходяться культурні тести, створені доступними засобами, також спричинені мотивами пануючого устрою. Фактичне, елементарне порівняння таким чином виявляє тло культурного протистояння — війні, режимові, нарузі. Тому абстрагування в сприйнятті є доречним і виправданим. Обсяг самовизначень людини, яка переживає текст про події Голокосту, здатний трансформується в абстрактний, рятівний пункт, сповнений алюзій і контекстів, але засвідчений згідно з дійсним мистецьким спрямуванням.

Рис. 7. **Клод Моне. Із серії "Стіжки сіна", 1890 р.**

Рис. 8. **Аллюзія авторки статті на картину "Стіг сіна" Клода Моне**

> *"The mythological image and the poetic image different sharply. But poetic images too change their structure depending on historical epoch. And concepts? Concepts are too changeable... But scientifically the term "concept" signifies the abstract way of thought"* [19] (Міфологічний образ та поетичний образ значно відрізняються. Але поетичні образи також змінюють свою структуру залежно від історичних епох. А поняття (ідеї)? Поняттям також властиві зміни... В науці терміну "поняття" відповідає абстрактний спосіб мислення).

Радянська професорка в наведеній цитаті розрізняє поетичний та міфологічний образ, наголошуючи на питанні виникнення жорстокості в літературному тексті та її взаємодії з мораллю. Феноменальна жорстокість Максиміліана виключена з фактичного кола картин нацистського порядку через її літературну вигаданість, проте роман "Благоволительки" засвідчує такі історичні події і стає причиною окреслення роботи з протистояння насиллю та нарузі сьогодення.

> "*Християнське мистецтво* (цитується з праці Л. Ф. Фельдені "Меланхолія" [14]) — *це природне розгортання вже наявного світу, і тому масштаби нашої сьогоднішньої критики мистецтва не пасують до нього. Адже картини настільки не є результатом індивідуального напруження сил, що ми в кожному творі віднаходимо ту саму пристрасть віри...*".

Мораль Максиміліанові невластива, тим більше обернена до системи християнських цінностей: в дитинстві він вдається до знущань, терпить їх, нада-

лі єдина жінка, до якої він має сексуальний потяг — це його сестра-близнюк; своїх мати і вітчима персонаж вбиває. Ці події розчиняються у процесах війни, де і так приховані інші вади героя: гомосексуалізм, галюцинації, психофізичні захворювання. Факт опису загальної наруги поглинає ці особливості. Можливе узагальнення якостей і проявів героя порушує кордони особистісної етики читача, впливаючи на його особисте відсторонення, також породжуючи наслідування наукових та художніх практик. Наводимо деякі тези широковідомих авторів:

> "*...The product itself after all must admit of such an analysis, if it really is an effective expression of the intentions and emotional activities of the artist"* [20]. (Витвір у своїй якості зрештою має припускати доречний аналіз, що стосуватиметься ефективності прояву намірів та емоційних зусиль художника).

> "*Whenever the Western hears the word 'psychological, it always sounds to him like 'only psychological'. For him the 'soul' is something pitifully small, unworthy, personal, subjective, and a lot more besides*" [18]. (Коли людина Заходу чує слово "психологічний" — це завжди зрозуміло як "лишень психологічний". Для неї душа – це щось жалюгідно маленьке, негідне, особисте, суб'єктивне і багато крім того).

Цитата з передмови до Тибетської книги мертвих наводиться з метою звернути увагу саме на поняття "подушшя", яке стало архаїчним в демократизованому світі, але набуло метафоричності у зв'язку з подіями нових воєн XXI століття; цитата зі статті "Мойсей, Мікеланджело" Зиґмунда Фройда відсилає до статусу творчої "виключності", що є основоположним для індустрії кіно- і телебачення. Кіномистецтво, фотографія — це базис галузі розваг, проте її методи були вжиті для архівування масових страт. Зусилля письменників, науковців, художників є значущими в роботі стосовно таких історичних фактів. Наприклад, деякі праці Вальтера Беньяміна та С'юзен Зонтаг склалися як переживання явища масової культури. Володимир Єрмоленко зазначає інтерес Вальтера Беньяміна до архітектури паризьких пасажів:

> *"...це також місце, де людина прагне оволодіти речами, зробити їх підручними та доступними, вирвати їх з їхніх місць та наблизити до себе. Вони стали симптомом цього прагнення до бачення на відстані (дослівно теле-бачення) за століття до винайдення сучасної масової культурної індустрії"* [1а].

> *"У строгому-бо розумінні слова бодай яка дієва причина перетворюється на насильство лише тоді, коли вона втручається в моральні стосунки"* [1б.]

> *"Багато речей у світі залишились неназваними; багато речей, навіть якщо були названі, ніколи не були описані. Однією з них є чуттєвість —*

безсумнівно, сучасна, варіант витонченості, але аж ніяк не ідентична їй, яка відома під культовою назвою "кемп" [3].

Рис. 9. **Фото Гичко Н. Виставка "Віктор Зарецький. Графіка. Ретроспектива". Музей історії міста Києва, нова тимчасова виставка з приватної колекції Олексія Василенко, жовтень–листопад, 2022 р.**

Під час війни звичайні речі, несправедливо, насильно відібрані, знаменують злочин, зображення злочину в романі "Благоволительки" є різностороннім, також провокуючим щодо доцільності протистояння образності, спричиненою картинами насилля. В глобалізованому світі мова йде про загальну, суспільну систему візуальної культури, наскільки її засоби розвиваються відповідно до нових течій, настільки і відгомін історичних трагедій становить причину майбутніх досліджень

"*глобалізація (на думку трансформістів) — це просторова реорганізація і реструктуризація не лише економіки, а й політичних, військових і культурних сил*" [11].

Відомий український історик Ярослав Йосипович Грицак акцентує увагу на позитивному портретові українського націоналіста, що спонукає виокремленні етнічних рис, особливостей питомо українських:

"*зі слів провідного діяча ОУН-б й учасника похідних груп Льва Шанковського: ...українські народні маси* [на Сході — ред. *Я. Г.*] *відкидали ... всякі моно партійні системи, ...були за етичні принципи в політиці, за високу громадсько-політичну мораль, за толерантність і гуманність...*" [2].

Рис. 10. **Фото Гичко Н. План-макет міста Галич, Івано-Франківськ, 2014 р.**

Рис. 11. **Фото Гичко Н. Архітектура міста Біла Церква**

Аналіз та обговорення результатів дослідження

Абстрагування від явищ прояву жорстокості в протилежних до неї образах є потребою втечі від болю. Обговоренню методів унаочнення болю засобами мистецтва та літератури властиве конкретизація відповідних уявлень та переживань. Стосовно роману "Благоволительки" мова йде про картини катувань, вбивств, зґвалтувань. Позиція Максиміліана є його втіленням, також діалогом з навколишнім середовищем. При послідовному опрацюванні тематичних джерел традиційної та новітньої художньої культури України відбувається урізноманітнення засобів, які демонструють акт протистояння свавіллю війни, у цьому процесі важливим є використання мови як окремого явища. Тому для застосування в майбутніх обговореннях і подальшому дослідженні можна використати цитати:

> *"Дискурси можуть бути або формалізованими, або неформалізованими. В обох випадках в них здійснюється діалог (полілог) багатьох співучасників, серед яких можуть бути і носії штучного інтелекту. В процесі розгортання дискурсу відбувається не тільки установлення міжсуб'єктивних зв'язків сторін, які діалогізують, а й розхитування, розмивання, стирання того, що їх розмежовує"*) [13].

"Ходять по квітах, по росі.
Очима чесними,
Христовоскресними
Поеми тчуть.
А сонця, сонця в їх красі —
Не чуть.
Царства" [12].

> *"...за допомогою мови в певних межах можна поповнити наше самоспостереження даними самоспостереження інших людей і таким чином вийти за межі особистої, суб'єктивної свідомості"* [9].

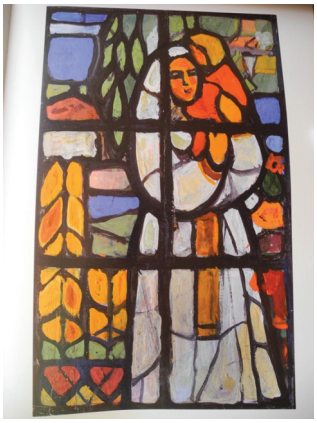

Рис. 12. **Алла Горська, Фрагмент ескізу до вітража Шевченка. 1964 р.**

Рис. 13. **Робота авторки статті**

Рис. 14. **Фото Гичко Н. Фонтан і скульптурою Богородиці, місто Жовкла**

Висновки

Мистецька протидія війні є очевидною, вона полягає у спробі віднайти нові важелі у співпраці галузей літератури та мистецтва, психології та історії, також їх наслідуванні або адаптації. Кроки протидії насиллю можуть вплинути на зміну історичних подій. Наприклад, фотограф Генрі Картье-Брессон зробив знімок, на якому натовп викриває інформатора гестапо.

> "*... Cartier-Bresson conducted filming work and photographic work in parallel*" [17] (Картье-Брессон спрямовує кінозйомку і фотографію в одне русло).

У статті наявні зображення картини з виставки, присвяченої творчості Віктора Зарецького. Куратор і організатор проєкту Олексій Василенко, у передмові до тематичної книги, зазначає:

> "творчість художників-шестидесятників протистояла культурі тоталітарного державного ладу, його руйнівним ідеологічним рамкам... робили це, уникаючи відкритої боротьби, втім стійко нівелюючи єзуїтські норми і цінності радянської системи. І хоч ніхто з них революцій не влашвавтовував, і навіть не думав виступати відкрито і агресивно, все ж таки кожен зазнав тих чи інших утисків від пануючої влади, аж до психічного чи навіть фізичного винищення" [5].

Використані фотографії з подорожей Україною, мистецьких виставок й експозицій музеїв. Фотографії архітектури України підібрані для наочного провимовної демонстрації зовнішнього виду будівель, де можливо відбувались постійні катування і страти. Психологічний портрет портрет персонажа Максиміліана Аує шокує, але і призводить до протиставлення: прозових і поетичних творів, кіно, фотографій, живопису у потребі витлумачити поняття, що звичайно є сталими.

> "*Експресивні ефекти кольору — те, що Ґете назвав етико-естетичними значеннями кольорів", — також належать до парафії психолога*" [4].

Так означення — вже є роботою, яка людина здійснює, тому наведене в статті порівняння текстів тільки за схожістю або тематикою, використане з метою демонстрації небайдужості.

Рис. 15. **Робота авторки статті по наслідуванню оздоблення початку XX ст.**

Рис. 16. **Фрагмент загального декору виставково-просвітницького проєкту "Очі квітів. До 140-річчя Ганни Собачко-Шостак", 2023 р.**

Джерела

1. *Беньямін, В.* (2013). Щодо критики насильства : статті та ессе / ред. В. Терлецький ; пер. І. Андрущенко. Київ : Грані-Т. 26–27 с (а), 166 (б). (De profundis).
2. *Грицак, Я. Й.* (2019). Нарис з історії України. Формування модерної нації XIX–XX ст. Київ: Yakaboo publishing, 450 с.
3. *Зонтаґ, С.* (2006). Проти інтерпретації та інші ессе / пер. В. Дмитрук. Львів : Кальварія, 287 с.
4. *Іттен, Й.* (2022). Мистецтво кольору. Суб'єктивний досвід і об'єктивне пізнання як шлях до мистецтва: навч. посіб. / пер. С. Святенко. Київ: ArtHuss, 13 с.
5. Контркультура. Графіка неформальних академіків 1950–80-х. (2017). / ред. О. Василенко ; Акціон. дім "Золотое Сечение". Київ : Фамільна типографія huss,.
6. *Кочерган, М. П.* (2006). Загальне мовознавство : підручник. Київ : Вид. центр "Академія", 360 с.
7. *Потебня, О. А.* (2023). ПОЕТИКА, або x = a < A. Львів : Апріорі, 77 с. (За виданням: Потебня О. А. Из лекцій по теорії словесности. Басня. Пословица. Поговорка. Харків : Типографія К. Счасни, 1894.)
8. *Селіванова, О. О.* (2008). Сучасна лінгвістика: напрями і проблеми : підручник. Полтава : Довкілля-К, 531–532 с.
9. *Сердюк, Л. З., Кочубейник, О. М.* (2005). Психологія : навчальний посібник для дистанційного навчання / ред. Т. В. Циба ; Відкритий міжнародний ун-т розвитку людини "Україна". Київ : Університет "Україна", 28 с.
10. *Сміт, І. Г.* (2023). Коротка історія фотографії : Ключові жанри, роботи, техніки / пер. Т. Савчинська. Львів : Вид-во Старого Лева, 24 с
11. Стаття "Глобалізація". Енциклопедія історії України : у 10 т. (2004). / ред. В. А. Смолій ; Інститут історії України НАН України. Київ : Наук. думка, Т. 2 : Г–Д. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Globalizaciya (дата звернення: 20.12.2025)
12. *Тичина, П. Г.* (1984). Ходять по квітах. Твори. Київ : ЦК ЛКСМУ, 27 с.
13. Філософський енциклопедичний словник (2002). / ред. В. І. Шинкарук ; Нац. академія наук України, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди. Київ : Абрис, 156 с.
14. *Фюрст, М., Тринкс, Ю.* (2019). Філософія : підручник / пер. В. Кебуладзе. Київ : ДУХ І ЛІТЕРА, 381 с.
15. *Чумаченко, Б. М.* (2003) . Вступ до культурології античності : навч. посіб. Київ : Вид. дім "КМ Академія", 18 с.
16. Anthropocene Curriculum (2014, Mar 15) Forensis | The Architecture of Public Truth with Jonathan Little and Eyal Weizman. [Video] More on www.hkw.de/en/forensis https://youtu.be/apoappETt2s?si=hhn41FKvtqvsXxsgh
17. Henri Cartier-Bresson Germany, 1945. (article), (2005). Photo Icons. The Story Behind the Pictures 1827–1991 / H.-M. Koetzle. Köln: TASCHEN GmbH, p. 212.
18. *Jung, C. G.* (written 1927). Psychological commentary by Dr. C. G. Jung. The Tibetan book of the dead : translated from das Tibetanische Totenbuch / пер. R. F. C. Hull. Jungian Center for the Spiritual Sciences. p. 38. URL: https://jungiancrnter.org (дата звернення: 03.11.2025).
19. *Freidenberg, O.* (written 1954, found 1972). Preview. Image and Concept: Mythopoetic Roots of Literature / edit. N. Braginskaia ; trans. K. Moss. London and New York : Routledge. Taylor and Fransic group, 2014. p. 20, p. 21.
20. *Freud, S.* (1913-1914): The Moses of Michelangelo. The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume XIII Totem and Taboo

and Other Works, 209–238. Boston Graduate School of Psychoanalysis. p. 2. URL: https://bgsp.edu (дата звернення: 20.12.2025).

Богдан ЗАВЕРУХА
здобувач вищої освіти 1-го року навчання в магістратурі МАУП за спеціальністю "Філологія (англійська мова)"

Науковий керівник:
***Олена КОВАЛЕНКО**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземної філології та перекладу МАУП*

ВІДМІННОСТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ЛОКАЛІЗАЦІЇ АУДІОВІЗУАЛЬНОГО КОНТЕНТУ

Вступ

В епоху стрімкого технологічного прогресу аудіовізуальний контент усе глобальніше й масштабніше перетинає культурні та мовні кордони завдяки блискавичному розвитку платформ-стримінгу та відеохостингів. На шляху такого глобального процесу поширення контенту постає серйозна перешкода — локалізація. Ідеться про адаптацію мови, культурних кодів, ідіом, лакун, культурних та історичних реалій тощо (Колодій, 2023). Проблема міжкультурної комунікації в локалізації аудіовізуального вмісту є гострою для сьогодення: як зберегти оригінальний сенс, стиль і культурну специфіку, водночас зробивши продукт зрозумілим і рідним для іншого етносу (Єлісеєва, 2021)? Постає запитання про те, у чому полягає різниця в комунікації під час локалізації контенту для різних культур?

Попри те що глобальні платформи прагнуть охопити широку іноземну аудиторію, виникають нові складнощі в міжкультурній комунікації, що спровоковані мовними, соціокультурними й технологічними бар'єрами. Наприклад, гумор чи культурні алюзії можуть зникнути при перекладі чи дубляжі (Перванчук, 2021). Отже, проблематику дослідження можна сформулювати таким чином: підхід до локалізації аудіовізуального контенту, комунікативні відмінності та стратегії адаптації, ризики і втрати міжкультурної передачі.

Актуальність теми полягає в зростаючій увазі до гострої проблеми культурного космополітизму й водночас прагнення до збереження національної ідентичності в медіапросторі зокрема, як ніколи здіймає нагальність обговорення різних підходів до перекладу та впливом на міжкультурну взаємодію (Кузенко, 2023).

Актуальність пов'язана також із проникненням AI в сферу перекладу аудіовізуального контенту: зростає спокуса автоматизувати сегменти перекла-

ду та озвучування, однак це загострює етичні питання (згода й компенсація виконавців, прозоре маркування AI-озвучення, контроль якості). Для сцен із табуйованою лексикою та тонкою прагматикою навіть за наявності AI-інструментів ключовим залишається людське рішення щодо лексики та стратегії адаптації (Тищенко, 2023).

Окремого значення набуває локалізація табуйованої (обсценної) лексики та маркерів віку/соціального статусу персонажів, адже добір синонімів може суттєво змінювати прагматичний ефект, а також жанровий і культурний код сцени (наприклад, зсув від "містичної загрози" до "побутової комедії").

Метою дослідження є ідентифікація та здійснення класифікації відмінностей міжкультурної комунікації, що виникають внаслідок локалізації аудіовізуального вмісту на платформах Netflix, Disney+ та Youtube; зазначити й виокремити, які підходи до адаптації є найбільшим популярними, із якими викликами зіштовхуються перекладачі та яка кореляція між адекватністю перекладу до реакції цільового глядача.

Методи і методика дослідження

Для досягнення поставленої мети було використано наступні лінгвістичні засоби: описовий метод, індуктивний метод, стилістичний аналіз, метод порівняльного аналізу, метод кількісного аналізу.

Методика дослідження передбачала процедури в кілька етапів:

- добір матеріалу: вибір епізодів і відео, доступних у повному обсязі як мовою оригіналу так і локалізованих українською;
- ідентифікація адаптацій: виокремлення випадків, лексичних граматичних і технічних змін між текстом оригіналу й перекладу;
- класифікація: розподіл прикладів;
- кількісний підрахунок: фіксація частоти та співвідношення типів адаптацій;
- обробка отриманих даних: пояснення виявлених закономірностей та особливостей у контексті міжкультурної комунікації;
- інструменти й техніка збору даних.

Для збору даних та їх упорядкування використовувалися текстові редактори та програми й сайти перегляду субтитрів (Subtitle Edit, Aegisub, SubslikeScript), таблиці Excel і порівняльні таблиці для фіксації типів адаптації.

Результати дослідження

За підсумками дослідження та проведеного порівняльного аналізу англомовних оригіналів й українських перекладів трьох типів аудіовізуального контенту: серіалу "The Witcher" (Netflix), серіалу "The Mandalorian" (Disney+) та відео-озвучування гумористичного контенту на каналі Youtube "SkomUA".

Було вибрано 70 прикладів, що демонстрували випадки мовної, культурної та прагматичної локалізації.

Окрім основного корпусу (70 прикладів із Netflix/Disney+/YouTube), для критичного аналізу ризиків локалізації застосовано якісне дослідження фрагмента аніме “Dandadan” (сцена зустрічі з Турбо-Бабкою): зіставлено еталонні англомовні формулювання (манґа/стримінг) та чотири українські дубляжі.

Зрештою, можна побачити (рис. 1), що в усіх трьох дослідженнях культурні адаптації становлять близько третини всіх випадків (31 %), що підтверджує провідну роль локалізації у процесі культурної комунікації. Лінгвістичні трансформації становлять 28 % серед усіх зафіксованих у дослідженнях матеріалах. Вони часто зустрічаються в комбінації з культурними трансформаціями, саме через потребу змін синтаксису або лексики для збереження адекватності перекладу.

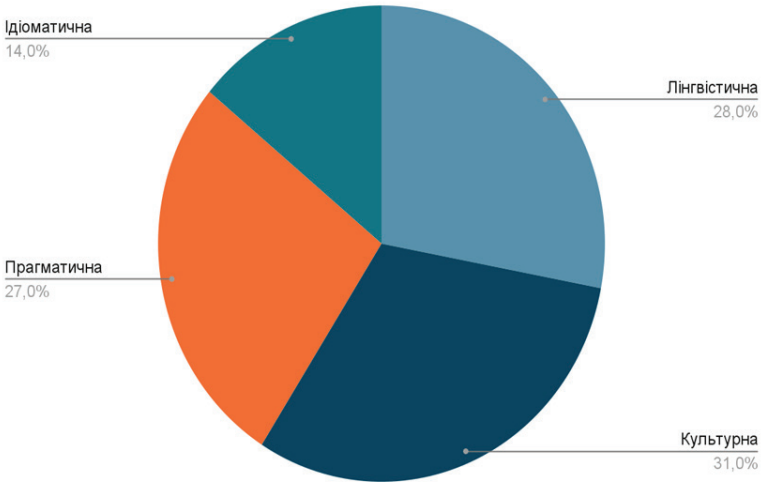

Рис. 1. **Співвідношення засобів лінгвістичних трансформацій**

Враховуючи різнобічну тематику самого аудіовізуального контенту, варто зазначити розбіжності в типах слів-реалій, що були вибрані для дослідження, адже в серіалі “The Witcher” переважають адаптації міфологічних реалій, у “The Mandalorian” — термінологічних, у відеороликах “SkomUA” — соціально-побутових.

При детальному аналізі табуйованої лексики та вікового коду на прикладі аніме “Dandadan”, можна побачити, що еталонні англомовні версії репліки (манґа/стримінг) поєднують сексуальну провокацію з хижою рамкою “пожирання/відбирання”, що формує гротескний баланс “смішно + моторошно” (на кшталт: “suckle my teats” / “gobble that weenie”). Українські дубляжі варіюють стратегію: від архаїзації (підсилення “давнього духа”) до модернізації просторіччям/обсценною лексикою (підсилення шоку або комізму), що здатне змінювати жанровий та культурний код сцени (див. табл. 4).

Таблиця 1

Приклади, що демонстрували випадки мовної, культурної та прагматичної локалізації

Мова оригіналу	Переклад	Тип адаптації
“Toss a coin to your Witcher, oh Valley of Plenty!”	“Киньте гріш Відьмакові, із Долини у квітах!”	культурна
“The Witcher fought the devil’s horned beast”	“Зійшовся Відьмак у двобої з чортом”	культурна
“The princess looks like a striga!”	“Принцеса виглядає як стрига!”	лексична
“The roads to Kaer Morhen were buried in snow until spring”	“Дороги до Каер Морхену замело до весни”	лексична
“The bard’s got a golden tongue”	“Бард – майстер слова”	стилістична
“You reek of Nilfgaard”	“Від тебе тхне нільфгаардцями”	культурна
“Wine from Toussaint – only the best”	“Вино з Туссена – найкраще в королівстві”	культурна
“He’s a royal pain in the ass”	“Він той ще клопіт”	ідіоматична
“He’s a bard – he’ll turn your tragedy into a ballad”	“Він ж бард – зробить з твоєї біди пісню”	стилістична
“Feast of Belleteyn is upon us”	“Наближається свято Белетейну”	культурна

Таблиця 2

Приклади, що демонстрували випадки мовної, культурної та прагматичної локалізації

Мова оригіналу	Переклад	Тип адаптації
“I can bring you in warm, or I can bring you in cold”	“Я можу привести тебе живим або мертвим”	культурна
“I have spoken”	“Я сказав”	стилістична
“This is the Way”	“Так ведеться”	культурна
“You speak Jawa?”	“Ти знаєш мову Джав?”	культурна
“Mudhorn”	“Багноріг”	екзотизація
“The Armorer”	“Зброярка”	культурна
“She can’t ride the blurrg”	“ Вона не впорається з блергом”	технічний
“The Foundling will remember this”	“Знайда запам’ятає це”	культурна
“The Empire is gone”	“Імперія впала”	культурна
“The client has deep pockets”	“Клієнт не бідняк”	ідіоматична

Таблиця 3

Типи адаптацій

Типи адаптацій	The Witcher	The Mandalorian	SkomUA	Загалом (%)
Лінгвістична (лексична, синтаксична)	18	12	9	28 %
Культурна (реалії, традиції, звичаї)	14	17	13	31 %

Прагматична (жарти, алюзії, фразеологія)	10	11	15	27 %
Ідіоматична (сталий вираз/еквівалент)	5	6	7	14 %
Разом:	47	46	44	100 %

Таблиця 4

Критичний аналіз ризиків локалізації та міжкультурної адаптації: порівняння перекладацьких рішень у 4 українських дубляжах сцени з Турбо-Бабкою (“Dandadan”) та їхній вплив на прагматичний ефект і код персонажа

Дубляж (Студія)	ST (еталон) (англ.)	UA репліка (фрагмент)	Ключова лексика	Вісь дії (що “робить” бабка)	Стратегія/ прийоми (Venuti)	Потенційні ризики (критичний блок)	Ефект на образ персонажа
FanVox Ua	“suckle my teats” + “gobble…”	“Я дозволю посмоктати свої перса, поки жертиму твого прутня”	Груди: “перса” (архаїзм). Орган: обсц. (замаск.)	Збережено “пожирання” через “жерти”	Гібрид: іноземізація (архаїзація) + доместикація (просторічна грубість)	Ризик стилістичної “підкресленості” (може звучати нерозмовно). Водночас збережено жанровий код йокая (загроза)	“Давній дух-людожер” (жах + гротеск)
Студія Качур	suckle my teats” + “gobble…”	“Дам посмоктати мої цицьки, як даси відсмоктати стрючок”	Груди: “цицьки” (сучасне просторіччя)/ Орган: “стрючок” (жарт. евфемізм)	Зсув у сексуальну дію (“відсмоктати”) замість “пожирання”	Доместикація: модернізація/ сленгізація + евфемізація	Втрата жанрової загрози (йокай – “похабна бабка”). Зміщення прагматичного ефекту: менше жаху, більше “секс-комедії”	“Похабна бабка-троль” (комізм > загроза)
Amanogava	“suckle my teats” + “gobble…”	“Я дам посмоктати цицьки, а ти діставай свій й”	Груди: “цицьки” (просторіччя). Орган: жорстка обсценність	Підміна “угоди-хижацтва” на наказ/ домінацію (“діставай”)	Доместикація: радикальна обсценізація + наказ	Зсув вікового коду (менше “старий дух”). Ризик “надсучасної” інтонації, залежність від вікового рейтингу/ платформи	“Сучасна грубіянка-домінант” (шок > давнина)

Clan Kaizoku	“suckle my teats” + “gobble…”	“Я дам тобі посмоктати цицоньки, тож дозволь мені зжерти твій прутень”	Груди: “цицоньки” (пестливе). Орган: обсц. (замаск.)	Збережено “пожирання” (“зжерти”) + контраст із пестливістю	Гібрид: пестливість (маніпулятивна приманка) + збереження хижої осі	Мінімальний ризик втрати жанру: тримає “жах + сміх”. Потенційний ризик – “пестливість” може зчитуватися як сильніший комізм	“Сюсюкання -> пожирання” (і жах, і мемність)

Аналіз та обговорення результатів дослідження

Дослідження підходів до адаптації перекладу на прикладі серіалу “The Witcher” (Netflix), серіалу “The Mandalorian” (Disney+) та відео-озвучування гумористичного контенту на каналі Youtube “SkomUA” показало наявність широкого спектру різноманітних лінгвістичних стратегій, що покликані зберегти культурний код й ідентичність аудіовізуального контенту паралельно зробивши його доступним для іноземного глядача.

У перекладах обох серіалів можна простежити тенденцію до збалансованої адаптації культурних реалій.

Наприклад, у серіалі “The Witcher” власні назви та слова-реалії, що базуються на слов’янському фольклорі, часто залишаються без перекладу (наприклад: “стрига”, “кікімора”, “солтис”, “кмет” і т. ін.), адже вони близькі українській аудиторії культурно. Водночас для перекладу цього серіалу є типовим лексико-стилістичні трансформації, коли жорсткі й саркастичні репліки “Fuck!” пом’якшуються “Чорт забирай!”. Це дається взнаки вже традиційна для українського кінодискурсу нетолерантність до експресивної нецензурної лексики.

Натомість у “The Mandalorian”, культурна специфікація спирається на вигаданих соціальних і релігійних нормах (наприклад: “This is the Way”). Вітчизняні перекладачі передають їх ритуальної стилізацією “Так ведеться”, що допомагає передати урочистість і зберегти цілісність міфології Всесвіту.

В той же час, на прикладі аніме “Dandadan”, дихотомія “доместикація vs іноземізація” (Venuti, 1995), де вибір між архаїзацією та модернізацією в дубляжі, є міжкультурною стратегією: наближення до живого просторіччя підвищує доступність, але може знижувати “іншомовність”/міфологічність; архаїзація підсилює відчуття “давнього духа”, проте ризикує звучати неприродно або “перекладено”. В обраному кейсі аніме “Dandadan” ці рішення призводять до відчутної зміни вікового, культурного та жанрового коду персонажа. Потенційні ризики локалізації, що продемонстровані в табл. 4, можна узагальнити так:

- втрата жанрового коду через семантичний зсув “пожирати/відбирати” — “сексуальна дія/обмін”;
- втрата культурної/стильової ідентичності персонажа через модернізацію лексики;
- ризики рейтингу та прийнятності для аудиторії через обсценність або навпаки — надмірну евфемізацію;
- зміна прагматичного ефекту (страх/комізм/шок), що прямо впливає на сприйняття сцени.

Отримані результати свідчать, що перекладачі діють у межах компромісу між автентичністю й доступністю. Локалізація виконує не лише функцію перекладу, а й медіації між культурами, сприяючи налагодженню діалогу через глобальні медіа.

Висновки

Проведене дослідження особливостей міжкультурної комунікації в процесі локалізації аудіовізуального контенту на прикладі серіалу “The Witcher”, серіалу “The Mandalorian”, аніме “Dandadan” та відео-озвучування гумористичного контенту на каналі Youtube “SkomUA” дозволило визначити й описати основні закономірності та тенденції сучасного перекладацького процесу в умовах глобалізації.

У результаті дослідження було встановлено, що різниця підходів до перекладацької стратегії залежить від кількох факторів: культурний контекст оригіналу, очікування аудиторії та прагматичні обмеження перекладача.

Ступінь культурної адаптації зростає відповідно до ступеня реалізму контенту: фентезі зберігає чужорідність, наукова фантастика шукає універсальні сенси, а побутовий гумор — повністю інтегрує локальні реалії.

Дослідження ризиків локалізації та етичних аспектів на прикладі аніме “Dandadan” (Турбо-Бабка) показало, що вибір синонімів в межах однієї репліки може радикально змінювати роль персонажа (від “давнього йокая-загрози” до “сучасної грубіянки/комедійного образу”). Це підкреслює потребу враховувати міжкультурні очікування аудиторії та ризики втрати жанрової ідентичності під час локалізації.

Подальші наукові розвідки можуть бути спрямовані на розширення корпусу аналізу, включно з відеоіграми й подкастами, кількісне дослідження впливу різних типів адаптацій на сприйняття глядачем.

Таким чином, локалізація аудіовізуального контенту в умовах глобалізації виконує роль культурного мосту між світами, де мова — не лише інструмент перекладу, а й засіб культурної ідентифікації.

Джерела

1. *Bosseaux, C.* (2015). Audiovisual Translation: Voice-over, Dubbing and Subtitling. In M. Baker & G. Saldanha (Eds.), *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*, 17–25.
2. *Gambier, Y.* (2013). The Position of Audiovisual Translation Studies. In C. Millán & F. Bartrina (Eds.), *The Routledge Handbook of Translation Studies*, 45–59.

3. *Díaz-Cintas J.* (2009). Introduction – Audiovisual Translation: An Overview of its Potential. *New Trends in Audiovisual Translation.* UK: Multilingual Matters, 1–2.
4. *Díaz-Cintas J.* (2010) Subtitling. Handbook of Translation Studies. / ed. Y. Gambier, L. van Doorslaer. Amsterdam: John Benjamins Publishing, 344–345.
5. *Pedersen J.* (2011) Subtitling Norms for Television: An Exploration Focussing on Extralinguistic Cultural References. Amsterdam: John Benjamins Publishing, 242.
6. *Venuti, L.* (1995). The Translator's Invisibility: A History of Translation. Routledge, 95–100.
7. *Перванчук, Т. Б.* (2021). Аудіовізуальний переклад: основні види та особливості. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2021. Т. 32 (71). № 4. Ч. 2. 124–125.
8. *Кузенко, Г. М.* (2023). Аудіовізуальний переклад як засіб міжкультурної комунікації. *Академічні студії*. 2023. Вип. № 1. 63–64.
9. *Єлісєєва, С. В.* (2021). Аудіовізуальний переклад як аспект євроінтеграції. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2021. Т. 32 (71). № 2. Ч. 2. 34–35.
10. *Тищенко О., Вовк М., Башинська А.* (2023). Специфіка передачі лексико-граматичних трансформацій в аудіовізуальному тексті. *Львівський філологічний часопис*: зб. наук. пр. 2023. № 13. 192–201.

Дар'я КАЛУГІНА
здобувачка вищої освіти магістратури 2 курсу
за спеціальністю "Філологія" МАУП

Науковий керівник:
***Ольга КУРБАНОВА**, кандидат філологічних наук,*
доцент кафедри іноземних мов та перекладу МАУП

ЗБЕРЕЖЕННЯ РИТМУ ТА РИМИ ЯК КЛЮЧОВИЙ АСПЕКТ ПЕРЕКЛАДУ ПОЕТИЧНИХ ТВОРІВ У СУЧАСНІЙ ГУМАНІТАРНІЙ НАУЦІ

Вступ

Переклад поетичних творів є однією з найскладніших і водночас найцікавіших сфер перекладознавства. На відміну від прозового тексту, поезія насичена ритмом, римою, символами, метафорами, алегоріями й іншими художніми засобами, що ускладнює процес її адекватного відтворення іншою мовою. Завдання перекладача полягає не лише в передачі змісту, а й у збереженні емоційної, образної, культурної та стилістичної цілісності оригіналу. Саме ця багатогранність поетичного тексту робить його предметом пильної уваги як перекладачів-практиків, так і науковців.

Актуальність дослідження зумовлена постійним інтересом до питань міжмовної трансформації поетичного тексту в умовах глобалізації та активного

міжкультурного діалогу. Поетичні твори несуть у собі не лише естетичну, а й глибоку культурну, емоційну та національну інформацію. Невдалий переклад може призвести до втрати автентичності твору або його нерозуміння іноземною аудиторією, що актуалізує потребу в науковому осмисленні специфіки поетичного перекладу.

Мета дослідження — теоретичне й практичне осмислення специфіки перекладу поетичних творів, зокрема виявлення основних труднощів, стратегій і підходів, які забезпечують адекватність перекладу та збереження естетичної цінності оригіналу.

Методи й методика дослідження

Дослідження спирається на теоретичний аналіз наукових праць вітчизняних і зарубіжних дослідників. Значний внесок у розвиток української перекладацької школи зробили М. Лукаш [9], Г. Кочур [9], Д. Паламарчук [10], які наголошували на важливості збереження художньої форми й образності. Сучасні дослідники — І. М. Гольтер [3], В. М. Кікоть [7], Н. А. Іщенко [5], Н. О. Ємець [6] — розглядають поетичний переклад як складний інтерпретаційний процес, у якому перекладач виступає співтворцем нового тексту. Серед зарубіжних науковців варто відзначити Е. Ніду [17], А. Лефевра [15], Г. Леві [16], Г. Ґадамера [18], Ж. Дерріду [19], які акцентували увагу на співвідношенні змісту й форми, культурних кодів та інтерпретаційної природи поезії.

Використано порівняльно-аналітичний, структурно-семантичний та описовий методи, що дозволили дослідити особливості передачі ритму й рими в поетичному перекладі.

Методика передбачає аналіз конкретних прикладів перекладів англомовної поезії українською мовою (зокрема сонетів В. Шекспіра в перекладі Д. Паламарчука [10]) із метою виявлення принципів адаптації ритміко-інтонаційної структури й системи римування. Обґрунтовано вибір згаданих методів, оскільки вони дозволяють виявити закономірності між формою та змістом у процесі перекладу поетичних текстів.

Результати дослідження

Дослідження показало, що збереження ритму й рими є ключовим чинником адекватності поетичного перекладу. Ритм формує архітектоніку вірша, задає його темп та інтонацію, а рима виконує функцію звукового та смислового зв'язку між рядками.

Українська перекладацька традиція тяжіє до творчої адаптації ритму з урахуванням мелодики мови-цілі. Наприклад, М. Лукаш [9] у своїх перекладах свідомо жертвував точністю змісту задля збереження поетичної форми, що відповідало принципу функціональної еквівалентності. Аналіз сонета 18 В. Шекспіра у перекладі Д. Паламарчука [10] показав, що ритмічні й мелодійні особливості оригіналу можуть бути успішно передані за рахунок перебудови синтаксису й адаптації лексики до природного звучання української мови.

Встановлено, що англійська мова з її фіксованим наголосом і короткими словами сприяє створенню регулярних метричних структур (зокрема п'ятистопного ямба), тоді як українська мова потребує більшої гнучкості в ритмічному оформленні.

Аналіз й обговорення результатів дослідження

Отримані результати підтверджують, що передача ритму й рими вимагає від перекладача поєднання технічної майстерності та художньої інтуїції. Вибір між точністю змісту та збереженням форми визначає характер перекладу: він може бути технічно точним або емоційно виразним.

Ритм і рима в перекладі мають не лише естетичне, а й культурне значення. Вони формують поетичну ідентичність твору, впливають на сприйняття читачем, створюють інтонаційний малюнок і стильову завершеність. Перекладач діє як співтворець нового художнього тексту, адаптуючи оригінальну поетичну структуру до особливостей мови перекладу.

Зіставлення перекладів різних авторів засвідчує, що успішне збереження ритму й рими можливе за умови дотримання принципів функціональної еквівалентності та естетичної доцільності. Перекладач має знайти баланс між змістом, ритмом і римою, забезпечуючи гармонійність і природність звучання перекладеного твору.

Теоретичне й практичне осмислення специфіки перекладу поетичних творів, виявлення основних труднощів, стратегій і підходів, що дозволяють забезпечити адекватність і збереження естетичної цінності оригіналу.

Збереження ритму й рими в поетичному перекладі — це насамперед робота з ритміко-інтонаційною структурою тексту, що вимагає точного оперування категоріями метру, стопи, інтонаційної організації та лексичного ритму. Відправною точкою для перекладача стає аналіз вихідної метричної схеми: ідентифікація типу віршованого розміру, розподілу ударних і ненаголошених складів, структури строфи та взаємодії звукової організації вірша з інтонацією. У цьому сенсі поняття ритміко-інтонаційної системи охоплює не лише правила віршування, але й природну довжину голосних, властиву мові-джерелу. Згідно з академічним визначенням [1], звукова структура вірша — це система вимови наголошених і ненаголошених, довгих і коротких складів, а також вчення про співвідношення складів у вірші; сукупність правил віршування. У класичному англійському вірші — як, наприклад, у драматургії Вільяма Шекспіра [11] — застосовується п'ятистопний ямб як домінантна модель. У цьому розмірі ритмічний акцент припадає на другий склад кожної стопи, що створює регулярну метричну сітку. Саме ця регулярність стає вихідною структурною основою для подальшого стилістичного варіювання: введення жіночого закінчення, зміна довжини рядка, інверсія метру тощо. При перекладі збереження п'ятистопного ямба супроводжується численними компромісами: як на рівні синтаксису, так і лексики.

Одним із найважливіших елементів поезії є ритм. Це не просто чергування складів і наголосів — ритм формує внутрішню архітектоніку вірша, задає

його темп та інтонацію, допомагає читачеві відчути поезію “на слух”, навіть читаючи її подумки. Завдяки ритму поетичний текст легше запам’ятовується, звучить гармонійно та впізнавано. Якщо ж ритм порушується або звучить неприродно в перекладі, це одразу позначається на сприйнятті вірша — він втрачає свою мелодійність, виразність і магію. У межах української перекладацької традиції [3;7] спостерігається тенденція до творчої адаптації ритму, з урахуванням особливостей цільової мови. Наприклад, відомий український перекладач М. Лукаш [9] у своїх перекладах часто жертвував точністю змісту задля збереження поетичної форми, що дозволяло створити естетично повноцінний текст. Такий підхід відповідає концепції функціональної еквівалентності, де пріоритет надається естетичному ефекту, а не буквальному перенесенню змісту.

У контексті сучасної гуманітарної науки поетичний переклад розглядається не лише як мовна трансформація, а як форма культурного медіації, що поєднує лінгвістичні, літературознавчі, філософські й естетичні аспекти. Перекладач виступає як активний учасник міжкультурного діалогу, який не просто передає текст, а реконструює його в новому семіотичному полі. Збереження ритму й рими в цьому процесі набуває особливого значення, адже саме ці елементи формують поетичну ідентичність твору, його жанрову природу й емоційний резонанс. У цьому сенсі переклад поезії стає предметом міждисциплінарного аналізу, що охоплює теорію літератури, герменевтику, когнітивну поетику й культурологію.

Рима відіграє важливу роль у поетичному перекладі, виконуючи не лише звукову, а й смислову функцію — вона поєднує рядки, створює гармонію, акцентує образи й може нести підтекст. У класичних англомовних сонетах римування має чітку структуру (АБАБ, ААББ, АББА), яку непросто передати українською, тому перекладач мусить вирішувати: зберігати форму чи адаптувати її до норм мови перекладу. Наприклад, Джордж Байрон [21] у своїх творах (зокрема, у “Паломництві Чайльд Гарольда” [21]) використовує складні схеми римування, що важко передати без втрати змісту в перекладі. Деякі перекладачі свідомо жертвують точністю римування задля збереження змісту. Інші ж, навпаки, прагнуть відтворити риму, навіть якщо це вимагає значних трансформацій оригінального тексту. Збереження рими в перекладі потребує постійного балансування: відхилення від лексичної точності можливе лише тоді, коли рима передає функціональну навантаженість оригіналу — інакше вона перетворюється на порожню формальність, позбавлену смислового наповнення.

Рима, як елемент поетичної композиції, також викликає труднощі в перекладі. Вона може бути граматичною, лексичною, асонансною або дотичною, її збереження вимагає лексичної гнучкості та творчого переосмислення. Часто перекладач змушений змінювати порядок слів, використовувати синоніми або перебудовувати фрази, щоб досягти римування без втрати змісту. Це створює напругу між формою та змістом, яку перекладач має вирішувати залежно від жанру, стилю та очікувань аудиторії.

У практиці перекладу трапляється багато ситуацій, коли буквальне відтворення тексту є неможливим. Наприклад, у випадку адаптації змісту можна побачити в тому ж Сонеті 18 Шекспіра [11]:

> *Shall I compare thee to a summer's day?/Thou art more lovely and more temperate... Переклад Дмитра Паламарчука: Чи зрівняти тебе з літнім днем ясним?/Ти прекрасніший, ти миліший в спеку...* [10].

Перекладач не просто переклав слова, а адаптував їх до української ритміки, зберіг емоційність і ніжність оригіналу.

Однією з головних складностей, із якою стикається перекладач, є необхідність зберегти або адаптувати ритм і риму, що є невід'ємною частиною поетичної форми. Вірш часто звучить красиво саме завдяки цим елементам. Проте зберегти їх при перекладі не завжди легко, особливо якщо на першому місці стоїть точність змісту. Тому перекладач має зробити вибір: або залишити зміст максимально близьким до оригіналу, або пожертвувати ним заради збереження ритмічної гармонії. Цей вибір і визначає, яким буде результат — технічно точним чи емоційно виразним.

Збереження ритму й рими в перекладі поезії значною мірою залежить від структурних особливостей мови-джерела й мови-мети. Англійська мова має фіксовану наголошеність, короткі слова, багатий арсенал односкладових дієслів, що сприяє створенню регулярного метру — зокрема п'ятистопного ямба, який домінує в англійській поезії від В. Шекспіра до сучасників. Українська мова, навпаки, характеризується вільним наголосом, довшими словами, більшою синтаксичною гнучкістю, що ускладнює пряме перенесення англійського метру.

Це означає, що перекладач має не просто "перекласти" ритм, а перетворити його, адаптувавши до природної мелодики української мови. Наприклад, збереження п'ятистопного ямба часто вимагає перебудови синтаксису, заміни лексем, введення інверсій або навіть зміни граматичних форм. У цьому сенсі перекладач діє як поет-архітектор, який будує нову ритмічну структуру, зберігаючи емоційний тон і жанрову природу оригіналу. Рима також має мовну специфіку. В англійській поезії часто використовуються точні рими з односкладовими словами (love-dove, night-light), тоді як в українській традиції переважають багатоскладові рими, іноді з асонансом або консонансом. Це створює додаткові труднощі: перекладач має знайти римовану пару, яка не лише звучить природно, а й не спотворює зміст. У цьому процесі важливо уникати формального римування, яке не несе смислового навантаження, натомість прагнути до функціональної рими, що підсилює образ, емоцію або інтонацію.

Сучасна гуманітарна наука розглядає ці виклики як частину інтерпретаційної свободи перекладача, яка має бути обґрунтованою, естетично вмотивованою та культурно релевантною. Збереження ритму й рими — це не лише технічна задача, а естетичне рішення, яке формує нову поетичну реальність у межах іншої мовної системи.

Висновки

Збереження ритму й рими в перекладі поетичних творів є не лише технічним завданням, а естетичним і культурним викликом, що вимагає від перекладача поєднання філологічної майстерності, поетичного слуху й інтерпретаційної гнучкості. Ритм формує архітектоніку вірша, задає його темп, інтонацію та емоційний тон, тоді як рима виконує функцію звукового зв'язку, смислового акценту й стилістичної завершеності. Їхнє збереження забезпечує поетичну впізнаваність тексту, його естетичну цілісність і жанрову природу.

Аналіз теоретичних положень і практичних прикладів перекладу англомовної поезії українською мовою засвідчує, що перекладач постійно балансує між точністю змісту та збереженням поетичної форми. Успішний переклад — це завжди результат творчого компромісу, де ритм і рима не просто відтворюються, а адаптуються до природної мелодики цільової мови. Такий підхід відповідає концепції функціональної еквівалентності, яка надає перевагу естетичному ефекту над буквальною точністю.

У межах сучасної гуманітарної науки поетичний переклад розглядається як міждисциплінарне явище, що поєднує лінгвістичні, літературознавчі, когнітивні й культурологічні аспекти. Збереження ритму й рими — це не лише формальна вимога, а засіб передачі поетичної енергії, стилю автора й емоційного впливу на читача. Перекладач, який працює з поетичним текстом, фактично творить нову художню реальність, здатну зберегти дух оригіналу й водночас зазвучати автентично в іншій мовній культурі.

Джерела

1. *Андрусишин, Б. І.* (2018). Основи теорії художнього перекладу: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури.
2. *Бондаренко, І.* (2021). Методологія художнього перекладу: навч. посіб. Київ: ВД Дмитра Бураго.
3. *Гольтер, І. М.* (2020). Складність та особливості перекладу в поетичних творах: майстерність перекладача. *Науковий вісник ДДПУ ім. І. Франка. Мовознавство*, (9), 56–60.
4. *Івасюк, О. Я.* (2020). Відтворення ритмічних і мелодійних домінант як засіб досягнення адекватності перекладу віршованого тексту. *Іноземна філологія*, (98), 93–97.
5. *Іщенко, Н. А.* (2022). Особливості перекладу англомовної поезії. *Закарпатські філологічні студії*, 28(1), 106–112.
6. *Ємець, Н. О.* (2022). До питання перекладу поетичних текстів. *Закарпатські філологічні студії*, 19(2), 95–102.
7. *Кикоть, В. М.* (2020). Образна матриця та переклад поезії: монографія. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю. А.
8. *Коломієць, Л.* (2021). Концептуально-методологічні засади сучасного українського поетичного перекладу: монографія. Київ: Вид.-поліграф центр "Київський університет".
9. *Павличко, Д. І.* (2016). Переклад поезії. Київ: Основи.
10. *Паламарчук, Д.* (2018). Вибрані переклади англійської поезії. Харків: Фоліо.

11. *Шекспір, В.* (2021). Сонети (пер. І. Франка). Львів: Каменяр.
12. *Шекспір, В.* (2020). Сонети (пер. Л. Первомайського). *Всесвіт*, (4), 67–70.
13. *Bassnett, S.* (2016). Translation and World Literature. London: Routledge.
14. *Bassnett, S.* (2020). Concrete poetry, playfulness and translation. In J. Corbett & T. Huang (Eds.). *The Translation and Transmission of Concrete Poetry* (pp. 9–20). Abingdon: Routledge.
15. *Lefevere, A.* (2021). Translating poetry: Seven strategies and a blueprint (pp. 102–120). Assen: Van Gorcum.
16. *Levy, J.* (2011). The Art of Translation. Amsterdam: John Benjamins.
17. *Nida, E. A.* (2012). Principles of correspondence. In L. Venuti (Ed.). *The Translation Studies Reader* (3rd ed., pp. 141–155). London: Routledge.
18. *Gadamer, H.-G.* (2006). Truth and Method. London: Continuum.
19. *Derrida, J.* (2016). Of Grammatology. 40th Anniversary Edition. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
20. *Venuti, L.* (2019). Contra instrumentalism: A translation polemic. Lincoln: University of Nebraska Press.
21. *Мисик, В.* (2022). Поезії Джорджа Байрона / пер. з англ. В. Мисика. Київ: Дніпро.

Дар'я КАЛУГІНА
здобувачка вищої освіти магістратури 2 курсу МАУП
за спеціальністю "Філологія"

Науковий керівник:
***Ольга КУРБАНОВА**, кандидат філологічних наук,*
доцент кафедри іноземних мов та перекладу МАУП

ПЕРЕДАЧА ОБРАЗНОСТІ, СИМВОЛІКИ ТА СТИЛЮ АВТОРА ЯК ВИКЛИК СУЧАСНОГО ПОЕТИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Вступ

У сучасному перекладознавстві поетичний переклад є одним із найскладніших видів перекладацької діяльності, адже поезія — це не лише ритм і рима, а й глибока образність, символіка та індивідуальний стиль автора. Передача цих елементів вимагає від перекладача не просто технічної точності, а глибокого занурення в художню логіку тексту, його інтонацію та культурний код. У цьому контексті постає естетичний і філософський виклик: зберегти поетичну цінність оригіналу, адаптуючи його до іншої мовної системи без втрати стилістичної глибини та авторського голосу.

Актуальність дослідження зумовлена зростанням ролі перекладної поезії в міжкультурному діалозі, а також передачею образності, символіки та стилю

автора як виклику сучасного поетичного перекладу. Збереження естетичної глибини й авторського голосу при мовній трансформації вимагає від перекладача не лише технічної майстерності, а й художньої чутливості. Невдалий переклад може призвести до втрати автентичності твору або його нерозуміння іноземною аудиторією, що актуалізує потребу в науковому осмисленні специфіки поетичного перекладу.

Мета дослідження — теоретичне й практичне специфіки перекладу поетичних творів, осмислення виявлення основних труднощів і стратегій перекладу поетичних творів, зокрема способів передачі образності, символіки та стилю автора, що забезпечують збереження естетичної цінності оригіналу в іншомовному культурному контексті.

Методи й методика дослідження

У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, що дозволили всебічно проаналізувати специфіку перекладу поетичних творів, зокрема передачу образності, символіки та стилю автора. Методика дослідження передбачала поєднання теоретичного аналізу наукових джерел із практичним вивченням перекладів англомовної поезії, зокрема творів Дж. Байрона, В. Блейка, В. Шекспіра, Р. Бернса та інших. Аналіз здійснювався шляхом порівняння оригіналів із перекладами українських авторів (В. Стус [17], І. Франко [11], Д. Паламарчук [10], В. Бут [21], М. Стріха [20], Л. Воронина [19], В. Мисик [18]), що дозволило виявити ефективні способи передачі образної системи, символіки та індивідуального стилю.

Застосовано такі методи: аналіз і синтез — для опрацювання наукових джерел; лінгвостилістичний — для вивчення мовних і художніх особливостей текстів; порівняльний — для зіставлення оригіналів і перекладів; інтерпретаційний — для осмислення авторської інтенції та символіки; метод узагальнення — для формулювання висновків і практичних рекомендацій.

Результати дослідження

Дослідження показало, що ефективна передача образності, символіки та стилю автора в поетичному перекладі можлива лише за умови глибокої інтерпретації та адаптації культурно-специфічних елементів. Перекладачі демонструють здатність зберігати емоційне забарвлення, філософське навантаження та інтонаційну структуру оригіналу через добір функціональних еквівалентів, стилістичних фігур і ритмічних рішень, що відповідають природі мови перекладу.

Стиль автора, як сукупність лексичних, синтаксичних і образних домінант, потребує гнучкого відтворення з урахуванням мовних і культурних особливостей. Практика українських перекладачів підтверджує, що збереження поетичної сили твору часто вимагає відходу від буквального перекладу на користь художньої цілісності, що дозволяє іншомовному тексту звучати органічно в новому мовному середовищі.

Аналіз й обговорення результатів дослідження

Отримані результати підтверджують, що передача образності, символіки та стилю автора є складним творчим процесом, який вимагає від перекладача не лише мовної майстерності, а й глибокого розуміння культурного контексту, емоційної тональності та авторської інтонації. Практичний аналіз перекладів англомовної поезії показав, що збереження поетичної сили твору часто потребує адаптації образів, стилістичних фігур і ритмічної структури. Успішний переклад поезії можливий лише за умови поєднання технічної точності з художньою чутливістю, що підтверджує актуальність теми та обґрунтованість дослідницької гіпотези.

Одним із найскладніших аспектів мистецтва поетичного перекладу є передача складної образності, символічних значень і неповторного стилю автора. Це завдання вимагає від перекладача не лише глибокого володіння обома мовами, а й вміння відчути дух твору, його підтекст і авторську інтонацію, що часто тримається на тонких смислових натяках і багатошарових асоціаціях.

У працях А. Лефевра [14], С. Баснетт [12;13], Л. Венуті [15], а також українських дослідників — Л. Коломієць [9], Р. Зорівчак [8], Д. Наливайка [22] — поетичний переклад розглядається як інтерпретаційний акт, у якому перекладач виступає співтворцем нового тексту. Образність поезії часто пов'язана з культурними кодами, архетипами, алюзіями, що вимагає не буквального перекладу, а семантичного переосмислення.

Образність поезії не лише передає зміст, а й створює емоційний фон, що оживлює текст. Завдання перекладача полягає у відтворенні цієї багатогранної системи, з урахуванням культурно-специфічних елементів, які можуть бути незрозумілими для іншомовного читача. Перекладач має знайти образи, що зберігають не лише форму, а й емоційне забарвлення оригіналу. Наприклад, у перекладі творів Дж. Байрона [18] важливо зберегти теми боротьби, свободи та індивідуалізму. Одним із способів збереження образної системи є використання аналогічних образів, що мають подібну культурну та емоційну навантаженість в мові перекладу. Такий підхід часто застосовується при перекладі міфологічних або історичних образів, таких як зображення богів, героїв чи подій. Проте важливо не лише знайти подібний образ, але й врахувати контекст, в якому він вживається, щоб не спотворити оригінальне значення.

Помітну роль у збереженні образної системи відіграє також вибір лексичних засобів. Перекладач має правильно передати не лише образи, а й ті нюанси, що складають характер стилю автора.

Поетичний образ, на відміну від прози, часто має не лише пряме значення, а й цілий спектр підтекстів і культурних відсилань. Це добре видно на прикладі англомовної поезії, багатої на символіку та метафори. Наприклад, у творчості Вільяма Блейка [16] символіка набуває містичного й філософського змісту. У його знаменитому вірші "The Tyger" ("Тигр") [16], образ тигра символізує не лише красу і силу природи, а й амбівалентність творіння і божественного начала.

Українською цей вірш майстерно передав Василь Стус у перекладі “Тигр” [17]. Стус не лише відтворює смислове наповнення образу, а й передає глибину запитань Блейка про природу добра і зла:

Тигре, тигре, палай ясний У нічній лісній глушині...
(переклад Василя Стуса) [17].

Символіка, як елемент поетичної структури, потребує збереження не лише лексичного значення, а й контекстуального навантаження, яке може змінюватися залежно від культури-реципієнта. У творчості сучасних англомовних поетів, таких як Тед Г’юз, часто використовуються потужні природні символи — звірі, птахи, стихії. Леся Воронина [19] у своїх перекладах віршів Г’юза [19] передає не лише “сувору” образність його стилю, а й брутальну енергетику рядків. У перекладі поезії “Hawk Roosting” (“Сокіл, що сидить на гілці”) [19] вона зберігає центральний символ влади і безжальної природи:

Я сплю і сніг під моїм крилом,
В мені зосереджений світ...
(умовний приклад стилю перекладу) [19].

Таким чином, майстерність перекладача полягає у тому, щоб не лише дати буквальний відповідник словам оригіналу, а й оживити багатовимірну символіку, зберегти ритміку і водночас відтворити стильову своєрідність. Як показує практика українських перекладачів, іноді задля збереження символіки й образності доводиться жертвувати прямим перекладом, проте це виправдано, якщо у результаті текст набуває тієї самої художньої сили.

Стиль автора — це сукупність ритмічних, синтаксичних, лексичних і образних домінант, які формують його поетичний голос. Передача і збереження авторського стилю часто вимагає використання лексичних конструкцій, які максимально наближають переклад до оригінального звучання. У цьому контексті варто врахувати специфіку використання архаїзмів або діалектизмів у мові оригіналу. Наприклад, у перекладах Шекспіра часто використовуються мовні звороти, характерні для його епохи, що підкреслює історичну та культурну особливість тексту. Проте інколи неможливо зберегти точний стиль оригіналу через різницю в лексичному багатстві мов. Тому перекладач змушений вдаватися до креативних підходів, адаптуючи образи і стилістичні фігури до вимог сучасної мови. Передача образності, символіки та стилю автора є одним із складних завдань поетичного перекладу. Вона вимагає не лише мовної майстерності, а й глибокого розуміння культурного контексту, емоційної тональності та авторської інтонації. Як показують приклади українських перекладів, збереження поетичної сили твору часто потребує творчої адаптації, що дозволяє відтворити різноманітну структуру оригіналу.

Завдяки цьому український читач має змогу сприймати англомовну поезію не як сухий переказ, а як повноцінний літературний твір, що звучить по-українськи органічно, не втрачаючи глибини та краси оригіналу.

Отже, передача образності, символіки та стилю автора постає не лише як технічне завдання, а як складний естетичний і культурний виклик, що вимагає від перекладача глибокої інтерпретації, творчої свободи та філологічної майстерності.

Висновки

Поетичний переклад є однією з найскладніших форм перекладацької діяльності, оскільки поезія поєднує в собі естетичну, емоційну, культурну та лінгвістичну складову. У процесі дослідження було з'ясовано, що передача образності, символіки та стилю автора є не лише технічним завданням, а складним інтерпретаційним актом, який вимагає від перекладача глибокого розуміння художньої логіки тексту, культурного контексту та авторської інтонації.

Аналіз наукових джерел і практичних прикладів перекладу англомовної поезії показав, що ефективна передача образної системи потребує використання аналогічних образів, здатних зберегти емоційне забарвлення та культурну навантаженість оригіналу. Особливу увагу слід приділяти символіці, яка часто має багатозначний характер і вимагає семантичного переосмислення в межах мови перекладу. Збереження стилю автора — ще один ключовий аспект, що охоплює ритміку, синтаксис, лексику, інтонацію та художні домінанти, які формують поетичний голос твору.

Практичний аналіз перекладів творів Дж. Байрона [18], В. Блейка [16], В. Шекспіра [11], Р. Бернса [23], Т. Г'юза [19] та інших дозволив виявити низку перекладацьких стратегій, серед яких провідними є: адаптація культурно-специфічних образів, збереження ритміко-мелодійної структури, стилістична реконструкція, використання архаїзмів або стилістичних еквівалентів.

Як показує практика українських перекладачів, збереження поетичної сили твору часто потребує відходу від буквального перекладу на користь художньої інтерпретації, що дозволяє досягти естетичної адекватності.

Отже, поетичний переклад постає як складний творчий процес, у якому перекладач виконує роль співтворця, а не лише мовного посередника. Передача образності, символіки та стилю автора є не просто завданням, а викликом, що вимагає високого рівня мовної, культурної та інтерпретаційної компетентності.

Джерела

1. *Андрусишин, Б. І.* (2018). Основи теорії художнього перекладу: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури.
2. *Бондаренко, І.* (2021). Методологія художнього перекладу: навч. посіб. Київ: Вид. дім Дмитра Бураго.

3. *Гольтер, І. М.* (2020). Складність та особливості перекладу в поетичних творах: майстерність перекладача. *Науковий вісник ДДПУ ім. І. Франка*. Серія "Мовознавство", (9), 56–60.
4. *Грабар, О. В.* (2024). Лексико-стилістичні особливості перекладу поезії з англійської мови на українську. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського*. Серія "Філологія. Журналістика. Перекладознавство", 35(74)(5, ч. 1), 225–229.
5. *Івасюк, О. Я.* (2020). Відтворення ритмічних і мелодійних домінант як засіб досягнення адекватності перекладу віршованого тексту. *Іноземна філологія*, (98), 93–97.
6. *Кикоть, В. М.* (2020). Образна матриця та переклад поезії: монографія. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю. А.
7. *Федоренко, О. М.* (2019). Стиль автора і перекладача: проблема збереження індивідуальності. *Слово і час*, (4), 33–40.
8. *Зорівчак, Р. Б.* (2017). Теорія і практика перекладу: лінгвокультурологічний аспект. Львів: Видавництво ЛНУ ім. І. Франка.
9. *Коломієць, Л.* (2021). Концептуально-методологічні засади сучасного українського поетичного перекладу: монографія. Київ: Вид.-поліграф. центр "Київський університет".
10. *Паламарчук, Д.* (2018). Вибрані переклади англійської поезії. Харків: Фоліо.
11. *Шекспір, В.* (2021). Сонети (пер. І. Франка). Львів: Каменяр.
12. *Bassnett, S.* (2020). Concrete poetry, playfulness and translation. In J. Corbett & T. Huang (Eds.). *The translation and transmission of concrete poetry* (pp. 9–20). Abingdon: Routledge.
13. *Bassnett, S.* (2016). Translation and world literature. London: Routledge.
14. *Lefevere, A.* (2021). Translating poetry: S*even strategies and a blueprint* (pp. 102–120). Assen: Van Gorcum.
15. *Venuti, L.* (2019). Contra instrumentalism: A translation polemic. Lincoln: University of Nebraska Press.
16. *Blake, W.* (2008). The Tyger. In Songs of Experience. Oxford: Oxford University Press.
17. *Стус, В.* (2019). Твори: Поезії. Переклади. Київ: Дух і Літера.
18. *Мисик, В.* (2022). Поезії Джорджа Байрона (пер. з англ.). Київ: Дніпро.
19. *Воронина, Л.* (2018). Переклади поезії Теда Г'юза. Київ: Смолоскип.
20. *Стріха, М.* (2017). Улюблені переклади: поезії. Київ: Пенмен.
21. *Бут, В.* (2010). Переклади англійської поезії. Київ: Либідь.
22. *Наливайко, Д.* (2003). Поетика перекладу. Київ: Основи.
23. *Бернс Р.* (2022). Поезії (В. Мисик, пер.). Київ: Дніпро.

Андрій БАРЙОЛО
здобувач вищої освіти 2 курсу магістратури
за спеціальністю "Журналістика", МАУП

Науковий керівник:
***Олександр ХОЛОД**, доктор філологічних наук,*
професор кафедри політології та журналістики МАУП

ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВОЇ МЕДІАКОМУНІКАЦІЇ У ВІДДІЛІ МАРКЕТИНГУ ТОВ "КОМПАНІЯ НОВЕЛЛА"

Вступ

Трансформація бізнес-середовища під впливом цифровізації спричинила радикальні зміни у способах взаємодії компаній із цільовими аудиторіями. Організації, що працюють у сфері дистрибуції високотехнологічного обладнання, зіткнулися з необхідністю переосмислення традиційних маркетингових підходів. Проблема ефективного використання цифрових медіаканалів набуває критичного значення для підтримки конкурентоспроможності на ринку [5].

Актуальність вивчення проблеми. Л. М. Благомир наголошує на формуванні цифрових бізнес-екосистем як специфічної форми координації господарської діяльності, що потребує нових підходів до організації комунікаційних процесів [1]. Л. А. Дроздик досліджує класичні моделі масової комунікації та їхню адаптацію до цифрових реалій [2]. О. Кузьмак аналізує маркетингову комунікаційну політику як інструмент забезпечення конкурентних позицій підприємства [4]. Недостатньо вивченими залишаються питання оптимізації медіакомунікацій у відділах маркетингу вітчизняних дистриб'юторських компаній, що працюють із міжнародними брендами технологічного обладнання.

Мета дослідження полягає у виявленні специфічних рис цифрової медіакомунікації у маркетинговій діяльності ТОВ "КОМПАНІЯ НОВЕЛЛА" як офіційного дистриб'ютора продукції Wacom в Україні.

Методи й методика дослідження

Методологічну основу роботи становить комплексний підхід, що поєднує теоретичні та емпіричні методи дослідження. Застосовано метод контент-аналізу для систематизованого вивчення публікацій у соціальних мережах компанії, зокрема офіційного Instagram-акаунту Wacom Ukraine та корпоративного веб-сайту Novella. Метод спостереження дав змогу відстежити динаміку взаємодії бренду з аудиторією протягом тривалого періоду, визначити типологію контенту та частотність публікацій.

Для збору первинних даних використано метод аналізу документів, що включав опрацювання інформації про організаційну структуру та види економічної діяльності компанії, вивчення комунікаційних матеріалів у цифровому просторі [11]. Порівняльний аналіз застосовувався для зіставлення медіакомунікаційних практик досліджуваної організації з галузевими стандартами та діяльністю провідних дистриб'юторів IT-обладнання на українському ринку. Синтез отриманих результатів дозволив сформувати цілісне уявлення про стан цифрових комунікацій у відділі маркетингу ТОВ "КОМПАНІЯ НОВЕЛЛА", виявити сильні сторони та проблемні зони у медіастратегії підприємства, а також окреслити перспективи подальшого розвитку комунікаційної діяльності. Отримані результати узгоджуються з сучасними підходами до трактування цифрового маркетингу як елемента маркетингових комунікацій [8].

Результати дослідження

Аналіз цифрової медіакомунікації у відділі маркетингу ТОВ "КОМПАНІЯ НОВЕЛЛА" виявив, що підприємство використовує двоканальну стратегію присутності в онлайн-просторі. Основним інструментом взаємодії з кінцевими споживачами виступає офіційний Instagram-акаунт @wacomukraine, тоді як корпоративний веб-сайт novella.com.ua орієнтований переважно на обслуговування потреб бізнес-клієнтів та оптових партнерів [3]. Платформа Instagram демонструє активну присутність бренду з понад 1600 підписників та приблизно 162 публікаціями, що свідчить про системність комунікаційних зусиль маркетингового підрозділу [12].

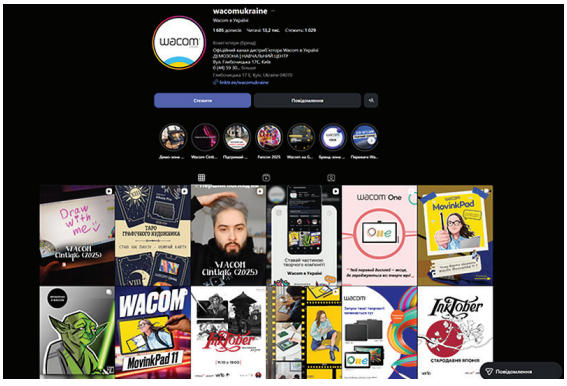

Рис. 1. **Instagram сторінка компанії ТОВ "КОМПАНІЯ НОВЕЛЛА"**

Візуальна ідентичність профілю у соціальній мережі побудована навколо фірмового стилю міжнародного бренду Wacom. Логотип з характерною синьо-жовтою кольоровою палітрою забезпечує миттєву впізнаваність серед цільової аудиторії професійних дизайнерів, ілюстраторів та цифрових художників. Оформлення хайлайтів відображає ключові категорії контенту: огляди продукції різних серій, творчі роботи користувачів, освітні матеріали та промоційні пропозиції.

Контентна стратегія акаунту характеризується тематичною різноманітністю. Публікації охоплюють демонстрацію технічних можливостей графічних планшетів серій Wacom One, Intuos Pro, Cintiq та Movink, детальні огляди функціональних особливостей окремих моделей, порівняльні характеристики обладнання для різних сфер застосування. Значну частину контенту складають матеріали з представленням творчих проєктів українських митців, які використовують продукцію бренду у професійній діяльності, що формує емоційний зв'язок з аудиторією через демонстрацію реальних кейсів успішного застосування технологій.

Форматне різноманіття публікацій включає статичні зображення продукції на нейтральному тлі, динамічні відео з процесом створення цифрового мистецтва, карусельні пости з покроковими інструкціями налаштування обладнання. Освітній контент пояснює технічні нюанси роботи з різними моделями планшетів, надає рекомендації щодо вибору пера відповідної чутливості для конкретних творчих завдань, роз'яснює переваги технології EMR порівняно з альтернативними рішеннями на ринку графічних планшетів [6].

Промоційна складова комунікаційної стратегії реалізується через регулярне інформування аудиторії про сезонні розпродажі, спеціальні цінові пропозиції на окремі моделі обладнання, акційні умови для освітніх закладів та креативних студій. Тексти публікацій містять заклики до дії з вказівкою прямих посилань на корпоративний веб-сайт або контактних даних для оформлення замовлення, що скорочує шлях споживача від ознайомлення з продуктом до здійснення покупки.

Інтерактивна взаємодія з підписниками відбувається через відповіді на коментарі під публікаціями, де представники маркетингового відділу надають консультації з технічних питань експлуатації обладнання, роз'яснюють умови гарантійного обслуговування, рекомендують оптимальні моделі планшетів залежно від специфіки творчих завдань користувачів. Формат Stories використовується для оперативного анонсування новинок асортименту, трансляції подій з участю бренду, проведення опитувань серед аудиторії щодо уподобань у функціональних характеристиках майбутніх моделей продукції [2]. Хештег-стратегія профілю поєднує україномовні та англомовні теги, орієнтовані на національну та міжнародну спільноту цифрових креативників. Використання тегів #wacomukraine, #digitalart, #illustration, #graphictablet, #creativetools забезпечує потенціал виходу публікацій за межі наявної аудиторії підписників, залучаючи нових користувачів через алгоритмічні рекомендації платформи Instagram.

Рис. 2. **Сторінка компанії ТОВ "КОМПАНІЯ НОВЕЛЛА"**

Корпоративний веб-сайт компанії демонструє функціональний підхід до структурування інформації. Головна сторінка містить банер з акцентом на ключовій ідентичності бренду як національного дистриб'ютора продукції Wacom із зазначенням п'ятнадцятирічного досвіду роботи на українському ринку. Навігаційне меню включає розділи з каталогом продукції, технічною документацією, інформацією про сервісне обслуговування та контактними даними регіональних представництв. Текстовий контент веб-ресурсу орієнтований на інформування про асортимент доступного обладнання, його технічні специфікації, сфери професійного застосування. Описи товарних позицій містять деталізовану інформацію про рівні чутливості пера, робочу площу активної зони планшета, підтримувані операційні системи, комплектацію базових та розширених пакетів постачання [9]. Відсутність інтерактивних елементів, таких як онлайн-чат підтримки або форма зворотного зв'язку на головній сторінці, обмежує можливості оперативної комунікації з потенційними клієнтами безпосередньо через веб-платформу.

Мовна політика комунікації у цифрових каналах дотримується української локалізації, що відповідає вимогам національного законодавства та очікуванням цільової аудиторії. Тональність текстів у соціальних мережах балансує між професійним інформуванням та дружнім спілкуванням з підписниками, формуючи доступний образ бренду для представників креативних індустрій різного рівня кваліфікації від початківців до професіоналів галузі цифрового мистецтва.

Аналіз й обговорення результатів дослідження

Виявлені характеристики цифрової медіакомунікації ТОВ "КОМПАНІЯ НОВЕЛЛА" демонструють адаптацію маркетингових практик до специфіки дистрибуції високотехнологічного обладнання на українському ринку. Dual-channel підхід з розподілом функціональних ролей між соціальними мережами та корпоративним веб-сайтом відображає розуміння різниці у поведінкових патернах B2C та B2B сегментів аудиторії [10]. Instagram виконує роль

платформи для формування бренд-іміджу, емоційної прив'язки споживачів та стимулювання попиту через візуально привабливий контент, тоді як вебсайт забезпечує транзакційну функцію для корпоративних клієнтів, які потребують докладної технічної інформації та прозорих умов співпраці.

Контентна стратегія у соціальних мережах відповідає принципам ефективної цифрової комунікації, сформульованим у дослідженнях маркетингових практик технологічних брендів [4]. Поєднання освітнього, розважального та промоційного контенту у співвідношенні, що запобігає надмірній комерціалізації стрічки публікацій, підтримує зацікавленість аудиторії та знижує ризики відписок від акаунту через агресивну рекламну риторику. Демонстрація реальних творчих проєктів українських художників із використанням обладнання Wacom реалізує стратегію user-generated content, яка підвищує довіру потенційних покупців через соціальні докази ефективності продукції.

Відсутність аналітичних інструментів відстеження ефективності цифрових комунікацій унеможливлює data-driven оптимізацію маркетингової стратегії. Впровадження систем веб-аналітики, моніторингу поведінкових метрик у соціальних мережах, A/B тестування різних форматів контенту дозволило б виявляти найбільш результативні підходи до взаємодії з аудиторією та перерозподіляти ресурси на користь найефективніших каналів комунікації [7].

Візуальна ідентичність публікацій демонструє професійний рівень графічного оформлення, однак відсутність унікального стилістичного почерку, що відрізняв би контент від аналогічних акаунтів конкурентних дистриб'юторів, знижує потенціал формування сильної асоціативної пам'яті бренду у свідомості аудиторії. Розробка власних шаблонів оформлення публікацій, використання фірмових графічних елементів або персоніфікація комунікації через залучення амбасадорів бренду з числа відомих українських цифрових художників могли б посилити унікальність позиціювання компанії у цифровому просторі.

Висновки

Дослідження особливостей цифрової медіакомунікації у відділі маркетингу ТОВ "КОМПАНІЯ НОВЕЛЛА" виявило функціональну структуру онлайн-присутності, що базується на двоканальній моделі з розподілом ролей між Instagram та корпоративним веб-сайтом відповідно до специфіки B2C та B2B сегментів ринку. Контентна стратегія у соціальних мережах демонструє розуміння потреб цільової аудиторії професійних креативників через збалансоване поєднання освітніх, промоційних та емоційно-орієнтованих матеріалів. Виявлено суттєві резерви для підвищення ефективності цифрових комунікацій, зокрема обмеженість присутності виключно платформою Instagram.

Практична значущість дослідження визначається формулюванням рекомендацій щодо диверсифікації каналів цифрової присутності, впровадження

аналітичних систем моніторингу ефективності комунікацій та оптимізації контент-стратегії. Перспективи подальших наукових розвідок включають порівняльний аналіз медіакомунікаційних практик провідних міжнародних дистриб'юторів технологічного обладнання.

Джерела

1. *Благомир Л. М.* Цифрові бізнес-екосистеми як специфічна форма координації господарської діяльності в умовах цифрової економіки. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 46. URL: https://economyandsociety.in.ua
2. *Дроздик Л. А.* Класичні моделі масової комунікації в системі політичної реклами та PR. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*. 2021. IV(16), I.: 95. URL: https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/03/The-classic-models-of-mass-communication-in-the-system-of-political-advertising-and-PR-Drozdyk-L..pdf
3. Компанія Novella: офіційний веб-сайт. URL: https://www.novella.com.ua/
4. *Кузьмак О.* Маркетингова комунікаційна політика як інструмент забезпечення конкурентних позицій підприємства в умовах ірраціональної поведінки споживачів. 2022. № 1 (4). С. 74–82. URL: http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgibin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=ecfor_2022_4_11
5. *Ольтаржевський Д.* Корпоративні комунікації як напрям зв'язків з громадськістю: теоретичні та історичні аспекти. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2020. № 2 (77). С. 68–78. URL: http://www.scientificnotes.com/en/archives/1211
6. *Осокіна А., Риловнікова А.* Удосконалення маркетингових комунікацій бізнес-організації. *Економіка та суспільство*. 2023. № 55. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2922
7. *Панченко Г. С.* Маркетингові комунікації як чинник підвищення конкурентоспроможності підприємства. *Наукові праці Донецького національного технічного університету*. Серія "Економічна". 2020. № 22. С. 72–80. URL: https://journals.indexcopernicus.com/search/article?articleId=2845251
8. *Пепчук С., Яценюк І.* Цифровий маркетинг як елемент маркетингових комунікацій. *Collection of Scientific Papers "SCIENTIA"*. Riga, Latvia, March 22, 2024. С. 23–25.
9. *Піскозуб Л.* Культура текстового контенту вебсайту з погляду фахівця-редактора (на прикладі українських інтернет-книгарень). *Вісник Книжкової палати*. 2023. № 7. С. 45–51. URL: http://visnyk.ukrbook.net/article/view/282975/277168
10. *Попова Н. В., Катаєв А. В., Базалієва Л. В., Кононов О. І., Муха Т. А.* Маркетингові комунікації : підручник / за заг. ред. Н. В. Попової. Харків : Факт, 2020. 315 с.
11. ТОВ "КОМПАНІЯ НОВЕЛЛА". Код ЄДРПОУ 38971624. *OpenDataBot*. URL: https://opendatabot.ua/c/38971624
12. Wacom в Україні. Wacom Ukraine: офіційний канал дистриб'ютора Wacom в Україні. URL: https://www.instagram.com/wacomukraine

Євгенія БІРЮКОВА
здобувачка вищої освіти 4 курсу МАУП за спеціальністю "Журналістика"

Науковий керівник:
***Ганна ХОЛОД**, кандидат філологічних наук,*
професор кафедри політології та соціальних наук МАУП

ДИЗАЙН-МАКЕТ ЖУРНАЛА ПРО ФОТОГРАФІЮ "ФОКУС НА…"

Вступ

Фотожурналістика, як спеціалізація, може впливати на громадську думку, крім розповсюдження інформації. Вона не просто дозволяє записувати події, але й дозволяє візуально розповідати історії, акцентуючи увагу на важливих соціальних, політичних і гуманітарних проблемах. Фотографії дозволяють журналістам створювати репортажі, які захоплюють, інформують і мотивують до дії.

Журнал "Фокус на..." — це спеціалізоване видання, яке присвячене детальному вивченню фотографії як виду мистецтва та технічного процесу. Наша основна мета полягає в тому, щоб допомогти фотографам різного рівня розвивати свої здібності, знаходити натхнення та залишатися в курсі сучасних тенденцій у фотомистецтві.

Журнал виходив би українською мовою з тиражем 5 000 примірників кожні два місяці. Видання містить 37 сторінок у форматі А4 на офсетному папері з повнокольоровим друком. Зміст охоплює базові технічні питання для початківців, такі як вибір камери, типи об'єктивів, принципи експозиції: діафрагма, витримка, ISO, а також складніші теми для досвідчених фотографів, такі як особливості роботи зі світлом, створення гармонійної композиції, особливості зйомки різних типажів, а також обробку зображень. Статті, натхнення для творчості, практичні вправи, огляди фотообладнання, технічні поради та аналіз фотографічних жанрів містяться в кожному випуску. Виставки, фотостудії, книгарні, інтернет-магазини та онлайн-платформи є різними способами розповсюдження.

Суспільна місія нашого медіапродукту "Фокус на..." охоплює всіх, хто цікавиться фотографією, від новачків до професійних фотографів. Журнал розрахований на людей віком від 18 до 45 років. Початківці шукають прості поради та натхнення для перших кроків, аматори намагаються набути навичок, а професіонали прагнуть залишатися в курсі нових тенденцій і технологій. Крім того, видання орієнтоване на блогерів і творців контенту, які використовують фотографію як засіб самовираження та створення власного бренду.

Методи й методика дослідження

Статті у фотожурналі поєднують теоретичний і практичний підхід. Вони дають читачам детальне пояснення основних принципів фотографії, а також практичні поради, як використовувати те, що вони дізналися негайно.

Теоретичний метод використовується в навчальних статтях та більше спрямований на початківців. Матеріали подано таким чином, щоб читачі легко зрозуміли навіть складні технічні поняття. Навчальні статті охоплюють основні вибори для початку, такі як вибір першої камери та об'єктива. Забезпечуючи початківцям необхідні основні знання для початку практичної зйомки, акцент робиться на детальному поясненні параметрів експозиції, включаючи принципи роботи витримки, діафрагми та ISO.

Оглядові статті, які зосереджуються на жанровому розмаїтті фотомистецтва, дозволяють читачам ширше бачити світ. Вони розглядають різні стилістичні підходи та характеристики зйомки в основних жанрах, таких як портрет, репортаж і пейзаж, серед інших. Читачі дізнаються про те, як правильно працювати з композицією, щоб створити гармонійний кадр і колірну гамму, що є важливим для створення найбільш вражаючих і атмосферних знімків.

Практичні статті є важливим засобом розвитку технічних навичок і детально описують світло, найважливіший компонент фотографії. Тут детально розглядаються різноманітні види освітлення, ефективне використання природного світла та особливості студійної зйомки. Практичні матеріали пропонують фотографам спеціальні прийоми, які допомагають їм знімати та створювати атмосферні фотографії, використовуючи освітлення.

Проблеми пошуку ідей для фотопроєктів розглядаються в статтях спрямованих на натхнення, які стимулюють творчість і самовираження. У цьому розділі читачам пропонується кілька способів знаходити натхнення у повсякденному житті та розвивати своє авторське бачення. Замість того, щоб вивчати роботи інших митців, тут розглядаються оригінальні фотографії автора журналу, демонструючи, як ідеї реалізуються. Відштовхуючись від прикладів із вашого авторського портфоліо, надаються практичні поради, які допомагають читачам розвивати та створювати власний унікальний стиль. Головна мета цих статей полягає в тому, щоб перетворити отримані технічні знання на розумний, глибокий творчий процес.

Актуальність видання підтримується статтями, які є трендовими, оскільки вони розповідають читачам про найновіші тенденції у фотографічній культурі та підтримують їх у курсі світових візуальних трендів. Зокрема, у 2025 році важливою тенденцією стане популярність концептуальних фотосесій, оскільки вони пропонують можливість створювати унікальні та символічні фотографії з власним посланням. Ідея, що лежить в основі зображення, є основною ознакою концептуальної фотографії. Це може бути спогади, мрії чи рефлексія на соціальні проблеми. Такі зйомки часто використовують нестандартні образи, реквізит і незвичайні локації, щоб підкреслити загальну ідею.

Результати дослідження

У ході дослідження було визначено, що освітня та творча мета журналу "Фокус на..." тісно пов'язана з його візуальною складовою. Усі зображення були створені автором видання, що підкреслює унікальність контенту та повну відповідність концепції, що є основним візуальним стилем і змістом. Фотографії високої якості доповнюють і служать дидактичним засобом, роблячи текстовий матеріал більш наочним і простішим для сприйняття. Журнал є корисним як для початківців, так і для досвідчених фотографів завдяки поєднанню теоретичних знань, практичних порад і високоякісного візуального контенту. Він пропонує натхнення для творчості через авторські знімки, сучасний дизайн і професійний підхід до вибору тем.

Мінімалістичний дизайн обложки журналу "Фокус на..." майстерно поєднує атмосферу та глибину фотографічного мистецтва. Образ дівчини (автора журналу) з фотокамерою, яка представляє творця, що відкриває світ через об'єктив, є центральною частиною композиції. Вибір нічної зйомки підкреслює гру світла та тіні, яка є однією з найважливіших характеристик фотографії, додає зображенню драматичності та інтриги. Вуличні ліхтарі створюють теплий світловий акцент, контрастуючи з темним фоном, що створює ефект кінематографічного кадру. Основні теми випуску — робота зі світлом, створення атмосфери у кадрі та магія об'єктива — прямо корелюють з цим стилем обкладинки.

Основна структурна та ідейна концепція журналу — зосередитися на конкретному аспекті фотографії в кожному розділі — відображається в назві журналу "Фокус на...". Структура видання акцентує увагу на основних темах випуску, як і в фотографії, де фокус є важливим.

Кожен розділ "фокусується" на певній темі фотомистецтва. Наприклад, вони розглядають вибір камери та роботу зі світлом, композиції та рекламу свого портфоліо. Таким чином читач отримує більш детальну інформацію про важливі теми та отримує загальне розуміння прогресу професійної фотографії.

Кожен із одинадцяти розділів видання "фокусується" на певному аспекті фотографічного мистецтва. Заголовки розділів, що починаються з формули "Фокус на...", мають велике значення, оскільки вони привертають увагу читача та чітко пояснюють основну ідею та контекст матеріалу, надаючи їм легкий шлях.

Перші розділи створюють технічну основу для фотографів. У першому розділі, під назвою "Фокус на вибір камери для початківця: з чого почати?", розглядаються основні типи фотоапаратів, включаючи бездзеркальні та дзеркальні камери, а також надаються поради та актуальні ціни на 2025 рік. За цим йде розділ під назвою "Фокус на світ об'єктивів: як обрати свого помічника у фотографії", у якому розглядаються різні види об'єктивів, такі як фіксовані, стандартні, ширококутні, телефото та макрооб'єктиви, а також поради щодо того, як їх вибрати відповідно до стилю зйомки. Основи експозиції, такі як вплив витримки на динаміку кадру, значення діафрагми та

налаштування ISO для роботи зі світлом, розглядаються в третій частині технічного блоку.

Наступний розділ присвячений творчим і візуальним елементам. У четвертому розділі, під назвою "Фокус на жанри фотографій: магія миттєвостей", розглядаються основні жанри фотографії, такі як портрети, пейзажі, репортажі, сімейні та лайфстайл-фотографії, з розглядом їх основних характеристик. У п'ятому розділі, під назвою "Фокус на композицію кадру та колористику: як створити атмосферу на знімку", розглядаються колористичні рішення та композиція, а також те, як колористика допомагає передавати настрій. Два наступні розділи стосуються світла. "Фокус на види світла: як знайти своє ідеальне освітлення" розглядає колірну температуру, м'яке та жорстке світло та роботу зі штучним освітленням. Вплив часу доби на якість світла, можливості гри з тінями та особливості зйомки у хмарну погоду обговорюються в сьомому розділі, "Фокус на роботу зі світлом на вулиці: магія природного освітлення".

Завершальні розділи присвячені створенню власного стилю та кар'єри. Восьмий розділ під назвою "Фокус на пошук ідей для фото: натхнення поруч" допомагає фотографам шукати натхнення в повсякденному житті, використовуючи природне та міське середовище. У дев'ятому розділі, під назвою "Фокус на особливості роботи з різним типажем: як підкреслити і приховати недоліки", портретна зйомка, а також методи корекції фігури, розглядаються. Розділ десятий, "Фокус на спроби просування свого портфоліо: шлях до успіху", пропонує поради щодо того, як створити портфоліо, яке приверне увагу клієнтів і роботодавців. Нарешті, одинадцятий розділ під назвою "Фокус на тренди у фотографії 2025" розглядає поточні тенденції у фотомистецтві, а також найважливіші тенденції, які змінять стиль зйомки. Ця логічна структура та корисні заголовки роблять навігацію в журналі легкою та зрозумілою.

Принципи елегантності та функціональності, досягнуті завдяки продуманій типографіці та збалансованій колористиці, є *основою* стилю та візуальної ідентичності фотожурналу "Фокус на...". Три шрифти вибрано для високої читабельності. Gotham — це сучасний геометричний гротеск, який забезпечує професійний вигляд завдяки чистоті ліній і нейтральності. Основний текст написаний таким чином. Шрифт Black Gold Rough, який додає характеру та вінтажної елегантності, використовується для виділення заголовків. Шрифт Luna, що має м'які форми, використовується для оформлення підзаголовків, що полегшує навігацію та створює плавний, витончений перехід між основними блоками тексту.

Візуальна концепція використовує рівні відтінки, щоб не перевантажувати очі. Світло-сірий фон надає легкості, а світло-коричневий колір робить текст ідеально читабельним. Пастельно-синій відтінок використовується для вставних елементів і рамок, щоб надати дизайну глибину та сучасність. Використання вільних місць на сторінках допомагає зберігати візуальний баланс і зосереджувати читача на важливих деталях. Це також запобігає вто-

мі читача. Таким чином, візуальний продукт “Фокус на...” має привабливий зовнішній вигляд і приємний для читача.

Аналіз й обговорення результатів дослідження

Основним етапом дослідження було *опитування цільової аудиторії* з метою отримання незалежних відгуків щодо концепції, структури та візуального оформлення журналу. Динамічне відео, створене для презентації видання, включало анімовані зображення обкладинки, верстки сторінок, огляди техніки та навчальні статті. Він підкреслював використання авторських фотографій та акцентних елементів. Для оцінки змісту, зрозумілості матеріалів, корисних рекомендацій і візуальної привабливості було розроблено опитувальник.

Журнал орієнтований на молодь, студентів і початківців, оскільки більшість опитаних (74,1 %) належали до вікової категорії 18–21 рік. Було менше представників у групах 22–25 років (18,5 %) і 26–35 років (7,4 %). Це означає, що контент потрібно адаптувати до потреб молоді, але також подумати про те, як залучити старші вікові групи (наприклад, матеріали про професійні аспекти фотомистецтва). Згідно зі статтею, більшість опитаних (63 %) — жінки, що може вплинути на вибір контенту та теми (потрібно розширити розділи про художню фотографію, портретну зйомку та особисті історії).

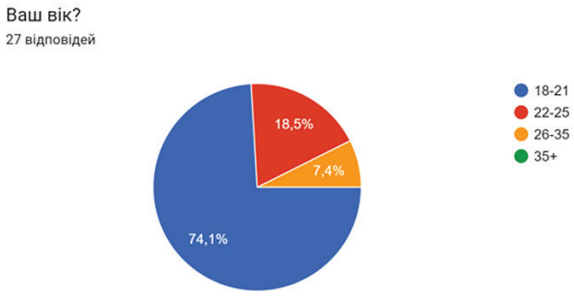

Рис. 1.1. **Співвідношення показників відповідей респондентів на запитання “Ваш вік?”**

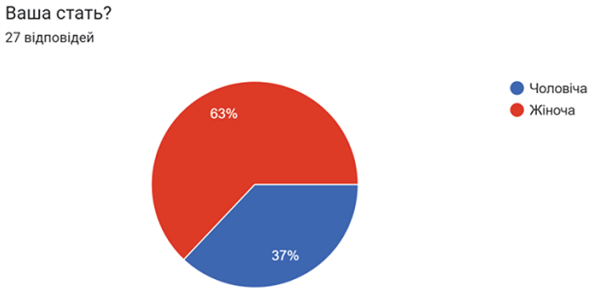

Рис. 1.2. **Співвідношення показників відповідей респондентів на запитання “Ваша стать?”**

Візуальне оформлення отримало виключно позитивні відгуки, демонструючи ефективність обраної концепції: дизайн обкладинки отримав позитивну оцінку від усіх опитаних (81,5 % — відмінно). Якість фотографій була оцінена “Відмінно” (88,9 %), а кольорова гама була високо оцінена переважною більшістю (85,2 %). Жоден із візуальних компонентів не отримав поганих відгуків, що підтверджує чудовий підбір шрифтів, кольорів і візуального супроводу.

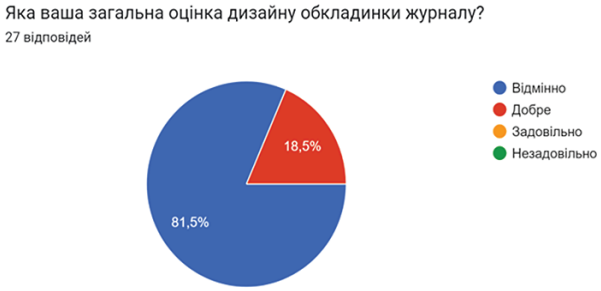

Рис. 1.3. **Співвідношення показників відповідей респондентів на запитання “Яка загальна оцінка дизайну обкладинки журналу?”**

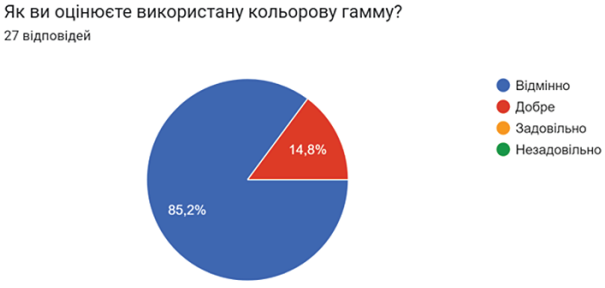

Рис. 1.4. **Співвідношення показників відповідей респондентів на запитання “Як ви оцінюєте використану кольорову гамму?”**

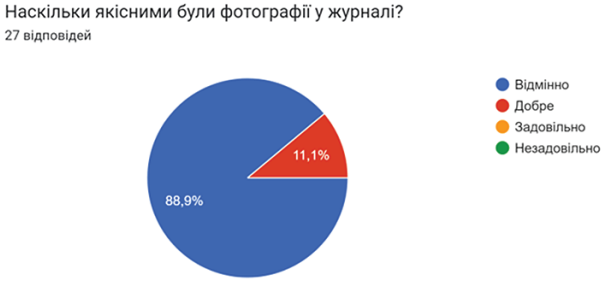

Рис. 1.5. **Співвідношення показників відповідей респондентів на запитання “Наскільки якісними були фотографії у журналі?”**

Незважаючи на те, що всі учасники сказали, що їм усе сподобалося, вони заявили, що хотіли б, щоб теми майбутніх випусків були розширені. Зокре-

ма, респонденти шукають інформацію про мобільну зйомку, використання штучного інтелекту для фотографії та інтерв'ю з фотографами. З іншого боку, ніхто не висловив зауважень щодо того, щоб розділи або теми, які зараз є неактуальними, що підтверджує позитивне ставлення до загальної ідеї журналу. Результати дослідження дають можливість удосконалити видання, зберігаючи контент високої якості та розширюючи його, щоб відповідати потребам аудиторії.

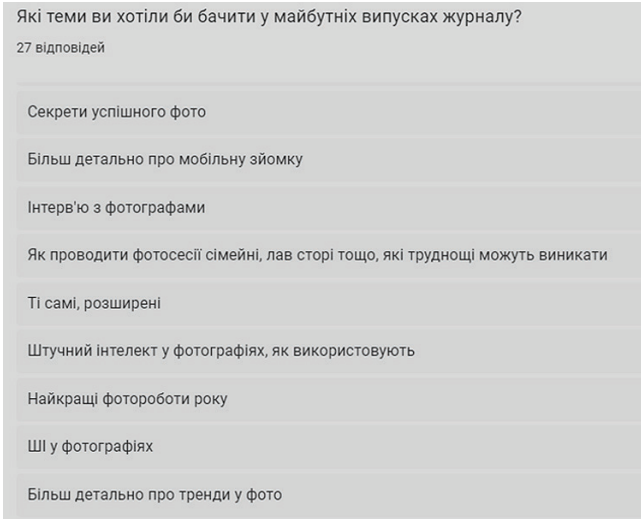

Рис. 1.6. **Співвідношення показників відповідей респондентів на запитання "Які теми ви би хотіла бачити у майбутніх випусках журналу?"**

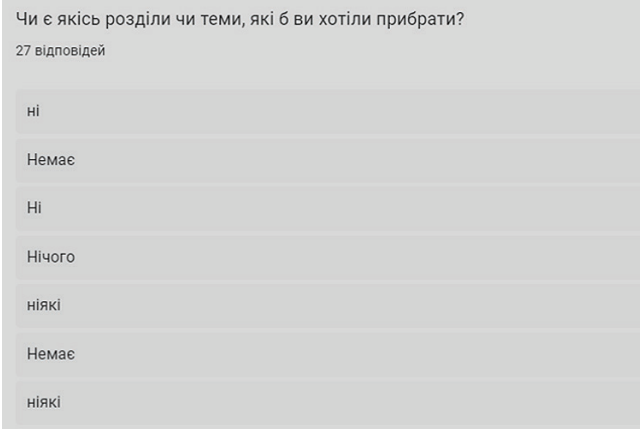

Рис. 1.7. **Співвідношення показників відповідей респондентів на запитання "Чи є якісь розділи чи теми,які б ви хотіли прибрати?"**

Незважаючи на загальну високу оцінку медіапродукту, опитування фокус-групи дозволило розробити конкретні рекомендації для підвищення якості, читабельності та актуальності журналу. Відгуки респондентів підтвердили, що перевагами видання є зрозумілість статей, корисність порад і загальна позитивна реакція на контент. Це свідчить про те, що структура

була добре підібрана, оскільки не було розділів або тем, які потрібно було б видалити. Однак є кілька аспектів, які вимагають додаткової уваги.

Хоча більшість учасників позитивно оцінили обрану типографіку, деякі сказали, що текст може бути краще читабельним. Таким чином, слід переглянути поєднання шрифтів у журналі. Незважаючи на те, що є три різні шрифти (Black Gold Rough, Gotham і Luna), варто провести додаткові тести, щоб переконатися, що вони працюють разом у довгому тексті, особливо для друку та мобільних пристроїв. Щоб максимізувати комфорт читання та зменшити візуальний шум, можливо, варто зменшити різноманіття шрифтів або ретельніше змінити розмір і інтерліньяж.

Далі, тема повинна бути більш актуальною. Незважаючи на те, що всі розділи були корисними, було б корисно розширити обговорення сучасних тенденцій, зокрема, зосередитися на використанні штучного інтелекту (ШІ) у фотографії та можливостях мобільної зйомки. Крім того, більше життєвих історій і інтерв'ю професійних фотографів повинні бути включені, щоб підвищити оригінальність контенту та задовольнити запит аудиторії на натхнення та особистий досвід.

Нарешті, навіть якщо при отриманні високої загальної оцінки, потрібно створювати контент абсолютної якості. Для того, щоб забезпечити максимальну деталізацію та кольорокорекцію фотографій, рекомендується провести ще більш ретельний відбір. Це необхідно для забезпечення постійного відповідності найвищим стандартам якості зображень. Крім того, слід покращити дизайн сторінок і верстку, використовуючи акцентні елементи та зменшити порожні простори, щоб зробити матеріал більш динамічним і привабливим. Виконання цих рекомендацій допоможе зміцнити позиції журналу та перетворити загальне позитивне сприйняття на виконання.

Висновки

Дослідження було зосереджено на аналізі мистецької періодики та ідеях журналу "Фокус на...", підтвердила значну роль, яку мистецькі журнали відіграють у створенні професійного середовища та підтримці зв'язків між митцями та широкою аудиторією. Дослідження, яке включало створення ідеї фотожурналу "Фокус на..." та його дизайн-макету, повністю підтвердило, що цей медіапродукт є актуальним і ефективним. Журнал успішно інтегрує навчальний, оглядовий та надихаючий контент, створюючи міцну основу для розвитку фотографічної майстерності цільової аудиторії.

З акцентом на навчальних матеріалах, практичних порад та аналітичних статтях журнал "Фокус на..." успішно інтегрує цю ідею, орієнтуючись на широке коло фотографів, від початківців до досвідчених. Читачі високо оцінили зміст, фотографії та дизайн видання, як підтвердило опитування цільової аудиторії. Водночас дослідження визначило основні напрямки вдосконалення. Серед них розширення теми за допомогою сучасних технологій і мобільної фотографії, покращення кольорокорекції, що відповідає сучасним вимогам аудиторії та гарантує подальший розвиток і ефективність медіапродукту.

Таким чином, “Фокус на...” є успішно завершеним проектом мультимедійного фотожурналу, і рекомендації гарантують, що він відповідатиме високим стандартам якості та задовольнить потреби цільової аудиторії.

Дмитро БОНДАРЕНКО
здобувач вищої освіти 1 курсу МАУП за спеціальністю “Журналістика”

Науковий керівник:
***Олександр ХОЛОД**, доктор філологічних наук, доцент,*
професор кафедри політології та журналістики МАУП

ЦИФРОВА ЕТИКА В ЕПОХУ КЛІКБЕЙТУ ТА ФЕЙКОВИХ НОВИН

Вступ

У наш час, коли інформація стає головною складовою суспільства, новинні повідомлення та медіа-матеріали розповсюджуються надзвичайно швидко завдяки інтернет-технологіям і соціальним мережам. Проте разом із перевагами такого цифрового середовища зростає небезпека розповсюдження клікбейт-заголовків і фейкових повідомлень. Вказані явища спотворюють інформаційне середовище, впливають на увагу аудиторії та створюють хибне уявлення про події у світі.

Питання цифрової етики стоїть перед нами особливо в еру глобальної цифровізації. З одного боку, користувачі отримали особливий доступ до різної інформації, а з іншого стикаються з контентом низької достовірності, підміною фактів, емоційними ухиленнями та загрозою для здатності критично мислити. Тому питання етичних норм у журналістиці та медіакомунікації набувають надзвичайної актуальності.

Мета дослідження — проаналізувати вплив клікбейтних заголовків і фейкових новин на медіапростір та оцінити роль цифрової етики в подоланні їхнього негативного впливу на аудиторію.

Методи й методика дослідження

У дослідження застосовано теоретичні та практичні методи. До теоретичних методів належать *аналіз* наукових праць, що допомогли з’ясувати, як різні автори визначають поняття “клікбейт”, та “цифрова етика”. Також використано *метод порівняння* думок українських і зарубіжних дослідників.

Серед практичних методів головним був *контент-аналіз* новинних заголовків у провідних українських та закордонних інтернет-виданнях. У результаті були виявлені ключові прийоми для створення клікбейтних заголовків,

а також теми що найчастіше обираються для поширення фейкової інформації.

Досліджування виконувалося у кілька етапів: опрацювання літератури за темою, визначення основних понять, підбір новин для аналізу, системний аналіз інформації з подальшим формулюванням висновків дослідження. Вибрані методи забезпечили отримання результатів, що мають потенціал для використання в подальших дослідженнях журналістики та медіа.

Результати дослідження

Було проаналізовано 20 (100 %) новинних заголовків з українських та закордонних онлайн ресурсів. Заголовки охоплювали такі теми: *політика* — 8 (40 %) заголовків, *медицина* — 5 (25 %) заголовків, *соціальна сфера* — 7 (35 %) заголовків.

Серед усіх заголовків 14 (70 %) *містили елементи клікбейту*, а 6 (30 %) із них були *нейтральними*. Найпоширенішими прийомами клікбейту були: створення інтриги — 6 (30 %) випадків, перебільшення фактів — 5 (25 %) випадків, заголовки що акцентують емоції — 3 (15 %) випадки.

Тематика заголовків, у яких найчастіше зустрічалася фейкова інформація, включала політичні новини — 3 (15 %) та соціальні сфери — 2 (10 %). Автори заголовків на медичну тематику не були схильні, на нашу думку до використання поширення фейкової інформації.

Для наочності отримані дані представлені у вигляді діаграми, де для кожної теми окремо показано кількість клікбейтних заголовків і поширенням фейкових новин.

Діаграма 1. Кількість (у %) клікбейтних заголовків і фейкової інформації у різних темах

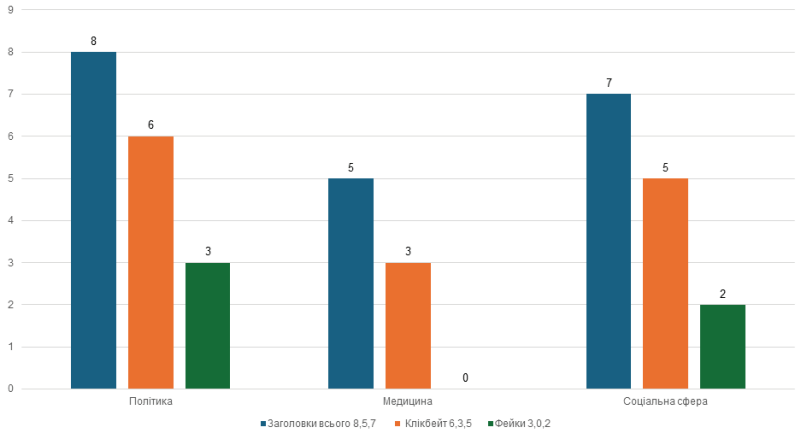

Аналіз й обговорення результатів дослідження

У ході дослідження було виявлено 14 (70 %) клікбейтних заголовків з українських та закордонних онлайн-ресурсів. Аналіз показав, що вказані заголовки використовували три основні прийоми клікбейту: перебільшення фактів, створення інтриги та акцент на емоціях.

У Додатках до статті розміщена (Таблиця 1. Аналіз клікбейтних заголовків за типами прийомів та нявністю фейкової інформації в них). У таблиці наведено повний перелік 14 (70 %) клікбейтних заголовків з українських та закордонних онлайн-ресурсів, які було розподілено за тематикою, типами прийомів клікбейту, метою їхнього застосування, наявністю фейкової інформації та джерелами новин.

Для наочного представлення результатів дослідження побудовано діаграму, яка відображає розподіл клікбейтних заголовків за тематикою новин, типами прийомів та наявністю фейкової інформації в кожній сфері.

Діаграма 2. Загальна тенденція використання клікбейтних прийомів і фейкової інформації за тематичними розділами

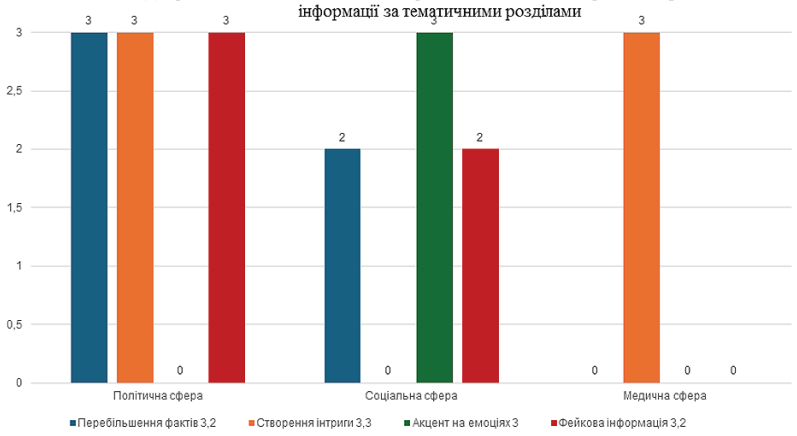

Для глибокого осмислення даних був проведений аналіз кожної теми окремо: політична сфера, соціальна сфера та медична сфера.

У політичній сфері проаналізовано 6 (43 %) клікбейтних заголовків, де прийоми розподілилися рівномірно: перебільшення фактів у 3 (50 %) випадках та створення інтриги у 3 (50 %).

Перебільшення фактів у політичних заголовках використовується з метою посилити драматизм події, створити відчуття загрози або сенсації. Журналісти свідомо спотворюють масштаби або значення події, використовуючи перебільшення фактів як інструмент впливу на громадську думку. Наприклад, у заголовках про "Армія Польщі планує вторгнення на західну Україну наприкинці липня" чи "ВВС заявило що колишньому головнокомандувачу ЗСУ Валерію Залужному заплатили $53 мільйони щоб він залишив країну" події, що мають обмежене підтвердження, подаються як беззаперечний факт. Мета — викликати емоційний відгук (шок, недовіру), активізувати політичні дискусії й залучити аудиторію до обговорення. Такий прийом майже завжди супроводжується фейковую інформацію.

Створення інтриги навпаки спрямоване на утримання уваги без прямої дезінформації. Автори подають заголовок із натяком на таємницю або приховану правду наприклад: "Вступ України до ЄС: Зеленський назвав головну перепону" чи "Заява залужного свідчить що він має політичні амбіції". Мета

прийому — спонукати читача відкрити статтю, щоб дізнатися більше, не вводячи його в оману.

Соціальна сфера охоплює 5 (36 %) клікбейтних заголовків із розподілом прийомів: акцент на емоціях — 3 (60 %) випадки, перебільшення фактів — 2 (40 %) випадки.

Акцент на емоціях використовується з метою викликати співпереживання, обурення або страх, особливо коли мова йде про теми, що безпосередньо стосуються життя людей — соціальні виплати, захист населення, катастрофи. Наприклад, заголовок "Потоп паралізував Одесу місто уйшло під воду" або "Зміни у соцвиплатах до чого готуваттися малозахищеним верствам населення". прийом маніпулює емоційною чутливістю аудиторії.

Перебільшення фактів у соціальних сферах має на меті посилити суспільне обурення через заголовки: "Планують запровадити військовий облік дітей від 14 років" чи "Нова система пенсій будуть враховувати лише вік, а не стаж". Вказані заголовки створюють у читача враження, що відбувається серйозна загроза або критична подія, навіть якщо це не відповідає дійсності. У результаті вони містять фейкову інформацію.

Медична сфера представлена 3 (21 %) клікбейтними заголовками, де єдиним прийомом стало створення інтриги (100 % від загальної кількості медичних заголовків).

Створення інтриги у медичних сферах має зовсім іншу мету, ніж у політичних чи соціальних. Воно використовується для пробудження інтересу до здоров'я, способів лікування чи профілактики, зазвичай через натяк на "секретні методи" або "ефективні поради". Наприклад: "як швидко зняти стресс 3 техніки, які реально працюють", "Вісім чашок цих напоїв щодня знижують ризик ранньой смерті! Про що йдеться". Мета — зацікавати аудиторію обіцянкою користності, але не містить фейкової інформації.

У ході аналізу отриманих результатів порівняно думку з існуючими теоріями та дослідженнями інших авторів, що дозволяє показати їхній науковий зміст і значення.

У політичній сфері домінують перебільшення фактів та створення інтриги, що використовується для підвищення драматизму події, створення враження загрози або сенсації та утримання уваги читачів. Як зазначають науковці McNair, B., & McNair, B. (2017) "перебільшення фактів у політичних медіа сприяє формуванню кризового дискурсу та маніпуляції громадською думкою" (An introduction to Political Communication). Автори контенту свідомо спотворюють масштаби чи значення події, що активізує емоційний відгук і дискусії серед громадськості.

У соціальній сфері найпоширеніші прийоми — перебільшення фактів та акцент на емоціях. Вони використовуються для формування співпереживання, страху або обурення, особливо щодо соціальних виплат, захисту населення та катастроф. ІСАЧЕНКО, В. (2024) підкреслює, що такі маніпулятивні технології набувають соціального характеру, оскільки не лише змінюють ставлення аудиторії до подій, а й формують емоційні реакції, підвищуючи залученість і

водночас потенційно спотворюючи сприйняття реальності. (Маніпуляції та технології інформаційного впливу як соціально педагогічна проблема 2024).

У медичній сфері домінує створення інтриги, яке мотивує користувачів відкривати матеріали про здоров'я, лікування чи профілактику через натяки на "секретні методи" або "ефективні поради". Науковці Deng, Z., Tang, Y., Wu, M., & Zhang, X. (2025). зазначають, що "клікбейт у медичних заголовках підвищує зацікавленість аудиторії, проте може знижувати довіру до джерела, якщо зміст статті не відповідає обіцянкам заголовка" (Investigating the effects of clickbait on user engagement in health communication: A mixed-method study 2025).

Отримані результати показують, що клікбейтні прийоми —перебільшення фактів, створення інтриги та акцент на емоціях — системно застосовуються у політичній, соціальній та медичній сферах для привернення уваги та залучення аудиторії, проте можливі альтернативні тлумачення: частина реакцій читачів могла бути зумовлена контекстом або попереднім досвідом, а оцінка наявності клікбейту та фейкової інформації базувалася на суб'єктивній думці дослідника; до того ж, вибірка охоплювала обмежену кількість українських та закордонних ресурсів (20 заголовків), що обмежує узагальнення висновків. Аналіз дозволяє зробити загальні висновки для всіх сфер: перебільшення фактів формує драматизм та емоційний відгук у політичних і соціальних новинах, акцент на емоціях у соціальній сфері викликає співпереживання та страх, а створення інтриги у медичній та політичній сферах мотивує відкривати матеріали, але може знижувати довіру, якщо зміст не відповідає обіцянкам заголовка. Перспективи подальших досліджень включають розширення вибірки медіа-ресурсів, вивчення впливу клікбейту, оцінку ефективності цифрової освіти та медіаграмотності у протидії маніпулятивним прийомам і порівняння впливу клікбейту у різних культурних та мовних контекстах.

Висновки

Дослідження досягло мети, проаналізувавши вплив клікбейтних заголовків і фейкових новин на медіапростір та оцінивши роль цифрової етики в подоланні їхнього негативного впливу на аудиторію. Аналіз 20 (100 %) новинних заголовків із українських і закордонних онлайн-ресурсів показав, що 14 (70 %) із них містять елементи клікбейту: створення інтриги (30 %), перебільшення фактів (25 %) та акцент на емоціях (15 %). Політична (40 %) і соціальна (35 %) сфери є найбільш вразливими до маніпулятивних технік, де 25 % заголовків містили фейкову інформацію, що сприяє дезорієнтації аудиторії, зниженню довіри до медіа та формуванню хибного сприйняття реальності. У медичній сфері (25 %) переважає створення інтриги, яке стимулює інтерес до тем здоров'я без дезінформації.

Цифрова етика є центральним інструментом у протидії негативному впливу клікбейту та фейкових новин. Дотримання принципів достовірності, прозорості та відповідальності в журналістиці зменшує маніпулятивний вплив, відновлює довіру аудиторії та сприяє формуванню якісного інформаційно-

го середовища. Етичні стандарти, такі як чітке розмежування фактів і думок, уникнення сенсаційності та перевірка джерел, допомагають аудиторії розпізнавати маніпулятивний контент і захищають від дезінформації. Розвиток медіаграмотності, підкріплений цифровою етикою, формує в аудиторії навички критичного мислення, дозволяючи самостійно оцінювати достовірність інформації та протистояти емоційним маніпуляціям. Впровадження етичних кодексів для медіа та освітніх програм із медіаграмотності є ключовими кроками для мінімізації шкоди від клікбейту та фейків.

Науковий внесок дослідження полягає в систематизації прийомів клікбейту за тематичними сферами та виявленні їх зв'язку з фейковою інформацією, що поглиблює розуміння маніпулятивних технологій. Практична значущість роботи проявляється в рекомендаціях щодо впровадження етичних стандартів, розвитку медіаграмотності та створення інструментів для перевірки контенту, які сприяють захисту аудиторії від дезінформації. Перспективи подальших досліджень включають аналіз ефективності етичних кодексів у різних культурних контекстах, оцінку впливу медіаграмотності на поведінку аудиторії, розширення вибірки джерел та вивчення ролі регуляторних механізмів у медіа для протидії маніпулятивним технікам.

Додаток

Таблиця 1

Аналіз клікбейтних заголовків за типами приймоів та наявністю фейкової інформації в них

№	Заголовок	Тематика	Прийом клікбейту	Мета прийому	Фейкова інформація	Джерело новин
1	Армія Польщі планує вторгнення на захід у України напровесні липня.	Політична сфера	Перебільшення фактів	Загострення уваги перебільшує факти і містить фейкову інформацію, що викликає паніку та обговорення між населенням	Так	volyn24.com (Українське джерело)
2	BBC заявило, що навпільному головнокомандувачу Збройних Сил України Валерію Залужному запропонували $20 мільйонів, щоб він залишив країну.	Політична сфера	Перебільшення фактів	Перебільшення фактів використовується для створення сильного емоційного ефекту та привернення уваги читача. У цьому випадку заголовок спотворює суть перебільшує події та містить фейкову інформацію	Так	bbc.com (Закордонне джерело)
3	Президент Франції Емманюель Макрон будує бункер на €148 мільйонів.	Політична сфера	Перебільшення фактів	Перебільшення фактів використовується для відволікання читачів від більш важливих тем та привернення уваги читача. У цьому випадку заголовок натякає на небезпеку або незвичайні аспекти ситуації і містить фейкову інформацію'	Так	inbox.lv (Закордонне джерело)
4	Політична криза у Франції: країна чекає рішення президента.	Політична сфера	Створення інтриги	Інтрига створює відчуття напруги, спонукаючи читача дізнатися подробиці щодо поточної ситуації у Франції.	Ні	rfi.fr (Закордонне джерело)
5	Вступ України до ЄС: Залужний назвав головну перепону.	Політична сфера	Створення інтриги	Використання інтриги використовується для залучення уваги та стимулювання цікавості, заохочуючи читача дізнатися подробиці.	Ні	tsn.ua (Українське джерело)
6	Зима Залужного: сміливість, що він має політичні амбіції.	Політична сфера	Створення інтриги	Інтрига створює відчуття прихованої інформації та спонукає читача дізнатися більше про політичні наміри.	Ні	express.lv (Українське джерело)
7	Планують запровадити військовий облік дітей від 14 років.	Соціальна сфера	Перебільшення фактів	Перебільшення фактів використовується для створення сенсаційності. У цьому випадку заголовок вимагає реакції від людей, виходячи чого він містить фейкову інформацію.	Так	ukrinform.ua (Українське джерело)
8	Нова система пенсій: будуть нараховувати лише вік, а не стаж.	Соціальна сфера	Перебільшення фактів	Перебільшення фактів для створення шокового заголовка. У цьому випадку заголовок перебільшує реальні зміни, викликаючи чого містить фейкову інформацію.	Так	vesukraine.org (Українське джерело)
9	Зміни у медицині: до чого готуватись малозабезпеченим верствам населення.	Соціальна сфера	Акцент на емоціях	Емоційний акцент створює співчуття до медичних реформ, задіяв аспекти матеріалом на конкурсу (більш у деталях.	Ні	znai.ua (Українське джерело)
10	Потоп паралізував Одесу: місто опинилося під водою	Соціальна сфера	Акцент на емоціях	Використання акценту на емоціях використовується для передачі важливості події та залучення уваги читача через переживання.	Ні	tsn.ua (Українське джерело)
11	В Україні змінили правила оформлення матеріальної допомоги: кого залишили без допомоги і скільки тепер платять.	Соціальна сфера	Акцент на емоціях	Емоційний акцент створює співчуття до матеріальної допомоги та підвищує задіяв аспекти матеріалом в описуючи механізмів на конкурсу аудиторію.	Ні	tsn.ua (Українське джерело)
12	Як швидко зняти стрес. 3 техніки, які реально працюють.	Медична сфера	Створення інтриги	Інтрига створює задіяв почуть, адже саме не розкриває що це за 3 техніки, залучаючи читача до того.	Ні	rbc.ua (Українське джерело)
13	Програма лікування онкології. Що змінить тридцяту проблему України.	Медична сфера	Створення інтриги	Інтрига створює очікування емоційного відкриття та надії на нові можливості лікування.	Ні	bbc.com (Закордонне джерело)
14	Вісім чашок цих напоїв щодня знизять ризик раковой пухлини! Про що йдеться	Медична сфера	Створення інтриги	Інтрига створює задіяв аспекти і мотивує читача дізнатися подробиці щодо способів зберегання здоров'я.	Ні	tsn.ua (Українське джерело)

Джерела

1. *Ісаченко, В.* (2024). Маніпуляції та технології інформаційного впливу як соціально-педагогічна проблема. *Ввічливість*, (5), 28–34. https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.5.4

2. *McNair, B., & McNair, B.* (2017) An Introduction to Political Communication (6th ed.). *Routledge*, (1), 3–16. https://doi.org/10.4324/9781315750293

3. *Deng, Zhaohua & Tang, Yuyao & Wu, Manli & Zhang, Xing* (2025). Investigating the effects of clickbait on user engagement in health communication: A mixed-method study. *Information & Management*, 62. 104231. https://doi.org/10.1016/j.im.2025.104231

Олександра ГУБАРЬ
здобувачка вищої освіти 3 курсу МАУП за спеціальністю "Журналістика"

Науковий керівник:
***Ганна ХОЛОД**, кандидат філологічних наук,*
професор кафедри політології та журналістики МАУП

ДИЗАЙН, ЖАНРОВА СИСТЕМА, СТРУКТУРА ТА ТЕМАТИКА ЖУРНАЛІВ ПРО ПОДОРОЖІ: УКРАЇНСЬКИЙ І ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД

Вступ

Сучасні комунікаційні технології та динамічний розвиток медіасфери зумовлюють зростання попиту на якісні й візуально привабливі медіапродукти. Серед них особливе місце посідають журнали про подорожі, які не лише інформують аудиторію про нові туристичні маршрути, культурні практики чи особливості різних країн, а й формують мотивацію до пізнання світу. Актуальність обумовлена зростанням інтересу до подорожей у глобальному масштабі (понад 1 млрд міжнародних поїздок у 2023 р. за даними Всесвітньої туристичної організації (UNWTO)) та збереженням попиту на внутрішній туризм в Україні, попри складну соціально-політичну ситуацію [5].

Проблема дослідження полягає у необхідності порівняння дизайнів та структур українських та міжнародних журналів про подорожі, а також у з'ясуванні, які підходи сприяють створенню сучасного, впізнаваного та функціонального видання. Незважаючи на значний розвиток тревел-журналістики, залишається актуальним питання, як саме дизайн і структура впливають на якість подачі контенту та формування унікального стилю українських і міжнародних видань.

Актуальність теми зумовлена тим, що тревел-журнали є не лише джерелом інформації, а й інструментом культурної комунікації. Їхній візуальний і структурний рівень визначає, наскільки ефективно вони передають ідею подорожі, атмосферу місця та емоційний досвід. Саме дизайн та наповнення формують його впізнаваність і довіру аудиторії. Мета статті — з'ясувати структуру українських і закордонних журналів про подорожі.

Методи дослідження

У роботі використано методи аналізу — для вивчення змісту, структури та візуальних елементів журналів; синтез — для узагальнення отриманих спостережень і формування цілісного уявлення про дизайн та подачу контенту; узагальнення — для формулювання висновків щодо структури й оформлення; порівняльний метод — для зіставлення українських ("*Мандри*", "*Вічний ман-*

дрівник") та закордонних (*Afar Magazine, Lonely Planet Magazine*) тревел-журналів за тематикою, структурою, жанрами; описовий метод — для якісної характеристики стилю та наповнення журналу.

Методика дослідження полягала у послідовному аналізі змістовних і візуальних характеристик вибраних журналів — українських ("Мандри", "Вічний мандрівник") та закордонних (Afar Magazine, Lonely Planet Magazine). На першому етапі було здійснено аналіз матеріалів: визначено тематику, жанрову структуру, типові рубрики та формат подачі матералів.

Далі було виконано структурно-композиційний аналіз — вивчено побудову номерів, логіку розміщення матеріалів, взаємодію текстових і візуальних елементів. Наступний етап передбачав порівняння елементів дизайну: палітри кольорів, типографіки, композиційних принципів, розташування логотипів, рубрик і обкладинок. Для цього було проаналізовано друковані та електронні формати журналів. Заключним етапом стало інтерпретування отриманих даних, що дозволило виявити закономірності у структурі, дизайні та жанровій системі видань і сформулювати висновки щодо українського та міжнародного досвіду створення тревел-журналів.

Результати й аналіз дослідження

Тематична спрямованість. Українські журнали про подорожі зосереджуються на культурно-пізнавальному підході, акцентуючи увагу на історії, традиціях, культурній спадщині, архітектурі, природі й людських історіях. Такий формат подачі формує образ подорожей як способу пізнання світу через національну культуру. Журнал "Вічний мандрівник" позиціонує себе як альманах для читача, який шукає глибокий зміст і відчуття емоційної присутності [2]. Його матеріали відзначаються аналітичністю, поетичністю мови і увагою до локальних тем — маловідомі українські села, природні заповідники і народні звичаї. У свою чергу, "Мандри" орієнтуються на динамічний, популярний контент, поєднуючи теми туризму, лайфстайлу, гастрономії та сучасних тревел-трендів [4]. Помітна орієнтація на широку аудиторію, яка цінує практичні поради та стильну візуальну подачу.

Закордонні видання, такі як Afar Magazine та Lonely Planet Magazine, пропонують дещо інше бачення. Afar пропонує читачеві культурно занурені подорожі, акцентуючи увагу на досвіді, емоціях і людських історіях, а Lonely Planet зосереджується на практичних аспектах — маршрутах, рекомендаціях, глобальних напрямах і корисних порадах для мандрівників різного рівня досвіду.

Таким чином, українські журнали розвивають змістову й емоційну складову, тоді як міжнародні — поєднують в собі інформаційність і високий рівень візуального сторітелінгу, формуючи естетику пригоди та доступності.

Структура та рубрикація. У Afar Magazine структура номера побудована за принципом візуально-емоційного занурення: спочатку увагу читача привертає велике фото або фоторозворот, далі де основний матеріал, статті тощо. Типові рубрики: Destination, Travel Deeper, Voices, Experience, де подається не просто інформація про місце, а історії людей і культурні контексти.

Lonely Planet Magazine демонструє структуровану модель. Кожен номер має стабільну рубрикацію: Get Inspired, Explore, Plan, Eat & Sleep, у межах якої розміщуються короткі огляди, добірки, поради, інфографіка, маршрути й карти, що забезпечує зручну навігацію для читачів [7].

В українських виданнях, використовується більш емоційний, змістовний підхід. У журналі "Вічний мандрівник" кожен випуск має наскрізну ідею. Рубрики мають змістову логіку — від подорожей до історичних нарисів і людських історій. Типові матеріали: "Африка на колесах", "Із грязі в князі — відкриваємо Херсонщину". Такий підхід створює естетику глянцю з елементами культурно-просвітницького настрою [3].

Журнал про подорож "Мандри" орієнтований більше на міжнародний туризм. Основні рубрики об'єднані за географічним принципом — Європа, Азія, Україна тощо. Розвороти з великими фото чергуються з текстами-оповіданнями чи міні-путівниками. Типові матеріали — "Пустелі Ізраїлю: дорогою вина і сиру", "Південна Корея: Як я працювала в зимовій команді" — поєднують елементи особистого досвіду та практичних порад.

Жанрова система. У вітчизняних виданнях переважають жанри нарису, есе, репортажу, етнографічної замальовки, що формують у читача відчуття автентичності та живої оповіді. "Вічний мандрівник" гармонійно поєднує есеїстичну подачу з аналітичним описом, тоді як "Мандри" тяжіють до стислих і практичних форматів: добірок, лайфхаків, порад та інтерв'ю. Це зумовлює більш динамічну композицію.

Натомість Afar Magazine і Lonely Planet Magazine використовують багаторівневу жанрову систему: travel-есе, документальні історії, розширені репортажі, добірки, мультимедійні проєкти, інфографіку [6, с. 15], та інтерактивні карти [6, с. 32–33]. Обидва закордонні видання ретельно дотримуються рубрикації та забезпечують зручну навігацію: кожен номер має внутрішню структуру, де короткі замітки чергуються з розгорнутими тематичними блоками. Це свідчить про те, що українські видання більше акцентують увагу на текстовій виразності, тоді як зарубіжні орієнтуються на збалансовану взаємодію змісту і візуальних елементів, забезпечуючи ефективну комунікацію з читачем.

Дизайн. Українські журнали тяжіють до насиченості та емоційності: у "Мандрах" переважають яскраві кольори, контрастні заголовки та великі фото, які передають динаміку подорожі. Водночас така композиція іноді може виглядати перевантаженою через надлишок декоративних елементів. "Вічний мандрівник", навпаки, характеризується спокійною кольоровою палітрою — природні, пісочні, зелені та теплі тони формують відчуття гармонії та затишку. Тут переважає мінімалізм: великі знімки, чисті розвороти, чіткі відступи між блоками, що полегшують сприйняття тексту. Типографіка поєднує класичні антиквені шрифти для основного тексту та лаконічні безсерифні — для рубрик і підписів.

Afar Magazine вирізняється чистотою макету, продуманою типографікою, великими якісними фотографіями й точним балансом тексту й візуал. Afar

Magazine демонструє сучасний, мінімалістичний стиль: багато білого простору, великі зображення, продумане поєднання тексту та фото. Палітра видання тепла та природна — переважають охристі, коричневі й зеленуваті відтінки, що передають атмосферу місць і природності подорожей. Типографічно Afar вирізняється поєднанням виразного шрифту з антиквеної групи для основного з тонким для підписів і лід-абзаців. Журнал Lonely Planet Magazine поєднує функціональність і естетику: логічна верстка, просторові блоки, карти, інфографіка, використання фірмової блакитної гами та читабельної типографіки забезпечують впізнаваність бренду. Макети вирізняються логічністю і простором, що створює зручну візуальну навігацію. Використовуються чіткі sans-serif шрифти у заголовках і більш традиційні serif або humanist sans для основного тексту. Такий підхід поєднує практичність і естетику, забезпечуючи легкість читання та професійний вигляд сторінок. Тож, українські видання відзначаються емоційністю та автентичністю дизайну, а міжнародні — продуманістю, гармонійністю та високою культурою композиції.

Обкладинки аналізованих журналів поєднують візуальну привабливість та впізнаваність бренду, проте відрізняються за композиицією та стилем. У журналі "Вічний мандрівник" на обкладинках переважають природні або культурні мотиви — гірські пейзажі, архітектурні пам'ятки тощо. Колірна гама гармонійна, з використанням спокійних природних відтінків — зеленого, бежевого, синього [1]. Логотип видання розташований у верхній частині сторінки, виконаний класичним шрифтом без декоративних елементів. Обкладинка має відчуття простору, без надлишку тексту, що робить її схожою на арт-видання. "Мандри" використовують яскраві кольори, контрастні шрифти та великі фотографії з енергійними композиціями. акцент зазвичай припадає на зображення відомих туристичних локацій або людей у русі, що створює відчуття пригоди. Логотип має сучасне виконання, часто білий або яскравий, розташований зверху або по центру. Крім назви, на обкладинці подається кілька заголовків статей, які привертають увагу читача, нагадуючи формат.

Afar Magazine дотримується мінімалізму. На обкладинці домінує велика атмосферна фотографія, що передає настрій подорожі — спокій, простір, відчуття місця. Колірна палітра — природна, тепла, з акцентами на відтінках пісочного, бірюзового чи коричневого. Назва журналу "AFAR" завжди розміщена великими літерами, найчастіше білим або чорним кольором, із широкими інтервалами між літерами. Обкладинка позбавлена зайвого тексту, завдяки чому виглядає професійно та естетично. Центральне фото у Lonely Planet Magazine зазвичай показує краєвид або туристичну локацію. Фірмовий логотип у блакитно-білій гамі розташований у верхній частині обкладинки, який є впізнаваним елементом бренду. На обкладинці подано декілька заголовків різних розмірів, що може забезпечувати зручну навігацію для читача. Візуальний стиль поєднує простоту й інформативність.

Спираючись на зазначену інформацію, можемо сказати, що українські видання мають сильну культурну основу, емоційну насиченість і власний стиль,

проте можуть поступатись міжнародним за рівнем системності структури й технічної реалізації дизайну. Міжнародні журнали натомість демонструють естетику та функціональність, що формує професійний, впізнаваний і конкурентоспроможний медіапродукт.

Міжнародні журнали вирізняються продуманою композицією: чітке розмежування матеріалів, достатня кількість білого простору, логічна послідовність текстів і візуалів. Українські журнали мають сильну сторону — емоційність і національний колорит. Вони зберігають дух подорожі, орієнтуючись на внутрішнього читача. Водночас іноді спостерігається недостатня єдність у стилі та перевантаженість макетів.

Наукове значення цих результатів полягає у розкритті взаємозв'язку між дизайном і сприйняттям змісту: саме графічна організація матеріалів визначає, наскільки ефективно журнал передає концепцію подорожі.

Практичне значення — у можливості використання міжнародного досвіду для підвищення якості українських видань без втрати їхньої самобутності.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на кількісний аналіз читацьких уподобань, дослідження впливу окремих дизайнерських елементів (кольору, шрифту, пропорції зображення до тексту) на емоційне сприйняття контенту, а також створення методичних рекомендацій для майбутніх дизайнерів тревел-журналів.

Висновки

Проведене дослідження показало, що дизайн і структура журналів про подорожі є не лише технічними складовими оформлення, а ключовими елементами формування змісту, естетики та ідентичності кожного видання. Порівняння українських і міжнародних журналів показало, що обидва напрями мають власну концепцію розвитку, проте відрізняються за рівнем технічної реалізації, композиційної цілісності та підходами до роботи з візуальним контентом.

Виявлено, що українські видання переважають у змістовному наповненні, мають виразну культурну й емоційну глибину, проте потребують вдосконалення типографічної узгодженості, верстки, гармонізації кольорових рішень і впровадження сучасних цифрових форматів. Натомість зарубіжні видання зберігають високі стандарти верстки, єдиний стиль подачі, логічну рубрикацію й інтеграцію реклами без втрати естетичної цілісності.

Наукова цінність дослідження полягає у визначенні взаємозв'язку між дизайном і змістовою організацією тревел-журналів, а практичне значення — у можливості використання порівняльних висновків для підвищення якості українських видань, розвитку їхньої візуальної культури та формування нового стандарту сучасного тревел-медіа.

Джерела

1. Пам'ятки України. Історія та культура. *Вічний мандрівник*. 2019. № 1–2. С. 257–258. URL: https://ua-book.house/shop/vichnyj-mandrivnyk-2019-n-1/?srsltid=Af

mBOoo0YdPl1Zsf3lPzh_XPRQ2tyzQ3ZFsC_ZXso_dwkOiTa_K63ypz (дата звернення: 16.09.2025).
2. Вічний мандрівник. 2019. № 1. URL: https://eternal-traveler.media/ (дата звернення: 05.11.2025).
3. Вічний мандрівник. 2019. № 1. URL: https://www.eternal-traveler.media/wp-content/uploads/2020/04/журнал-вічний-мандрівник-випуск-перший.pdf (дата звернення: 17.10.2025).
4. Mandry. 2018. № 2(94). URL: https://www.calameo.com/read/002708971fd72694aaa4f (дата звернення: 17.10.2025).
5. Міжнародний туризм у 2023 році. URL: https://insurancebiz.org/discuss/analysis/detail.php?ID=9922 (дата звернення: 05.11.25).
6. Afar Magazine. 2025. URL:https://issuu.com/afarmag/docs/afr0125_144_smaller1 (дата звернення: 17.10.25).
7. Lonely Planet Magazine : August 2015 / Lonely Planet Publications. 2015. URL:https://archive.org/details/Lonely_Planet_Magazine_August_2015_IN/page/n13/mode/2up? (дата звернення: 17.10.25).

Кіра ГРОЗА
здобувачка вищої освіти 3-го курсу за спеціальністю "Журналістика"

Науковий керівник:
***Ганна ХОЛОД**, кандидат філологічних наук,*
професор кафедри політології та журналістики МАУП
Міжрегіональної Академії управління персоналом

ОСОБЛИВОСТІ ЖАНРОВОЇ СИСТЕМИ ТА ДИЗАЙН-МАКЕТІВ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ("ДНІПРО", "ЛЕГІТ") І ЗАРУБІЖНИХ ("TYPEHOUSE", "THIMBLE") ЖУРНАЛІВ

Вступ

Проблема дослідження. Перед початком створення власного видання виникає необхідність детального вивчення наявних друкованих літературних журналів. Зокрема, важливим елементом вивчення є глибокий порівняльний аналіз жанрової системи та дизайн-макетів сучасних видань для визначення актуальних ринкових трендів.

Актуальність вивчення декларованої проблеми полягає у потребі досліди особливості наповнення літературних журналів для створення конкурентоспроможного медіапродукту. Порівняння критерій, які використовують українські та зарубіжні видання, дозволяє окреслити найбільш перспективні напрямки розвитку сучасної літературної періодики.

Мета дослідження — з'ясувати особливості жанрової системи та дизайн-макетів сучасних українських (на прикладі "Дніпро" та "Легіт") і зарубіжних (на прикладі "Typehouse" та "Thimble") літературних журналів.

Методи й методика дослідження

Для досягнення поставленої мети було використано метод порівняння — задля зіставлення жанрової системи, контенту та візуального оформлення чотирьох обраних літературних журналів. Результати даного порівняння були систематизовані, що дозволило встановити конкретні відмінності у підходах до наповнення між вітчизняною та літературною періодикою; метод аналізу був використаний для огляду та поділу об'єктів дослідження на складові частини, що дозволило детально вивчити внутрішні характеристики видань; синтез — для узагальнення отриманих результатів про тенденції в жанровій системі та візуальному оформленні, формування висновків; описовий метод — для детального опису проаналізованих критерій (рубрики, жанри, цільова аудиторія, обкладинка, колористика, шрифти та особливості).

Методика дослідження базується на порівняльному аналізі чотирьох літературних журналів, а саме двох українських ("Дніпро" та "Легіт") і двох зарубіжних ("Typehouse" та "Thimble"). Першим етапом був пошук та відбір літературних видань для аналізу. Далі, на основі обраних видань, був проведений детальний аналіз матеріалів, який дозволив вивчити їхні внутрішні характеристики (тематику, жанрову структуру та рубрики). На другому етапі ми виконали аналіз структури та композиції журналів, він був сфокусований на вивчені взаємодії текстових та візуальних елементів. Були встановленні особливості кожного видання. Наступний етап передбачав глибокий порівняльний аналіз дизайну. Було вивчено колористику, шрифти, композиційні принципи та особливості оформлення обкладинок. Заключним етапом стало синтез отриманих даних. Такий етап дозволив виявити ключові закономірності та чіткі протиставлення у жанровій системі та дизайн-макетах видань, а також сформулювати висновки щодо українського та міжнародного досвіду створення літературної періодики.

Результати дослідження

У даному розділі представлені основні фактичні дані, отримані в результаті порівняльного аналізу чотирьох літературних журналів. Першим об'єктом дослідження став український об'єднаний випуск літературно-художнього журналу "Дніпро" 2019 за перші 6 місяців року [4]. Знайти даний випуск ми змогли на сайті "Популярний літературно-художній журнал Дніпро" [5]. Журнал написаний українською мовою та має обсяг 100 сторінок. Жанрова палітра видання охоплює літературні жанри (оповідання, романи, вірши), як домінантний. У невеликій кількості представлені аналітичні (статті) та публіцистичні жанри (нариси та есе). Журнал налічує 4 рубрики: "Критика", "Проза", "Поза словом" та "Поезія". Цільова аудиторія видання може бути доволі широкою, вона охоплює професійних письменників, поетів, літера-

турознавців і критиків, для яких журнал може слугувати платформою для публікацій та джерелом нових творів. До аудиторії також можуть належати студенти та викладачі гуманітарних спеціальностей, а також читачі, зацікавлені у поглибленні знань про сучасну українську літературу та мистецтво.

Візуальна концепція журналу ґрунтується на контрасті кольорів. Обкладинка використовує сюрреалістичну фотокомпозицію (повітряна куля зі слоном на тлі хмар), що має на меті створити візуальний дисонанс та привернути увагу. Колористика обкладинки — контраст приглушеного сірого та різнокольорового (колір кулі), у змісті домінують яскраві кольори зеленого та жовтого, червоний контур рамки змісту та пастельне блакитне виділення рубрик (крім останньої жовтої з червоними літерами). Для прозових творів, публіцистичних та аналітичних матеріалів домінуючий колір білій, але декоративні елементи та деякі ілюстрації витримані у теплій палітрі, для поезії домінуючими кольорами є холодні та блакитно-рожеві тони, також присутні контрастні вставки (ілюстрації або виділення окремого елементу тексту). У типографіці використовується поєднання гротескних шрифтів (для номера, року, основного тексту змісту та назви рубрик) та антикв (для назви журналу та основного тексту матеріалів).

Особливість видання полягає у критиці та аналізі стану літератури з одночасним просування художніх текстів авторів.

Український літературний журнал "Легіт" 5 випуску 2025 року [1] є щоквартальним виданням обсягом 80 сторінок. Налічує виключно літературні жанри (оповідання, вірші, листи), рубрикація у виданні відсутня. Журнал орієнтований на поціновувачів сучасної української поезії та короткої прози, а також на аудиторію, яка вивчає сучасний літературний процес, нові тенденції та формати (зокрема проза в листах). Крім того, він залучає людей, які пишуть і шукають натхнення та платформу для публікації власних творів.

Дизайн-макет журналу візуально підкреслює ідею інтимності. Обкладинка демонструє контурний малюнок жінки, накладений на розмите фото вишневого дерева, створюючи поетичний візуальний наратив. Колористика обкладинки використовує домінантні темні та приглушені кольори (зелений, чорний, темно-синій) із контрастним білим акцентом для назви. Основний зміст має чистий білий колір із ніжними пастельними акцентами. Усі шрифти у виданні є виключно гротескними.

Особливість видання — відсутність рубрик та відображення сучасної української літератури у, своєрідній формі листування між письменником і читачем.

За допомогою офіційного сайту [7] ми знайшли у відкритому доступі американський художньо-літературний журнал "Typehouse" 27 випуск опублікований у червні 2025 року [2]. Журнал виходить щоквартально та має обсяг 108 сторінок. Жанровий склад включає літературні жанри (оповідання та вірші) та публіцистичні жанри (есе). Журнал подає наступні рубрики: "Fiction/ Художня література", "Creative Nonfsction/ Творчий Нонфікшн",

“Poetry/ Поезія” та “Artwork/ Ілюстрації”. Цільова аудиторія “Typehouse” може складатися із шанувальників літератури та мистецтва, які шукають контент, що досліджує “усвідомлення людського стану”, письменники, художники а також аудиторія, яка цінує змістовні, емоційно-насичені та соціально-свідомі твори.

Дизайн-макет журналу демонструє сучасний графічний підхід, де на обкладинці використано мінімалізм — різнокольорові ґудзики різного розміру на сірому тлі. Колористика побудована на сильному контрасті між яскравою, багатобарвною обкладинкою та стриманим наповненням. Домінує чорний колір для тексту та білий для фону сторінки, ілюстрацій поєднують монохром (чорно-білі або насичені сині ілюстрації) та кольорові зображення з приглушеними фарбами. Гротескні шрифти використовуються для назви та номерів сторінок, тоді як антикви застосовуються для основного тексту творів, заголовків та інформації про авторів.

Особливість видання — публікація художніх та образотворчих робіт, які висвітлюють глибокі психологічні, соціальні та екзистенційні теми, а також розміщення короткої довідки про автора, включно з коментарем про джерело його натхнення, на початку кожного твору.

Останнім об’єктом дослідження став американський літературний, щоквартальний, іспаномовний журнал “Thimble” 2025 року [3] обсягом 90 сторінок (сайт видання [6]). Рубрикація включає “Arte/ Мистецтво”, “Poesia/ Поезія” та “Proza/ Проза”. Всі матеріали в журналі це літературні жанри (оповідання та вірші). Цільова аудиторія охоплює прихильників поезії та прози, авторів, студентів-літературознавців та активних учасників літературного життя. Це також читачі, які розглядають літературу як джерело емоційної сили, самовираження та захисту.

Дизайн-макет видання демонструє естетичну стриманість та класичний стиль. Обкладинка — біла, з ілюстрацією двох силуетів коней на фоні заходу сонця. Колористика обкладинки — білий фон з теплими кольорами для ілюстрації. Чорно-біле наповнення без виділення, окремих частин. Контраст з текстом створюють яскраві ілюстрації виконані в різних стилях. У виданні використовуються виключно антикви.

Особливість видання полягає у висвітленні та захисті вразливих аспектів людського досвіду через літературу, зокрема поезію.

Аналіз й обговорення результатів дослідження

За допомогою отриманих результатів дослідження українських (“Дніпро”, “Легіт”) та зарубіжних (“Typehouse”, “Thimble”) літературних журналів ми виявили деякі особливості у концепції та візуальному оформлені. Ключовим науковим результатом є те, що проаналізовані видання функціонально відрізняються від традиційних медіа. Вони мінімально використовують поширені жанри журналістики (публіцистичні, аналітичні, інформаційні), натомість зосереджуючи основну увагу на літературних творах, виступаючи платформою для творчого контенту та критичного аналізу мистецтва.

Українські видання виконують місію популяризації літературного процесу, зосереджуючись на відображенні сучасної української літератури у різноманітних формах та орієнтовані на збереження національної культурної спадщини. Зарубіжні журнали, навпаки, демонструють міжнародну орієнтацію, приділяючи значну увагу поширенню проблеми психологічного стану людини та екзистенційних тем, і при цьому, на відміну від українських видань, вони активно поширюють образотворче мистецтво як окрему рубрику та рівноцінну складову контенту.

У візуальній концепції спостерігається чітке протиставлення. Українські журнали використовують контрастну колористику та багатоелементний вміст обкладинки, тоді як зарубіжні віддають перевагу мінімалізму. Також варто зазначити, що зарубіжні журнали суворіше обмежують використання гротескних шрифтів, тоді як українські можуть застосовувати його як домінантний шрифт усього макету, як наприклад журнал "Легіт".

Таким чином, проведений детальний аналіз дозволив сформулювати ключові закономірності ринку та є важливою практичною базою для розробки власного видання. Отримані результати слугуватимуть основою для обґрунтованої розробки оригінальних концептуальних та структурно-візуальних рішень, що є перспективою для подальших досліджень.

Висновки

У дослідженні ми успішно визначили ключові особливості жанрової системи та візуального оформлення чотирьох літературних журналів, що повністю відповідає поставленій меті. Головні наукові результати полягають у підтвердженні того, що проаналізовані журнали демонструють жанрову домінантність художнього тексту. Крім того, встановлено, що зарубіжна періодика активно використовує образотворче мистецтво як окрему рубрику. Аналіз дизайн-макетів виявив існування чіткого протиставлення між стриманим мінімалізмом іноземної та чітким контрастом української періодики.

Отримані результати демонструють науковий внесок дослідження та є цінною практичною базою для розробки сучасних видавничих проєктів. Вони дозволяють визначити успішні моделі жанрової структури та візуальні рішення, а також уникнути слабких сторін існуючих журналів. Перспективи подальших наукових досліджень полягають у практичному застосуванні отриманих даних при створені концепції та дизайн-макету нового літературного видання.

Джерела

1. Літературний журнал "Легіт". 2025 рік. Вип. 5. URL: https://heyzine.com/flip-book/e445b551f4.html%23page/1 (дата звернення: 11.11.2025)
2. Літературний журнал "Typehouse". 2025 рік. Вип. 27. URL: https://typehousemagazine.com/th/content/TypehouseIssue27.pdf (дата звернення: 11.11.2025)
3. Літературний журнал "Thimble". 2025 рік. Вип. 8. URL: https://www.thimblelitmag.com/2025/07/22/issue-reader-vol-8-no-1-5-revista-literaria-guardacabo/ (дата звернення: 11.11.2025)

4. Літературно-художній журнал “Дніпро”. 2019 рік. Вип. 1–6. URL: http://www.dnipro-ukr.com.ua/journal/dnipro (дата звернення: 12.10.2025)
5. Популярний літературно-художній журнал Дніпро. Сайт видання. URL: http://www.dnipro-ukr.com.ua (дата звернення: 12.10.2025)
6. Thimble literary magazine. *Сайт видання*. URL: https://www.thimblelitmag.com/about-us/ (дата звернення: 11.11.2025)
7. Typehouse. *Сайт видання*. URL: https://typehousemagazine.com/aboutus/ (дата звернення: 11.11.2025)

Ірина ІВАНЮК
здобувачка вищої освіти 4 курсу за спеціальністю “Журналістика” МАУП

Науковий керівник:
***Ганна ХОЛОД**, кандидат філологічних наук,*
професор кафедри журналістики МАУП

КОНЦЕПЦІЯ ТА ДИЗАЙН-МАКЕТ ТУРИСТИЧНОГО ЖУРНАЛУ “ВІЛЬНИЙ КИЇВ”

Вступ

У межах курсової роботи “Газетно-журнальне виробництво” було розроблено концепцію та дизайн-макет туристичного журналу “Вільний Київ”. Перший випуск видання присвячений Подолу — історичній місцевості столиці України. Метою дослідження є виготовлення медіапродукту, що популяризуватиме історію та культуру українського народу, сприятиме розвитку туристичної та економічної галузей нашої держави. Проблематика й актуальність створення медіапродукту за таким тематичним спрямуванням є актуальними з декількох причин. По-перше, популяризація історії та збереження культурного надбання, адже у межах Подолу знаходиться певна кількість історичних пам’яток, культурних і архітектурних об’єктів. По-друге, видання сприятиме розвитку туристичної та економічної галузей нашої держави. Ми переконані, що інформація, зокрема, контент видання “Вільний Київ” можуть бути потенційно цікавими і для мешканців Києва, і для туристів із різних куточків України, і для мандрівників із інших країн.

Методи й методика дослідження

Для реалізації мети було використано такі методи дослідження: контент-аналіз, порівняння, синтез, опитування. Завдяки контент-аналізу й порівнянню було виявлено специфіку текстового і візуального контенту українських і зарубіжних туристичних видань. Серед них “Вічний мандрівник”, “Міжнародний туризм”, “Food and Travel Magazine”, “Outlook Traveller”. Зокрема,

визначено спільні й відмінні ознаки структури, використання графічних елементів, поєднання кольорів, композиційних рішень. Для створення загальної концепції журналу "Вільний Київ" використано метод синтезу. Для формування рекомендацій щодо покращення медіапродукту було використано метод опитування серед респондентів.

Результати дослідження

Як зазначалось раніше, дослідження розпочалось із пошуку видань туристичної тематики для аналізу текстового і зображального контенту. Важливим етапом роботи над виданням було дослідження потенційної цільової аудиторії. Для того, щоб зрозуміти специфіку наповнення майбутнього видання, було окреслено три групи цільової аудиторії.

1. Туристи з різних куточків світу, зокрема, з областей нашої країни. Ті, хто цікавляться історією України, зокрема, її столиці; прагнуть розширити свій кругозір.

2. Корінні кияни й люди, що переїхали до столиці. Впевнені, що навіть ті люди, які народились й провели все своє життя в Києві, можуть дещо не знати про певні туристичні місця, їхнє культурне й історичне значення.

3. Повнолітні особи віком від 18 років. Активна частина аудиторії, яка цікавиться тим, що для неї є близьким (територіально або по духу). Вважаємо, що стиль висвітлення інформації в нашому виданні, використання значної кількості якісного й яскравого фотоконтенту є тим, що потенційно може приваблювати респондентів цієї вікової категорії.

У ході роботи над медіапродукти було сформовано перелік провідних складових видання "Вільний Київ" й представлено у форматі табл. 1.

Таблиця 1

Опис основних складових медіапродукту "Вільний Київ"

Формат	А4 (210 × 297 мм)
Періодичність	Двічі на рік (піврічник)
Мова	Українська
Тираж	1000 примірників
Папір	Глянцевий
Кількість сторінок	79
Кольоровість	Повнокольоровий друк (4 + 4)
Зміст	Статті, огляди, добірки закладів і тощо.
Рубрики	"Подільська машина часу", "Обережно, двері зачиняються!", "Туристичний Поділ", "Подільські персоналії"

Текстовий контент журналу "Вільний Київ" сформовано на основі дослідження цільової аудиторії видання, зокрема, інтересів потенційних респондентів. Матеріали подано доступною та зрозумілою мовою, що полегшує сприйняття інформації широким колом читачів. Текстовий контент

містить історичні, загальноосвітні, туристичні, оглядові, бібліографічні матеріали.

Інформаційна база текстового контенту сформована на основі відкритих джерел. Серед них туристичні онлайн-платформи, тематичні видання.

Для оформлення обкладинки видання "Вільний Київ" використано сучасний мінімалістичний стиль. Світлина, де зображено напис "Я люблю Поділ" є тлом, Зверху розміщено номер випуску й назву медіапродукту, знизу — слоган "Київ — столиця свободи" і рік випуску.

Рис. 1. **Обкладинка журналу "Вільний Київ"**

Провідною особливістю туристичного журналу "Вільний Київ" є використання значної кількості фотографій. На сторінках видання розміщено 74 авторських світлини і одну, започиену з онлайн-ресурсу "Звід пам'яток історії та культури" [1]. Вони є ілюстраціями й доповненням до текстового контенту.

Дебютний випуск видання налічує 79 сторінок. Він містить 4 тематичних розділи, що складаються з 17 текстових матеріалів.

Таблиця 2

Структура журналу "Вільний Київ"

Назва розділу	Назва матеріалу
"Подільська машина часу"	"Поділ: відомості про історичну місцевість столиці"
	"Рештки доісторичних тварин на Кирилівській вулиці"
"Обережно, двері зачиняються!"	"Наступна станція "Поштова площа"
	"Наступна станція "Контрактова площа"
	"Наступна станція "Тараса Шевченка"
«Туристичний Поділ»	"Андріївський узвіз і Андріївська церква"
	"Замок Річарда Левове Серце"

	“Парк “Володимирська гірка”
	“Колишні прибуткові будинки Грецького монастиря”
	“Церква Миколи Притиска”
	“Пам’ятник Григорію Сковороді”
	“Оглядове колесо”
	Фонтан “Самсон”
	Національний музей “Чорнобиль”
	“Аптека-музей”
	“5 унікальних закладів харчування на Подолі”
“Подільські персоналії”	“Видатний мешканець Подолу: Іван Григорович-Барський”

Видання використовує два шрифти: із засічками — “Veleka” (з потовщенням (рис. 2) і без зачісок — “Open Sans” (з/без потовщення(-м) (рис. 5).

Veleka АаБбВвГгҐґ

Рис. 2. **Приклад шрифту із засічками “Veleka” з потовщенням**

Veleka АаБбВвГгҐґ

Рис. 3. **Приклад шрифту із засічками “Veleka” без потовщення**

Open Sans АаБбВвГгҐґ

Рис. 4. **Приклад шрифту без зачісок “Open Sans” з потовщенням**

Open Sans АаБбВвГгҐґ

Рис. 5. **Приклад шрифту без зачісок “Open Sans” без потовщення**

Для оформлення заголовків, підписів під візуальними елементами та зазначення авторства фотографій використано шрифт із засічками “Veleka” виключно в потовщеному варіанті. Ми вважаємо таке рішення вдалим, оскільки воно дозволяє окремим елементам виділятися на тлі основного текстового масиву, привертати увагу читача до заголовків та розмежовувати назви від основного контенту. Виділення підписів і супровідної інформації під фото таким чином значно полегшує орієнтацію читача у матеріалі.

Паралельно ми свідомо відступили від традиційних підходів до створення текстових медіапродуктів. Зазвичай шрифти із засічками застосовують для основного тексту, оскільки вони забезпечують меншу втомлюваність очей під час читання великих блоків інформації. У журналі “Вільний Київ” провідні текстові блоки оформлено шрифтом “Open Sans” без засічок і без потовщення, що створює сучасний, легкий для сприйняття вигляд сторінки та контрастує з виділеними елементами.

Візуальна концепція та колористика журналу “Вільний Київ” поєднують класичний і мінімалістичний стиль. Білий фон забезпечує чистоту сторінок,

а чорний шрифт — легкість читання. Графічні елементи червоного, синього та зеленого кольорів використовуються для виділення інформації та структурування текстових блоків, з білим текстом на кольорових фонах для верхніх колонтитулів, що позначають рубрики (“Подільська машина часу” — червоний, “Обережно, двері зачиняються!” — синій, “Туристичний Поділ” — зелений, “Подільські персоналії” — червоний). Нижні колонтитули з нумерацією розташовані посередині сторінок у прямокутних елементах.

Кольори мають символічне значення: червоний відображає історичне минуле та революційні події Києва, синій асоціюється зі спокоєм і Дніпром, а зелений — із природою, київськими схилами, парками та символом столиці — каштаном.

Для того, аби сформувати рекомендації щодо покращення медіапродукту, було проведено опитування серед 24 респондентів різного віку і статі. Також створено відеопрезентацію дизайн-макету видання “Вільний Київ”, що дало змогу кожному респонденту детально ознайомитись із медіапродуктом. Опитування складалось із 15 пунктів. Були запитання з короткими і розгорнутими відповідями.

Як згадувалось раніше, у опитуванні взяли участь 24 людини віком від 18 до 45+ років; серед них 11 респондентів (50 %) — жіночої статі; 11 респондентів (50 %) — чоловічої статі.

Половина опитуваних (11 осіб, (50 %) оцінили обкладинку видання на “10 — відмінно”. Це свідчить про те, що обкладинка вже має естетичну привабливість і чинити сильний візуальний ефект, але по-різному сприймається респондентами.

Рис. 6. **Діаграма з оцінками обкладинки респондентами**

У форматі відкритих відповідей респонденти, що обрали відповіді “1–3 — незадовільно” або “4–6 — задовільно” поділились тим що не сподобалось у обкладинці. Люди, що обрали інші варіанти, дали ґрунтовне пояснення свого вибору.

Більшость респондентів (21 особі, (87,5 %) сподобалась кольорова гама журналу.

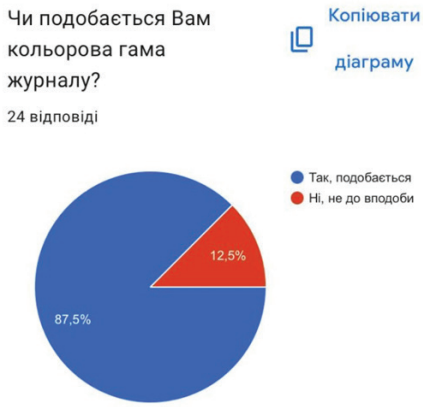

Рис. 7. **Відповіді респондентів на запитання з опитування щодо кольорової гами видання "Вільний Київ"**

У полі для відкритих відповідей опитуванні написали які емоції викликають у них використанні кольори.

Як згадувалось раніше, ми зробили спробу відійти від стандартних принципів створення медіапродуктів, тож вирішили запитати у респондентів чи можуть впливати шрифти на сприйняття контексту матеріалу. Більшість респондентів (21 особа, (87,5 %) зазначила, що впливають. У свою чергу ми з'ясували, що для 22 осіб (92,7 %) шрифт, використаний нами для основного тексту є читабельним. Це свідчить, що наша спробу увінчалась успіхом.

Половина респондентів (50 %) зазначила, що якість фотоконтенту видання є "Відмінною". Це свідчить про різноманітність сприйняття людей і те, що якість фотоконтенту є хорошою, проте варто подумати щодо його поліпшення.

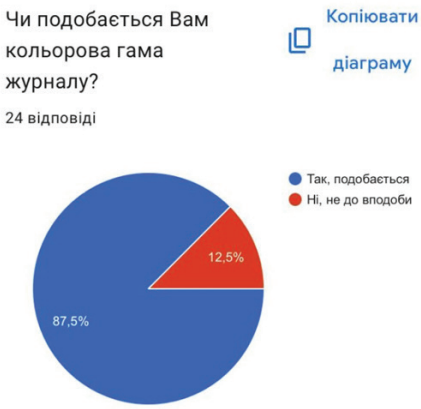

Рис. 8. **Оцінка респондентів фотоконтенту журналу "Вільний Київ"**

Майже всі опитувані (22 особи (91,7 %) зазначили, що їм подобається змістове наповнення журналу. Це свідчить, що ми змогли вдало підібрати й структурами матеріал.

У полі для відкритих відповідей респонденти поділились тим, що, на їхню думку, слід було додати до змістового наповнення або прибрати.

Результати опитування свідчать, що респонденти позитивно оцінили дизайн-макет видання "Вільний Київ". Окремі коментарі опитуваних вказали на потенційні зони для покращення медіапродукту.

Аналіз й обговорення результатів дослідження

Дослідження показало, що сучасний український медіаринок потребує якісних друкованих туристичних видань, орієнтованих як на внутрішню, так і на міжнародну аудиторію.

Актуальність створення видання "Вільний Київ" підтверджують результати опитування респондентів. Вони свідчать про зацікавленість у виданнях, що поєднують інформаційно-пізнавальний і візуально-естетичний компоненти.

Порівняння з існуючими виданнями показало, що унікальність журналу полягає у поєднанні історичного та сучасного контенту, локального фокусу і доступної, легкої для сприйняття форми подачі матеріалу. Акцент на культурній ідентичності Києва, архітектурі, гастрономії та особистостях району формує впізнаваний образ видання і створює потенціал для його розвитку.

Візуальна айдентика — кольорова гама, гармонійна композиція сторінок — підтримує єдину концепцію видання і сприяє залученню цільової аудиторії.

Висновки

У межах дослідження було розроблено концепцію та дизайн-макет туристичного журналу "Вільний Київ". Його перший випуск присвячений Подолу. Дослідження підтвердило актуальність створення медіапродукту, що популяризує історію, культуру Києва, сприяє розвитку туристичної галузі та формує позитивний імідж столиці.

Аналіз українських і зарубіжних туристичних видань, контенту й аудиторії дозволив визначити основні компоненти журналу, його структуру, кольорову гаму, шрифтове оформлення й особливості текстового й візуального. Використання сучасного мінімалістичного стилю, поєднання шрифтів із засічками й без них, а також продумана колористика забезпечують легке сприйняття інформації, підкреслюють естетичну привабливість видання.

Опитування респондентів засвідчило позитивне сприйняття дизайн-макету журналу "Вільний Київ", змістового наповнення і фотоконтенту. Це підтверджує практичну цінність розробленого макету. Також були виявлені потенційні напрямки для покращення, що відкриває перспективи подальшого вдосконалення видання.

Таким чином медіапродукт поєднує інформаційно-пізнавальний та візуально-естетичний компоненти, відповідає сучасним потребам українського

медіаринку й має потенціал для подальшого розвитку як у друкованому, так і в цифровому форматах.

Джерела

1. Кирилівська стоянка, пізній палеоліт (археол.). Вул. Фрунзе, 59–61. *Звід пам'яток історії та культури*. URL: https://pamyatky.kiev.ua/articles/istorichni-statti/kirilivska-stoyanka-pizniy-paleolit-arheol_-vul-frunze-59-61 (дата звернення: 18.10.2025).

Сніжана КИЧМА
здобувачка вищої освіти 4-го курсу МАУП
за спеціальністю "Журналістика"

Науковий керівник:
***Ганна ХОЛОД**, канд. філол. наук,*
проф. кафедри політології та журналістики МАУП

КОНЦЕПЦІЯ ТА ДИЗАЙН-МАКЕТ КІНОЖУРНАЛУ "25-Й КАДР"

Вступ

Проблема дослідження полягає у необхідності створення сучасного, якісного, концептуально цілісного друкованого медіапродукту, присвяченого кіномистецтву. Попри розвинену мережу онлайн-платформ і соціальних медіа, друковані кіножурнали залишаються важливим аналітичним і культурним майданчиком, здатним забезпечити глибше осмислення кінопроцесів. Проте на українському медіаринку спостерігається дефіцит видань, які б поєднували ґрунтовну аналітику, естетично вивірений дизайн і чітко визначену комунікативну концепцію.

Актуальність дослідження зумовлена потребою формування національного кіномедійного простору, який відображає український погляд на сучасний кінематограф, популяризує вітчизняне кіно та створює майданчик для діалогу між авторами, глядачами й критиками. Дослідження концепції й дизайн-макету журналу "25-й кадр" спрямоване на поєднання художнього, інформаційного та освітнього підходів у створенні друкованого медіапродукту нового формату.

Мета дослідження — розробити концепцію й дизайн-макет кіножурналу "25-й кадр" як зразка сучасного українського видання про кіно, що поєднує інтелектуальну аналітику, візуальну привабливість і культурно-просвітницьку функцію.

Методи й методика дослідження

У процесі дослідження використано теоретичні методи — аналіз, порівняння, синтез, узагальнення, системний підхід. Вони застосовувалися для вивчення наукових праць і статей, присвячених дизайну періодичних видань, концепціям журнальної комунікації та специфіці кіножанрів у медіа.

Метод порівняльного аналізу використовувався для дослідження особливостей сучасних українських і зарубіжних кіножурналів, зокрема "Кіно-Театр", "Moviegram", "Букмоль" тощо. Це дозволило визначити структурні, візуальні та змістові тенденції у сучасній кінопресі.

Контент-аналіз дав змогу дослідити тематичне наповнення, жанрову палітру та стильову специфіку публікацій, а також особливості візуальної айдентики.

Метод моделювання було застосовано для створення концепції й дизайн-макету кіножурналу "25-й кадр", що передбачає розроблення структури видання, його рубрикації, кольорової гами, типографічного рішення й композиційних принципів.

Вибір цих методів зумовлений потребою комплексного аналізу як змістового, так і візуального аспектів медіапродукту. Застосована методика забезпечує можливість відтворення процесу дослідження іншими авторами у межах журналістикознавчого чи медіадизайнерського напряму.

Результати дослідження

У ході дослідження було визначено концептуальну основу кіножурналу "25-й кадр". Його головна ідея — показати кіно як мистецтво, що формує світогляд, мислення та культурну пам'ять суспільства.

Таблиця 1

Загальні характеристики журналу

Формат	A4 (210 × 297 мм)
Періодичність	Вихід щомісяця
Мова	Українська
Тираж	1000 примірників
Папір	Глянцевий
Кількість сторінок	40
Кольоровість	Повнокольоровий друк (4 + 4)
Зміст	Статті, кінорецензії, добірки кіноцитат, аналіз кінотрендів та інші матеріали
Рубрики	"Кінофронт", "Зірковий кадр", "Око критика", "Кінорелакс"
Канали розповсюдження	Книгарні, кінотеатри, виставки, інтернет-магазини, підписки та онлайн-платформи

Під час написання журналу використовуються різні джерела інформації — авторитетні медіаресурси та спеціалізовані видання, інтерв'ю та експертні думки, соціальні мережі та стрімінгові платформи, наукові досліджен-

ня та аналітика. Завдяки широкому колу джерел ми можемо пропонувати читачам різнопланові матеріали, які задовольняють найвибагливіші смаки та інтереси.

Проблемний діапазон текстового контенту.

1. Вплив цифрових технологій і соціальних мереж на кінематограф.
2. Проблеми українського кіно.
3. Кіно як інструмент ідентифікації і культурного діалогу.
4. Проблеми акторської гри та "зірковості".

Обкладинка кіножурналу виконана *у стилі арт-деко*, який був популярним у 20-х роках минулого століття. Цей стиль характеризується геометричними формами, контрастними кольорами (золото і чорний), використанням прямих ліній та симетричних композицій. Арт-деко часто асоціюється з розкішшю, гламуром та модернізмом, що цілком відповідає тематиці кіно. Центральним елементом обкладинки є кінокамера. Вона є символом кіноіндустрії та всього, що пов'язано з кінематографом. Камера як око, що бачить і фіксує реальність, є ключовим інструментом для створення кіно. Строгі геометричні форми створюють відчуття порядку, балансу та гармонії. Вони також можуть символізувати раціональність, логіку та точність, які є важливими аспектами кіномистецтва. Слово "кадр" у назві журналу є основною одиницею кіномови. Воно підкреслює, що журнал присвячений саме кіномистецтву.

На сторінках на задньому фоні додано різні зображальні елементи пов'язані з кіно. Це зроблено для більш гармонійного заповнення сторінки. Графічні елементи були додані з метою більшого занурення у матеріали журналу.

Використання фотографій для кіножурналу є невід'ємним елементом. Зображальний контент виконаний у хорошій якості, тому доповнює текст статей і робить його легшим до сприйняття.

Таблиця 2

Структура журналу

Розділ	Матеріали
Кінофронт	"Новинки кіно цієї осені", "Як тікток впливає сьогодні на кінематограф?", "Найкращі згадки України в американських фільмах"
Зірковий кадр	"Чи народжуються сьогодні кінозірки світового масштабу", "Зіркові перевтілення: мистецтво акторської трансформації"
Око критика	"Світова кінокритика: хто диктує тренди та смаки?", "Кінорецензія на фільм "Конотопська відьма"
Кінорелакс	"Найкращі кіноцитати про кохання, життя та щастя", "Звуки кіно: саундтреки, які варто мати в кожному плейлисті"

Для журналу було обрано три основні шрифти — це шрифт із засічками ST PETROVIKA для назв заголовків (рис. 1). Незвичайна форма літер і високий контраст допомагають виділити заголовки на фоні іншого тексту і привернути увагу читача. Шрифт із засічками часто асоціюється з класичним кіно, що створює відповідну атмосферу для кіножурналу.

Рис. 1. **Приклад шрифту для заголовків**

Наступний шрифт без засічок Lumberjack. Він був обраний для оформлення змісту та вступу до статтей, бо його мінімалістичний дизайн не відволікає увагу від змісту тексту і дозволяє зосередитися на самій інформації. Виразна форма літер допомагає виділити головну думку в статті і привернути увагу читача (рис. 2).

Рис. 2. **Приклад шрифту для підзаголовків**

Третій шрифт використовувався для оформлення основного тексту це True Typewriter — моноширинний шрифт, який часто асоціюються з кіноіндустрією, оскільки він використовувалися в титрах старих фільмів. Це створює певну ностальгію і надає кіножурналу особливий шарм. Незважаючи на свою декоративність, шрифт залишається досить читабельним, що важливо для сприйняття тексту (рис. 3).

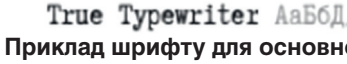

Рис. 3. **Приклад шрифту для основного тексту**

Дизайн сторінок базується на сучасних трендах медіадизайну, із застосуванням легких фонових елементів, стилістично оформлених рубрик та акцентних кольорів.

Кожна стаття доповнена яскравими візуалізаціями для привернення уваги читачів. У статтях передбачено використання посилань на відео, трейлери та інші інтерактивні матеріали для залучення читачів і створення ефекту присутності.

Основні кольори кіножурналу “25-й кадр” мають особливе символічне значення. Золотий колір символізує розкіш, якість, успіх і визнання. У контексті кіножурналу золотий підкреслює значущість тем, які висвітлюються, і акцентує увагу на найкращих моментах кіноіндустрії. Він асоціюється зі “золотим віком” кінематографу, престижем і досягненнями, підкреслюючи естетичну й професійну складову видання.

Чорний колір символізує глибину, драматизм, таємничість і витонченість. Він часто використовується як фоновий колір, що створює контраст і додає серйозності. У журналі чорний колір допомагає створювати атмосферу загадковості та інтриги, які часто асоціюються зі світом кіно.

Відтінки коричневого символізують стабільність, теплоту та зв’язок із традиціями. Вони додають дизайну журналу природності та “м’якості”, створюючи баланс між розкішшю золотого і драматизмом чорного. Коричневі відтінки можуть викликати асоціації з класичним кінематографом і архівними матеріалами, додаючи ретро-нотки й атмосферу спогадів. У журналі використана монохромно-контрастна кольоросхема. “Термін “монохромний”,

що походить від грецьких слів “mono”, що означає один, і “chroma”, що означає колір, належать до дизайну, в якому використовується тільки один колір або різні відтінки одного тону” [1].

Аналіз й обговорення результатів дослідження

Для ознайомлення респондентів із розробленим медіапродуктом було створено відеопрезентацію дизайн-макета журналу “25-й кадр”.

Метою дослідження було з'ясувати думки читачів стосовно оформлення, змісту та загальних вражень від видання. Опитування проводилося в онлайн-форматі анонімно, і в ньому взяли участь 28 осіб різного віку та статі.

Отримані результати опитування фокус-групи свідчать про високу ефективність реалізованої концепції кіножурналу “25-й кадр”, як у змістовому, так і у візуально-дизайнерському аспектах. Загалом 90 % респондентів оцінили дизайн обкладинки на “відмінно”. Це підтверджує доцільність застосування мінімалістичного, але виразного дизайну, який асоціюється з естетикою сучасних міжнародних кіножурналів.

Висока оцінка колористичного рішення (76,7 % “відмінно”) узгоджується з дослідженнями у сфері візуальної комунікації, згідно з якими стримана, але контрастна палітра кольорів підсилює візуальний вплив і формує позитивну емоційну реакцію читачів.

Оцінка типографічного рішення (76,7 % — “відмінно”, 16,7 % — “добре”) демонструє, що шрифти виконують як естетичну, так і функціональну роль — забезпечують читабельність і водночас підтримують візуальний стиль видання.

Графічні елементи (ілюстрації, фотографії, композиційні рішення) отримали найвищу підтримку — 83,3 % респондентів оцінили їх “на відмінно”. Це свідчить про вдале поєднання візуальних компонентів зі змістовими блоками та підтверджує теоретичну тезу про важливість синергії тексту й зображення у сучасних медіаформатах (згідно з принципами мультимодальної комунікації).

Позитивні відгуки щодо структури та навігації між розділами (86,7 % “відмінно”) підтверджують, що дизайн-макет відповідає принципам інтуїтивності та зручності користування.

Щодо тематичного наповнення, 76,7 % респондентів зазначили, що запропоновані рубрики — “новини кіноіндустрії”, “історії кінозірок”, “кінорецензії” — є дуже цікавими. Це підтверджує актуальність обраної редакційної політики, орієнтованої на поєднання аналітичних, інформаційних і розважальних матеріалів.

Загальний аналіз свідчить, що кіножурнал “25-й кадр” має стійку позитивну рецепцію серед цільової аудиторії. Середній рівень задоволення за всіма параметрами (дизайн, контент, навігація, графіка) перевищує 80 %, що є високим показником для нового медіапродукту. Отримані результати підтверджують ефективність реалізованої концепції видання та водночас відкривають перспективи для його вдосконалення — зокрема, через розши-

рення тематичного спектра, персоналізацію матеріалів і підсилення інтерактивних елементів у цифровій версії журналу.

Таким чином, результати дослідження не лише підтверджують валідність початкової концепції журналу, а й окреслюють напрям подальшого розвитку продукту — від естетичного вдосконалення до поглиблення змістовної структури та підвищення залученості аудиторії.

Висновки

У результаті проведеного дослідження розроблено концепцію та дизайн-макет кіножурналу “25-й кадр”, який поєднує естетичну довершеність, тематичну глибину та інформаційну цінність. Створено структурну модель видання, що відповідає потребам сучасного читача та сприяє популяризації українського кіномистецтва.

Основними науковими результатами є:

1. Визначення структурно-змістової моделі кіножурналу.

2. Розроблення концепції візуального дизайну як інструменту медіакомунікації.

3. Обґрунтування значення друкованого кіномедіа як простору аналітичного осмислення кіно.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання результатів дослідження для подальшого вдосконалення концепції журналу, а також у розробці методичних рекомендацій зі створення подібних медіапродуктів. Перспективами подальших досліджень є аналіз сприйняття цифрової версії журналу та розширення його інтерактивних можливостей.

Джерела

1. Монохромний дизайн інтер’єру: Все, що потрібно знати. *Ідеї дизайну інтер’єру для вашого будинку*. URL: https://www.homedesign.in.ua/monokhromnyy-dyzayn-inter-ieru-vse-shcho-potribno-znaty/ (дата звернення: 14.11.2024).

Діана КОЛІСНИК
здобувачка вищої освіти 3 курсу МАУП
за спеціальністю "Журналістики"

Науковий керівник:
***Ганна ХОЛОД**, кандидат філологічних наук,*
професор кафедри політології та журналістики МАУП

КОНТЕНТ, ЖАНРИ, ДИЗАЙН УКРАЇНСЬКИХ ("Burda Україна", "Marie Claire Ukraine") І ЗАРУБІЖНИХ ("Vogue", "Harper's Bazaar") ЖІНОЧИХ ЖУРНАЛІВ ПРО МОДУ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Вступ

Сучасні модні журнали — це більше, ніж просто інформація про одяг. Вони формують наш стиль, показують тренди, пропонують власні стандарти моди, демонструють мистецтво та висвітлюють глобальні соціальні проблеми. Метою даного дослідження є аналіз та порівняння контенту, жанрової системи та візуального оформлення чотирьох жіночих журналів про моду: двох українських — "Burda Україна" та "Marie Claire Ukraine", та двох зарубіжних — "Vogue" і "Harper's Bazaar". Порівняння дасть змогу побачити, які теми переважають у жіночій глянцевій журналістиці та як по різному подається мода через жанри й візуальне оформлення.

Актуальність дослідження. Світ медіа швидко змінюється і стає більш цифровим. Тому важливо зрозуміти, чи залишаються друковані модні журнали ефективними та актуальними в цих умовах. А також порівнюючи наші журнали із закордонними, ми можемо побачити, які тенденції є спільними для глянцю по всьому світу, а які унікальні для різних країн та суспільств.

Методи й методика дослідження

Контент-аналіз застосовано для дослідження текстових та візуальних матеріалів журналів. Категорії аналізу включають: домінуючі тематичні напрямки, жанрову систему, структуру подачі інформації. Візуальний аналіз використовується для дослідження оформлення обкладинок, логотипів, палітри кольорів, головних зображень та розташування тексту. Порівняльний метод став основним інструментом для зіставлення отриманих даних українських та зарубіжних виданнях.

Узагальнення та систематизація дозволять структурувати отримані дані, виділити основну інформацію та сформулювати висновки.

Вибір саме цих методів дозволяє отримати необхідну і формацію для реалізації мети дослідження.

Сучасні модні журнали — це не просто інформація про одяг. Вони формують наш стиль, показують тренди, пропонують власті стандарти моди, демонструють мистецтво та висвітлююсь глобальні соціальні проблеми.

Порівняння українських видань "Burda Україна" та "Marie Claire Ukraine" із зарубіжними "Vogue" і "Harper's Bazaar" дає змогу побачити, які теми переважають у жіночій глянцевій журналістиці й як по-різному подається мода через жанри, образи й візуальне оформлення.

"Vogue (*Bor*, фр. "мода") — щомісячний журнал про моду, заснований у 1892 році. Нині авдиторія Vogue — це жінки, що зацікавлені модою, у віці від 25 до 45-ти років[3]. Є найвпливовішим модним виданням у світі та "біблією моди". Версії журналу випускаються у двадцяти країнах світу" [1]. Він не просто розповідає про одяг, а поєднує інформацію, культуру та мистецтво. Основні напрями — презентації дизайнерських колекцій, роздуми про жіноче тіло й вік (зокрема матеріал "The Age of Influence" про менопаузу), а також статті про театр, архітектуру та сучасне мистецтво.

На сторінках можна побачити світових знаменитостей та дизайнерів (якот Кендалл Дженнер чи Марк Джейкобс), що підтверджує високий статус видання.

Жанрова система охоплює статті, есе, аналітичні матеріали, репортажі та літературні уривки ("The Next Chapter", "Range Life", "French Connection"). Такий різновид тем та жанрів робить журнал цікавішим і демонструє аудиторії, що мода це частина культури, а не просто одяг.

Розглянувши обкладинку журналу, можемо помітити, що кольори переважно природні (зелений, коричневий, блакитний), моделі розміщені на тлі природи (поле/галявина) [3].

"Журнал **"Harper's Bazaar"** — жіночий журнал про моду, що вперше вийшов у США 1867 року як щотижневик Harper's Bazar. Наразі виходить раз на місяць.

Журнал позиціонує себе як гід по стилю для жінок, які хочуть завжди одягатися за останніми модними трендами.

Цільова аудиторія — жінки із високим рівнем доходу, середній та вищий клас".

З моменту заснування журналу в ньому працюють одні з найкращих фотографів, художників, дизайнерів і журналістів, що дозволяє цим виданням щомісяця подавати своє власне витончене бачення світової моди, краси і поп-культури [2].

Цей номер присвячений темі "сильних захоплень" (*obsession*) — тому, що нас надихає, цікавить і впливає на сучасну культуру, моду та наш спосіб життя.

Журнал охоплює такі теми: репортажі про модні колекції та індивідуальне шиття ("Made to Measure"), матеріалів про самовираження ("WHY DON'T

YOU"), творчість і культуру ("Givēon", "Molto Milano"), а також дизайн та архітектуру ("No Place Like HOME").

Обкладинка виконана в насичених кольорах, а саме — синій та червоний. На білому фоні розміщена модель у яскравому одязі. Текст про моду та короткий опис контенту розташований ліворуч [4].

"Burda Україна" — це жіночий модний журнал, який відрізняється тим, що не просто показує тренди, а допомагає читачкам самостійно шити стильний одяг. Кожен випуск містить готові викрійки та покрокові інструкції.

Журнал фокусується на модних тенденціях (наприклад, "нове ретро", штучне хутро), навчанні шиттю через рубрику "Школа шиття" з детальними інструкціями та порадами.

Останній випуск за листопад 2025 року присвячений поверненню моди 60-х. Він дуже практичний тому, що тут присутні детальні технічні малюнки, викрійки, інструкції з шиття і навіть словник швейних термінів, щоб все було зрозуміло. Журнал також демонструє універсальність одягу, наприклад, як блейзер може стати основою гардеробу. Візуальний контент супроводжується детальними поясненнями. Переважно контент складається з інструкцій та пояснювальних текстів.

Основні жанри матеріалів в журналі Burda: нарис, огляд, замітка.

Логотип журналу округлий, без зачісок, на обкладинці зображена можете, яка сидить на білому фоні. Також весь вільний простір заповнений текстом, який розсіяний по краях. Кольори переважно сірі та блакитні [5].

Осінній випуск **Marie Claire Ukraine** за 2022 рік — це перший номер після повномасштабного вторгнення, він цілком присвячений війні, її наслідкам та адаптації українських жінок і культури до нової реальності. Видання висвітлює вплив війни на здоров'я (лікування шрамів), ментальне благополуччя, красу, а також роль національних символів та мистецтва (як-от бренди Bevza, Sova) у протистоянні. Журнал ставить болючу тему в центр уваги, підкреслюючи стійкість українців та їхню ідентичність. Для емоційності та акцентування уваги часто використовуються великі прямі цитати. Візуальний контент поєднує образи національної символіки з портретами та модними фотосесіями. Матеріали в журналі написані у різних жанрах: огляди, інтерв'ю, статті, есе та репортажі.

Логотип журналу без зачісок, літери округлі. Використовуються кольори української символіки (градієнт від жовтого до синього). На градієнтному студійному фоні зображена модель, повернута боком [6].

Результати дослідження

У ході дослідження контенту, жанрової специфіки та візуального оформлення українських (Burda Україна, Marie Claire Ukraine) та зарубіжних (Vogue, Harper's Bazaar) видань отримано такі дані.

Особливості оформлення українських (Burda Україна, Marie Claire Ukraine) і зарубіжних (Vogue, Harper's Bazaar) видань

Назва	Домінуючі теми	Жанрова специфіка	Дизайн	Логотипи та шрифти
Vogue	Мода, культура, архітектура, здоров'я	Есе, стаття, репортаж	Акцент на природності (фон обкладинки – галявина)	Шрифт антиква
Harper's Bazaar	Тренди, самовираження, дизайн інтер'єру	Есе, репортажі, статті	Насичені яскраві кольори	Шрифт антиква
Marie Claire	Війна, адаптація, національна ідентичність	Переважно інтерв'ю	Використання патріотичного градієнту	Гротескний шрифт
Burda	Створення одягу, шиття, інструкції	Інструкції, замітки, огляди	Стримані кольори, мінімалізм	Гротескний шоифт

Аналіз й обговорення результатів дослідження

Наш аналіз показує, що сучасні жіночі модні журнали змінюються, особливо в Україні. Вони стають платформами для обговорення важливих соціальних питань та національної ідентичності.

Наприклад, Vogue продовжує бути "біблією моди", поєднуючи її з мистецтвом та архітектурою, а Marie Claire Ukraine у 2022 році повністю адаптувався до воєнних реалій: замість порад про макіяж він писав про лікування шрамів та ментальне здоров'я. Це свідчить про те, що в кризові часи мода стає не просто одягом, а інструментом для зцілення та збереження себе.

Змінилися й жанри. Vogue використовує складні есе та аналітику, підтримуючи свій інтелектуальний імідж. А Marie Claire Ukraine демонструє великі цитати та інтерв'ю, перетворюючись на є документальний журнал, де важливий голос реальних людей, а не лише редакторів. Це говорить про те, що медіа стає більш відкритим і чуйним.

Є схожість у обкладинках журналів, а саме у Harper's Bazaar та Burda — модель на студійному фоні. Градієнт національних кольорів на обкладинці Marie Claire виступає не просто як елемент дизайну, а як політичний аспект. Vogue виділяється акцентом на природності.

Надалі буде цікаво спостерігати, чи повернеться український глянець до звичних тем після війни, або ж збереже свій соціальний фокус.

Висновки

Наше дослідження показало, що модні журнали сьогодні — це набагато більше, ніж просто інформація про одяг. Вони стали важливими платформами, які впливають на наші цінності та реагують на світові події. Закордонні видання (Vogue, Harper's Bazaar) поєднують моду з мистецтвом, а українські (Marie Claire Ukraine) під час кризи кардинально змінили напрям — від краси до важливої соціальної місії.

Vogue використовує складні есе, щоб підкреслити свій інтелектуальний статус. А Marie Claire Ukraine, перейшовши до інтерв'ю та прямих цитат підкреслив, що голос звичайної людини виявився важливішим за модні тренди. Навіть візуальне оформлення набуває нового значення. Українські видання використовують національну символіку та кольори як засіб культурного спротиву, тоді як світові глянці та Burda зберігають фокус на професійній фотографії.

Джерела

1. Учасники проектів Вікімедіа. *Vogue – Вікіпедія. Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Vogue (дата звернення: 19.12.2025).
2. Учасники проектів Вікімедіа. *Harper's Bazaar – Вікіпедія. Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Harper's_Bazaar (дата звернення: 19.12.2025).
3. Zinio. Digital magazine subscriptions. *Over : 10,000 publications*. URL: https://www.zinio.com/gb/publications/vogue/3624/issues/669073 (дата звернення: 15.11.2025).
4. Zinio. Unlimited access to 6,000+ magazines. *One low monthly subscription*. URL: https://www.zinio.com/ru/publications/harper-s-bazaar/2185/issues/671956/articles (дата звернення: 15.11.2025).
5. Journals.ua Reader: Burda style. № 11. URL: https://journals.ua/reader/36069.html?list=0 (дата звернення: 15.11.2025).
6. Journals.ua Reader: *Marie Claire*. URL: https://journals.ua/reader/35530.html?list=0 (дата звернення: 15.11.2025).

Роман КУЛІКОВ

здобувач вищої освіти 3 курсу МАУП за спеціальністю "Журналістика"

Науковий керівник:
***Ганна ХОЛОД**, кандидат філологічних наук,*
професор кафедри політології та журналістики МАУП

СУЧАСНІ УКРАЇНСЬКІ І ЗАРУБІЖНІ МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНІ ЖУРНАЛИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ: "Netflix family magazine", "Animation magazine", "Колобочок", "Розумашки"

Вступ

Сучасна медіакультура переживає глибоку трансформацію, у якій особливе місце посідають візуальні комунікації, а саме — анімаційні медіа. Від мультфільмів і серіалів до інтерактивних платформ, анімація стає не лише розважальним, а й культурно-аналітичним інструментом, здатним осмислю-

вати соціальні, психологічні й філософські теми. Водночас у журналістиці формується новий напрям — аналітика візуальних мистецтв, що поєднує кінознавство, культурологію, дизайн і критичну журналістику. У цьому контексті виникає потреба у виданнях, здатних професійно інтерпретувати анімаційні процеси як складову сучасної культури.

Журнали, присвячені мультиплікації, стають платформою для обговорення тенденцій, стилів, авторських методів і соціальних функцій анімації. У світовій практиці існують відомі фахові видання — "Animation Magazine" [1], "Netflix Family Magazine" [2], що виконують освітню та аналітичну роль, формуючи професійну спільноту. В Україні ж аналогічний напрям лише починає розвиватися. Бракує спеціалізованих журналів, які б не лише знайомили дітей із мультфільмами, а й осмислювали феномен анімації з позицій дорослого читача — митця, критика, викладача або фаната індустрії. Саме тому вивчення специфіки таких видань та розроблення власної концепції українського журналу про анімацію має не лише культурне, а й практичне значення.

Актуальність теми зумовлена кількома чинниками. По-перше, розвитком світової анімаційної індустрії, що перетворилася на одну з найвпливовіших форм візуальної культури XXI століття. Мультсеріали та фільми формують нові соціальні наративи, транслюють цінності, розкривають психологічні та моральні теми, стаючи повноцінним засобом масової комунікації. По-друге, зміною цільової аудиторії: сучасна анімація все частіше орієнтована не лише на дітей, а й на дорослих, що зумовлює появу нових форматів аналізу, критики та журналістики. По-третє, інформаційним вакуумом в українському медіапросторі: наразі відсутні системні періодичні видання, присвячені анімації як мистецтву, культурі чи індустрії. Наявні журнали — "Розумашки" [4], "Колобочок" [3] — зорієнтовані переважно на дитячу аудиторію й не охоплюють глибокого аналітичного змісту. По-четверте, інтеграційними процесами у медіасфері: українські видавці дедалі більше орієнтуються на міжнародні стандарти дизайну, типографіки та контентної архітектури, тому вивчення зарубіжних моделей стає важливою умовою професійного зростання журналістики.

Отже, актуальність дослідження полягає у необхідності розробки концепції сучасного українського мультиплікаційного журналу, здатного об'єднати інформаційно-аналітичний зміст, естетику візуального мистецтва та сучасні видавничі технології.

Проблема дослідження полягає у браку спеціалізованих українських видань про мультиплікацію, де контент поширюється переважно онлайн, та потребою порівняння з зарубіжними аналогами для вдосконалення медіапродуктів. Мета — провести порівняльний аналіз сучасних видань для виявлення тенденцій і перспектив розвитку в контексті цифрової епохи.

Методи дослідження

У роботі використано порівняльний та візуальний методи. Описовий метод застосовано для характеристики контенту та жанрів чотирьох ви-

дань: зарубіжних “Netflix Family Magazine” (Issue 9, жовтень 2025 р.) [2] та “Animation Magazine” (вересень/жовтень 2025 р.) [1], українських “Колобочок” (щомісячний, жовтень 2025 р.) [3] та “Розумашки” (щомісячний, жовтень 2025 р.) [4]. Порівняльний метод дозволив виявити спільні та відмінні риси в структурі, дизайні та адаптації до аудиторії. Аналіз базується на обкладинках, верстці та ілюстраціях. Дослідження охоплює останні номери журналів, доступні на офіційних сайтах і PDF-версіях.

Результати дослідження

Порівняльний аналіз українських та міжнародних журналів дав змогу структурувати дані щодо тематики, аудиторії та візуального оформлення видань.

У ході аналізу змістового наповнення виявлено суттєві відмінності у фокусі видань. Журнал “Колобочок” [3] орієнтується на дітей 4–9 років та дошкільнят, пропонуючи казки, звичаї та розвиток через гру. Його стиль визначається як грайливий, з фольклорними елементами. Рубрики включають “Казки”, “Ігри”, “Розмальовки”. Видання має друкований формат (передплатний індекс 37306) та обмежену рекламу. Журнал “Розумашки” [4], розрахований на дітей від 6 років (молодші школярі), фокусується на пізнанні світу та логіці. Жанрова система включає комікси, саморобки, чайнворди, а візуальний стиль — пізнавальний з елементами гумору. Видання виходить друком (індекс 98154) та має онлайн-оновлення.

Зарубіжні видання демонструють іншу стратегію. “Netflix Family Magazine” [2] орієнтований на сім'ї та дітей 3–8 років. Основна тема — сімейні пригоди героїв Netflix. Жанри включають адаптації настільних ігор, рецепти, стікери (рубрики “Fun & Games”, “Crafts”). Це видання характеризується високою інтеграцією з сервісом Netflix. Натомість “Animation Magazine” [1] є професійним виданням для аудиторії 18+ (професіонали, ентузіасти). Тематика охоплює галузеві новини, інтерв’ю, прес-релізи (рубрики “Latest News”, “Features”). Стиль — аналітичний та галузевий.

Щодо візуальної складової та дизайн-макетів, спостерігаються наступні тенденції. “Netflix Family Magazine” [2] використовує насичені пастельні кольори (рожевий, блакитний), грайливі круглі шрифти sans-serif та динамічну композицію з 3D-рендерами. Реклама тут інтегрована органічно через стікери та ігри. “Animation Magazine” [1] дотримується нейтральної колористики (білий фон, сірий текст), використовує стандартні веб-шрифти serif для статей та bold для заголовків. Верстка нагадує лінійний веб-макет з вертикальним фідом новин та інтегрованими банерами. “Колобочок” [3] вирізняється теплими фольклорними кольорами, дитячими шрифтами із засічками та класичною вертикальною верстkою. Фотоматеріали представлені авторськими малюнками.

“Розумашки” [4] використовують яскраві контрастні кольори, прості шрифти та гібридну модульну верстку з численними іконками, коміксами та схемами.

Проведене дослідження дало змогу визначити ключові особливості структури, змісту та дизайну українських та міжнародних мультиплікаційних журналів. На основі аналізу матеріалів, зокрема таблиць 1.1 та 1.2, виокремлено низку тенденцій і закономірностей, які відображають стан мультиплікаційної журналістики у двох контекстах — вітчизняному та зарубіжному.

Тематична спрямованість

Українські журнали зосереджуються на культурно-пізнавальному підході, акцентуючи увагу на казках, традиціях, освіті через гру та національній спадщині. Такий формат подачі формує образ мультиплікації як способу пізнання світу через фольклор та розвиток. Журнал "Колобочок" [3] позиціонує себе як видання для малюків, яке через казкові історії знайомить з українськими звичаями, екологією та моральними цінностями. Його матеріали відзначаються рефлексивністю, поетичністю мови і увагою до локальних тем. У свою чергу, "Розумашки" [4] орієнтуються на динамічний, розвивальний контент, поєднуючи теми логіки, науки та творчості з елементами коміксів та ігор. Помітна орієнтація на широку аудиторію, яка цінує практичні завдання та стильну візуальну подачу.

Міжнародні видання пропонують дещо інше бачення. "Netflix Family Magazine" [2] пропонує сімейно занурені розваги, акцентуючи увагу на досвіді, емоціях і іграх з персонажами, а "Animation Magazine" [1] зосереджується на практичних аспектах — галузевих новинах, інтерв'ю, технологіях та подіях. Таким чином, українські журнали розвивають емоційну та освітню складову, тоді як міжнародні — поєднують в собі інформаційність і високий рівень візуального сторітелінгу.

Жанрова структура

У вітчизняних виданнях переважають жанри казки, ігор, коміксів, загадок та розвивальних завдань, що формують у читача відчуття автентичності та живої оповіді. "Колобочок" [3] гармонійно поєднує оповідальну подачу з дидактичними елементами, тоді як "Розумашки" [4] тяжіють до стислих і практичних форматів: тестів, експериментів, чайнвордів та коротких історій. Це зумовлює більш динамічну композицію.

Натомість Netflix Family Magazine і Animation Magazine використовують багаторівневу жанрову систему: ігри, майстер-класи, історії, новини, інтерв'ю, анонси, трейлери та галузеві звіти. Як зазначено в таблиці 1.1, обидва міжнародні видання ретельно дотримуються рубрикації та забезпечують зручну навігацію: кожен номер має внутрішню структуру, де короткі замітки чергуються з розгорнутими тематичними блоками. Це свідчить про те, що українські видання більше акцентують увагу на текстовій виразності та освіті, тоді як зарубіжні орієнтуються на збалансовану взаємодію змісту і візуальних елементів, забезпечуючи ефективну комунікацію з читачем.

Дизайн і візуальна мова

Аналіз таблиці 1.2 дав змогу виявити відмінності у візуальному підході до подачі матеріалів. Українські журнали активно використовують насичену кольорову палітру, різні шрифти та ілюстрації, намагаючись передати динаміку гри та казки. В то час, "Розумашки" [4] вирізняється контрастним, сучасним стилем, численними візуальними акцентами й інтерактивними елементами. Такий ефект створює емоційно насичене враження, але іноді може перевантажувати сторінку.

У свою чергу, "Колобочок" [3] використовує стриманіший стиль: мінімалізм, гармонійні кольори, великі художні ілюстрації, чистий простір між блоками, що забезпечує легкість сприйняття. "Netflix Family Magazine" [2] вирізняється чистотою макету, продуманою типографікою, великими якісними рендерами й точним балансом тексту й візуалу, через що ми можемо спостерігати ефект занурення у анімацію, що свідчить про професійний підхід до сторітелінгу через дизайн. Журнал "Animation Magazine" [1] поєднує функціональність і естетику: логічна верстка, просторові блоки, інфографіка, використання нейтральної гами та читабельної типографіки забезпечують впізнаваність бренду. Тож, українські видання відзначаються емоційністю та автентичністю дизайну, а міжнародні — продуманістю, гармонійністю та високою культурою композиції.

Комерційний аспект

Українські журнали помітно відрізняються за рівнем комерційної інтеграції. Видання "Колобочок" [3] майже не використовує рекламні блоки, зосереджуючись на культурному контенті, тоді як "Розумашки" [4] активно співпрацюють з освітніми брендами. Це підвищує їхню комерційну привабливість, але водночас може впливати на цілісність дизайну та композиційну гармонійність сторінок.

У міжнародних журналах рівень інтеграції реклами виглядає більш органічним. У виданнях "Netflix Family Magazine" [2] та "Animation Magazine" [1] рекламні матеріали виконані в єдиному стилі з контентом, що зберігає візуальну узгодженість та не відволікає від основного контенту.

Спираючись на вищезазначену інформацію, можемо сказати, що українські видання мають сильну культурну основу, емоційну насиченість і власний стиль, проте можуть поступатись міжнародним за рівнем системності структури й технічної реалізації дизайну. Зарубіжні журнали натомість демонструють естетику та функціональність, що формує професійний, впізнаваний і конкурентоспроможний медіапродукт.

Аналіз й обговорення результатів дослідження

Порівняльний аналіз показав, що структура та дизайн мультиплікаційних журналів безпосередньо впливають на рівень сприйняття контенту й довіру до видання. Міжнародні журнали вирізняються продуманою композицією: чітке розмежування матеріалів, достатня кількість білого простору, логічна

послідовність текстів і візуалів. Це забезпечує комфорт читання й формує професійний імідж видання. Українські журнали мають сильну сторону — емоційність і національний колорит. Вони зберігають дух казки та розвитку, орієнтуючись на внутрішнього читача. Водночас іноді спостерігається недостатня єдність у стилі та перевантаженість макетів.

Наукове значення цих результатів полягає у розкритті взаємозв'язку між дизайном і сприйняттям змісту: саме графічна організація матеріалів визначає, наскільки ефективно журнал передає концепцію анімації. Практичне значення — у можливості використання міжнародного досвіду для підвищення якості українських видань без втрати їхньої самобутності.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на кількісний аналіз читацьких уподобань, дослідження впливу окремих дизайнерських елементів (кольору, шрифту, пропорції зображення до тексту) на емоційне сприйняття контенту, а також створення методичних рекомендацій для майбутніх дизайнерів мультиплікаційних журналів.

Висновки

Проведене дослідження показало, що дизайн і структура журналів про мультиплікацію є не лише технічними складовими оформлення, а ключовими елементами формування змісту, естетики та ідентичності кожного видання. Порівняння українських і міжнародних журналів показало, що обидва напрями мають власну концепцію розвитку, проте відрізняються за рівнем технічної реалізації, композиційної цілісності та підходами до роботи з візуальним контентом.

Виявлено, що українські видання переважають у змістовному наповненні, мають виразну культурну й емоційну глибину, проте потребують вдосконалення типографічної узгодженості, верстки, гармонізації кольорових рішень і впровадження сучасних цифрових форматів. Натомість зарубіжні видання зберігають високі стандарти верстки, єдиний стиль подачі, логічну рубрикацію й інтеграцію реклами без втрати естетичної цілісності.

Наукова цінність дослідження полягає у визначенні взаємозв'язку між дизайном і змістовою організацією мультиплікаційних журналів, а практичне значення — у можливості використання порівняльних висновків для підвищення якості українських видань, розвитку їхньої візуальної культури та формування нового стандарту сучасного медіа про анімацію.

Джерела

1. Animation Magazine [Electronic resource]. URL: https://www.animationmagazine.net (date of access: 22.12.2025).
2. Netflix Family Magazine [Electronic resource]. URL: https://www.netflix.com/tudum (date of access: 22.12.2025).
3. Журнал "Колобочок" [Електронний ресурс]. URL: http://kolobochok.com.ua (дата звернення: 22.12.2025).
4. Журнал "Розумашки" [Електронний ресурс]. URL: https://rozumashky.com.ua/ (дата звернення: 22.12.2025).

5. *Тумік А. В.* Анімаційний журнал як різновид спеціалізованого видання та аналіз якісного контенту на тему мультиплікації. Київ : Вид-во КУБГ, 2018. 32 с. URL: https://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/nmc.nd/student_nauka/2017-2018/roboty_peremozhciv/Tumik.pdf (дата звернення: 22.12.2025).

Маргарита ЛИКОВА
здобувачка вищої освіти ІІ курсу за спеціальністю "Журналістика" МАУП

Науковий керівник:
***Світлана БОЙКО**, кандидат політичних наук,*
доцент кафедри політології та журналістики МАУП

ТРАНСФОРМАЦІЇ КОМУНІКАТИВНИХ ПРОЦЕСІВ У КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЮ СФЕРОЮ

Дослідження комунікаційних процесів в сучасних умовах формування інформаційних суспільств суттєво обумовлюють життя людини, функціонування групи, соціуму. Однією з провідних і найпомітніших ознак інформаційного суспільства є принципово іншого характеру комунікація, а базовою основою її — інформація. Для успішного, якісного управління процесами в інформаційному просторі будь-якої держави, є необхідним функціонування комплексної керуючої системи, яка складається з таких підсистем: суб'єктів, (держава, територіальні та інші громади, громадські організації); об'єктів (процеси у внутрішньому, міжнародному і глобальному сегментах інформаційного простору та їх похідні); механізму здійснення керуючого впливу (державний апарат, інститути держави і суспільства, громадський сектор, ЗМІ).

Формування з кінця XX століття так званих інформаційних суспільств — об'єктивний процес прогресивного суспільного розвитку, який, створючи більш комфортабельні умови життя людини, людства загалом, викликає, однак, і багато досить гострих проблем, що і нині потребують більш предметного розгляду і пояснення. Безумовно інформаційне суспільство у порівнянні з індустріальним є більш прогресивним, досконалим, розвинутішим, з принципово іншою комунікаційною системою.

Інформатизація суспільств, формування нових систем комунікації об'єктивно потребують більш дієвого, досконального державного управління інформаційною сферою, створення надійних систем захисту державами власного національного інформаційного простору.

Так відомий американський дослідник Д. Робертсон запропонував користуватися при визначенні характеру сучасних суспільств терміном: "Цивілізація — це інформація" [6, *17–26*].

Суттєве значення має те, що інформація у будь-якому вигляді перебуває, — зазначає українська дослідниця С. І. Слободян, — у взаємодії із щонайменше трьома сферами психічної реальності особистості, групи, суспільства [7, *226*]:

- з когнітивною сферою — ціннісними орієнтаціями, спрямованістю, поняттями, репрезентативними образами пам'яті, уявами;
- зі спонукально — енергетичною сферою — потребами, схильностями, переконаннями, ідеалами, емоціями, почуттями;
- з результативною сферою — настановами, стереотипами, архетипами.

Інформаційне протистояння сучасних держав головним чином відбувається у трьох станах: інформаційна війна; інформаційний тероризм; інформаційна злочинність. Ці стани тісно переплітаються і часто надто помітного виокремлення не мають. Їх об'єкт — свідомість людини, великих соціальних груп і, навіть, суспільств. Тому інформаційне протистояння держав сьогодні є надто виразним і помітним, а його форми — досить різними — "від переконання і надання об'єктивної інформації до порушення інформаційних систем мініойкумени й "деструктивного інформаційного впливу, що руйнує або трансформує систему за заданою програмою" [8, *185*].

В сучасній Україні питання інформаційного характеру навіть означені у Конституції України (1996). Маємо також низку Законів України, Указів Президента України, рішень Кабінету Міністрів України, які декларують, деталізують процеси інформатизації України. Йдеться, зокрема, про Закони України: "Про інформацію" [5], "Про концепцію національної програми інформатизації" [4], "Про основні засади розвитку інформаційного суспільства" [3] та ін.

Аналізувати сучасні процеси комунікації важливим є те, наскільки і яким чином інформатизація суспільств впливає на зміну характеру і особливостей спілкування, розвитку різного характеру комунікативних процесів. Однобоке ствердження позитивного впливу інформатизації на спілкування людей, — за усіх позитивів, — не є однозначним і корисним для функціонування особистості і розвитку суспільства. Виходимо з того, що "комунікація — це спілкування, передача інформації, процес інформування широких мас використанням технічних засобів, засобів масової інформації (преси, радіо, телебачення, інтернету тощо)" [1, *164*].

Вище викладені питання великою мірою стосуються перш за все державної інформаційної політики, основною метою якої має бути створення політико-правових, економічних, організаційних та відповідних матеріально-технічних умов для формування сучасної моделі державної інформаційної політики, підвищення ефективності використання усіх видів інформаційних ресурсів і управління елементами інформаційно-комунікативної інфраструктури, державної підтримки виробництва і розповсюдження ві-

тчизняної інформаційної продукції, забезпечення належного розвитку і захисту вітчизняної інформаційної сфери.

Вважаємо, що для успішного, якісного управління процесами в інформаційному просторі будь-якої держави, — як зазначає, зокрема український дослідник Ю. Бурило [2] необхідним є функціонування комплексної керуючої системи, яка складається з таких підсистем: суб'єктів, (держава, територіальні та інші громади, громадські організації); об'єктів (процеси у внутрішньому, міжнародному і глобальному сегментах інформаційного простору та їх похідні); механізму здійснення керуючого впливу (державний апарат, інститути держави і суспільства, громадський сектор, ЗМІ). Якою буде така система цілісно для України, однозначно визначити важко, однак потреба в цьому є. Без такої системи інформаційна політика в державі не дасть змогу сформувати інформаційне суспільство в інтересах людини.

Джерела

1. *Бондар Ю. В.* Енциклопедія для видавця та журналіста / Ю. В. Бондар, М. Ф. Головатий, М. І. Сенченко; МАУП, Книжкова палата України. К: ДП "Вид. дім "Персонал", 2014. 400 с.
2. *Бурило Ю. П.* Організаційно-правові питання державного управління в інформаційній фері: дис. ... канд. наук: 12.00.07. 2008. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http: /adminpravo.com.ua/index.php/2010-04-13-14-15-13/145-2010-09-28-13-27-30/1942-22.html
3. Закон України "Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки". *ВВР України.* 2007. № 12. Ст. 102.
4. Закон України "Про Концепцію Національної програми інформатизації" від 4 лютого 1998 р. *Юрид. Вісник України.* 1998. № 18.
5. Закон України "Про інформацію" від 02.10.1992 р. *ВВР України.* 1992. № 48. Ст.650.
6. Конституція України. *ВВР України.* 1996. № 30. Ст. 141.
7. *Слободян С. І.* Сутність комунікативних технологій та пов'язані з ними проблеми громадської думки. *Становлення та розвиток української державності*: зб. наук. пр. / МАУП. К.: ДП "Вид. дім "Персонал", 2014. Вип. 10. С. 225–231.
8. *Чічановський А. А. Старіш О. Г.* Інформаційні процеси в структурі світових комунікаційних систем: підручник. К.: Грамота, 2015. 568 с.

Олександр ЛИСЕНКО
здобувач вищої освіти ІІ курсу магістратури МАУП
за спеціальністю "Журналістика"

Науковий керівник:
***Світлана БОЙКО**, кандидат політичних наук,*
доцент кафедри політології та журналістики МАУП.

МІСЦЕ МЕДІА В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Роль інформаційного сектора, який разом являє собою інформаційну інфраструктуру, суб'єктів, які збирають, формують, розміщують і використовують інформацію, а також систем, що регулюють відносини з громадськістю, зростає на сучасному етапі розвитку суспільства. Інформаційна сфера є системоутворюючим фактором життя суспільства і активно впливає на стан різних галузей життя держави.

Причинами цього є швидкий розвиток інформаційного суспільства і глобалізація медіа-простору, а також початок ери інформаційних воєн і протистояння в боротьбі за вплив на громадськість [1]. Для розв'язання поставлених завдань ми використовували такі загальнонаукові та *спеціальні методи дослідження* як: аналізу та синтезу — для деталізації об'єкта дослідження; узагальнення — для розкриття теоретико-методологічних засад дослідження; порівняльний метод та систематизації — для вивчення ролі різних ЗМІ, зокрема громадського мовлення та Інтернет-видань У суспільно-політичному житті та зовнішній політиці України; порівняння та узагальнення — при дослідженні особливостей політичного статусу ЗМІ за системи поділу влади в Україні.

У суспільно-політичному житті держави (поряд із повсякденним життям кожної людини) інформація як така і, отже, засоби, що володіють і передають цю інформацію, стають все більш важливими. У сучасному суспільстві ступінь інформатизації, розвитку різних каналів підготовки, прийому, передачі тих чи інших повідомлень досягла, можна сказати, своєрідного піку в плані залежності від них навіть в простому повсякденному житті людей.

Однак важливо, щоб володіння тією чи іншою інформацією не тільки змінювало уявлення людей про деякі повсякденні речі. У певному сенсі представлена інформація впливає на громадську думку в набагато більш важливому і широкому вимірі — в області соціальних, економічних і політичних відносин. З розвитком інформатизації суспільства засоби масової комунікації починають надавати все більш відчутний вплив на різні сфери життя суспільства, зокрема на політичну свідомість і поведінку населення. Тому осо-

бливо важливо, звідки надходить та чи інша інформація, як вона формується і подається, поширюється в суспільстві і надходить адресатам — тобто певній соціальній групі або групі виборців, або, громадянам інших держав. Мова, безумовно, йде про медіа, які виступають не тільки як інструмент об'єктивної передачі новин, але і як їх основні творці [5].

В останні роки телебачення втратило частину своєї популярності як джерела інформації. За даними Київського міжнародного інституту соціології (КМІС) та компанії Detector Media, спостерігача за галуззю, популярність телебачення як джерела інформації впала на 11,7 % з лютого 2018 року до лютого 2019 року — період інтенсивної кампанії перед президентськими виборами 2019 року. Інше дослідження, проведене InMind для Інтерньюс Україна та USAID, показує, що використання телебачення як джерело новин з 2015 по 2019 рік знизилося на 19 %, а для соціальних мереж та новинних сайтів — на 17 та 12 % відповідно.

З 2020 році загальне використання соціальних мереж як джерела інформації різко зросло порівняно з 2019 роком, досягнувши 44 відсотків населення і перевищивши 60 відсотків у групах віком 18–39 років.

Активна експансія великих приватних мовних компаній до цифрової області показує, як вони реагують на цю тенденцію

Хоча на перший погляд існує плюралізм, багато медіа узгоджують свою роботу зі ЗМІ з інтересами своїх власників та пов'язаних з ними політичних партій, що призводить до надмірного представництва певних груп у політичних дискусіях [6].

Відомість українських мовних компаній запобігає утворенню вакууму, який інакше міг би бути заповнений російськими медіаорганізаціями. Україна почала блокувати російські телеканали у 2014 році та скорочувати кількість російських медіапродуктів на українському телебаченні у 2016 році. Наступного року доступ до російських соціальних мереж та деяких вебсайтів був обмежений. Як наслідок, споживання російських медіа в Україні скоротилося. Моніторинг Національної ради з питань телебачення і радіомовлення показав, що в 2018 році російські медіапродукції більше не були домінуючими на українському телебаченні. Проте спостерігається зростаюча тенденція того, що українська аудиторія отримує доступ як до російського телебачення, так і до онлайн-джерел через супутникові, інтернет-канали та піратські канали. У 2020 році 5,6 % українців отримували інформацію з російських телеканалів порівняно з 4,7 % у 2018 році та 4,3 % у 2019 році [1].

Низка подій кидають виклик монополії традиційних мовних компаній. Насамперед це зростання онлайн-медіа та конкуренція з боку таких платформ, особливо у сфері розваг.

Дослідження споживання, проведені InMind, показали, що онлайн-медіа та соціальні мережі стали більш популярними, ніж телебачення, як джерела новин вперше в 2019 році, [2] і ця тенденція продовжилася в 2020 році [2].

Цифрові потрясіння не завадили хронічним проблемам традиційних медіа України поширитись на онлайн-платформи, де досі переважають олігархи та

політичні діячі. Деякі цифрові медіа, які не належать олігархам, залишаються прибутковими завдяки контенту в стилі таблоїдів та сумнівній практиці, такій як прихована підтримка та просування політичних діячів чи бізнесу (джинса).

Новий проект закону про ЗМІ був запропонований для вирішення деяких невирішених питань, таких як регулювання суб'єктів цифрових медіа, а також для подальшого узгодження українських законів про ЗМІ з Директивою ЄС про аудіовізуальні медіапослуги та посилення захисту інтелектуальної власності в Україні. Він вводить аналогічні вимоги до прозорості власності для всіх медіа агентів — термін, який включає торгові точки, провайдерів та платформи [3]. Незважаючи на описані вище недоліки, в українському медіа-середовищі завжди були ЗМІ та журналісти, які служили громадським інтересам, притягували до відповідальності можновладців та встановлювали професійні стандарти всередині країни. Здебільшого вони виходили у друкованому вигляді, в Інтернеті та через мультимедійні засоби масової інформації.

Наразі Україна регулює свій медіа-сектор двома способами, які переважно діють паралельно. Один із підходів через державні регулюючі органи, які відповідають за широке коло питань, включаючи ліцензування, розподіл частот для радіо- та телевізійних станцій, контроль та розробку політики. Іншою формою нагляду є саморегулювання ЗМІ, яке не має примусового механізму регулятором уряду або вказати, яким чином вони можуть вирішити розбіжності [4].

Джерела

1. *Турченко Ю. В.* Основні підходи до вивчення інформаційної політики. *Держава і право*. 2010. № 48. С. 671–677.
2. *Теретьєва Ю.* Українське телебачення у контексті сучасних світових медіа тенденцій. *Грані*. Вип. 14 (39). С. 139–149.
3. *Степанов В. Ю.* Інформаційна політика: концептуальні засади формування та розвитку. *Теорія та практика державного управління*. 2020. Вип. 3. С.13–17. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2010_3_4.
4. *Бебик В. М.* Глобальне інформаційне суспільство: поняття, структура, комунікації. *Інформація і право*. 2011. № 1(1). С. 41–49.
5. *Яременко О. І.* Інформаційні відносини як предмет правового регулювання: теоретичний аспект. *Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права*. 2014. № 1–2. С. 156–161. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_ 2004_1-2_27.
6. Масова комунікація у глобальному та національному вимірах. Дніпро : ДНУ імені О. Гончара, факультет систем і засобів масової комунікації, 2020. Вип.13. С. 155.

Вероніка ЛИТВИНОВА
здобувачка вищої освіти 2 курсу МАУП за спеціальністю "Журналістика"

Науковий керівник:
***Ганна ХОЛОД**, кандидат філологічних наук,*
професор кафедри політології та журналістики МАУП

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ "МЕДІАКОМУНІКАЦІЇ"

Вступ

Проблема дослідження: попри активне вивчення феномена медіакомунікацій, у науковому дискурсі зберігається термінологічна та концептуальна невизначеність цього поняття. Існують різні підходи до його тлумачення — від ототожнення з масовою комунікацією до розуміння як окремої системи соціальних, лінгвістичних і технологічних процесів. Така неоднозначність ускладнює формування єдиної теоретико-методологічної основи досліджень у сфері медіакомунікацій.

Актуальність дослідження: медіакомунікації відіграють ключову роль у формуванні світогляду, суспільної думки та культурних цінностей. Стрімкий розвиток цифрових технологій, поява нових форматів комунікації (мультиформатна, інтерактивна, мультимедійна) та трансформація соціальних відносин вимагають переосмислення класичних теорій комунікації. Аналіз наукових підходів до визначення сутності медіакомунікацій є актуальним для розуміння сучасних тенденцій у розвитку теорії медіа.

Мета дослідження полягає в систематизації наукових підходів до визначення поняття "медіакомунікації" та аналізі внеску вчених у формування його теоретичного змісту з урахуванням сучасних тенденцій розвитку медійної сфери та інформаційних технологій.

Методи й методика дослідження

У процесі дослідження було використано комплекс теоретичних методів:

- аналіз і синтез — для вивчення праць зарубіжних та українських учених (М. Маклюен, Н. Луман, Р. Броун, В. Різун, Н. Савчук та ін.);
- порівняльно-зіставний метод — для визначення спільних і відмінних рис у підходах до трактування поняття "медіакомунікація";
- системний підхід — для узагальнення отриманих результатів і формування цілісного уявлення про розвиток наукових поглядів у цій сфері.

Методика дослідження передбачала аналіз теоретичних джерел, монографій, статей та наукових оглядів, що стосуються теорії медіакомунікацій. Отримані результати систематизовано для подальшого узагальнення.

Результати дослідження

У результаті дослідження систематизовано основні підходи до розуміння поняття "медіакомунікація":

- філософський підхід (Маршалл Маклюен) (Mcluhan, 2003) — медіа як розширення людини та чинник формування культури;
- технологічний підхід (Райан Броун) (Brown, 2009) — медіакомунікації як інструменти передавання інформації;
- соціосистемний підхід (Ніклас Луман)(Luhmann, 1996) — медіакомунікації як складова соціальних систем, що забезпечують їхнє функціонування;
- лінгвістичний підхід (Володимир Різун (2013), Наталія Савчук (2024) – розгляд медіакомунікацій як процесу створення, передавання й сприйняття інформації через мовні засоби медіа.

Також виділено сучасну тенденцію до розширення поняття "медіакомунікація" завдяки появі цифрових форматів, мультимедійності та інтерактивності (Moffett, Garretson Folse, & Palmatier, 2020).

Аналіз й обговорення результатів дослідження

Отримані результати свідчать про багатовимірність поняття "медіакомунікація". Наприклад, внесок канадського філософа Маршалла Маклюена (Mcluhan, 2003) є фундаментальним для розуміння медіа як соціального феномена і показником того, як різні культури по-різному сприймають одні й ті самі засоби комунікації. Американський професор Райан Броун, у свою чергу, бачить медіакомунікації як прилади та канали передачі інформації суспільству.

Німецький теоретик соціології та комунікації Ніклас Луман у своїй книзі "Реальність мас-медіа" асимілює дане поняття з масовою комунікацією, визначаючи, що суспільство тримається на комунікації, і медіа — це головний механізм, який допомагає цій комунікації існувати. Без неї соціум не може діяти. Деяка частина українських науковців (наприклад, Валерій Іванов) також вважають медіакомунікації поняттям синонімічним до масової комунікації.

Українські науковці, такі як Володимир Різун та Наталія Савчук (2024), адаптують світові підходи до національного контексту, формуючи власні думки стосовно медіазнавства. Наприклад, у статті "*Медіакомунікації: до визначення понять*" (2013) Різун разом із Є. С. Цимбаленко аналізує ситуацію з терміном "медіакомунікації": які підходи існують, які критерії визначають це поняття. А Наталія Савчук у своїй праці "*Медіакомунікації у системі соціальних комунікацій*" (Савчук, 2024) визначає, що феномен "медіакомунікацій" має значний вплив на соціальні комунікації в контексті переорієнтації зі сфери сенсацій на більш значущі теми.

Американські професори Джордан В. Моффет, Джудіт Енн Гарретсон Фолс та Роберт В. Пальматьє у своєму спільному матеріалі "*Теорія мультиформатної комунікації: механізми, динаміка та стратегії*" (2020) ставлять

проблему того, що існуючі теорії комунікації переважно базуються на традиційних форматах (наприклад, електронна пошта чи традиційна зустріч) і не враховують повною мірою сучасні цифрові формати. Вони вводять таке поняття як "мультиформатна комунікація" — тобто комунікація, яка відбувається через різні формати й технології, які можуть поєднуватись між собою. У статті форматам надається не тільки назва ("відео", "чат", "соцмережі") але й характеристики, що дає змогу розширити класичні підходи та теоретичну база для аналізу сучасних форматів медіакомунікацій.

Висновки

У ході дослідження узагальнено наукові підходи до визначення поняття "медіакомунікація". Встановлено, що воно має міждисциплінарний характер і поєднує філософський, соціологічний, лінгвістичний та технологічний виміри.

Доведено, що еволюція поняття відбувається від традиційних форм масової комунікації до цифрових інтерактивних форматів.

Результати дослідження можуть бути використані для подальших розвідок у галузі медіалінгвістики, соціальних комунікацій і журналістики.

Джерела

1. *Різун В. В., Цимбаленко Є. С.* (2013). Медіакомунікації: до визначення понять. *Наукові записки Інституту журналістики*, 52, 10–18. https://www.academia.edu/20020358/Медіакомунікації_до_визначення_понять
2. *Moffett, J. W., Garretson Folse, J. A., & Palmatier, R. W.* (2020). Multiformat communication theory: Mechanisms, dynamics, and strategies. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 48(2), 246–267. https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC7658432
3. *Савчук Н. В.* Медіакомунікації у системі соціальних комунікацій (2024). *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія "Філологія. Журналістика", 34(78), 78–82. https://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2024/3_2024/part_2/15.pdf
4. *Mcluhan M.* Understanding media: The extensions of man. (2003) London and New York, 9–25, с. https://designopendata.wordpress.com/wp-content/uploads/2014/05/understanding-media-mcluhan.pdf
5. *Луман Ніклас*. Реальність мас-медіа / за ред. В. Іванова та М. Мінакова. К.: ЦВП, 2010 158 с. https://www.aup.com.ua/uploads/luman_web.pdf
6. *Ryan A.* Brown Curriculum Consonance and Dissonance in Technology Education Classrooms. *Journal of Technology Education*. 2009. Т. 20, вип. 2. С. 8–22. https://scholar.lib.vt.edu/ejournals/JTE/v20n2/pdf/v20n2.pdf

Руслана ЛИТОВКА
здобувачка вищої освіти 3 курсу МАУП за спеціальністю "Журналістика"

Науковий керівник:
***Ганна ХОЛОД**, кандидат філологічних наук,*
професор кафедри політології та журналістики МАУП

СУЧАСНІ ЗАКОРДОННІ ТА УКРАЇНСЬКІ ЖУРНАЛИ ПРО АВТОМОБІЛІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Вступ

Проблема дослідження полягає в тому, що в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій та трансформації медіа, українська автомобільна друкована періодика залишається переважно нішевою або вузькоспеціалізованою. Це створює розрив між українськими виданнями та світовими лідерами, які успішно поєднують експертну аналітику з елементами розважального контенту та сучасним динамічним дизайном, забезпечуючи собі широку масову аудиторію та конкурентоспроможність.

У постійному пошуку нових форматів комунікації друковані видання трансформуються, витісняючи друкований формат видань. Такі медіа перетворюється на онлайн-платформи або зовсім зникають. Не дивлячись на це, друковані видання залишаються важливим сегментом інформаційного простору, адже вони формують інший спосіб подачі матеріалу, де між собою поєднуються текстові та зображальні елементи. На сьогодні таких медіа стає все менше як в Україні так і закордоном, але залишається аудиторія, яка їх споживає.

Актуальність теми автомобільних журналів полягає в необхідності їх розвитку, адже щороку виробляється велика кількість автомобілів і попит на якісну та об'єктивну інформацію про них зростає. Дедалі більше автомобільні журнали стають елементом культури та їх створення є досить продуктивним.

Мета дослідження — з'ясувати специфіку українських і закордонних журналів про автомобілі.

Методи та методика дослідження

У процесі дослідження було використано такі методи: *порівняльний*, використовувався як ключовий метод для зіставлення контенту видань, жанрової палітри, дизайн-макету та цільової аудиторії чотирьох видань — двох українських та двох зарубіжних. Це дозволило виявити спільні та відмінні елементи української та зарубіжної, автомобільної періодики. *Описовий* метод: застосовувався для детальної характеристики кожного окремого ви-

дання. Зокрема, для фіксування та представлення специфіки контенту та візуального оформлення журналів. Також використано метод *аналізу* для вивчення жанрової палітри, тематики та дизайну журналів. Метод *узагальнення* було використано для підведення підсумків та формулювання остаточних висновків.

Для аналізу сучасного стану автомобільної періодики було обрано чотири друковані видання: два українських — глянцевий журнал "Auto Lady+" та науково-технічний журнал "Автошляховик України", і два закордонних — американський журнал "Car and Drive" та британський журнал "Top Gear". Огляд специфіки контенту та жанрової системи видань, було сформовано на основі останніх випусків журналів за серпень та вересень 2025 року, за винятком журналу "Автошляховик України", огляд якого робився за період з 31 березня по 31 липня 2025 року.

Результати дослідження

Контент та жанрова специфіка

Журнал "Auto Lady+" — нішеве українське видання, контент якого повністю сформований з огляду на інтереси цільової аудиторії — жінок за кермом. На відміну від класичних автомобільних журналів, де акцент приділяється більше технічним характеристикам автомобіля, тут увагу зміщено на практичність, безпеку, комфорт, дизайн та емоційну складову володіння автомобілем. Основні теми випусків 2025 року включають матеріали про вибір сімейного автомобіля, поради щодо встановлення дитячих крісел, огляди систем безпеки та салону автомобіля. Інтерв'ю з успішними жінками в автоспорті та бізнесі, статті про автоподорожі та догляд за авто. Жанрова система видання працює в таких жанрах інформаційному (інтерв'ю, репортажі), аналітичному (огляди, рецензії) та художньо-публіцистичному (авторська колонка у жанрі есе).

Вузькоспеціалізований журнал "Автошляховик України" є науково-виробничим виданням, контент якого складається з результатів наукових і прикладних досліджень у сфері дорожнього господарства та транспорту. Його цільова аудиторія — науковці, інженери та фахівці галузі. Жанрова система одноманітна і представлена переважно у жанрі науково-технічних статтей про дослідження у сферах дорожнього господарства, транспорту та суміжних галузей.

Журнал "Car and Driver" — одне з найстаріших і найавторитетніших автомобільних видань у світі. Його контент формується на основі глибини та експертності, основою кожного номера є порівняльні тест-драйви з точними інструментальними вимірами. Його жанрова палітра широка і збалансована, охоплює інформаційні та аналітичні жанри.

Контент "Top Gear", що сформувався на основі однойменного телешоу, вирізняється яскраво вираженою розважальною складовою, де основою є емоції. Журнал містить репортажі про екстремальні подорожі, екстремальні випробування для автомобілів, огляди де тексти, написані з великою кількістю гумору та іронії. Жанрова система зміщена в бік художньо-публіцистич-

ного жанру, де у вигляді нарису або есе описуються екстремальні подорожі та незвичайні випробування автомобілів, головна мета- розповісти про пригоди та враження.

Дизайн-макет

Важливий елемент, що формує візуальний образ видання. Порівняльний аналіз дизайну чотирьох видань, дозволить виявити ключові тенденції та відмінності в підходах до візуального оформлення журналів.

Обкладинка журналу

Обкладинка українського журналу "Auto Lady+" є глянцевою, містить яскраве фото жінки, що підкреслює візуальну привабливість, та орієнтована на молодь і жінок від 18–40+ років. Обкладинка журналу "Автошляховик України" стримана і мінімалістична, містить лише логотип та текст, іноді схеми, що відповідає цільовій аудиторії науковців та інженерів. Зарубіжні видання використовують великі фото автомобілів: журнал "Car and Driver" має лаконічну обкладинку з масивним фото, націлену на автопоціновувачів та покупців. Обкладинка журналу "Top Gear" є епатажною, з динамічним фото автомобіля в русі та агресивними заголовками, орієнтована на широку масову аудиторію та екстремалів.

Верстка та композиція

У журналу "Auto Lady+" верстка переважно 2–3 колонкова з активним використанням вставок і цитат, але часто незбалансована. У журналі "Автошляховик України" переважає одно або двоколонкова верстка з великою кількістю тексту, який виглядає перезавантаженим, із використанням таблиць і схем. Журнал "Car and Driver" застосовує колонкову журнальну верстку з чіткою модульною сіткою, забезпечуючи структуровану та збалансовану подачу зображення та тексту. Найбільш динамічною є верстка в журналі "Top Gear", вона асиметрична, часто використовує ламані лінії та діагональні елементи для створення відчуття руху.

Колористика

У журналі "Auto Lady+" використовують світлі, пастельні відтінки: рожевий, м'ятний та яскраві акценти. Журнал "Автошляховик України" застосовує чорно-білу палітру, мінімально використовуючи колір лише для графіків. Палітра "Car and Driver" стримана: синій, червоний, чорний, кольори використовуються для навігації та створюють асоціацію надійності. Журнал "Top Gear" вирізняється насиченою та контрастною палітрою, включаючи широке використання яскравих кольорів та неонових акцентів.

Шрифти та зображальний контент

Журнал "Auto Lady+" поєднує рукописні шрифти для заголовків та класичні шрифти, без засічок для основного тексту. У журналі "Автошляхови-

ку України" домінує стандартний, академічний шрифт "Times New Roman". Журнал "Car and Driver" використовує стримані гротескні шрифти, а журнал "Top Gear" має агресивні, великі шрифти. Аналізуючи зображальний контент, можна сказати, що у журналі "Auto Lady+" використовуються, постановочні фото з акцентом на естетиці. У журналі "Автошляховик України" майже не використовує фото, переважають схеми, графіки та креслення. Закордонні видання активно використовують фотографії, так у журналі "Car and Driver" — професійні, студійні, детальні фото двигунів та тест-драйвів, а в журналі "Top Gear" — динамічні фото з незвичних ракурсів, фотоколажі та карикатури.

Аналіз й обговорення результатів дослідження

Закордонні видання "Car and Driver" та "Top Gear" демонструють успішну стратегію універсалізації контенту. Вони подають технічну інформацію більш цікаво, балансуючи її з розважальним контентом та потужною візуальною складовою. Це підтверджує, що для підтримки конкуренції на сучасному ринку необхідне поєднання експертності та емоційності.

Українські видання, натомість, орієнтовані на вузький формат: або суто наукова сфера, як "Автошляховик України", або ніша практичних порад "Auto Lady+". Це призводить до обмеження їхньої аудиторії та свідчить про відсутність універсального видання, яке б ефективно залучало широкого читача.

Аналіз дизайн-макетів показав, що закордонні видання активно використовують сучасні динамічні тренди: асиметрична верстка, контрастна палітра, агресивні шрифти, що створює відчуття руху та привертає увагу. Ця динаміка є ключовим фактором, що робить їх візуально конкурентними.

Українські видання є більш стриманими та естетичними або академічними. Така верстка, не виглядає достатньо привабливою для масового споживача. Отримані дані підтверджують гіпотезу, що успіх світових лідерів забезпечується балансом між інформацією та розвагою, а також активним використанням динамічного дизайну. Наукове значення дослідження полягає у виявленні обмежень чинної української автомобільної періодики та обґрунтуванні існування незаповненої ніші на ринку. Ця ніша вимагає нового медіапродукту, який поєднав би глибину аналітики із розважальним контентом та сучасним дизайном.

Висновки

Проведене дослідження було спрямоване на досягнення поставленої мети — з'ясувати специфіку українських і закордонних журналів про автомобілі. Застосування теоретичних та емпіричних методів, таких, як порівняльний, описовий, метод аналізу та узагальнення, дозволило не лише зафіксувати, але й теоретично обґрунтувати ключові розбіжності між українською та світовою автомобільною періодикою, а також визначити напрямки для розвитку конкурентоспроможного українського медіапродукту. Головний

науковий результат роботи полягає у виявленні таких, розбіжностей у контенті видань.

Домінування нішевого формату в Україні: українські видання демонструють вузьку спеціалізацію, що обмежує їхню потенційну аудиторію. Журнал "Автошляховик України" є академічно-орієнтованим і функціонує виключно у сфері науково-технічних статей, тоді як "Auto Lady+" орієнтований на вузьку соціальну групу, а саме жінок-водіїв, зміщуючи акцент з техніки на практичність та візуальну привабливість. Світовий тренд на універсальність та гібридність жанру: закордонні лідери — "Car and Driver" та "Top Gear" — успішно реалізують гібридність контенту, поєднуючи глибоку аналітику та інструментальні виміри з яскраво вираженою розважальною, емоційною та художньо-публіцистичною складовою. Це дозволяє їм залучати широку масову аудиторію, яка шукає не лише суху інформацію, а й захопливий досвід читання.

Аналіз дизайн-макетів журналів підтвердив, що він є критично важливим чинником конкурентоспроможності на медіаринку. Контраст у візуальній стратегії: дизайн-макети зарубіжних видань є динамічними, агресивними та насиченими. Це проявляється в асиметричній верстці "Top Gear", яка створює відчуття руху, а використання контрастної, яскравої палітри з неоновими акцентами, це підкреслює. На противагу цьому, українські видання є стриманими: журнал "Автошляховик України" — мінімалістичний та академічний, з домінуванням чорно-білої палітри. Видання "Auto Lady+" — естетично привабливе, але з незбалансованою верстkою.

Шрифтові рішення та зображальний контент: світові видання використовують великі, гротескні шрифти та високоякісний, часто епатажний чи детальний зображальний контент, фотоколажі, професійні студійні знімки, що підсилюють емоційний вплив. Українські видання, особливо наукові, покладаються на схеми, таблиці та класичні шрифти, що робить їх візуально менш привабливими для масового споживача.

На українському автомобільному ринку існує потреба у створенні нового, універсального, конкурентоспроможного журналу, який став би поєднанням між експертною глибиною, візуальною привабливістю та розважальним контентом.

Джерела

1. *Гоцур О.* Специфіка розвитку українського та європейського ринку друкованих медіа в сучасних умовах. *Communications and Communicative Technologies.* Issue 24. P. 186–191. DOI:10.15421/292420. 30.09.2025,
2. Державний автотранспортний науково-дослідного і проектний університет. *Автошляховик України.* Вип. 1, № 282. DOI:10.33868/0365-8392-2025-1-282. 19.09.2025.
3. *Кладійова Л.* Журнал Auto lady+. URL: https://issuu.com/idsferaaaaa/docs/autolady_2025_79932d2f1275bc. 10.09.2025
4. *Левенець О.* Електронний посібник. графічний дизайн у поліграфії. Комп'ютерна верстка. *Програми для комп'ютерної верстки.* URL: https://sites.google.com/view/dcptoinformat/головна

5. *Чернявський С.* Медіа ландшафт друкованих медіа в Україні — 2024. *Сайт Детектор медіа*. URL: https://detector.media/infospace/article/234226/2024-11-02-media-landshaft-drukovanykh-media-v-ukraini-2024/ 30.09.2025
6. Immediate Media Co. *Top Gear*. № 400. URL: https://www.pressreader.com/uk/top-gear-uk/20250903/page/1 .10.09.2025
7. Hearst_Corporation. *Car and Drive*. URL: https://www.ebay.com/itm/205698697492?itmmeta=01K3VWS5EJ29K0XEVSYZ8PYEXE&hash=item2fe4990914:g:UkIAAeSwYyBorKUx

Анна МАЛЬЧЕВСЬКА
здобувачка вищої освіти 4 курсу МАУП за спеціальністю "Журналістика"

Науковий керівник:
***Ганна ХОЛОД**, кандидат філологічних наук,*
професор кафедри політології та журналістики МАУП

КОНЦЕПЦІЯ ТА ДИЗАЙН-МАКЕТ ЖУРНАЛУ "ПРО ФУТБОЛ"

Вступ

Сучасна журналістика має безліч напрямів та видів, які щодня активно розвиваються. На це впливають різноманітні фактори а також бажання медіа йти в ногу з часом. Такі зміни торкаються й спортивної журналістики, адже наша мета полягає не тільки у висвітленні спортивних подій, а й розвитку спортивної культури.

Тож *актуальність теми* полягає перш за все у популяризації спорту та культури здорового способу життя, акцентуючи на такій грі як футбол.

Мета дослідження полягає у впровадженні ефективної багатоплатформної стратегії контенту. Це дозволить нам популяризувати продукт та залучити якомога більше споживачів.

Проблема дослідження полягає у ризиках втрати ідентичності та авторитету серед сталих спортивних видань.

Методи й методика дослідження

Для детального аналізу та оцінки нашого продукту, а саме спортивного журналу "Про Футбол" ми вирішили скористатися методами опитування та аналізу фокус-групи. Для цього з нашим журналом ознайомилося 20 респондентів, після чого взяли участь у дослідженні, в якому поділилися власними враженнями щодо продукту, а також запропонували внести зміни.

В опитуванні взяло участь 20 респондентів, віком від 18 до 45+ років. Важливо зазначити, що респонденти вважають себе фанатами футболу. Завдяки

цьому та широкій віковій аудиторії ми змогли глибоко проаналізувати наш продукт та визначити недоопрацьовані моменти.

У сучасному медіапросторі спортивний журнал — це не просто набір статей про змагання, результати та головних зірок спортивного середовища. У першу чергу це повноцінний медіапродукт, який формує культуру здорового способу життя, мотивує досягати більшого або почати свій шлях у спорті, але не менш важлива складова це створення ком'юніті навколо спорту. Адже кожен вид спорту має шанувальників, які в захваті від можливості обговорювати улюблену гру в колі однодумців.

Наша мета полягала у створенні якісного, корисного, а головне цікавого медіапродукту, який матиме власних поціновувачів. Для яких спорт це не лише гра, а щось більше. Це спектр емоцій, які читачі зможуть переживати на сторінках журналу так само, як і при перегляді гри на дивані чи сидячи на трибунах. Тож розробка такого видання починається з чітко продуманої концепції, яка охоплює цільову аудиторію, тематику, формат, стиль та канали поширення.

Головна мета нашого журналу перш за все полягає у популяризація спорту й активного способу життя серед широких верств населення. Видання прагне стати інформаційною платформою, яка не лише інформує, а й надихає. Ми прагнемо допомагати людям залишатися в тонусі та при цьому цікавитися новинами зі світу спорту та вчитися на прикладі відомих спортсменів. Адже у нашому виданні є чимало цікавих розділів, таких як "Огляд сучасного стану футболу", "Аналіз збірних України", "Статистика та рейтинги", саме для фанатів футболу, які живуть цією грою. Тож ці розділи містять розбір різних команд, огляд гравців та ігор відомих українських команд, таких як "Динамо", "Шахтар", "Дніпро", а головне результати та досягнення. Крім цього ми оцінюємо різні сфери життя України, щоб підтверджувати факти та прогнозувати майбутнє. Для цього ми розповідаємо й про фінансову і політичну складові, які мають прямий вплив на просування команд. Тож саме на сторінках цих розділів можна поринути у гру та відслідковувати прогрес улюбленої команди.

Важливо зазначити що наш журнал орієнтується не лише на "професійних знавців гри", а й на тих хто хоче вперше познайомитися з футболом або дізнатися більше інформації, а саме з чого ж почалася ця шалена спортивна історія. Тож якщо ви "новенький" у журналі для вас є такий розділ як "Історія українського футболу". У ньому ми детально показуємо історію гри, з кого вона почалася та до чого призвела. У розділі присвяченому історії ми акцентуємо не лише на командах, а й давніх стадіонах та містах де відбулося так зване зародження футболу в Україні.

Наш медіапродукт не про красиву картинку, так само як і футбол. Ми розповідаємо не про суху статистику та рейтинги, ми більше, ми про емоції, тож враховуючи складну ситуацію в Україні через вторгнення росії показуємо футбол з відбитками війни. Розділи "Незламні на полі" та "Історія незламного" розповідають про гравців на милицях, які незважаючи на травми продов-

жують боротьбу, але вже на футбольному полі за кубок. Щоб детальніше зрозуміти саме такий вид футболу ми розповідаємо історію незламного, а саме Олександра Мальчевського, який до початку повномасштабного вторгнення понад 30 років займався футболом, але на початку 2022 року став захищати нашу країну, в результаті чого втратив кінцівку. Після довгої реабілітації він повернувся у гру, але на милицях. Тож ми сфокусовані не на сухій теорії та оглядах, а й на історіях, новинках та прогнозах спортивного світу.

Завершуємо ми розділом "Висновки та перспективи", в якому підбиваємо підсумки та ділимося майбутніми перспективами гри.

Суспільна місія нашого медіапродукту "Про Футбол" полягає у підтримці здоров'я нації через просвіту, а головне завдання у створенні якісного журналу, який буде водночас інформативним, корисним і розважальним.

Обдумавши розділи та текстове наповнення медіапродукту ми переходимо до візуального контенту. Створення якісного спортивного журналу неможливе без продуманого поєднання текстового та візуального контенту. Саме ці складові формують інформаційну, естетичну й функціональну цінність видання. Адже тексти мають бути різноманітними за змістом і формою. Мається на увазі від аналітики до інтерв'ю. Вони повинні не лише інформувати, а й викликати інтерес, емоції та довіру. Адже аналітичні матеріали заглиблюються в актуальні тенденції спортивного світу, що своєю чергою формує повноцінну картину розвитку. Натомість новини спортивного світу оперативно доносять читачам найсвіжіші події, що дозволяє утримувати увагу та підігрівати інтерес. А для тих, хто не має змогу відвідати гру чи переглянути її пізніше ми ділимося репортажами, які дозволяють читачеві відчути атмосферу змагань. Інтерв'ю зі спортсменами та експертами додають журналу певного характеру, а поради й огляди роблять його практичним. Важливо, щоб стиль подачі був лаконічним, доступним та водночас інформативним, з вдалим використанням цитат, статистики й аналітичних елементів.

Не менш важливу роль відіграє візуальна частина. Адже візуальний контент виконує функцію не просто доповнення до тексту, а рівноцінного інструмента комунікації з аудиторією. Зображення повинні бути яскравими, якісними та динамічними, щоб передавати емоції спорту, а темпаче футболу.

Обкладинка журналу має відразу привертати увагу читача, тож зазвичай вона містить зображення видатного спортсмена або знакової події. У середині видання гармонійно поєднуються фотографії зі спортивних подій і тренувань, портрети героїв номеру та тематичні ілюстрації. Притримуючись цієї концепції ми отримати яскравий журнал, який передає емоції гри.

Усе це об'єднується в продуману композицію. Структура журналу вибудовується так, щоб читачу було зручно орієнтуватися в матеріалі, тобто від обкладинки й змісту до основних статей і завершальних розділів. Для цього ми розмістили розділи у такому порядку, щоб з головних матеріалів на початку, ми просувалися далі завдяки додатковим рівномірно розподіленим по всьому випуску.

Не менш важливу роль відіграють заголовки, адже вони повинні бути яскравими, інформативними й легко сприйматися. Гармонійне розміщення тексту та зображень, а також використання вільного простору між елементами допомагають зробити сторінки зручними для читання.

Значну увагу приділено загальному візуальному стилю журналу. Яскрава кольорова палітра відображає динаміку й енергію спорту. Основними кольорами є червоний, синій, жовтий і зелений. Кожен із них несе своє емоційне значення, а саме від сили й пристрасті до стабільності, перемоги й природності. У поєднанні з білим фоном ці кольори створюють чистий і гармонійний образ, не перевантажуючи сприйняття. Завдяки такому підходу ми створили баланс між інформаційний та візуальним контентами.

Шрифтові рішення теж підтримують загальну структуру, адже використовується чіткий поділ між заголовками та основним текстом, що покращує навігацію. Колірна гама шрифтів чорна й сіра, спеціально обрана для забезпечення максимальної читабельності.

Таким чином, грамотне поєднання тексту, візуалу, композиції, кольору та шрифтів дозволяє створити якісний, сучасний і привабливий медіапродукт. Такий журнал не лише інформує, а й формує емоційний зв'язок з аудиторією, мотивує її до дій та залишає приємне враження від кожної сторінки.

Результати дослідження

Для того, щоб оцінити ефективність концепції нашого медіапродукту та отримати зворотний зв'язок, було проведено анкетування серед потенційної цільової аудиторії. Метою опитування було з'ясувати, наскільки запропонована ідея журналу відповідає очікуванням читачів, які теми є для них найбільш цікавішими, а також які формати подачі інформації вони вважають зручними.

У дослідженні взяли участь 20 респондентів, яких об'єднує спільний інтерес до спорту, зокрема футболу, але не обмежуючись лише ним. Стать учасників розподілилася досить рівномірно: 55 % чоловіки, 45 % жінки. Це свідчить про те, що спорт цікавить широку аудиторію, незалежно від гендеру.

Щодо вікової категорії, більшість опитаних це молодь віком від 18 до 25 років (75 % респондентів). Решта 25 % — люди у віці від 26 до 45+. Така структура вибірки дозволяє зробити висновок, що саме молодь є найбільш зацікавленою у споживанні спортивного контенту через сучасні медіа.

Отримані результати анкетування стали важливим орієнтиром у подальшій роботі над створенням журналу. Вони допомогли краще зрозуміти очікування цільової аудиторії та скоригувати окремі елементи концепції, а саме від тематичних блоків до візуального оформлення. Таким чином, опитування стало корисним інструментом зворотного зв'язку, що дозволив перевірити актуальність ідеї ще на етапі її розробки.

Аналіз й обговорення результатів дослідження

Для детального аналізу медіапродукту "Про футбол" ми провели опитування, у якому містяться запитання, які дозволять нам глибоко зрозуміти

недоопрацьовані моменти медіапродукту та покращити майбутні примірники.

Тож, аби зануритися у дизайн-макет та наповнення журналу ми створили ряд доречних запитань, відповіді на які допоможуть нам краще оцінити та покращити медіапродукт.

Перше питання до респондентів було таке “Як Ви оцінюєте дизайн обкладинки журналу?”

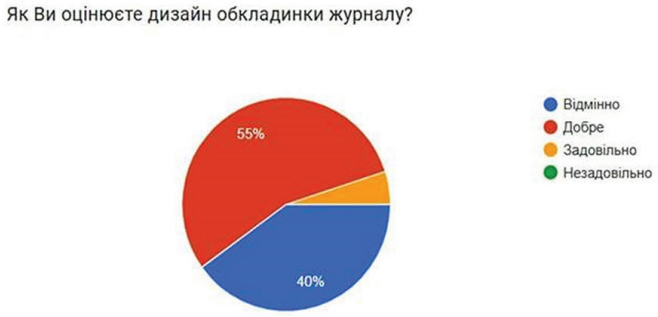

Рис. 1. **Відповіді респондентів на запитання у анкеті “Як Ви оцінюєте дизайн обкладинки журналу?”**

За результатами відповідей респондентів ми можемо зробити такі висновки:

1) більшість людей відповіли “добре”, а саме 55 %;

2) трохи менше осіб обрали варіант “відмінно”, а саме 40 %;

3) лише 5 % обрали варіант “задовільно”.

Проаналізувавши дані відповіді, ми можемо затвердити, що всі респонденти вподобали обкладинку журналу, але деякі більшою мірою, деякі трохи меншою.

Друге запитання в анкеті “Як Ви оцінюєте колористику в журналі?”

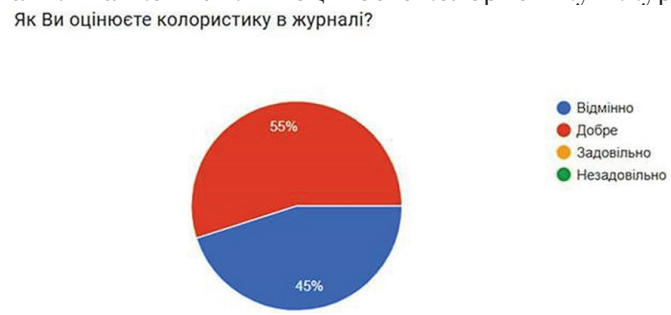

Рис. 2. **Відповіді респондентів на запитання у анкеті “Як Ви оцінюєте колористику в журналі?”**

За відповідями респондентів можна зробити такі висновки:

1) переважає варіант “добре”, який обрали 55 %;

2) натомість варіант “відмінно” обрали інші 45 %.

Тому, можна сказати що загалом респондентам до вподоби колористика медіапродукту.

Третє запитання в анкеті “Як Ви оцінюєте шрифти в журналі?”

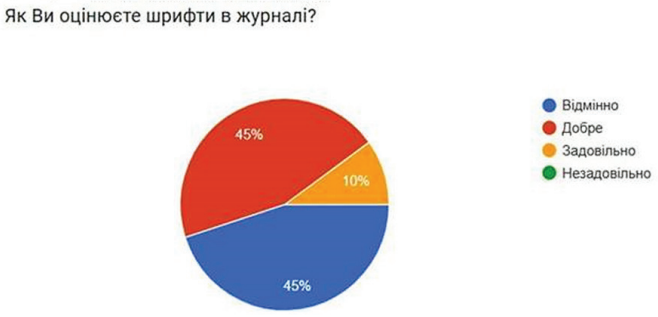

Рис. 3. **Відповіді респондентів на запитання у анкеті “Як Ви оцінюєте шрифти в журналі?”**

Проаналізувавши відповіді респондентів ми можемо зробити такі висновки:

1) “Відмінно” оцінили шрифти у журналі 45 % респондентів;

2) “Добре” також обрали 45 % респондентів;

3) Та лише 10 % оцінили як “Задовільно”.

Більшість обрала варіанти “відмінно” та “добре”, меншість “задовільно”, тому, можна вважати, що у журналі використовуються хороші шрифти.

Четверте запитання в анкеті “Як Ви оцінюєте зображальний контент у журналі (ілюстрації)”.

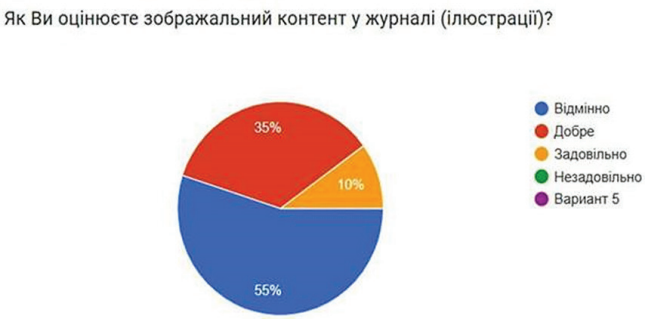

Рис. 4. **Відповіді респондентів на запитання у анкеті “Як Ви оцінюєте зображальний контент у журналі (ілюстрації)”**

Тут ми отримали такі відповіді:

1) 55 % респондентів оцінили зображальний контент у медіапродукті на “Відмінно”;

2) 35 % респондентів обрали варіант “Добре”;

3) 10 % респондентів обрали варіант “Задовільно”.

Проаналізувавши відповіді, ми можемо сказати що в цілому зображальний контент до вподоби більшості.

П’яте запитання у анкеті “Як Ви оцінюєте структурованість розділів та їх наповнення?”

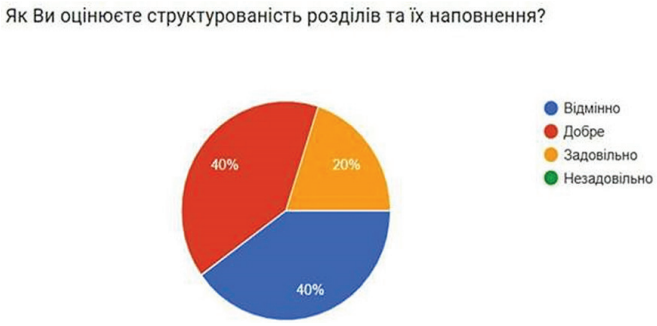

Рис. 5. **Відповіді респондентів на запитання у анкеті “Як Ви оцінюєте структурованість розділів та їх наповнення?”**

Проаналізувавши відповіді, ми отримали такі результати:

1) 40 % респондентів обрали варіант “Відмінно”;

2) Так само, інші 40 % оцінили як “Добре”;

3) Та всього 20 % відповіли “Задовільно”.

Загалом ми можемо зробити доволі позитивні висновки, адже більшості до вподоби структурованість розділів та їх наповнення в нашому журналі.

Шосте запитання у анкеті “Як Ви оцінюєте цікавість розділів журналу?”

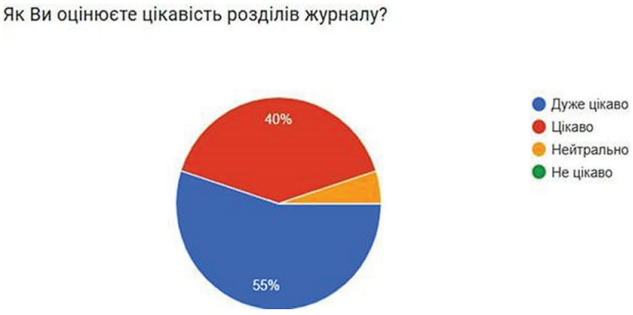

Рис. 6. **Відповіді респондентів на запитання у анкеті “Як Ви оцінюєте цікавість розділів журналу?”**

Проаналізувавши відповіді респондентів, ми можемо зробити висновки, що для них журнал виявився цікавим, адже:

1) 55 % обрали варіант “Дуже цікаво”;

2) 40 % обрали варіант “Цікаво”;

3) 5 % обрали варіант “Нейтрально”.

Сьоме запитання у анкеті “Розділи або теми, які Ви б хотіли прибрати”.

Проаналізувавши діаграму ми бачимо, що респондентів абсолютно влаштовують наявні розділи.

Восьме запитання у анкеті “Розділи або теми, які Ви б хотіли додати”.

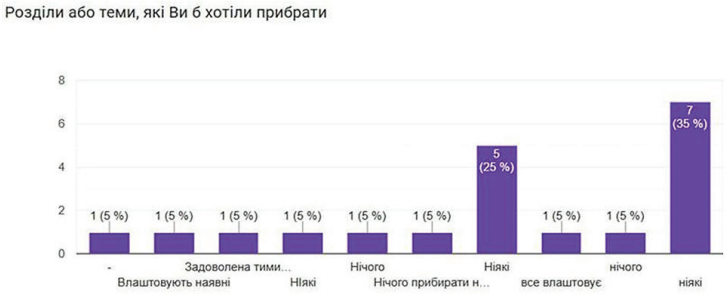

Рис. 7. **Відповіді респондентів на запитання у анкеті "Розділи або теми, які Ви б хотіли прибрати"**

Рис. 8. **Відповіді респондентів на запитання у анкеті "Розділи або теми, які Ви б хотіли додати"**

Проаналізувавши відповіді ми можемо сказати, що респонденти хотіли б бачити:

1) різноманітні інтерв'ю — 15 %;
2) експертна думка — 15 %;
3) огляд матчів — 10 %;
4) розшити наявні розділі або додати нові теми — 25 %;
5) більше фотоматеріалів — 5 %;
6) нічого не додавати — 30 %.

Дев'яте запитання у анкеті "Розділи або теми, які Ви б хотіли бачити в наступних номерах".

Рис. 9. **Відповіді респондентів на запитання у анкеті "Розділи або теми, які Ви б хотіли бачити в наступних номерах"**

Проаналізувавши відповіді, ми можемо зазначити, що респонденти хотіли б більше бачити у журналі:

1) інтервю — 20 %;

2) розшити наявні розділи або додати нові теми — 60 %;

3) залишити ті самі розділи 20 %.

Висновки

Після проведення опитування фокус-групи стало зрозуміло, що загальна концепція журналу отримала схвальні відгуки від аудиторії. Більшість респондентів оцінили медіапродукт як "добрий" або "відмінний", що свідчить про правильний вибір візуального оформлення, форматів подачі та тематичного спрямування. Особливо важливо, що серед відповідей майже не було негативних оцінок, що є підтвердженням того, що продукт на старті сприймається як якісний та конкурентоспроможний.

Однак, попри позитивні загальні оцінки, респонденти також вказали на кілька напрямів, які потребують доопрацювання. Зокрема, було висловлено побажання більше зосередитися на футбольній тематиці. Читачам хочеться глибше "поринути у гру", дізнаватися більше про гравців, перебіг матчів та закулісне життя футбольного світу.

Крім того, респонденти позитивно сприйняли ідеї, пов'язані з інтерв'ю, авторськими історіями та думками експертів. Саме такі формати, за словами учасників опитування, допомагають зробити контент живішим і більш персоналізованим. Це також дає можливість читачам краще розуміти не лише події, а й людей, що стоять за ними.

Загалом можна зробити висновок, що основа журналу є вдалою, але наступні кроки мають бути спрямовані на розширення змістовного наповнення. Варто додати нові рубрики, пов'язані з глибшим аналізом ігор, профілями спортсменів та авторськими матеріалами. Такий підхід не лише підвищить рівень зацікавленості, але й допоможе сформувати більш стабільну та лояльну аудиторію.

Джерела

1. Монохромний дизайн інтер'єру: Все, що потрібно знати. *Ідеї дизайну інтер'єру для вашого будинку*. URL: https://www.homedesign.in.ua/monokhromnyy-dyzayn-inter-ieru-vse-shcho-potribno-znaty/.. (дата звернення: 11.11.2025).
2. *Тарасюк В.* Спортивна Журналістика. Ужгород, 2022. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8672f51f-9548-4542-87ba-985e0cdd520f/content (дата звернення: 11.11.2025).

Оксана МЕЛЬНИК
здобувачка вищої освіти 3 курсу МАУП
за спеціальністю "Журналістика"

Науковий керівник:
***Ганна ХОЛОД**, кандидат філологічних наук,*
професор кафедри політології та журналістики МАУП

ОСОБЛИВОСТІ ЖАНРОВОЇ СИСТЕМИ ТА ДИЗАЙН-МАКЕТІВ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ("ELLE" І "MARIE CLAIRE") ТА АМЕРИКАНСЬКИХ ("COSMOPOLITAN" І "THE DAILY FRONT ROW") ЖІНОЧИХ ЖУРНАЛІВ

Вступ

Проблема дослідження. Сучасні жіночі журнали формують інформаційний простір українок різного віку, публікуючи контент, який охоплює не лише традиційні сфери стилю, моди та краси, але й активно висвітлює різноманітні питання соціального дискурсу. Глянцеві видання як елемент масової культури поєднують журналістське, творче та комерційне начала і відображають глобальні тенденції й національну своєрідність медіапростору. Проблема полягає у з'ясуванні впливу культурних та ринкових чинників на особливості жанрової системи та дизайн-макетів українських та американських жіночих видань.

Актуальність вивчення проблеми. Слідування глобальним інформаційним тенденціям і збереження етнічної самобутності, що сьогодні є надактуальним для українців, формує відмінності між національними та закордонними глянцевими журналами. Визначення особливостей жанрового і візуального компонентів українських та американських видань дозволить встановити розбіжності, спричинені різними соціокультурними контекстами цих медіапродуктів.

Мета дослідження — виявити особливості жанрової системи та дизайн-макетів українських жіночих видань "Elle" і "Marie Claire" та американських "Cosmopolitan" і "The Daily Front Row".

Методи й методика дослідження

Описовий метод допоміг зафіксувати характерні риси кожного видання, жанрову палітру, стиль викладу і оформлення. За допомогою методів аналізу та синтезу досліджено формозміст номерів журналів. Порівняльний метод дав змогу зіставити жанрову систему, стиль викладу та дизайн-макети чоти-

рьох глянців. Метод узагальнення використано для підбиття підсумків аналізу, систематизації спільних і відмінних рис.

Методика дослідження.

1. Проаналізувати візуальний і текстовий контент журналів “Cosmopolitan USA”, “The Daily Front Row”, “Elle Україна” і “Marie Claire Україна”.
2. Визначити жанри, стилі викладу, візуальний баланс, колірну палітру, типографіку журналів.
3. Порівняти отримані результати.
4. Виявити спільні та відмінні ознаки жанрової системи й дизайну.

Результати обговорення

“*Cosmopolitan USA – The Anniversary Issue Fall 2025*” — осінній випуск 2025 року американського “Cosmopolitan” (скорочено “Cosmo”), всесвітньо відомого журналу, “що друкується 35 мовами й поширений більш ніж у 110 країнах світу” [2]. Цільова авдиторія “Cosmo” традиційно зосереджена на молодих жінках віком 18–35 років, проте висока впізнаваність і готовність читати цей журнал є і серед чоловіків, і серед старшої авдиторії (36–45 років). Жінки, орієнтовані на успіх у кар’єрі, демонструють вищу лояльність до бренду, а рівень доходу (низький, середній чи високий) і місце проживання (місто чи село) істотно не впливають на їхнє позитивне ставлення до “Cosmopolitan” [8].

Осінній випуск 2025 року, “The Anniversary Issue”, традиційно для видання починається зі змісту, вихідними відомостями й листом редактора, що описує головну тему, присвяту та ідею номера [5]. Усього “Cosmopolitan USA – The Anniversary Issue Fall 2025” містить 22 рубрики: 10 постійних, 3 системні (є не в кожному випуску) і 9 ситуативних (з’являються іноді або вперше). Серед постійних колонок у номері є статті “Shiposcopes” (Астрологія) і “The Love Report” (Звіт про кохання), нариси “... Diaries” (Щоденник знаменитості) і “Cosmo Centerfold” (Розворот Cosmo), інтерв’ю “Cosmo Couples” (Пари Cosmo) і “Cover Story” (Історія обкладинки). Останні супроводжуються короткими замальовками простору, де відбувається зустріч, або враженнями журналіста, і створюють у читача “ефект присутності” і сприяють його зануренню в розповідь. Також у кожному випуску містяться рубрики: “Personal Essay” (Особисті розповіді), “The Beauty Edit” (Редакція краси), “Cosmo Reads” (Cosmo читає), “From the Archives” (З архівів). “Особисті розповіді” — це есе читачів від першої особи, основною темою яких є особисті стосунки. Рубрика “Cosmo читає” покликана презентувати нові видання однойменного книжкового імпринту. В осінньому випуску вона представлена уривком із новели “Жіноча фантазія” авторки Іман Харірі-Кіа. Матеріали “Редакція краси” і “З архівів” є жанрами фотожурналістики, а саме фотосерії та фотоколажу відповідно. Також у журналі є популярний сьогодні матеріал “Deep Dive” (Глибокий аналіз), представлений у вигляді інфографіки.

Стиль викладу максимально персоналізований і нагадує сервісно-експертний журнал, “наповнення якого зосереджене на висвітленні тем способу

життя, моди і краси та/або орієнтоване на сервіс, фокусуючись на інформаційному чи навчальному" контенті [3]. Ілюзію довірливого діалогу із читачем створюють не лише дорадчий тон і зміст текстів, а і звертання до авдиторії на "ти" та використання займенника "ми" для позначення редакційної команди, що руйнує формальні бар'єри й посилює емоційний зв'язок. Цей особистісний підхід проявляється і в деталях, наприклад, лист редактора починається словами "Дорогі читачі...", виконаними рукописним шрифтом.

Дизайн-макет "Cosmo" містить достатньо "повітря" і не перевантажений зображеннями або текстом, проте часто трапляються багатоколонкові макети (3–4 колонки тексту), а іноді і складні асиметричні сітки. Чітка візуальна ієрархія заголовків "створює відчуття спокою, елегантності та простоти" там, де цього вимагає текстова складова [1]. Для заголовків і цитат зазвичай застосовують шрифт із засічками, а для основного тексту — без засічок, але всі вони читабельні й чіткі. Журнал не має сталої колірної палітри: яскраві кольори використовують як акцентні, тоді як основні тони — спокійні та м'які. Усі фотографії є частиною матеріалу й головним візуальним елементом, адже графічні вставки лаконічні та прості. Вони трапляються рідко й зазвичай виконують роль простого розділювача в стилі особистих записів у щоденнику, наприклад, підкреслення лінією чи обведення колом.

"*The Daily Front Row – September 2025*" — вересневий випуск 2025 року американського журналу "The Daily Front Row" (скорочено "The Daily"), мета якого — висвітлювати інсайдерську інформацію про тижні моди від перших рядів до бекстейджу [12]. Цільова авдиторія "The Daily" зосереджена на жінках (85% від загальної кількості читачів) віком від 22 до 55 років [10].

Журнал не має змісту на початку. Натомість кожен випуск видання починається з колонки "The Fix", що присвячена коротким інсайдерським заміткам і анонсам, які подаються у формі пліток. Також ця рубрика є вступною, тому містить вихідні відомості журналу та інформацію про обкладинку. Постійними є лише 3 колонки: "Chic Moments" (Шикарні моменти), "Chic Spree" (Шикарний забіг), "Exclusively" (Ексклюзивно). Також "Fashion Media Awards" (Премія медіапростору моди) є системною рубрикою, присвяченою нагородам, які вручає видання "The Daily Front Row" найвпливовішим діячам індустрії моди та медіа, тому матеріали з премії публікують у вересневих випусках журналу. Публікації випуску зазвичай мають на меті проінформувати читача, тому найбільш уживаними жанрами є інформаційні. До прикладу, номер містить 20 інтерв'ю, які є основою рубрики "Fashion Media Awards". Колонка "Chic Spree" містить 2 фотоколажі, які є підбіркою прикрас та одягу, доповнені невеликим тематичним текстом.

Стиль викладу матеріалів у журналі "The Daily Front Row – September 2025" орієнтований на фактологічність. Причиною такого способу подачі повідомлень є їхні жанрові особливості, як-от точність, об'єктивність і чіткість. Попри таку формальність інформаційної вітки журналістики, художність і образність яскраво проявляються в матеріалах рубрики "The Fix". Щоб швидко залучити читача і втримати його увагу, короткі повідомлення

поєднують у собі лаконічність та інформативність з емоційністю та сенсаційністю.

Дизайн-макет "The Daily" переповнений візуальним контентом. Це пов'язано з тематикою журналу, оскільки рубрики вимагають максимальної наочності матеріалу. Зображення стають не просто додатковим матеріалом, що ілюструють текст, а виступають самостійним носієм інформації. На противагу всім іншим публікаціям, інтерв'ю перенасичені текстовим матеріалом, який структурують в одну широку колону або 2–3 вужчі. Та, попри відсутність жорсткої модульної сітки верстки, ієрархія заголовків і проста чорно-біла колірна палітра, акцентами в якій виступають лише фото, запобігають візуальному хаосу. Типографіка "The Daily Front Row" є простою для сприйняття і фокусується на швидкому орієнтуванні читача в тексті. Зазвичай заголовок, лід та основний текст виконані одним стандартним романським стилем, відрізняється лише його гарнітура: жирний для заголовка, курсив для ліду, звичайний для основи. Запитання журналіста в інтерв'ю виділяють жирним рубаним шрифтом. Графічні елементи у вигляді рамок використовуються для розділення текстів.

"*Elle Україна. Літо 2025*" — липневий випуск 2025 року українського видання французького журналу "Elle" [7]. Цільова авдиторія видання — жінки віком від 20 до 40 років, 80 % із яких мають дохід вище за середній, 85 % — працюють, а 64 % — заміжні. Розповсюдження журналу найуспішніше в Києві (50 %) і в містах-мільйонниках (30 %) [11].

"Ell"» починається зі змісту, вихідних відомостей та листа редактора. Усі публікації поділені на тематичні блоки: "Погляд", "Персона", "Подіум", "Elle обговорює", "Краса", "Мода" і "Всесвіт" — є постійними, окрім "Подіум". До рубрики "Погляд" входять фотоколажі про стилізовані образи ("Шопінг", "Перевірений рецепт", "Повний обсяг", "Color-blocking"), інтерв'ю з назвою "Ельвіра Гасанова" й огляд бестселерів від креативних директорів брендів у матеріалі "Блог Анастасії Білоус". Рубрика "Погляд" демонструє тематичну сталість у кожному випуску, зосереджуючись на актуальних модних тенденціях, ринкових новинках і стилістичних рішеннях. Її функція — швидко й візуально привабливо висвітлити загальні модні тенденції в площину конкретних, доступних для купівлі товарів і стилістичних порад. Рубрика "Персона" містить інтерв'ю з Дашою Квітковою, а "Elle обговорює" — інтерв'ю та статтю, об'єднані соціально-психологічною проблематикою. Нарис як жанр є домінантним у блоці "Всесвіт", де використовується для створення емоційного матеріалу про життя і подорожі. За структурою такі тексти подібні до фічер-контенту, адже дотримуються схеми "опис – пояснення – оцінка" [4]. Наприклад, публікація "Під небом Парижа" спочатку описує "смаки паризького брасері", наступне речення починається поясненням — "Адже...", а завершується оцінкою: "... не забудьте про десерти! Їхня сучасна інтерпретація вразить навіть досвідчених гурманів" [7].

Стиль викладу матеріалів у журналі "Elle Україна. Літо 2025" орієнтований на образність і емоційну насиченість, поєднує авторську суб'єктивність

із практичною інформативністю. Опис покликаний сформувати бажання та емоційну прив'язаність, чітко маркуючи потрібне почуття для відтворення. Наприклад, курорт Verkhovyna Resort позиціонують як "найкращий терапевт", що дарує "спокій, відновлює сили та надихає" [7]. Такий підхід простежується і в інформаційних жанрах, зокрема в інтерв'ю: персоналізація та драматичність оповіді часто починаються з детального портретного нарису, що створює емоційне занурення і посилює ідентифікацію читача з героєм.

Дизайн-макет журналу "Elle" зберігає баланс тексту й зображень. Обміркована візуальна ієрархія створює відчуття порядку на сторінках основного матеріалу, проте цей принцип не спрацьовує в змісті, де спостерігається фрагментація текстового та візуального контенту. Така роздробленість проявляється в поєднанні кількох великих зображень, що перекриваються меншими ілюстраціями й численними текстовими блоками. Це призводить до втрати функції змісту як навігаційного елемента: попри достатню кількість білого простору, композиція сторінки створює візуальний шум, а масштабні фото відвертають увагу від основного інформаційного наповнення. Використовуються переважно рубані гарнітури для заголовків і основного тексту. Романський шрифт функціонується як акцидентний і зазвичай використовується лише для текстівок. Колірна палітра переважно монохромна для тексту і структурних елементів, що створює нейтральний фон, на якому вигідно виділяються кольори фотографій. Графічні елементи виконують функцію структуризації, їхній дизайн простий і часто монохромний, що зберігає мінімалістичну естетику видання "Elle Україна".

"*Marie Claire Україна. Літо 2025*" — липневий випуск українського видання французького журналу "Marie Claire" [9]. Цільовою авдиторією є жінки віком 30–38 років із вищою освітою, 65 % з яких мають дітей, а їхніми головними інтересами є мода, краса, здоров'я, маркетинг та культура [6].

Журнал традиційно розпочинається зі змісту, вихідних відомостей і листа редактора. Статті "FASHION ARTилерія", "Заборонені" картини", "Сон, якого нема", "(Не) на часі" як аналітичні жанри журналістики зберігають свій класичний вигляд "об'ємного" матеріалу, отож читач має змогу ознайомитися з експертними поясненнями, оцінками та глибоким висвітленням досліджуваної проблеми. Загалом, жанри журналістики у виданні зберігають свою традиційну форму. Яскраво це простежується і в інтерв'ю, які містяться в номері ("Траєкторія польотів", "Голос книги", "Голлівудський схемник").

Стиль викладу матеріалів у журналі "Marie Claire Україна" підтримує баланс між інформативністю та художністю. Образність досягається завдяки емоційно насиченій лексиці, метафорам та асоціативним рядам, які покликані викликати ті чи інші думки в читача. До прикладу, у рубриці "Модні тренди" фотоколажі підкріплюють короткими текстами, як-от: "Карпати, гори, свіже повітря і дзен у кожному подиху. У гардеробі льон, натуральні відтінки, плетені кошики та сукні для походів на фермерські ринки. Після року дедлайнів і креативних бур найкраща стратегія — неквапливі ранки, зелений чай і прогулянки серед туманних вершин" [9]. Вагому частину тексту

в статтях займають думки та оцінки експертів, що створює відчуття авторитетності й довіри.

Дизайн-макет журналу стилізований мінімалістично й має багато вільного простору. Естетичну функцію виконують зображення, тому основна колірна палітра є монохромною. Журнали "Marie Claire" і "Elle" в Україні видаються однією компанією, отож для їхнього дизайну часто використовуються схожі способи оформлення, як це сталося зі змістом "Marie Claire Україна". Попри те, що ідейно ці елементи в обох виданнях ідентичні, відсутність великого нагромадження візуальним контентом та запобігання надходження тексту на зображення, робить зміст "Marie Claire" зрозумілішим та простішим для читання. Він виконує свою навігаційну функцію, а складна композиція в цьому випадку вдало виконує роль гачка для привернення уваги. використовуються асиметричні, складні сітки (до 3 колонок тексту), проте увесь матеріал чітко структурований і часто містить німі заголовки, що підвищує рівень читабельності. Для заголовків використовується гарнітура із засічками, тоді як лід або питання інтерв'юера до матеріалів переважно відокремлюються гротеском, а основний текст знову виконаний романським шрифтом. Графічні елементи в журналі не застосовуються.

Висновки

Отримані результати поглиблюють розуміння взаємозв'язку між вибором жанрової системи, формою подачі матеріалу та цільовою авдиторією. У результаті дослідження виявлено, що всі видання об'єднані основними ознаками, притаманними глянцевим журналам, проте є специфічні адаптаційні тенденції. "Cosmopolitan USA" відрізняється своєю широкою палітрою жанрів (інтерв'ю, фотоколажі, нариси, статті, інфографіки тощо) та максимально персоналізованою манерою викладу матеріалу, який також проявляється в оформленні у вигляді щоденника. Видання слідкує за трендами і додає нові рубрики (як-от "Cosmo читає"), що задовольняє потреби молодої авдиторії журналу. Дизайн-макет "Cosmopolitan USA" також орієнтований на молодь, що звикла до швидкого споживання контенту. Основні теми видання (міжособистісні стосунки, спосіб життя і краса) подаються розважальними і легкими методами комунікації й оформлення, тоді як "The Daily Front Row" підпорядковується більш формальному та об'єктивному стилю. На противагу емоційній насиченості в "Cosmopolitan", "The Daily" подекуди використовує сенсаційну манеру викладу. Основна мета журналу — проінформувати, що зумовлює високу щільність контенту, а монохромне оформлення акцентує увагу на візуальному контенті. Видання чітко дотримується напряму моди, отож основними темами видання є події, люди та продукти цієї індустрії.

"Elle Україна", як і "Cosmo", використовує досить широкий спектр жанрів, проте є наближеним до класичної жанрової системи журналістики. У виданні містяться інтерв'ю, нариси, статті, огляди, фотоколажі й фотосерії. Стиль викладу таких текстів зберігає баланс між видовими особливостями написання і образністю, що корелюється з манерою написання публікацій

в “Marie Claire”, структура контенту якого є схожою до “Elle”. Тематична особливість українських видань — соціально-культурна проблематика. На відміну від проаналізованих видань, що зосереджуються на інофотейтменті, національні журналі, окрім лайфстайл контенту, також висвітлюють злободенні питання. Стиль дизайн-макетів українського глянцю — мінімалізм, де фото слугують яскравими акцентами. Білий простір застосовується для структурування контенту й створення візуальної ієрархії, що забезпечує високу читабельність, попри асиметричність і складність модульних сіток.

Перспективними напрямами подальших розвідок є аналіз трансформації класичної жанрової системи в глянці, а також вивчення особливостей локалізації українських видань міжнародних журналів у контексті національного медіаринку.

Джерела

1. Білий простір у графічному дизайні. *DIZZ*. URL: https://dizz.in.ua/uk/bilij-prostir-u-grafichnomu-dizajni/ (дата звернення: 25.09.2025).
2. *Кобець К.* Журнал Cosmopolitan: історія глянцю. *Press Association*. URL: https://pressassociation.org.ua/ua/istoriya-zhurnala-sosmopolitan/ (дата звернення: 23.09.2025).
3. *Трегуб А. М.* Становлення сервісно-експертної журналістики. Сучасні світові тенденції розвитку науки, технологій та інновацій : зб. наук. пр. з акт. проблем екон. наук, м. Ужгород, 28–29 черв. 2019 р. Ужгород, 2019. С. 112–114. URL: http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/other/37june2019/35.pdf (дата звернення: 23.09.2025).
4. *Яцимірська М.* Імпресивна мова ЗМІ: навігація до результату. *Вісник Львівського університету*. Серія “Журналістика”. 2018. № 44. С. 303–308. URL: http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/journalism/article/viewFile/9380/9332 (дата звернення: 30.09.2025).
5. Cosmopolitan USA – Fall 2025. *Scribd*. URL: https://www.scribd.com/document/901066708/Cosmopolitan-USA-Fall-2025 (дата звернення: 22.09.2025).
6. Digital Burda Media project statistics. *Burda Media Ukraine*. URL: https://burda.ua/sites/default/files/burda_digital_2023.pdf (дата звернення: 29.09.2025).
7. ELLE Україна. Літо 2025. 247-ме вид. Київ : ДП, 2025. 124 с.
8. Latana. Cosmopolitan magazine: audience and brand consideration. Medium. URL: https://latanabrandtracking.medium.com/cosmopolitan-magazine-audience-and-brand-consideration-a11d8f995269 (дата звернення: 22.09.2025).
9. Marie Claire Україна. Літо 2025. 144-те вид. Київ : Бурда-Україна, 2025. 100 с.
10. Mediakit. *Daily Front Row*. URL: https://fashionweekdaily.com/media-kit/ (дата звернення: 26.09.2025).
11. Mediakit – ELLE Ukraine – Аудиторія. *ELLE Ukraine*. URL: https://mediakit.elle.ua/ua/elle02.php (дата звернення: 30.09.2025).
12. The Daily Front Row – September 2025. *Daily Front Row*. URL: https://fashionweekdaily.com/print-magazine/the-daily-front-row-september-2025/ (дата звернення: 26.09.2025).

Валерія НІЦЕВИЧ
здобувачка вищої освіти 4 курсу МАУП за спеціальністю "Журналістика"

Науковий керівник:
***Ганна ХОЛОД**, кандидат філологічних наук,*
професор кафедри політології та журналістики МАУП

КОНЦЕПЦІЯ ТА ДИЗАЙН-МАКЕТ ЖІНОЧОГО ЖУРНАЛУ ПРО МОДУ "RHYTHM"

Вступ

Проблематика створення медіапродукту полягає в тому, що у сучасному світі журнали про моду є не лише джерелом інформації про стиль, тенденції та красу, а й потужним медіа інструментом, який формує смаки, впливає на суспільні уявлення про естетику та культуру, а також підсилює візуальну ідентичність брендів. Швидкоплинні зміни в модній індустрії, впровадження цифрових технологій та зростання вимог аудиторії спонукають видавців адаптувати свої видання, аби залишатися конкурентоспроможними.

Актуальність дослідження специфіки створення дизайн-макету журналу про моду для жінок, включно з концептуальними, текстовими, зображальними та композиційними аспектами, є актуальним, оскільки дозволяє виявити інноваційні підходи до їхнього оформлення, що відповідають запитам сучасної аудиторії. Крім того, це сприяє розробці ефективних рішень для оптимізації процесу створення медійного продукту, орієнтованого на жінок.

Метою дослідження є висвітлити концепцію та дизайн-макет жіночого *журналу* про моду "RHYTHM".

Методи й методика дослідження

Для реалізації мети було використано такі *методи дослідження*: контент-аналіз, порівняння, синтез, опитування. Завдяки контент-аналізу й порівнянню було виявлено специфіку текстового і візуального контенту українських і зарубіжних глянцевих видань. Серед них — "Vogue", "Elle", "Harper's Bazaar" та інші, зокрема, вивчено спільні й відмінні ознаки структури, використання графічних елементів, поєднання кольорів, композиційних рішень. Для створення загальної концепції журналу "RHYTHM" використано метод синтезу. Для формування рекомендацій щодо покращення медіапродукту було використано метод опитування серед респондентів.

У журналі про моду основна увага приділяється статтям, які розкривають різні аспекти життя сучасної жінки — від порад щодо вибору одягу, косметики, до глибоких тем, що стосуються саморозвитку, психології та здорового способу життя.

Результати дослідження

Концепція журналу ґрунтується на ідеї бути не просто медіа, що інформує про моду, а джерелом натхнення, самореалізації та розвитку. “RHYTHM” покликаний допомогти жінкам знайти свій унікальний ритм, який гармонізує їхній зовнішній вигляд із внутрішнім світом, сприяючи впевненості у собі та відчуттю самодостатності.

Попередньо було здійснено пошук та аналіз журналів фешн спрямування задля проведення контент-аналізу як текстового, так і візуального матеріалу. Не менш значущим етапом роботи стало вивчення характеристик потенційної цільової аудиторії. Для забезпечення релевантності змісту майбутнього видання, було ідентифіковано та класифіковано наступні цільові групи.

1. Студенти — ця група охоплює молодих жінок віком 18–22 роки, які, перебувають на етапі активного самовираження та пошуку свого стилю. Для них мода — це розвага, соціальна валюта та спосіб швидкої інтеграції в соціум.

2. Творчі Особистості — до цієї групи належать жінки віком 19–25 років, які працюють або навчаються у креативних сферах (мистецтво, дизайн, фріланс). Вони найбільше цінують унікальність та авангард.

Складові видання “Ритм” представлено у табл. 1.

Таблиця 1

Загальні характеристики журналу

Формат	А4
Періодичність	4 випуска на рік
Мова	українська
Тираж	5000 примірників
Папір	глянцевий
Кількість сторінок	47
Кольоровість	Повнокольоровий
Зміст	статті, інтерв’ю, аналіз тенденцій та інші матеріали
Рубрики	“Актуальні кольори”, “Покроковий гайд”, “Підбірка фільмів”, “Лайфхаки для модниць”, “Психологія в моді”

Зміст журналу охоплює кілька ключових напрямів, які формують його багатогранність і привабливість. Основна увага приділяється моді та стилю. Читачки можуть знайти тут огляди сучасних модних тенденцій, поради стилістів, аналіз дизайнерських колекцій і яскраві фотосесії, що демонструють різні тренди. Увага до деталей, таких як підбір аксесуарів, кольорові поєднання та створення унікального образу, допомагає жінкам орієнтуватися в світі моди та створювати власний стиль.

Таблиця 2

Структура журналу

Розділи	Матеріали
Оглядові статті	“Маленькі деталі великий ефект”, “Актуальні кольори 2025”, “Широкі джинси”, “Як екошуба змінює індустрію моди”

Тематичні	“Психологія в моді”, “Соцмережі диктують моду”, “Підбірка фільмів”, “Чому варто ходити до музеїв”
Майстер класи	“Покроковий гайд по створенню трудового макіяжу губ”, “Лайфхаки для мандрівниць”

Рис. 1. **Обкладинка журналу**

Детальний опис обкладинки журналу “Rhythm”. Фоном для знімка слугує урбаністичний пейзаж, позбавлений глянцевого ідеалу. Ми бачимо контраст: стара цегляна кладка і тінисті провулки, де видніються графіті, різко переходять у скляні фасади та висотні лінії сучасного мегаполісу. Це зіткнення старого і нового ідеально відображає динаміку самої моди. В центрі композиції — молода дівчина, на ній класична біла сорочка та строга темна краватка, що символізують офіційний дрес-код, але цей офіціоз зухвало порушує об'ємна чорна шкіряна куртка, накинута на плечі. Цей мікс офіціозу та вуличної недбалості є квінтесенцією актуального стилю. Верстка обкладинки підтримує цей мінімалізм: назва *RHYTHM* виконана сильним, класичним шрифтом, але не перевантажує простір. А головний меседж номера, розташований внизу, стає філософським гаслом: “*СТВОРИ ОСОБИСТИЙ ЛАЙФСТАЙЛ*”. Це не просто заклик до купівлі одягу, а запрошення до самовираження. Обкладинка “RHYTHM” не намагається бути ідеально глянцевою, вона правдива і стильна, заявляючи про те, що справжня мода народжується на вулицях, а особистий стиль — це завжди впевнене поєднання протилежностей.

Дизайн та візуальна подача журналу розроблені з урахуванням сучасних тенденцій і побажань аудиторії. Великі яскраві фотографії, що привертають увагу, мінімалістичний, але динамічний дизайн і трендова колористика створюють стильний та впізнаваний вигляд видання. Оригінальні шрифти, сміливі кольорові рішення та вишукані композиції забезпечують зручність у читанні й водночас підкреслюють статусність журналу. Якісні, естетичні фотографії з акцентом на емоціях та індивідуальності. На сторінках видання розміщено 69 авторських фотографій та 5 скріншотів.

Текстовий контент є основою, на якому будуються всі інші елементи журналу. Для журналу було обрано три основні шрифти: читабельні, сучасні з елементами креативу. Що привертають увагу та відображають стиль видання.

Рис. 2. **Приклад шрифту**

Головні та другорядні заголовки, назви рубрик.

Forum — це елегантний шрифт із класичними засічками, який додає сторінці авторитетності, вагомості та традиційності. Використання його для заголовків створює необхідний контраст з основним текстом (Open Sans) і допомагає візуально відокремити початок нового розділу.

Рис. 3. **Приклад шрифту**

Основний текст та системні елементи.

Open sans — це універсальний, високоефективний гротеск, відомий своєю чудовою читабельністю на екрані та в друці. Його нейтральний, відкритий дизайн мінімізує втому очей при читанні великих обсягів тексту.

Рис. 4. **Приклад шрифту**

Декоративні елементи, логотип, обкладинка.

Angelica є яскраво вираженим декоративним шрифтом. Його унікальні, стилізовані літери ідеально підходять для привернення уваги, але можуть бути складними для читання у великих обсягах. Тому його застосовують дуже дозовано, як візуальний "якір" проєкту.

Кольорова палітра створює ідеальний візуальний ритм. Чорно-білі контрасти забезпечують читабельність та потужні візуальні удари, тоді як сірі відтінки діють як медіатори, дозволяючи оку відпочити і плавно перейти до наступного матеріалу.Основні кольори: білий, чорний, світло та темно сірий.

Лаконічні, графічні, в монохромній або приглушеній кольоровій гамі. Палітра працює завдяки контрасту та балансу. Вона не відволікає від суті моди, а навпаки — фокусує увагу на якості фотографій, дизайні одягу та значущості текстів. Читач отримує простий, елегантний і зрозумілий візуальний досвід.

Для формування практичних рекомендацій щодо посилення привабливості та ефективності нашого медіапродукту, було здійснено ретельне опитування цільової аудиторії, що охопило 20 респондентів, обраних за демографічними показниками (віком та статтю). З метою забезпечення глибокої оцінки дизайн-макету, для кожного учасника була підготовлена відеопрезентація, що дозволила детально ознайомитися з візуальною концепцією видання. Опитувальник складався з 11 пунктів, які включали як короткі запитання, так і відкриті питання, що стимулювали розгорнуті відповіді. Як було зазначено, у дослідженні взяли участь особи віком від 18 до 45 років; серед них 8 респондентів — жіночої статі; 12 респондентів — чоловічої статі.

Результати опитування фокус-групи показують високий інтерес до журналу серед його потенційної аудиторії. Всі учасники висловили позитивні враження щодо загальної концепції видання. 100 % респондентів відзначили, що концепція журналу "Подобається".

Аналіз Обкладинки журналу показав, що 90 % учасників оцінюють її як “10 — відмінно”, а 10 % як “7–9 добре”. Це свідчить про високий рівень естетичної привабливості журналу.

Аналіз колірної гами та дизайну сторінок показав, що 90 % учасників оцінюють їх як “відмінно”, а 10 % як “добре”. Це свідчить про високий рівень естетичної привабливості журналу.

Рис. 5. **Результати опитування**

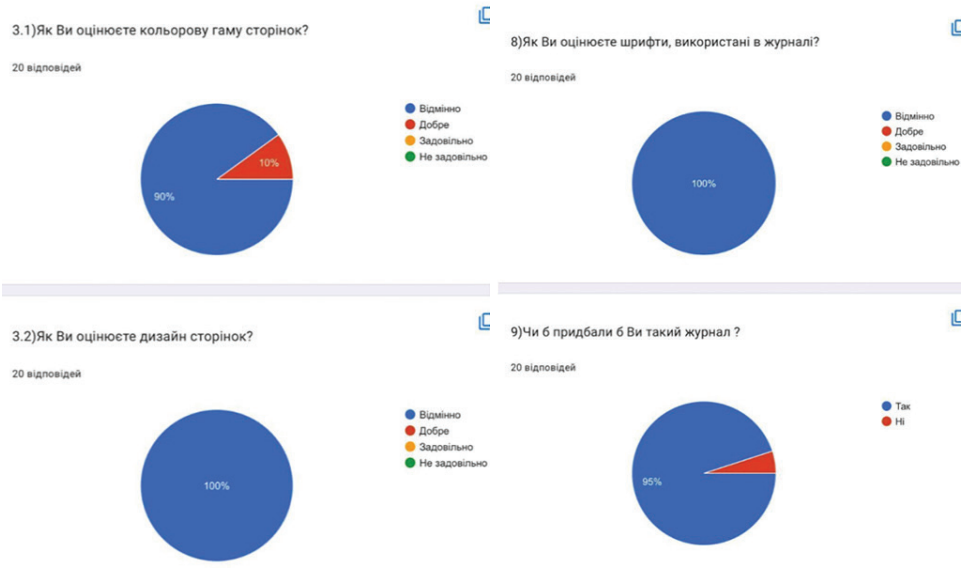

Рис. 6. **Результати опитування**

Щодо оцінки шрифтів, то 100 % респондентів зазначили “відмінно”.

Щодо зацікавленості у придбанні журналу, 95 % респондентів заявили, що вони б "обов'язково" придбали журнал. Лише 5 % зазначили, що вони "ні". Він дає позитивний прогноз для потенційних продажів журналу серед цільової аудиторії.

Аналіз й обговорення результатів дослідження

Таким чином, макет "РИТМ" є ефективно розробленим і повністю відповідає естетичним та функціональним очікуванням цільової аудиторії, потребуючи лише незначної корекції контент-стратегії для забезпечення довгострокового успіху. Що стосується контенту, то важливо постійно оновлювати інформацію, стежити за актуальними модними тенденціями, але також розширити тематику. Інтерв'ю з експертами та знаменитостями також додадуть вартості контенту та підвищать авторитет журналу.

Залучення читачок до процесу створення контенту є важливим елементом для зростання популярності видання. Додавання інтерактивних елементів, таких як опитування, конкурси та коментарі, дозволить читачам активно брати участь у житті журналу. Важливо дати аудиторії можливість висловлювати свої думки та впливати на контент, що створюється.

Для подальшого вдосконалення журналу важливо налагодити зворотний зв'язок з аудиторією, проводити опитування щодо вподобань і побажань читачок. Врахування побажань аудиторії дозволить виданню залишатися актуальним і цікавою платформою для читачок. Регулярний моніторинг вподобань допоможе краще орієнтуватися в розвитку нових тем і форматів публікацій.

Висновки

У результаті проведеної презентації дизайн-макета та опитування жіночого журналу про моду можна зробити висновок, що поєднання візуальних та структурних аспектів створює ефективний інструмент для залучення читачок. Використання простого, але стильного дизайну, акцент на зручності та інтуїтивності структури видання робить журнал доступним і привабливим для цільової аудиторії. Кожен елемент, від вибору шрифтів до розташування контенту та акцентування важливої інформації, сприяє легкому сприйняттю і запам'ятовуванню матеріалу.

Зворотний зв'язок, отриманий через опитувальник, є важливим інструментом для подальшого вдосконалення журналу. Результати дослідження допомагають виявити сильні сторони та потенційні області для покращення, а також дозволяють врахувати побажання читачок у процесі розробки майбутніх випусків.

Результати опитування фокус-групи показують, що журнал "RHYTHM" має великий потенціал серед своєї цільової аудиторії. Більшість учасників висловили позитивні враження щодо концепції, дизайну та зручності формату подачі інформації, що вказує на успішний старт видання. Оцінка колірної гами та дизайну, а також структурованості змісту журналу була переважно позитивною, з мінімальним відсотком респондентів, які висловили зауваження.

Анна ПАНЮШЕВА
здобувачка вищої освіти 3 курсу МАУП за спеціальністю "Журналістика"

Науковий керівник:
***Ганна ХОЛОД**, кандидат філологічних наук,*
професор кафедри політології та журналістики МАУП

СПЕЦИФІКА ВИСВІТЛЕННЯ ПРОБЛЕМИ БЕЗПРИТУЛЬНОСТІ ТВАРИН У СУЧАСНИХ ЗАРУБІЖНИХ ЖУРНАЛАХ ("AWI Quarterly" та "Animal Welfare")

Вступ

Проблема безпритульності тварин в Україні є серйозним питанням, зумовлене комплексом різних чинників, основними з яких є: недостатність рівня відповідальності власників щодо утримання та стерилізації домашніх тварин, байдужість державних структур, а також слабкий розвиток та фінансове забезпеченням притулків.

Проте, із початком повномасштабного вторгнення (лютий 2022 р.) ця проблема набула кризового характеру та підвищеної соціальної актуальності. Значна кількість тварин-компаньйонів залишилися покинутими, особливо в зонах активних бойових дій та на територіях вимушеної евакуації населення. Ця ситуація не лише збільшила популяцію безпритульних тварин, але й спричинила у них психологічні травми та виснаження.

Тоді як у більшості розвинених країн світу, таких як Нідерланди, Франція, Норвегія, Швеція та інші, питання регулювання чисельності та адопції тварин із притулків є набагато розвиненішим соціальним питанням, яке продовжує ефективно вирішуватися на державному та волонтерському рівнях. В Україні цей процес знаходиться на початковому етапі формування. З огляду на загострення проблеми, важливість гуманності суспільного ставлення та поширення інформації про різні форми підтримки тварин (адопція, волонтерство, матеріальна допомога) значно зростає. В умовах воєнного стану покинуті улюбленці стали непоміченими жертвами бойових дій, що надає цій темі особливої соціальної значущості.

Об'єктом дослідження є сучасні зарубіжні журнали в яких висвітлюються проблеми безпритульності тварин.

Метою даної роботи є аналіз специфіки висвітлення проблеми безпритульності тварин у сучасних зарубіжних журналах, а саме "AWI Quarterly" та "Animal Welfare", з метою виявлення їхнього фокусу та підходів до комунікації з читачами. Досягнення поставленої мети передбачає вивчення змісту, структури та загальної місії обраних видань.

Для досягнення поставленої мети було застосовано комплекс методів для більш коректного та глибокого дослідження:

Аналіз та синтез (для поділу інформації про зміст журналів на окремі елементи та подальшого їх об'єднання для формування загального уявлення про тематичний фокус кожного видання).

Описовий метод (для систематичного подання інформації про структуру та основні тематичні напрями обраних випусків журналів).

Метод порівняння (для встановлення спільних рис і відмінностей у підходах до висвітлення проблеми безпритульності між двома проаналізованими зарубіжними виданнями).

Узагальнення (для формування загальних висновків щодо специфіки подачі матеріалу в наукових та рецензованих журналах.)

Результати дослідження

Першим об'єктом аналізу є зарубіжне видання "AWI Quarterly" (літо 2025 року, випуск 74, номер 2, див. Додаток А). Журнал, що видається Animal Welfare Institute (Інститутом Захисту Тварин), належить організації, мета якої припинити страждання тварин, спричинені діяльністю людини та досягнути світу, де до тварин ставитимуться з гідністю та співчуттям [1].

Журнал охоплює теми, присвячені захисту тварин у лабораторіях, сільськогосподарських тварин, морської та наземної дикої природи, коней, гуманної освіти та тварин-компаньйонів. Головною метою організації в кожній із цих сфер є забезпечення захисту відповідних груп тварин та інформування громадськості про важливість гуманного ставлення до них.

Для аналізу було обрано випуск за літо 2025 року, оскільки його основна тема зосереджена на проблемі безпритульних тварин. Важливо зазначити, що, як і в інших випусках цього видання, окрім основної теми, висвітлюються й інші напрями діяльності організації, які було згадано раніше. В обраному виданні основною ідеєю є допомога бездомним домашнім тваринам та їхнім власникам у пошуку притулку. З цією метою у 2011 році AWI заснувала Каталог "Безпечні притулки для домашніх тварин" (Safe Havens for Pets). Ця ініціатива поєднує функції групи захисту тварин, координації притулків та надання тимчасового житла.

Окрім основної теми, випуск містить низку важливих статей, які відображають широкий спектр діяльності AWI. Зокрема, це включає матеріали про безпеку земноводних та аспекти морської науки, а також огляд законодавчих норм, що стосуються диких коней. Також представлено юридичний розгляд питань, пов'язаних із сільськогосподарськими тваринами, відгуки про наземну дику природу, деякі дослідження щодо метеликів та мишей, важливі практичні рекомендації та регулярні новини від AWI. Принципова відмінність від інших випусків полягає в тому, що кожний номер містить конкретну ідею та гасло, спрямовані на навчання читачів правильній поведінці щодо різних видів тварин та обґрунтування важливості такого ставлення. Таким чином, журнал "AWI Quarterly" висвітлює проблеми тварин не лише з наукової та

юридичної точок зору, а й пропагує гуманне ставлення та пояснює, як і чому його варто застосовувати.

Наступним об'єктом аналізу є науковий журнал "Animal Welfare" ("Добробут тварин"), який публікується Cambridge University Press від імені Федерації університетів з питань добробуту тварин (UFAW), Велика Британія. (див. Додаток Б). Журнал зосереджується на публікації рецензованих матеріалів (досліджень, технічних звітів та оглядів), які стосуються питань добробуту тварин. Видання інформує про різноманітні середовища утримання тварин: сільськогосподарські тварини, лабораторні, тварини у зоопарках та домашні тварини. Крім того, журнал приділяє увагу дикій фауні, чий добробут опинився під загрозою через негативний вплив людської діяльності, а також розглядає статті, присвячені етичним та правовим питанням захисту тварин [2].

Аналіз й обговорення результатів дослідження

Для аналізу було взято Том 34 за 2025 рік, оскільки в ньому найбільше розкрито проблематику тварин. Загалом розглядається питання їхньої безпритульності та здоров'я, з акцентом на собаках. Також є статті про котів та сільськогосподарських тварин. Значна частина випуску присвячена питанням утримання, розведення та соціальних аспектів добробуту домашніх тварин. У дослідженнях розглядаються нові підходи до розведення собак, а також аналізуються причини відмови від тварин власниками та їхні подальші шляхи, що безпосередньо стосується проблематики безпритульності. Випуск містить дослідження досвіду власників, як після усиновлення собаки, так і в догляді за котами-довгожителями, вивчаючи їхній емоційний зв'язок. Випуск також містить опитування щодо соціалізації кошенят у притулках і розплідниках; висвітлює методи оцінки афективного стану собак, наприклад, через послідовний негативний контраст.

Том 34 містить матеріали, присвячені іншим видам тварин, зокрема: коням, де в дослідженнях описується ставлення учасників кінного сектору до почуттів та благополуччя коней, а також розглядаються проблеми у кінному спорті та конфлікти у ставленні власників до цього. Розглядаються проблеми, пов'язані з транспортуванням свиней і курей, питання лікування болю та практик. Також вивчається роль працюючих тварин; методи оцінки добробуту шимпанзе; вплив маркування на земноводних; піднімаються питання раннього збагачення середовища для норок і мишей, а також є кілька статей про диких тварин.

Загалом, випуски цього журналу містять багато дослідницьких статей, рецензії на книги, огляди та думки.

Також важливо зазначити, що журнал "Animal Welfare" ще з 1990-х років висвітлював проблеми безпритульних тварин. У публікаціях 1992–2010 рр. розглядалися теми контролю чисельності собак і котів, разом із схемами стерилізації, запобіганням укусів і розробкою інструкцій щодо управління їхньою популяцією. Також увага приділялася стандартам утримання та роз-

ведення, ліцензуванню розплідників і дослідженню поведінки собак у притулках. Загалом матеріали цього періоду фокусувалися на питаннях безпритульності, контролю популяції та умов розведення і утримання тварин [3].

Підсумовуючи, журнал "Animal Welfare" охоплює широкий спектр проблем: від добробуту свійських та сільськогосподарських тварин до дикої природи. Незважаючи на його зосередженість на рецензованих дослідженнях, він також виконує важливу місію з популяризації гуманного ставлення до різних видів тварин, надаючи наукове обґрунтування для таких практик.

Висновки

Проведений аналіз зарубіжних журналів "AWI Quarterly" та "Animal Welfare" демонструє значно ширше висвітлення проблематики безпритульних тварин, ніж це зазвичай спостерігається в українських виданнях. Міжнародні видання не обмежуються виключно науково-біологічними та ветеринарними аспектами. Навпаки, вони активно зосереджуються на впровадженні гуманного ставлення до тварин, детально розглядаючи методи нормалізації взаємодії людини та тварин і аргументуючи важливість цього процесу, включаючи опис реальних страждань тварин.

Проте, варто зазначити, що більшість цих видань, подібно до українських аналогів, мають тенденцію до комплексного підходу: вони не присвячені виключно домашнім безпритульним тваринам, а часто поєднують цю інформацію з проблематикою худоби, диких тварин та інших видів фауни.

Також виявлено певні обмеження щодо доступу та повноцінного використання зарубіжних досліджень, оскільки публікації, присвячені виключно проблематиці безпритульних домашніх тварин не мають відкритого доступу. В більшості вони вимагають платної підписки або регулярного фінансового внеску (зокрема, у формі благодійності), що обмежує їхню широку доступність.

Таким чином, попри глибину та якість зарубіжних досліджень, виявлено обмеження, пов'язані з їхньою вузькою спеціалізацією та обмеженим доступом. Результати цього аналізу мають високу практичну значущість для України, особливо з огляду на кризове загострення проблеми безпритульності внаслідок повномасштабного вторгнення.

Джерела

1. Animal Welfare Institute. URL: https://awionline.org/awi-quarterly/summer-2025. (дата звернення: 10.11.2025).
2. Animal Welfare / Cambridge University Press. URL: https://www.cambridge.org/core/journals/animal-welfare. (дата звернення: 10.11.2025).
3. Animal Welfare : all issues / Cambridge University Press. URL: https://www.cambridge.org/core/journals/animal-welfare/all-issues. (дата звернення: 10.11.2025).

Діана САДУЛЛАЄВА
здобувачка вищої освіти 3 курсу МАУП за спеціальністю "Журналістика"

Науковий керівник:
***Ганна ХОЛОД**, кандидат філологічних наук,*
професор кафедри політології та журналістики МАУП

СУЧАСНІ УКРАЇНСЬКІ ("Краєзнавство", "Локальна історія") ТА ЗАРУБІЖНІ ("Kultura wsi", "Osorya") КРАЄЗНАВЧІ ЖУРНАЛИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Вступ

Сучасний світ стрімко змінюється, проте саме зараз ми усвідомлюємо, наскільки важливо зберігати та розповідати про власну культурну спадщину. Подорожуючи рідними краями, ми не лише милуємося мальовничими краєвидами, а й відкриваємо для себе історію, традиції та унікальність кожного регіону. У добу, коли технології дають нам безмежні можливості для спілкування та обміну інформацією, знання власної культури, історії та традицій залишається основою для розуміння того, хто ми є як народ. Тема стає все більш важливою, адже зростає потреба пізнавати та цінувати свою країну. Те, наскільки ми знаємо свою історію та культуру, суттєво впливає на наше світосприйняття та ставлення до рідної землі.

Актуальність теми зумовлена зростаючою потребою у формуванні національної свідомості через систематизоване висвітлення регіональної краєзнавчої спадщини в сучасних виданнях. Порівняльний аналіз українських журналів "Краєзнавство" та "Локальна історія" із зарубіжними аналогами "Kultura wsi" й "Osorya" дозволяє виявити ефективні підходи до популяризації локальної історії. *Мета статті* — з'ясувати особливості сучасних українських ("Краєзнавство", "Локальна історія") та зарубіжних ("Kultura wsi", "Osorya") краєзнавчих журналів.

Методи й методика дослідження

Описовий метод використовувався для загальної характеристики чотирьох журналів двох українських: "Краєзнавство", "Локальна історія" і двох зарубіжних: "Kultura wsi", "Osorya" визначення їхньої тематики, специфіки контенту, жанрової системи та основних рубрик. Аналіз передбачав детальний розгляд складових видань: колористика, шрифти, верстка та композиція, використання зображень. Порівняльний метод застосовувався для зіставлення досліджуваних журналів для цілісної картини уявлення читача. Метод узагальнення було використано для формулювання висновків.

Методика дослідження:

1. Проаналізувати журнали “Краєзнавство”, “Локальна історія”, “Kultura wsi”, “Osorya”.
2. З’ясувати рубрики, жанрову систему, тематика, колористика, шрифти, верстки та композиції, використання зображень.
3. Зіставити отримані результати.
4. Окреслити спільні та відмінні характеристики в ході аналізу.

Аналіз й обговорення результатів дослідження

Журнал “*Локальна історія*” — це перше українське видання у форматі глянцю, яке популярно й доступно розповідає про історичні події, постаті та явища, пов’язані з минулим України [3].

Випуск № 3 (65) за 2024 рік журналу “Локальна історія”. Цей тематичний випуск присвячений Криму та представляє наступні 19 рубрик: “Колонка”, “Ексклюзив”, “Окупація”, “Досвід”, “Взаємодія”, “Анексія”, “Міти”, “Мандри”, “Постать”, “Революція”, “Проєкт”, “Покоління”, “Пам’ять”, “Література”, “Споруда”, “Адаптація”, “Організація”, “Археологія”, “Артефакт” [4].

Жанрова система демонструє: есе: “Заповідна зона” [4, с. 4–5]. Статті про історію: “Затягування у “Рідну гавань” [4, с. 10–15], “Перший український полонений” [4, с. 16–19], “Люди фронтиру” [4, с. 20–23], “Зупинений рух кримських вершників” [4, с. 24–29], “Кримська війна...” [4, с. 30–37], “Там краще ніж деінде” [4, с. 38–43], “Складний шлях назустріч” [4, с. 48–53], “Велика вода, яка дала життя” [4, с. 54–57], “Міст, який будували для війни” [4, с. 74–77], “Киримли у Львові” [4, с. 78–81], “Бахчисарайський рунічний календар” [4, с. 94–96]. Інтерв’ю: “Початок війни: “кроти” в СБУ та кримські заручники” [4, с. 6–9], “Анастасія Левкова: “Є запит на тексти про інший Крим — Крим, якого не знали” [4, с. 68–73], “Евеліна Кравченко: “Херсонесу як пам’ятки більше не існує” [2, с. 89–93]. Портретний нарис: “Тарасівець родом з Керчі” [2, с. 44–47], “Брати Умерови: шквал води та сила полум’я” [2, с. 58–61], “Народженні на материнській землі” [2, с. 62–67], “За вільну Україну, за вільні права” [2, с. 82–87].

Серед представлених матеріалів найбільшу частку становлять статті про історію (одинадцять публікацій), що розглядають різні етапи історичних подій, які відбувалися на території Криму. Портретні нариси представлені чотирма матеріалами, які розкривають особистості видатних діячів регіону, а три інтерв’ю доповнюють картину сучасним експертним баченням історичних процесів. Єдине есе відкриває номер, задаючи загальний тон випуску. Обсяг матеріалів варіюється від коротких публікацій на 2–6 сторінки до більш розгорнутих статей на 8–10 сторінок. Такий підхід дозволяє читачеві обирати матеріали відповідно до власних потреб та часових можливостей.

У журналі “Локальна історія” головним елементом оформлення є оранжевий колір: рубрики виділені оранжевими прямокутниками, а підзаголовки практично на всіх сторінках оформлені оранжевим, що надає журналу єдиного та яскравого візуального стилю. Заголовки та основний текст виконані

шрифтом без засічок, використовується єдиний шрифт для всього оформлення. Підзаголовки виділені видовженим шрифтом для більшого акценту, а текстівки під фотографіями оформлені сірим кольором і також видовженим шрифтом. Верстка виконана неякісно: на сторінках трапляються два, а іноді й три текстові блоки, усі вони хвилеподібні, що створює враження неакуратності та відсутності естетично привабливого оформлення. У журналі спостерігається збалансоване представлення візуального та текстового контенту.

Журнал "*Краєзнавство*" — науковий журнал, що виходить щоквартально та є офіційним виданням Національної спілки краєзнавців України. Заснований у 1927 році як друкований орган Українського комітету краєзнавства. [1].

Ювілейний випуск № 1 (128) 2025 року журналу "Краєзнавство" охоплює 9 рубрик: "До 100-річчя заснування Українського комітету краєзнавства", "Історія міст і сіл України: історико-теоретичні проблеми вивчення", "Краєзнавство в особах", "До 80-річчя закінчення Другої світової війни", "Історія України у світлі регіональних досліджень", "Джерела та біографічні студії", "Наукова інформація", "Огляди", "In memorium" [2].

Випуск налічує 242 сторінки та складається з 9 рубрик, що налічує дослідження краєзнавства України. Жанрова система охоплює 21 наукову статтю, 1 інформаційну статтю про подію, 1 огляд і 3 некрологи. Інформаційна стаття: "Міжнародна наукова конференція "Українсько-турецькі відносини крізь століття: історія, дипломатія, економіка, культура" [2, с. 223–225]. Огляд: "Не "наш" Григорій Купчанко: важлива студія формування національної ідентичності радикальних москвофілів Австро-Угорщини" [2, с. 227–228]. Некрологи: "Пам'яті відомого історика, невтомного краєзнавця Закарпаття (Федака Сергій Дмитрович)" [2, с. 230–231], "Світло Його душі з нами назавжди... (Юрій Васильович Телячий)" [2, с. 232], "Свічка пам'яті: Петро Васильович Добров" [2, с. 233]. Загалом у випуску опубліковано 26 матеріалів, кожен із яких оформлено в аналітичному жанрі.

Обсяг матеріалів у журналі варіюється залежно від типу публікацій: наукові статті займають від 5 до 15 сторінок, інформаційні близько 2 сторінок, а некрологи 1–2 сторінки. У журналі "Краєзнавство" відсутня виражена колористика, адже це наукове видання. Проте на його сторінках можна побачити кольорові фотографії та карти.

Загальне оформлення витримане у класичному стилі: чорний текст на білому фоні. Заголовки виконані шрифтом без засічок, а основний текст подано шрифтом із засічками. Рукописний шрифт використано для позначення: мети, методологічної основи, наукової новизни, висновків, ключових слів та авторства. Верстка виконана якісно, сторінки мають чітку структуру без хвилеподібних ефектів, текст акуратно розподілений у два блоки. На кожній сторінці у верхній частині вказано: на першій тему, на другій автора. Під кожним текстовим блоком наведено джерела, а номер сторінки оформлено декоративним візерунком унизу. Крім того, кожна фотографія супроводжується текстівками. У журналі текст переважає над візуальними елементами,

що забезпечує глибше занурення в зміст, як і притаманно науковому виданню. Ілюстрації відіграють допоміжну роль, з'являючись на сторінках у кількості однієї–двох, що додає матеріалу стриманості.

Оскільки знайти зарубіжні краєзнавчі журнали для аналізу не вдалося, ми обрали для дослідження видання схожого спрямування, які присвячені історії сіл, окремих регіонів і видатних особистостей, що відповідає тематиці нашого журналу.

Журнал "*Osorya*" — це польське регіональне історичне видання [7].

У випуску № 1 (16) 2025 року немає рубрик, жанрова система охоплює: портретні нариси про відому історичну постать та родину з описом кожного члена сім'ї. Історичні статті присвячені історії сіл та окремих поселень, функціонуванню посади опікуна церкви у польських храмах, місцям пов'язаним із легендами про битви лицарів, етнографічним дослідженням населення певних територій, військовим операціям радянських військ на північному заході Польщі та окремим історичним подіям. Статті що описують авторські подорожі до місць, пов'язаних із легендами; авторські переказування народних легенд; краєзнавчі статті про села та їхню історію. Випуск завершується віршем.

Журнал розпочинається з передмови до читача, загальний обсяг становить 40 сторінок. Матеріали подані у різному форматі: від коротких обсягом одну сторінку до статей, що займають від 2 до 5 сторінок.

У журналі "Osorya" відсутня колористика: кольоровою є лише обкладинка, а весь текст подано чорним кольором. Фотографії, зображення карт і архівних матеріалів, малюнки та зображення монет також виконані у чорно-білій гамі. Заголовки подані із засічками, так само як і основний текст. На початку кожного нового матеріалу перша літера виконана у рукописному стилі ця деталь є характерною "фішкою" журналу. Верстка журналу виконана якісно: на сторінках по два блоки виглядають цілісно, текст рівний, без викривлень, що забезпечує приємне візуальне сприйняття. Кожна фотографія доповнена текстівкою, оформленою в квадратній або прямокутній рамці, яка гармонійно розміщена поруч із зображенням. Зображення в журналі розміщені гармонійно, сторінки виглядають збалансовано. Найчастіше використовуються квадратні та прямокутні зображення з м'якими, заокругленими кутами, а також є овальна фотографія на початку. Однак усі зображення чорно-білі, що ускладнює їх сприйняття.

Журнал "*Kultura Wsi*" — це польський популярно-науковий журнал, багато ілюстрований, який розглядає культурну спадщину сільської місцевості та висвітлює питання змін у сільському середовищі [6].

Випуск № 27 (4) 2024 року налічує 11 рубрик: "Від редакції", "Дослідження і матеріали", "Люди", "Творчість", "Зміни", "Рецензії", "Конкурс "Коріння і крила", "З діяльності Національного інституту культури та спадщини села", "Видавничі новинки — надходження Центральної сільськогосподарської бібліотеки...", "Дослідники народної культури", "Із сторінок історії" [5].

Випуск журналу присвячений темі різдвяних свят, представлено: історичні статті про польське народне мистецтво, пов'язане з християнськими тра-

диціями, про зображення сільського життя в польському художньому кіно. Портретні нариси знайомлять читача з народною художницею, яка малює на склі, та польським письменником. Серед інтерв'ю наявні бесіди з відомим польським композитором і відомими постатями про історію певного села, що стало знаменитим завдяки літературному роману. У журналі також опубліковано статті про проєкт, який популяризує старовинні вишивки, і матеріал про збереження культурної спадщини села. Новини про подію "Європейські Дні Спадщини", про Свято Хліба, організоване Національним інститутом культури та спадщини села, а також про конференцію, присвячену екологічному сільському господарству в Польщі. Окрему увагу привертає огляд книги-щоденника, що поєднує спогади, анекдоти й роздуми про сільське життя та музику. Завершують випуск новиною про фотоконкурс для дітей і молоді "Канікули в селі #відкриваю". Обсяг великих матеріалів становить від трьох до восьми сторінок, також наявні матеріали обсягом 1–2 сторінки.

У журналі "Kultura Wsi" на кожній сторінці зверху є кольорові квадратики (червоний, оранжевий, синій, зелений, жовтий, фіолетовий, сірий, блакитний) вони позначають рубрики. Фотографії та малюнки яскраві, різнокольорові, завдяки цьому журнал виглядає живим і насиченим кольорами. У журналі заголовки та основний текст виконані шрифтами із засічками, підзаголовки й цитати рукописним шрифтом, текстівки під фотографіями та рубрики позначені шрифтом без засічок. Весь текст читабельний. Макет журналу виконано на високому рівні. Двоблокова структура сторінок виглядає збалансовано, текст акуратно вирівняний, без деформацій. Наявні текстівки під фотографіями. Видання має гарний баланс між зображеннями та текстом. Сторінки не перевантажені.

Висновки

Порівняльний аналіз чотирьох сучасних краєзнавчих журналів українських: "Краєзнавство" та "Локальна історія" й польських: "Kultura wsi" та "Osorya" підтвердив, що всі вони ефективно виконують головну місію: систематизоване висвітлення регіональної спадщини задля зміцнення національної свідомості. Аналізуючи українські журнали "Краєзнавство" та "Локальна історія" разом із польськими виданнями "Kultura wsi" і "Osorya", можна виділити як спільні риси, так і відмінності між ними. Усі чотири журнали об'єднує спільна тематика та жанрова спрямованість. Вони пишуть про історію, культуру та видатних людей своїх регіонів, використовують схожі жанри: статті про історію, портретні нариси, огляди. Всі видання прагнуть зберегти пам'ять про минуле та популяризувати краєзнавство серед своїх читачів. І українські, і польські журнали публікують матеріали різної довжини від коротких 1–2 сторінки до великих статей 8–15 сторінок. Всі видання додають текстівки під фотографіями.

Найпомітніша різниця у дизайні та колористиці. Українська "Локальна історія" та польський "Kultura wsi" схожі за підходом до оформлення обидва яскраві та кольорові. "Локальна історія" використовує оранжевий колір на

всіх сторінках і виглядає як глянцевий журнал, а “Kultura wsi” має систему кольорових квадратиків для позначення рубрик та яскраві різнокольорові фотографії, що робить видання живим і насиченим. “Краєзнавство” чорно-біле, строге, що підкреслює його академічну спрямованість як наукового видання. “Osorya” також чорно-біла, але має свій унікальний регіональний стиль з рукописними елементами та особливим оформленням.

Якість верстки теж різниться. Польські журнали та українське “Краєзнавство” зроблені акуратніше текст рівний, сторінки виглядають охайно, композиція збалансована. “Локальна історія”, попри свою яскравість і сучасний дизайн, має проблеми з версткою текст часто викривлений, хвилеподібний, що знижує загальну естетику видання.

Джерела

1. Краєзнавство (журнал). *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Краєзнавство_(журнал) (дата звернення: 16.10.2025).
2. Краєзнавство. 2025. № 1 (128). URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EJRN&P21DBN=EJRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=njuu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21COLORTERMS=0&S21P03=I=&S21STR=kraj/2025/1 (дата звернення: 16.10.2025).
3. Локальна історія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Локальна_історія (дата звернення: 26.09.2025).
4. Локальна історія. 2024. № 3 (65). URL: https://drive.google.com/drive/folders/1v0A2elQuB5SjcHp62iWcjd8_g_5KwZ90?usp=drive_link (дата звернення: 26.09.2025).
5. Kultura wsi. 2024. № 27 (4). URL: https://nikidw.edu.pl/wp-content/uploads/2025/03/eKultura-Wsi-04-2024.pdf (дата звернення: 21.10.2025).
6. Kultura Wsi Archives — NIKiDW. *NIKiDW*. URL: https://nikidw.edu.pl/en/kultura-wsi/ (дата звернення: 21.10.2025).
7. Osorya. 2025. № 1 (16). URL: https://promocjachojnice.pl/uploads/osorya-1-16-2025.pdf (дата звернення: 20.10.2025).

Євгеній СІРИЙ
здобувач вищої освіти ІІ курсу магістратури МАУП
за спеціальністю "Журналістика"

Науковий керівник:
***Світлана БОЙКО**, кандидат політичних наук,*
доцент кафедри політології та журналістики МАУП

СУЧАСНИЙ СПЕКТР ІНТЕРНЕТ-МЕДІА КУЛЬТУРНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ

Журналістика сучасного інтернет-простору суттєво відрізняється від традиційної. Інформаційна інтернет-конкуреція провокує активну боротьбу за увагу аудиторії, тому важливим аспектом стає спосіб подання тієї чи іншої інформації. Зважаючи на різноплановість користувачів інтернет-простору, головним все ж залишається зміст повідомлень. Тому спосіб подачі та зміст передбачають постійну взаємодію з цільовою аудиторією, вивчення її як об'єкта та рівноправного учасника діалогу. На думку С. Даниленка, мережева журналістика в умовах новітніх комунікацій повинна бути "журналістикою співучасті"... [1, с. 27]. Стрімкий розвиток онлайн-медіа та соціальних мереж демонструє, що традиційні ЗМІ трансформуються, намагаються працювати для вибагливого споживача, формується новий вид ЗМІ. Інтернет-журналістика — це одночасно продовження традиційної журналістики та нова форма універсального мультимедіа зі своїми жанрами та способами роботи. На відміну від друкованих видань, теле- та радіо, де простежується досить чітке визначення жанрів, в онлайн-журналістиці спостерігається синтез жанрових форм. Обговорення та визначення мережевих жанрів має дещо схоластичний характер, ґрунтується на різних підходах до класифікації. У статті застосовувалися методи аналізу та синтезу, пошуковий і порівняльний.

Тому виникла потреба структурувати дослідження українських та зарубіжних науковців з метою подальшого вивчення особливостей інтернет-медіа [7, с. 56–57].

Українські дослідники досить активно та продуктивно працюють над вивченням специфіки інтернет-простору, про що свідчить зростаюча кількість досліджень щод жанрових форм інтернет-журналістики.

Межі жанрових форм інтернет-медіа є досить рухомими та розмитими, часто спостерігається поява гібридних жанрів, які не мають відповідників у паперових ЗМІ, тому що є продуктом інтернет-технологій. Аналіз наукових концепцій підтверджує, що пошук спільних ознак для класифікації жанрів в інтернеті ще триває. Український науковець А. Захарченко зауважує, що не варто використовувати традиційне визначення і пропонує модифіковане:

“жанр в інтернеті — усталений тип твору, який склався історично і відрізняється особливою комунікативною метою або способом публікації” [2, с. 27].

Жанр в інтернет-комунікації — це типова модель мовної діяльності, яка опосередкована комп’ютером і спеціальними мережами та реалізується за допомогою сталого типу тексту, або “яка володіє визначеними специфічними рисами комунікативного характеру і призначена ля реалізації окремих інтенцій користувача” [8, с. 123].

Складність розрізнення жанрів в інтернеті спровокована тим, що один і той самий журналістський матеріал є не просто текстом, а елементом гіпертексту. Гіпертекст — це особливі типи електронного тексту, які функціонують в різних жанрових форматах інтернет-комунікації. До прикладу, стандартний веб-сайт є єдиним гіпертекстовим утворенням, головним завданням якого є створення інтернет-образу певної організації, проекту, персони з інформацією про її діяльність, котру забезпечує гіпертекстуальність, мультимеійність та інтерактивність композиційних одиниць електронного контенту [3, с. 123].

Українські науковці пропонують власний підхід до типології інтернет-жанрів залежно від типу дискурсу: персональний дискурс (чати, особисті веб-сторінки, форуми, особисті блоги, електронні листи, соціальні мережі); політичний дискурс (політичні веб-сторінки, політичні чати, блоги); юридичний дискурс (веб-сторінки юридичних фірм, форуми юридично тематики); діловий дискурс (веб-сторінки фірм, інтернет-магазини); рекламний дискурс (веб-банери, рекламні електронні листи, контекстна реклама, реклама, яка з’являється); масово-інформаційний дискурс (веб-сторінки мережевих ЗМІ і новинних агентств); педагогічний дискурс (веб-сторінки закладів освіти, форуми, чати) [8, с. 190].

О. Горошко та Є. Землякова до гіпержанрів інтернет-комунікації зараховують сайт, блог, соціальну мережу, електронну бібліотеку. Відповідно групу інтернет-жанрів складає електронний лист, форум, чат, дошки оголошень, рекламні банери, комунікація за допомогою програм миттєвого обміну повідомленнями, віртуальна конференція, авторський пост і коментар [3, с. 225].

Більшість українських досліджень містять твердження, що майже усі традиційні журналістські жанри використовують в мережі, поряд з якими активно функціонують нові жанрові форми, появу котрих спровокував саме інтернет-простір.

Саме у блоговій журналістиці художньо-публіцистичні жанри стають домінуючими. У постах, як правило, синтезуються жанрові ознаки есе, огляду й нарису. У мережі інтернет існує декілька видів блогів: особисті електронні щоденники на спеціальних блог-хостингах та блоги на сайтах інтернет-ЗМІ (журналістські, читацькі та блоги гостей видання) [6, с. 102].

І. Тонкіх зауважує, що мультимедійність стає головним фактором жанрових трансформацій, тому найбільш популярними в інтернет-журналістиці можна вважати мультимедійний репортаж (або відеорепортаж), мультимедійну статтю, мультимедійне інтерв’ю та мультимедійний огляд [6, с. 99–101].

Учені М. Булаєва, А. Галустян, Д. Кульчицька також вважають лонгрід форматом, оскільки в ньому можуть знайти відображення різні жанри (репортаж, нарис, розслідування). І. Мацишина лонгрід називає самостійною формою мультимедійної журналістики [4, с. 149].

Також виділяє таймлайни — "хронологію розвитку якихось подій у форматі звичайного тексту" (можуть бути виконані як малюнок-схема у графічному редакторі та становити інфографіку); сторітелінг — "новий і одночасно старовинний спосіб донесення інформації... посідає одне з найпомітніших місць, виливаючись у великі мультимедійні матеріали, зокрема лонгріди" [7, с. 15].

А. Захарченко найпоширенішим інтернет-жанром називає замітку, "яку в наш час зазвичай називають новиною... Також достатньо поширені аналітична стаття, інтерв'ю, репортаж та авторська колонка — їх можна зустріти практично на будь-якому інформаційному веб-порталі. ...Рейтинг як жанр використовують далеко не всі видання, але популярність таких матеріалів зазвичай висока" [2, с. 25].

Художньо-публіцистичні жанри, на думку А. Захарченка, використовують видання так званої "лайфової" тематики, які публікують "розповіді про подорожі, які де-факто є подорожніми нарисами, та портретні нариси". До памфлетів він відносить тексти, насичені сарказмом і спрямовані проти політиків, які називають просто "політичним стьобом". Структура їх дещо відмінна від канонів: вони лаконічніші, емоційніші, а іронія в них часто межує з абсурдом. І лише есеї в Україні традиційно виходять під своїм "маркуванням": колонки відомих авторів, як Олександр Бойченко або Микола Рябчук, у будь-якому виданні заведено називати есеїстикою" [2, с. 29–30].

Серед візуальних жанрів А. Захарченко називає інфографіку, "яка за своєю суттю повністю відповідає потребам мережі, адже є наочним представленням інформації" [2, с. 30–31].

До нових жанрів, які зародилися в мережі, науковець зараховує блог, але зауважує: "Якщо тексти в блозі пов'язані за змістом — їх треба всі разом розглядати як єдиний твір. Відповідно, це буде перший жанр із такою назвою: інтерактивний твір, присвячений розвитку певних подій, що складається з розміщених у хронологічному порядку записів, на зміст яких можуть впливати читачі, зокрема — за допомогою коментування" [2, с. 31].

В. Шевченко зауважує, що система жанрів "формується під впливом технологій і трансформацій медіаресурсів" [5, с. 20]. Традиційні жанри журналістики у медіаконтенті поступово трансформуються. Деякі жанри (фейлетон, пародія, огляд преси) втрачають свою актуальність, інтерв'ю, коментар, есе превалюють, з'являються нові — бесіда, прес-реліз, дебати, стріми. "Конвергенція медіа спричинила конвергенцію жанрів. Жанр репортажу... значно модифікувався, отримав нові можливості подання наративного матеріалу із застосуванням відео, аудіо, слайд-шоу, інфографіки, картографії. ...авторська колонка в інтернет-виданнях прийняла форму блога" [7, с. 20]. "Система жанрів онлайн-журналістики (яка перебуває у стадії формування) — це

трансформована система класичних жанрів журналістики, яка характеризується зменшенням текстового обсягу та насиченням візуальними елементами" [6, с. 82–83].

Майже усі веб-жанри тісно пов'язані з традиційними жанрами друкованих медіа. Але їхня інтернет-форма, завдяки таким якостям, як гіпертекстуальність, мільтимедійність та інтерактивність, набуває нових привабливих та більш дієвих рис.

Класична новинна замітка, доповнена гіпертекстом, отримає новий смисл та змінить процес сприйняття новини. Інтерв'ю стане більш різноманітним та оригінальним, якщо буде доповнене ознаками інтерактивності — онлайн-бесідою інтерв'юйованого з читачами. Найбільш цікавим та затребуваним є онлайн-репортаж, який поєднав форми репортажів різних ЗМІ, вдало поєднує текстову, графічну, ауіо- та відеоінформацію.

Аналітична стаття в мережі отримала велику кількість додаткових можливостей (синтезувала ознаки різних жанрів) та отримала нову форму — мультимедійна стаття/історія (лонгрід).

Художньо-публіцистичні жанри отримали формат авторської колонки та блогів.

Нові жанри, які з'явилися в інтернеті — блоги (тревл-блоги), мікроблоги, стріми, подкасти.

Окрему групу складають візуальні жанри: інфорграфіка, демотиватори, мем/едвайс, веб-комікси, які потребують більш детального вивчення в межах журналістикознавства, адже поки деякі з них розглядаються з погляду інтернет-лінгвістики, як креолізовані тексти, або ж в межах інтернет-комунікації загалом.

Отже, жанри інтернет-журналістики інтенсивно розвиваються, взаємодіють, трансформуються та орієнтуються на багатогранність і динамічність мережевого простору й сучасного споживача інформації. Тому все-таки є потреба вироблення єдиної концепції в українській жанрології щодо групування веб-жанрів.

Джерела

1. *Даниленко С.* Громадянський вимір комунікаційної революції: Модернізація суспільних комунікацій від друкарського верстата до соціальних мереж: монографія. Київ : ІМВ, 2010. 310 с.
2. *Захарченко А.* Інтернет-медіа: інтерактивний навч. посіб. для курсу "Підтримка сайту" для студентів відділення "Видавнича справа та редагування". Тернопіль : Крок, 2014. 198 с.
3. *Зотов В. В.* Становлення інформаційно-комунікаційного середовища сучасного суспільства: соціологічний аналіз інституціональних трансформацій: монографія. Київ. держ. техн. ун-т. Київ, 2017. 246 с.
4. *Іванова О. А.* Преса про літературу: номінація, дефініція, методологія. *Наукові записки інституту журналістики*. 2008. Вип. 33. С. 29–33. URL:
5. Культура і журналістика. *Медіа пазл шоу*. 2021. 16 січня. URL: https://www.youtube.com/watch?v=7T4ewDM1v9I (дата звернення: 01.01.2021).

6. *Тонкіх І.* Інтернет-журналістика. Жанри в інтернеті: навч. посіб. Запоріжжя : ЗНТУ, 2017. 130 с.
7. *Шевченко В.* Мультимедійний контент: навчальний посібник. Київ : ВПЦ "Київський університет", 2017. 239 с.
8. 10 тез про культурну журналістику від екс-очільника BBC. *Телекритика*. 2020. 5 квітня. URL : http://www.telekritika.ua/expert/2015-11-16/112644 (дата звернення: 01.01.2021).

Міхаіл СУТКОВИЙ
здобувач вищої освіти 1 курсу МАУП за спеціальністю "Журналістика"

Науковий керівник:
***Олександр ХОЛОД**, доктор філологічних наук,*
професор кафедри політології та журналістики МАУП

ВПЛИВ ЖУРНАЛІСТИКИ НА СУСПІЛЬСТВО: ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ КОРИСТІ ТА ШКОДИ

Вступ

Журналістика має досить довгу історію. Ще у античності, у давній Греції та Римі, ми можемо побачити явища, які дослідники потім окреслять як пражурналістику. Наприклад, Гай Юлій Цезар наказав вивішувати у публічних місцях, таким як Римський форум "Acta diurna populi Romani" (з латинської "Щоденні справи римського народу" (Вікіпедія, 2025). Це були таблички, в яких повідомлялось про рішення сенату, військові звіти, звернення іноземних правителів і т. д. Ці таблички були прототипом газет та журналів, що з'явились набагато пізніше. Журналістика, у сучасному розумінні цього слова сформувалась як професія у XVII–XVIII столітті, коли з'явились перші друковані видання. І ще з моменту, коли журналістика тільки-тільки почала зароджуватися, різні мислителі намагались проаналізувати, осмислити її вплив на суспільство. Ще Платон (Платон,2000), у своєму монументальному діалозі "Держава" писав, що поети здатні створювати не тільки вигадані історії, але й ввести в оману, даючи людям неправильне уявлення про мораль, що шкодить суспільству. І хоча, як вже було сказано, журналістики як самостійного явища у часи Платона не було, він досить влучно описав проблеми, які в майбутньому стануть предметом аналізу і сучасних дослідників журналістики: наприклад, фейкові новини, дезінформація, маніпуляція суспільною думкою. І пізніше, з часів, коли журналістика вже оформилась як окреме явище і до наших часів, вона по-різному сприймалася різними філософами. Тоталітарні режими активно використовують пресу і, наприклад, новий вид

медіа-радіо у цілях масової пропаганди і маніпуляції громадською думкую. А зараз ця проблема є актуальною як ніколи-медіа відіграють величезну роль у суспільстві. Тут можна згадати відому ідею про журналістику як "четверту владу", тобто ще одну гілку влади, окрім законодавчої, виконавчої і судової. Мається на увазі, що журналістика стала в один момент настільки впливовою, що може призводити до конкретних змін у суспільстві, державі.

Отже, журналістика має величезне значення і вплив на сучасний світ. Однак цей вплив не завжди позитивний. Тема негативного впливу є особливо актуальною під час війни-ми постійно стикаємся с фейками, дезінформацію. *Мета дослідження* полягає у філософському осмисленні ролі журналістики в сучасному суспільстві. Аналіз конкретних прикладів як шкоди, так і користі, які журналістика може принести.

Методологія й методика дослідження

Головним чином у дослідженні буде використовуватись теоретичний та філософський аналіз, а також аналіз кейсів (прикладів), що стосуються теми дослідження.

Філософський та теоретичний аналіз допоможуть осмислити і пояснити роль журналістики, користуючись філософськими концепціями (наприклад, "Публічна сфера" філософа і соціолога Юргена Ґабермаса (Ґабермас, 2000), а також сучасними дослідженнями журналістики.

Аналіз результатів дослідження

Як вже було сказано вище, вплив журналістики є амбівалентним, тобто суперечливим. Так як зараз ЗМІ стали грати величезну, як ніколи роль у нашому житті. Вони вливають на політичні процеси-наприклад, можна згадати "Арабську весну" — масові протести 2011 року в арабських країнах, які в деяких випадках, наприклад в Єгипет та Тунісі призвели до повалення влади, а в Сирії та Лівії — до кровопролитних і довготривалих громадянських війна. Під час цих подій протестувальники активно використовували інтернет і соціальні мережі. Навіть з'явився термін "Facebook революція". У Тунісі важливу роль відіграло інтернет видання "Навааt". Саме це видання наприкінці 2010 року розпочало оприлюднення тих документів WikiLeaks, які стосувалися зловживань туніської влади. Перші два тижні туніських протестів, за словами Самі Бен Гарбії, одного з засновників сайту, іноземні ЗМІ не знали, що відбувається у цій арабській країні. "Навааt" збирав у соцмережах найцікавіші повідомлення та відео, перекладав їх англійською і публікував на сайті. Так новини потроху поширювалися на Захід — попри спроби влади Тунісу блокувати роботу Facebook, YouTube та Twitter (Ремовська,2012) Під час подій Революції Гідності ЗМІ також вплинули на хід подій. У Facebook пролунав перший заклик до мобілізації зусиль і виходу на протести. Онлайн ЗМІ в Україні почали набирати більшу популярність ніж традиційні. По-перше, лише онлайн медіа пропонували читачам оперативне оновлення новин. Більше того, деякі могли дозволити собі вести відеотран-

сляцію подій наживо протягом 10–12 годин поспіль. По-друге, на відміну від більшості традиційних ЗМІ, серед онлайн медіа можна було знайти такі, що висвітлювали події неупереджено і були позбавлені цензури (Чорнокондратенко, 2013). Безліч журналістів знаходилися в самому центрі подій, 206 постраждало(Інститут масової інформації, 2019) Протести як у випадку України, так і у випадку арабських країн були направлені на проведення демократичних реформ, проти автократичної влади. І демократичне суспільство неможливо уявити без вільних ЗМІ.

Позитивний вплив журналістики

Найважливішим позитивним аспектом журналістики є її демократична функція. Журналісти виступають посередниками між владою та громадянами, перетворюючи інформацію на інструмент контролю, критики та участі в суспільному житті. Демократія неможлива без прозорості, а прозорість неможлива без медіа, що забезпечують відкритість процесів ухвалення рішень. Іммануїл Кант розглядав свободу преси як ключовий елемент досягнення миру та морального суспільного порядку. Він розрізняв два важливі аспекти.

1. Свобода публікацій (свобода преси) — І. Кант (Кант, 2001) наголошував, що громадяни повинні мати право вільно висловлювати свої думки та критикувати уряд. Це, на його думку, необхідно для морального вдосконалення держави та запобігання зловживанням владою.

2. Відповідальність за слова — водночас І. Кант (Кант, 2000) підкреслював, що свобода друку не повинна звільняти від моральної та юридичної відповідальності за поширення неправди чи наклепу. Свобода думки і свобода преси мають поєднуватися з розумом і відповідальністю.

Коли журналісти розслідують корупційні схеми, розкривають зловживання, ставлять незручні запитання політикам — вони виконують роль громадського нагляду, зміцнюючи принципи верховенства права. Одним із найвідоміших історичних прикладів цього є "Вотергейтський скандал" у США (Леонард Дауні, 2012). У 1970-х роках журналісти The Washington Post — Боб Вудворд і Карл Бернстайн — розкрили факт незаконного прослуховування штабу Демократичної партії за наказом адміністрації президента Річарда Ніксона. Їхня наполеглива, об'єктивна робота спричинила політичний скандал, який завершився відставкою президента. Саме тому автократичні режими намагаються всіма силами протистояти незалежним медіа. Яскравим прикладом є Росія при Путіні. Після початку російського вторгнення в Україну усі незалежні видання були придушено повністю.

Не менш важливим є й освітній потенціал журналістики. Вона відіграє вирішальну роль у формуванні критичного мислення, інтелектуального розвитку й моральної свідомості. Через інформаційні програми, аналітичні матеріали, публічні дебати журналістика допомагає людям розуміти складні процеси — політичні, економічні, наукові чи культурні. У час, коли обсяг інформації зростає щодня, саме журналісти стають тими, хто структурує хаос даних, відокремлює важливе від несуттєвого, надає контекст і пояснення.

Освітня функція журналістики особливо важлива для підвищення медіаграмотності населення. Через якісні матеріали ЗМІ формують у громадян здатність аналізувати джерела, розпізнавати маніпуляції, критично ставитися до інформації. Наприклад, публікації про екологічні проблеми, технологічні інновації чи суспільні конфлікти сприяють усвідомленню глобальних викликів і відповідальності людини за майбутнє планети. Таким чином, журналістика виконує не лише інформаційну, а й виховну місію, допомагаючи громадянам стати більш свідомими, відповідальними і здатними брати участь у демократичних процесах.

Юрген Ґабермас (Ґабермас, 2000) ввів поняття "публічної сфери". За Ю. Габермасом, публічна сфера це простір, у якому приватні особи об'єднуються в публіку, що обговорює справи загального інтересу. Журналістика це ключовий інструмент функціонування публічної сфери. Журналістика, за Ю. Ґабермасом, є тим посередником, який забезпечує циркуляцію інформації між владою та громадянами. Вона покликана створювати умови для критичного осмислення дій влади, сприяти формуванню поінформованої громадської думки й контролювати політичні процеси. Водночас Ю. Ґабермас (Ґабермас, 2000) застерігає, що розвиток масових комунікацій у XX столітті призвів до "структурної трансформації" публічності — від раціональної до маніпулятивної. У своїх пізніших працях Ю. Ґабермас (Ґабермас, 2000) зазначає, що сучасні ЗМІ часто стають частиною системи влади, а не її контролером.

Негативний вплив журналістики

Поряд із позитивними функціями журналістика може мати і глибокі негативні наслідки. В епоху інформаційного перенасичення вона дедалі частіше стає засобом маніпуляції. Поширення фейкових новин, політичної пропаганди та емоційно забарвленого контенту створює ситуацію, у якій межа між правдою і вигадкою розмивається. Під час російського вторгнення в Україну російські офіційні ЗМІ стали інструментів інформаційної війни. Вони активно займались дезінформацією, поширювали фейкові новини. Одним з найяскравіших прикладів цього стала Бучанська трагедія (Гіґґінс, 2022). Після звільнення населеного пункту українською армією, виявилося що під час окупації, російські війська масово вбивали мирних жителів, здійснювали ґвалтування і тортури. Про це одразу стало відомо у всьому світі. Однак Росія розпочала масштабну інформаційну кампанію, спрямовану на заперечення фактів масових вбивств цивільних та дискредитацію України. Наприклад, Міноборони РФ поширювало інформацію, що тіла на вулицях Бучі були розкладені для медіа-провокації, а деякі з них нібито рухались через оптичні ефекти. Російські пропагандисти намагались маніпулювати часом звільнення Бучі, стверджуючи, що кадри з тілами з'явились лише через кілька днів після відступу російських військ. Однак аналіз відео та метаданих показав, що ці кадри були опубліковані ще до заявленого відходу російських військ. Незважаючи на спроби Росії заперечити факти, численні міжнародні орга-

нізації, журналісти та правозахисники надали переконливі докази воєнних злочинів у Бучі. Зокрема, були виявлені масові поховання, свідчення місцевих мешканців та незалежні розслідування, які підтвердили причетність російських військових до цих злочинів (Гіґґінс, 2022)

В умовах глобальних медіа корпорації та уряди часто використовують інформаційний простір для досягнення власних цілей, формуючи у свідомості мас вигідні наративи. Це призводить до спотворення реальності, девальвації істини та зниження рівня довіри до ЗМІ. Маніпуляція громадською думкою стає новою формою влади, де замість аргументів використовуються емоції, страх і дезорієнтація. Ще однією небезпекою сучасного медіапростору є алгоритмічна поляризація. Соціальні мережі, які стали новими каналами журналістського контенту, використовують алгоритми персоналізації, що підбирають новини відповідно до уподобань користувача. У результаті формується явище так званих "інформаційних бульбашок", у межах яких людина бачить лише ті повідомлення, що підтверджують її власні переконання. Це породжує ефект замкненого інформаційного середовища, де зникає діалог, а суспільство розпадається на ізольовані групи з різними "правдами". Журналістика, яка колись прагнула єдності й об'єктивності, нині все частіше сприяє соціальному розколу, радикалізації і втраті спільних цінностей. Філософське осмислення негативного впливу журналістики підкреслює конфлікт між свободою слова та відповідальністю. Якщо свобода слова розглядається як абсолютна цінність, відсутність етичних обмежень дозволяє створювати інформаційний хаос і підривати довіру до суспільних інституцій. Як зазначав І. Кант (Кант, 2000), моральна відповідальність повинна поєднуватися зі свободою, інакше діяльність, навіть законна, може завдавати шкоди. У сучасному медіапросторі, де швидкість публікації важливіша за перевірку фактів, це протиріччя стає особливо відчутним. Ще одним важливим аспектом є постправда, коли факти поступаються місцем емоціям і переконанням. В таких умовах істина стає відносною, а журналістика, яка не дотримується етичних стандартів, може сприяти поширенню помилкових уявлень і формуванню суспільних упереджень. Це створює серйозні ризики для демократії та соціальної стабільності, адже без правдивої інформації громадяни втрачають можливість робити обґрунтовані рішення, а політичні процеси стають уразливими для маніпуляцій.

Аналіз й обговорення результатів дослідження

Результати дослідження підтверджують, що вплив журналістики на суспільство є амбівалентним: вона одночасно виконує функцію демократичного контролю, освітню роль та формує громадську думку, але водночас може бути інструментом маніпуляції, пропаганди та дезінформації. Ці висновки знаходять підтримку в працях інших дослідників. Юрген Ґабермас(Ґабермас, 2000) у концепції публічної сфери підкреслює ключову роль журналістики у забезпеченні діалогу між владою та громадянами, створенні умов для критичного осмислення дій влади та формуванні поінформованої громадської

думки. Приклади Революції Гідності в Україні та "Арабської весни" демонструють, що журналістика може сприяти мобілізації суспільства та контролю політичних процесів. Аналіз кейсу туніського інтернет-видання "Наваат" (Ремовська, 2012) показує, що оперативне поширення інформації через соціальні мережі дозволяє обійти цензуру та привертати увагу міжнародної спільноти, що збігається з висновками сучасних дослідників цифрової журналістики. Водночас негативний вплив журналістики, особливо у війнах та кризових ситуаціях, підтверджується численними сучасними дослідженнями. Поширення фейкових новин та пропаганди, як у випадку Бучі під час російського вторгнення в Україну, демонструє здатність медіа маніпулювати громадською думкою та створювати альтернативні. Це узгоджується з твердженням І. Канта (Кант, 2000) про те, що свобода слова без моральної відповідальності може завдавати шкоди суспільству. Аналогічні висновки роблять дослідники сучасної журналістики, які вказують на проблему "інформаційних бульбашок" та алгоритмічної поляризації у соцмережах, що посилює розкол суспільства. Порівнюючи позитивні та негативні наслідки журналістики, можна побачити, що її ефективність залежить від контексту та форм медіа. Традиційні ЗМІ та розслідувальна журналістика мають високий потенціал для підвищення прозорості та освітнього впливу, тоді як нові медіа та соцмережі, попри швидкість і доступність, одночасно створюють ризики маніпуляції.

Таким чином, дослідження підтверджує ключові висновки класичних та сучасних дослідників про суперечливий характер журналістики. Водночас нові кейси, пов'язані з цифровими медіа та інформаційними війнами, демонструють актуалізацію цих проблем у сучасному глобалізованому світі. Найбільш значущим висновком є те, що журналістика здатна бути потужним інструментом як для демократичного розвитку та просвіти, так і для маніпуляції та дезінформації, залежно від етичних стандартів, медійної культури та політичного контексту.

Разом із тим, дослідження має певні обмеження. Найсуттєвіше — брак емпіричних даних, що обмежує можливість кількісної оцінки впливу журналістики на різні соціальні процеси. Крім того, аналіз ґрунтувався переважно на теоретичних та вторинних джерелах, що може створювати ризик упередженості через суб'єктивну інтерпретацію матеріалу.

Висновки

Дослідження показало, що журналістика відіграє ключову роль у демократичному суспільстві, виконуючи функції громадянського контролю, освіти та поширення знань. Водночас вона може стати інструментом маніпуляцій та дезінформації, впливати на соціокультурні норми та формувати викривлені уявлення.

Рекомендується: удосконалювати етичні стандарти медіа, розвивати медіа-грамотність населення, підтримувати незалежні та розслідувальні медіа, а також запроваджувати системи саморегулювання у медіаорганізаціях.

Подальші дослідження варто зосередити на впливі цифрових платформ, ефективності протидії дезінформації та оцінці моделей саморегулювання у журналістиці.

Джерела

1. *Дауні, Л.* (2012, 7 червня). Forty years after Watergate, investigative journalism is at risk. *The Washington Post*. https://www.washingtonpost.com/opinions/forty-years-after-watergate-investigative-journalism-is-at-risk/2012/06/07/gJQArTzlLV_story.html
2. Євромайдан у медіа: феномен висвітлення. (2013). *Українська журналістика та медіа*. https://ua.ejo-online.eu/1583/sfery-vysvitlennya/медіа-журналістика/феномен-євромайдану-у-медіа
3. Інститут масової інформації. (2019). Євромайдан: список постраждалих журналістів. https://imi.org.ua/articles/spisok-postrajdalih-jurnalistiv-30-vipadkiv-onovlyuetsya-i1080
4. *Гіґґінс, Е.* (2022, 4 квітня). Russia's Bucha: Facts versus the evidence. *Bellingcat*. https://www.bellingcat.com/news/2022/04/04/russias-bucha-facts-versus-the-evidence/
5. *Ремовська, О.* (2012, 3 вересня). Арабська весна й інтернет як осередок зародження протесту (відео). *Радіо Свобода*. https://www.radiosvoboda.org/a/24700020.html
6. *Платон.* (2000). Держава (пер. М. Кучинського). Київ: Основи.
7. *Кант, І.* (2004). Критика практичного розуму (пер. В. Купліна). Київ: Юніверс.
8. *Габермас, Ю.* (2000). Структурні перетворення у сфері відкритості: дослідження категорії буржуазного суспільства (пер. А. Онишка). Київ: Літопис.
9. *Кант, І.* (2001). До вічного миру. Філософський начерк (пер. В. Єрмоленка). Київ: Юніверс.

Ганна ХОЛОД

кандидат філологічних наук, професор кафедри політології та журналістики Навчально-наукового інституту психології та соціальних наук МАУП, докторант Навчально-наукового інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СПЕЦИФІКА ІГРОВИХ ЕЛЕМЕНТІВ У ДРУКОВАНОМУ ЖУРНАЛІ "TOTAL FILM" ЗА 2005 РІК

Вступ

Проблема дослідження. Більшість наукових праць присвячено вивченню гейміфікації в цифрових медіа. Тема використання ігрових елементів, які є важливим комунікаційним інструментом, у друкованих медіа вивчена недостатньо.

Актуальність дослідження обраної нами теми полягає в необхідності висвітлення особливостей розвитку гейміфікації в друкованих медіа на прикладі конкретного журналу для осмислення витоків сучасної гейміфікованої журналістики, виокремлення комунікативних практик, використаних 2005 року в журналі про кіно.

Мета дослідження — з'ясувати специфіку ігрових елементів у друкованому журналі "TOTAL FILM" за 2005 рік.

Методи й методика дослідження

Для дослідження обраної нами теми було використано описовий метод (фіксація ігрових елементів), метод аналізу (розкриття функціональності ігрових елементів, ролі в комунікації між редакцією та цільовою аудиторією), метод синтезу (формування цілісної картини щодо особливостей використання ігрових елементів у друкованому журналі "TOTAL FILM" за 2005 рік), метод узагальнення (формулювання висновків). Під час дослідження було переглянуто контент дванадцяти номерів журналу "TOTAL FILM" за 2005 рік, для аналізу виокремлено контент з ігровими елементами та з'ясовано їхню специфіку.

Результати дослідження

Упродовж 2005 року редакція журналу "TOTAL FILM" запропонувала своїм читачам такі ігри, як різдвяна вікторина [2], тест TOTAL FILM'а [3–9], перифразом якого став вислів "щомісячна кінозарядка для мозку" [3, с. 112], кіновікторину [1].

Розміщена в № 1–2 журналу "TOTAL FILM" гра "Різдвяна вікторина" корелювала з новорічними святами й завдяки завданням, переважно пов'язаним із Різдвом, створювала святкову атмосферу. Читачам було запропоновано 11 раундів ("Знайдіть відмінності" [2, с. 128], "Задушевні речі" [2, с. 128], "Дивовижне життя" [2, с. 128], "Багатоликий Санта" [2, с. 128], "З днем народження" [2, с. 129], "Смакота" [2, с. 129], "Сніговий жарт" [2, с. 129], "Міцний горішок" [2, с. 129], "Добрі феї" [2, с. 129], "Головоломки" [2, с. 129], "І нарешті..." [2, с. 129]), а також відповіді для самоперевірки, які можна було прочитати за допомогою дзеркала.

Гра "Тест TOTAL FILM'а" містила 12 раундів, за правильне виконання завдань у читачів була можливість набирати очки. Розробники гри передбачили самоперевірку результатів, розмістивши їх наприкінці гри таким чином, що дізнатися відповіді можна було, використавши дзеркало. Кількість набраних очків у цій грі давала учасникам змогу визначити свій рівень знань про закордонне кіно, на якому переважно спеціалізувався журнал "TOTAL FILM". На нашу думку, використані редакцією номінації ("зівака" [3, с. 113] (набір балів від 9 до 28 балів), "знавець" [3, с. 113] (від 29 до 44), "професіонал" [3, с. 113] (від 45 до 50)), які отримував читач після підрахунку балів, і запитання "Ви хоча б один фільм дивилися?" [3, с. 113] для тих, хто набрав менше 9 балів, повинні були мотивувати читачів підвищувати свій рівень знань зі сфери кіно.

На нашу думку, зазначені номінації, закордонний кінорепертуар, знання якого перевіряється під час виконання завдань, назви деяких раундів і завдання до них, неформальний стиль коментарів до раунду 11 “Без обличчя”, раунду 12 “Міцний горішок” свідчать про те, що редакція розраховувала на молодіжну аудиторію, яка добре орієнтувалася в попкультурі, дивилася відомі закордонні фільми, мала почуття гумору, любила розважальний контент, і намагалася завдяки використаним комунікаційним технологіям стати для читача “своєю”, розважити й утримати його увагу.

Для уникнення повторення одноманітного коментаря до раунду 11 “Без обличчя” редакція намагалася сформулювати різні варіанти, навіть використала шокову комунікацію, елементи чорного гумору (“Хтось засунув його голову в м’ясорубку! Не хвилюйтеся, це не смертельно” [6, с. 129]). На нашу думку, редакція, розраховуючи на читачів, які звикли до елементів жорстокості в кінокультурі й мали високий рівень толерантності до чорного гумору, порушила етичну межу, оскільки вербальне моделювання вищезазначеного образу в поєднанні з візуалізацією (на фотографії, замість голови, розмиті кола) могла стати тригером для емоційно нестійких читачів і відштовхнути частину цільової аудиторії.

Щоб з’ясувати специфіку комунікації редакції із цільовою аудиторією, проаналізуємо декілька прикладів коментарів до раунду 12.

1. “Ви вистояли одинадцять жорстких раундів допиту. Але тепер на вас чекає жорстокіший допит” [3, с. 113]. Редакція презентувала етапи (раунди) проходження тесту як екстремальний досвід. Акцент на високому рівні складності останнього раунду було використано не тільки для збільшення емоційної тональності гри та появи в читача відчуття досягнутого результату, а й для підвищення самооцінки читача й інтересу до останнього раунду. Гейміфікація (проходженням гравцем випробувань, зростання рівнів складності), образ гравця-героя, який дістався до останнього раунду, використання емоційних лексем нагадують стиль відеоігор, цільовою аудиторією яких була переважно молодіжна аудиторія.

2. “Наш тест так просто не виконаєш. Ми підготували найскладніші запитання, щоб ви не спали ночами, страждаючи від власного невігластва” [4, с. 129]. Редакція використала перебільшення для визначення рівня складності останнього тесту, лексему “невігластво” з негативною конотацією для моделювання ситуації виклику, який повинен був спонукати молодіжну аудиторію довести свою здатність виконати завдання.

3. “Ви не можете закінчити вікторину TOTAL FILM’а так просто — найважчі залишилися наостанок. Ось дійсно складні запитання, придумані навмисно для того, щоб уві сні ви крутилися й прокидалися в холодному поту з думкою про те, що погано розбираєтеся у фільмах” [5, с. 129]. Редакція створила інтригу та емоційне напруження завдяки використаному перебільшенню, кинула виклик читачу, поставивши під сумнів його компетентність.

4. “Думаєте, що добре справляється? Пам’ятайте, зайва впевненість може стати вашим слабким місцем, молодий джедай. Щоб ви не зазнавалися, ми

створили цей раунд із задачек, які змусять ваші мізки загуснути. Запасіться про всяк випадок аспірином" [6, с. 129]. Крім використання гейміфікації, гіперболізації, створення змагального ефекту, редакція використала інтертекстуальність.

Варто зазначити, що деякі завдання тесту були пов'язані з інтимною сферою людських стосунків й один із раундів мав назву "Полуничка". На нашу думку, вищезазначена тенденція в позиції редакції була зумовлена кількома факторами: зняттям табу на сексуальні теми в 90-х роках XX століття, їхнім висвітленням як у кінопродукції, так і в тогочасних газетах і журналах про кіно, що сформувало читача з високим рівнем толерантності до висвітлення вищезазначених тем у публічному просторі.

Пропонуючи читачам 12 різних завдань (знайти відмінності між фотографіями, дати відповіді на запитання, згадати назву фільму, виконати роботу із цитатами, розмістити в хронологічній послідовності запропоновані кадри, відгадати фільми, проаналізувавши фотоколаж, знайти неправильне твердження про актора, відгадати фільм завдяки наданій інформації (актор та його персонаж), установити відповідність між запропонованими фотографіями, назвати актора, чиє обличчя замасковано, тощо), що мали свої назви ("Знайди відмінності" [3, с. 112], "Свіжі фільми" [3, с. 112], "Стоп-кадр" [3, с. 112], "Угадайте на слух" [3, с.112], "Хронологічний безлад" [3, с. 112], "Суміш" [3, с. 113], "Брехня" [3, с. 113], "Це де?" [3, с. 113], "Чорнильниця" [3, с. 113], "Поєднайте п'ятьох" [3, с. 113], "Без обличчя" [3, с. 113], "Міцний горішок" [3, с. 113] тощо), редакція деякі завдання робила постійними, деякі завдання й назви ("Виховна робота" [5, с. 129], "Полуничка" [5, с. 129] тощо) змінювала, підтримуючи таким чином інтерес читачів до гри.

У журналі "TOTAL FILM" за 2005 рік на обкладинці є умови участі в кіновікторині [1], переможці якої могли отримати призи (від фільму на касеті або диску до DVD-плеєра). З огляду на запропоновану редакцією інформацію цей конкурс був організований у колоборації з мобільними операторами, які забезпечували мобільний зв'язок, друкованим журналом "Кіно Дайджест", на сторінках якого, як і на сторінках журналу "TOTAL FILM", щомісячно повинні були друкувати список переможців, і з Товариством з обмеженою відповідальністю "Солво Інтернешнл".

Висновки

Редакція друкованого журналу "TOTAL FILM" 2005 року активно використовувала ігрові елементи для привернення уваги цільової аудиторії до свого друкованого журналу й збільшення кількості читачів за допомогою пропозиції призового фонду й створення змагальної атмосфери завдяки використаним у журналі "TOTAL FILM" комунікаційним технологіям.

Джерела

1. Кіновікторина. *TOTAL FILM*. 2005. № 10. 2-га сторінка обкладинки.

2. Різдвяна вікторина. *TOTAL FILM*. 2005. № 1–2. С. 128–129.
3. Тест TOTAL FILM'a. *TOTAL FILM*. 2005. № 3. С. 112–113.
4. Тест TOTAL FILM'a. *TOTAL FILM*. 2005. № 4. С. 128–129.
5. Тест TOTAL FILM'a. *TOTAL FILM*. 2005. № 5. С. 128–129.
6. Тест TOTAL FILM'a. *TOTAL FILM*. 2005. № 6. С. 128–129.
7. Тест TOTAL FILM'a. *TOTAL FILM*. 2005. № 7–8. С. 128–129.
8. Тест TOTAL FILM'a. *TOTAL FILM*. 2005. № 9. С. 118–119.
9. Тест TOTAL FILM'a. *TOTAL FILM*. 2005. № 10. С. 104–105.

Олександр ХОЛОД
академік Академії наук вищої школи України,
доктор філологічних наук, професор кафедри політології та журналістики
Навчально-наукового інституту психології та соціальних наук МАУП

РОЛЬ ЖУРНАЛІСТИКИ КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ В ЗБЕРЕЖЕННІ КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА ПОЛІТИЧНОГО КОНТРОЛЮ

Вступ

У контексті глобалізації соціальних комунікацій журналістика сучасного Китаю виступає ключовим інструментом формування суспільної думки та координації дій у суспільстві. Згідно з визначенням соціальних комунікацій як системного обміну інформацією за допомогою технологій і моделей (Холод, 2013), китайська журналістика характеризується потужним державним впливом, цензурою та використанням цифрових платформ.

Ми аналізуємо специфіку журналістики в КНР як форми соціальних комунікацій, спираючись на історичні етапи розвитку (Кашкараева, 2023; Repnikova, 2022; Чжоу, 2021), проблеми вивчення та сучасні маніпулятивні технології, зокрема щодо висвітлення російсько-української війни 2014–2025 років. Щороку в науковому середовищі Китаю з'являються дослідження історії процесів розвитку соціальних комунікацій (Chandel, Jingji, Yunnan, Jingyao, & Zhipeng, 2019; Chaskes, 2022; Medeiros, 2022; Men, 2020; Moynihan, & Patel, 2021; Nye, 2023; Repnikova, 2022; Szurawitzki, 2022; Zhu, 2024; Бай, 2024; Голянич, 2024; Гончарова, 2025; Даниленко, Бай, 2020; Шевченко, 2023; Чжоу, 2021).

Ураховуючи результати досліджень згаданих науковців, ми сформулювали *мету* подальшої наукової розвідки таким чином: розкриття ролі журналістики в збереженні культурної ідентичності та політичного контролю, з акцентом на її інтеграцію з державними стратегіями.

Методи й методики

Наше дослідження базується на контент-аналізі наукових джерел, присвячених соціальним комунікаціям у Китаї, включаючи монографії, статті та відповіді ШІ (наприклад, Perplexity). Використано історичний метод для ідентифікації етапів розвитку журналістики, а також компаративний аналіз для порівняння з західними моделями. Для вивчення маніпулятивних технологій щодо російсько-української війни застосовано дискурс-аналіз медійних матеріалів з китайських платформ (Weibo, WeChat, CGTN), з фокусом на цензуру, фреймінг і дезінформацію. Джерела відібрано за критеріями релевантності та актуальності (2010–2025 роки), з урахуванням мовного бар'єру та доступності.

Методика включає якісний аналіз текстів для виявлення суб'єктивних інтерпретацій та політичного впливу.

Аналіз й обговорення результатів дослідження

Історія журналістики в Китаї як форми соціальних комунікацій пройшла кілька етапів, адаптованих до політичних змін. У стародавньому періоді (до 220 р.) комунікації реалізовувалися через усні та візуальні форми, як поезія та каліграфія, що закладали основу для наративного контролю. Середньовічний етап (220–1279 рр.) ознаменувався винаходом паперу та ієрогліфів, сприяючи поширенню писемної журналістики. У XIX столітті відкриття для Заходу ввело телеграф і радіо, трансформуючи медіа в інструмент ідеологічного впливу. Синьхайська революція (1911–1949) активізувала пресу для мобілізації мас, а комуністичний режим (з 1949 р.) встановив жорстку цензуру, де журналістика стала частиною державної пропаганди. Сучасна журналістика в Китаї інтегрована з інтернетом, де платформи як Weibo та WeChat контролюються урядом через Великий Файрвол, забезпечуючи фільтрацію контенту. Проблеми вивчення включають доступність джерел, інтерпретацію, політичний контроль, мовний бар'єр та брак дослідників, що ускладнюють об'єктивний аналіз.

Щодо російсько-української війни 2014–2025 років, китайські медіа застосовують маніпулятивні технології:

1) фреймінг конфлікту як провокації Заходу/НАТО, де Україна зображується маріонеткою США, а Росія — жертвою (наприклад, CGTN поширює наративи про "розширення НАТО" як причину ескалації, ігноруючи агресію РФ);
2) цензура проукраїнських голосів, блокуючи контент про воєнні злочини РФ і обмежуючи доступ до західних джерел через PIPL та CSL;
3) дезінформація via неправильні переклади, де міжнародні новини маніпулюються для підтримки російської позиції, як у випадках фальсифікації заяв ООН на Weibo;
4) поширення пропаганди через соціальні мережі, де емодзі, меми та сленг молодіжного соціолекту підсилюють антизахідні настрої;

5) вибіркове висвітлення, фокусуючись на "гуманітарних" аспектах з російського боку, ігноруючи жертви в Україні, що формує суспільну думку на користь нейтралітету КНР.

На основі попереднього глибокого аналізу фреймінгу у висвітленні CGTN, ми детальніше розглядаємо маніпулятивні техніки, які використовують китайські державні медіа, зокрема CGTN, Global Times, а також платформи Weibo та WeChat. Маніпуляція тут означає навмисні стратегії спотворення, пропуску або підсилення інформації для узгодження з геополітичними інтересами Китаю — підтримкою номінальної нейтральності при непрямій підтримці Росії, критиці Заходу та ізоляції внутрішньої аудиторії від проукраїнських наративів. Згадані техніки спираються на моделі пропаганди, такі як "поверхневий нейтралітет", коли медіа імітують збалансоване висвітлення, але вкладають упередження через вибір джерел, мовні конструкції та візуальні елементи. Аналіз включає додаткові приклади з 2022–2025 років, підкреслюючи еволюцію технік у контексті ескалації конфлікту, зокрема під час зупинки мирних переговорів та посилення санкцій.

Основні маніпулятивні техніки з розширеними прикладами.

Маніпуляції китайських медіа часто перетинаються з фреймінгом, але включають явне підсилення дезінформації, цензуру та конструювання наративів. Нижче детально описано ключові техніки з конкретними прикладами, отриманими з матеріалів державних медіа та дискурсу в соціальних мережах.

1. Підсилення російської дезінформації та повторення наративів Кремля.

Китайські медіа часто передруковують або перефразовують російські твердження без перевірки фактів, створюючи ехо-камеру, яка легітимізує позицію Москви. Наприклад, на початку 2022 року CGTN і Global Times активно поширювали безпідставні звинувачення Росії щодо біолабораторій в Україні, фінансованих США, як місць розробки біологічної зброї, представляючи їх як "докази" західної агресії, ігноруючи спростування від міжнародних організацій, таких як ВООЗ. Ця тенденція зберігалася у 2023–2024 роках, коли статті Global Times цитували кремлівські джерела, стверджуючи, що "денацифікація" України є виправданим мотивом, ігноруючи докази російських воєнних злочинів у Бучі та Маріуполі.

Ще один приклад: під час розслідувань диверсії на газопроводі "Північний потік" у 2024 році CGTN публікувала матеріали, які повторювали російські звинувачення проти України та США, використовуючи заголовки на кшталт "Вибух на газопроводі: питання вказують на Захід", що натякали на змову без доказів, применшуючи можливу причетність Росії. У 2025 році, на тлі зупинки наступів, державні медіа підсилювали російські наративи про "проксі-війну", зображуючи постачання зброї США як "розпалювання безкінечного конфлікту", а не як оборонну допомогу.

2. Вибіркове замовчування та цензура проукраїнського контенту.

Державна цензура через Великий Фаєрвол блокує або видаляє контент, що підтримує Україну, наприклад, свідчення очевидців про звірства або промови Зеленського. Наприклад, у 2022 році алгоритми Weibo та WeChat

придушували пости про бомбардування театру в Маріуполі, замінюючи їх нейтральним фреймінгом "гуманітарної кризи", який звинувачував "обидві сторони" без вказівки на відповідальність Росії. До 2024 року CGTN не висвітлювала контрнаступи України в Херсоні та Харкові, зосереджуючись на "дипломатичних глухих кутах", щоб натякнути на непоступливість України.

Приклад 2025 року: на тлі повідомлень про російські удари дронами по цивільних в Україні, Global Times замовчувала дані про жертви, наголошуючи на "порушеннях енергетичної інфраструктури" та їхніх глобальних економічних наслідках, таких як зростання цін на продукти, що впливають на Китай, щоб перекласти провину на західні санкції. Аналіз дискурсу в соціальних мережах показує "упередженість до нейтралітету", яку нав'язують цензори, видаляючи проукраїнські коментарі, створюючи ілюзію збалансованої громадської думки.

3. Мовна та термінологічна маніпуляція.

Медіа послідовно уникають термінів "вторгнення" чи "війна", використовуючи російське "спеціальна військова операція" або нейтральні фрази, як "криза в Україні". У англомовних трансляціях CGTN у 2022–2023 роках це створювало "дискурсивну дилему", коли репортажі використовували лапки навколо спірних термінів, щоб імітувати неупередженість, але насправді просували проросійське упередження. Наприклад, у 2024 році колонка CGTN описувала український опір як "мілітарний екстремізм", повторюючи російську риторику про "неонацистів" без історичного контексту.

До середини 2025 року, під час обговорень мирних пропозицій, державні медіа маніпулювали перекладами міжнародних заяв — наприклад, змінювали резолюції ООН, наголошуючи на "взаємних поступках" замість виведення російських військ, зображуючи Зеленського як "нереалістичного" за вимогу територіальної цілісності. Цей мовний зсув підтримує "безмежне" партнерство Китаю з Росією, представляючи конфлікт як "геополітичну пастку", створену НАТО.

4. Використання візуальних матеріалів, ШІ та соціальних мереж для пропаганди.

Візуальна маніпуляція включає повторне використання або введення в оману зображень; наприклад, у 2022 році CGTN транслювала кадри "українських провокацій", які насправді були з не пов'язаних подій, подібно до російських тактик. До 2025 року використання ШІ для створення діпфейків посилилося, зокрема з'явилися повідомлення про фальшиві відео на Weibo, що зображали "західних найманців" в Україні, щоб підсилити анти-НАТО настрої.

5. Підсилення в соціальних мережах.

У 2022–2023 роках CGTN розміщувала рекламу на платформах, таких як Facebook (Meta), просуваючи російські погляди, наприклад, наратив "Біолабораторії США викрито", які позначалися, але продовжували поширюватися під виглядом "новин". У 2024 році кампанії на WeChat використовували меми та молодіжний сленг для висміювання західного лицемірства, напри-

клад, порівнюючи допомогу Україні з американським "імперіалізмом", що сприяло підтримці нейтралітету всередині країни. Приклад 2025 року: Global Times використовувала згенеровані ШІ інфографіки про "ефект бумеранга" економічних санкцій для Європи, замовчуючи економічні труднощі Росії, щоб зобразити Захід як саморуйнівний.

6. Проєкція контрнаративів та вотаботизм.

Китайські медіа відводять критику, звинувачуючи Захід у лицемірстві, використовуючи техніку вотаботизму. Наприклад, у відповідь на повідомлення про різанину в Бучі 2022 року, CGTN публікувала статті про "звірства США в Іраку", створюючи хибні еквіваленти, щоб підірвати українські твердження. Ця тенденція зберігалася у 2025 році, коли матеріали зображали USAID як "інструмент пропаганди" для антикитайської дезінформації, відображаючи звинувачення проти Пекіна.

Додатковий випадок: на тлі зриву зернових угод у 2024 році державні медіа просували наративи про "озброєння продовольства Заходом", звинувачуючи політику США у глобальному голоді, ігноруючи російські блокади, щоб узгодити це з інтересами Китаю щодо продовольчої безпеки.

Описані маніпуляції еволюціонували від реактивного підсилення у 2022 році до проактивного контролю наративів до 2025 року, використовуючи ШІ та соціальні медіа для ширшого охоплення. Вони мають подвійну мету: всередині країни — підтримувати громадську підтримку зв'язків Китаю з Росією; на міжнародному рівні — просувати м'яку силу, позиціонуючи Пекін як "миротворця" серед західного "хаосу". Однак це викликає ризик негативної реакції, як видно з доповідей міжнародних організацій, які критикують роль Китаю у конвергенції дезінформації з Росією. Подальший моніторинг має відстежувати роль ШІ в ескалації цих тактик, що може поглибити геополітичні розбіжності.

Отримані результати підкреслюють, що журналістика в Китаї не є незалежною, а слугує інструментом соціального інжинірингу (Холод, 2018), поєднуючи технології з державними наративами. Маніпулятивні технології щодо війни ілюструють глобальний вплив: фреймінг і дезінформація сприяють м'якій силі КНР (Дорош, Яблонська, 2021; Мателешко, 2023), поширюючи антизахідні ідеї через Інститути Конфуція та ініціативи "Один пояс, один шлях" (Чжоу, 2021). Це викликає етичні питання, оскільки цензура обмежує свободу слова (Піпченко, 2012; Піпченко, 2013), а маніпуляція перекладами спотворює реальність, подібно до GDPR в ЄС, але з жорсткішим контролем. Порівняно з західними медіа, китайська модель акцентує централізацію, що забезпечує стабільність, але гальмує плюралізм. Перспективи включають посилення VPN-обмежень, що ускладнить обхід цензури, та зростання ролі ШІ в моніторингу контенту.

Висновки

Журналістика сучасного Китаю як форма соціальних комунікацій характеризується державним регулюванням, історичною еволюцією та маніпу-

лятивними техніками, що забезпечують контроль над інформацією. Аналіз маніпуляцій щодо російсько-української війни розкриває фреймінг, цензуру, дезінформацію, пропаганду в мережах та вибіркове висвітлення як інструменти збереження політичної монополії. Це формує унікальний комунікаційний простір, де медіа слугують національній безпеці, але обмежують глобальний діалог. Рекомендується подальше вивчення для протидії дезінформації.

Джерела

1. *Chandel, S., Jingji, Z., Yunnan, Y., Jingyao, S., & Zhipeng, Z.* (2019). The Golden Shield Project of China: A decade later: An in-depth study of the Great Firewall. In Proceedings of the 2019 International Conference on Cyber-Enabled Distributed Computing and Knowledge Discovery (CyberC) (p. 111–119). College of Engineering and Computing Sciences, New York Institute of Technology, Nanjing, China. https://www.acsu.buffalo.edu/~yunnanyu/files/papers/Golden.pdf
2. *Chaskes, W.* (2022). The three laws: The Chinese Communist Party throws down the data regulation gauntlet. *Washington and Lee Law Review*, 79(3), 1169–1206. https://scholarlycommons.law.wlu.edu/wlulr/vol79/iss3/10
3. *Medeiros, E.* (2022, June 14). A fragile equilibrium in U.S.-China relations and navigating competitive coexistence with Evan Medeiros. *Georgetown University Initiative for U.S.-China Dialogue on Global Issues*. https://uschinadialogue.georgetown.edu/podcasts/a-fragile-equilibrium-in-u-s-china-relations-and-navigating-competitive-coexistence-with-evan-medeiros
4. *Men, H.* (2020). Optimization of China's strategic ideas. In Springer eBooks (p. 77–131). https://doi.org/10.1007/978-981-15-4257-2_3
5. *Moynihan, H., & Patel, C.* (2021). Restrictions on online freedom of expression in China: The domestic, regional and international implications of China's policies and practices, 6. *The Royal Institute of International Affairs*. https://www.chathamhouse.org/2021/03/restrictions-online-freedom-expression-china/about-authors
6. *Nye, J.* (2023, November 16). America should aim for competitive coexistence with China. *Financial Times*. https://www.ft.com/content/00d06e5c-7bb0-460e-904e-942498bcccb4
7. *Repnikova, M.* (2022). Chinese soft power. https://doi.org/10.1017/9781108874700
8. *Szurawitzki, M.* (2022). The Chinese messaging application WeChat as used by German speakers in China: Usage practices, multilingual environments, emojis, and beyond. *Linguistik online*, 113(1), 111–152. Beijing Institute of Technology, China. https://doi.org/10.13092/lo.113.8329
9. *Zhu, E.* (2024). Analysing the Relationship between Financial Innovation and Financial Stability. *Journal of Economics, Finance, and Accounting Studies*, 6(5), 1.
10. *Бай, Л.* (2024). Конкуренція Китаю за м'яку силу в східній Азії: стратегії комунікації та оцінка впливу. *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія "Історія. Політологія", 39, 55–65.
11. *Голянич, Б. В.* (2024). Використання Китаєм "м'якої сили" та формування міжнародного іміджу з точки зору культурної дипломатії. *Політичне життя*. (Лют 2024), 164–169. https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.4.22
12. *Гончарова, М. Г.* (2025). "М'яка сила" Китайської Народної Республіки як інструмент реалізації зовнішньої політики держави в регіоні Латинської Америки та Карибського басейну [Кваліфікаційні роботи здобувачів] Перший (бакалавр-

ський). Дата захисту: 16.06.2025, Київський столичний ун-т ім. Бориса Грінченка. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/52856/
13. *Даниленко, С., & Бай, Л.* (2020). Імідж Китаю в зовнішньополітичній стратегії КПК. *Evropský politický a právní diskurz*, 7(2), 68–78.
14. *Дорош, Л., & Яблонська, М.* (2021). М'яка сила Китаю: оцінка ефективності та реакція на сучасні виклики. *Гуманітарні візії*, 7(2), 22–27. https://doi.org/10.23939/shv2021.02.022
15. *Кашкараева, Ч. К.* (2023). Китайская концепция «мягкой силы»: исторический экскурс. *Грані історії*, 4 (12), 145, 85–93. https://hrany-history.org.ua/index.php/journal/issue/view/1/4-2021-pdf
16. *Мателешко, Ю.* (2023). Напрями та інституції м'якого впливу Китаю в Україні. *Актуальні проблеми політики*, 72, 93–100. https://doi.org/10.32782/app.v72.2023.13
17. *Піпченко, Н.* (2013). Інтернет-простір як інструмент політичної модернізації Китаю. *Політичний менеджмент*, 1–2, 171–178. http://nbuv.gov.ua/UJRN/PoMe_2013_1-2_22
18. *Піпченко, Н. О.* (2012). Здійснення політичної комунікації в Китаї засобами мережі інтернет. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*, 111(1), 93–97. http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2012_111(1)__14.
19. *Холод, О. М.* (2013). Соціальні комунікації як поняття в науковій галузі "соціальні комунікації". *Психолінгвістика*, 12, 286–293. http://library.megu.edu.ua:8180/ jspui/handle/123456789/4257
20. *Холод, О. М.* (2018). Соціальні комунікації: тенденції розвитку. Київ : Білий Тигр, 370.
21. *Чжоу, В.* (2021). Геостратегія глобалізації "Один пояс, один шлях" для Китаю та країн, що знаходяться на цьому шляху. *Вчені записки Київського нац. економічного ун-ту ім. Вадима Гетьмана*, 23, 117–135.
22. *Шевченко, П.* (2023, 17 березня). Сі став більшим за Мао. Китайці заявили про пряме протистояння зі США. *LB.ua*. https://lb.ua/world/2023/03/17/549097 _si_stav_bilshim_mao_kitaytsi.html

Вікторія КАРЦЕВА
здобувачка вищої освіти 2 курсу МАУП за спеціальністю "Психологія"

Науковий керівник:
Святослав КОРСАКЕВИЧ,
PhD із психології, доц. кафедри психології

НЕСВІДОМІ ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ ТА СВІДОМІ СТРАТЕГІЇ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХІЧНОЇ ЦІЛІСНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНИХ ТА ЖИТТЄВИХ ЗМІН

Вступ

Проблема дослідження полягає у невідповідності існуючих досліджень психологічних механізмів захисту та стратегій адаптації і сучасних вимог соціальних і життєвих трансформацій.

Актуальність теми. Для ефективного подолання викликів, які постають перед людину впродовж всього її життя, особистість використовує як несвідомі механізми захисту, так і свідомі стратегії, що формуються протягом життя під впливом виховання та соціалізації. Знання про ці механізми та існуючі стратегії адаптації є важливим не лише для розвитку самосвідомості населення, а й для фахівців-психологів, бо дозволяє оцінити які способи підтримки психологічної стійкості можуть бути ефективними для клієнта.

Метою цього дослідження є теоретичне вивчення та систематизація існуючих наукових підходів до захисту психологічної цілісності особистості, включно з несвідомими механізмами та свідомими стратегіями адаптації у сучасних умовах соціальних та життєвих трансформацій.

Завдання дослідження.

1. Розкрити сутність поняття «психологічні механізми захисту».
2. Узагальнити наукові концепції класифікацій і систем оцінювання захисних механізмів.

3. Дослідити методологічні основи та структуру основних інструментів оцінки захисних механізмів, визначити їхню надійність, валідність і сферу застосування.
4. Проаналізувати вплив виховання та соціального середовища на формування механізмів захисту та їх значення для адаптації, психічного здоров'я та ефективності психотерапії.
5. Окреслити можливі подальші напрями досліджень для підвищення валідності та репрезентативності результатів.

Об'єкт дослідження. Несвідомі психологічні механізми та свідомі стратегії самозахисту психіки.

Предмет дослідження. Прояви, структура та функції цих механізмів і стратегій у різних соціальних та життєвих ситуаціях, а також їх трансформації під впливом соціальних змін.

Методи й методики дослідження

У теоретичному дослідженні використано комплекс методів, що включав аналіз наукової літератури, порівняльний метод, історико-теоретичний підхід та систематизацію наявних даних. Методика дослідження передбачала систематичний огляд, класифікацію та інтеграцію емпіричних і теоретичних даних. Для цього здійснювався аналіз результатів застосування таких інструментів, як шкали DMRS, DMRS-Q, DSQ.

Обґрунтування вибору методів полягає у тому, що аналіз наукових джерел і систематизація даних дозволяють прослідкувати за розвитком досвідченості у сфері механізмів захисту від початкових до сучасних підходів, а також оцінити надійність використання наявних методів класифікації цих механізмів. Такий підхід забезпечує відповідність меті дослідження.

Результати дослідження

Вперше поняття захисних механізмів психіки було введено З. Фрейдом, згодом професор психіатрії Дж. Вайлант очолив лонгітюдне дослідження, яке розпочалося у 1938 році та тривало понад 60 років, та на основі даних цього дослідження Вайлант запропонував чотирирівневу класифікацію механізмів психологічного захисту: патологічні, незрілі, невротичні та зрілі механізми.

У 1980-х роках на основі досліджень Вайланта Джон Крістофер Перрі розробив Defense Mechanism Rating Scale (DMRS) як стандартизований інструмент для оцінки механізмів захисту. Шкала DMRS включала 30 механізмів захисту, організованих у сім рівнів. Оцінка здійснювалася через клінічне спостереження або інтерв'ю, де експерт аналізував поведінку та висловлювання пацієнта [1].

Ранні дослідження, що призвели до створення шкали DSQ (Defense Style Questionnaire), були розпочаті Майклом Бондом та його колегами на початку 1980-х років. Учасники заповнювали опитувальник DSQ-81 (81 пункт), оцінюючи ступінь згоди з твердженнями [2].

Маріяграція ді Джузеппе та Дж. Крістофер Перрі у 2014 році розробили методику DMRS-Q - адаптацію класичної шкали DMRS у формат Q-sort з 150 пунктів для кодування поведінки та висловлювань пацієнта під час клінічного спостереження або інтерв'ю. Валідація методики в 2018 році здійснювалася шляхом порівняння оцінок експертів за DMRS-Q з оригінальною шкалою DMRS. Статистичні результати показали високу міжекспертну надійність ($\alpha = 0.85$) та значну кореляцію з клінічними показниками психологічного функціонування [3].

У дослідженні Маріселли Неварес, Мелісси Моррілл та Роберта Волдінґера (2018) досліджувалось, як виховання дитини впливає на емоційну регуляцію та механізми захисту в середньому віці. Вибірка: 184 учасники, за яким спостереження велося понад 40 років. Методологія складалась з інтерв'ю та аналізу архівних записів, опитувальника ERQ та шкали DMRS. Результати показали що рівень батьківської турботи в дитинстві позитивно корелював із використанням зрілих механізмів захисту ($\beta = 0.41$, $p < 0.001$) та нижчим рівнем депресивних симптомів у середньому віці ($\beta = -0.32$, $p < 0.01$) [4].

У дослідження Трой А. С., Шалкрос А. Дж., та співавторів в 2018 році взяли участь 142 дорослі особи, сформовані у два зразки. Використано внутрішньо-груповий лабораторний дизайн із переглядом емоційно насичених відео та самозвітами. Когнітивне переосмислення та прийняття зменшувало негативні емоції і збільшувало позитивні під час відео та у фазі відновлення, прийняття сприймалося менш когнітивно складним та не мало суттєвого впливу на фізіологічні показники.

Метою дослідження Карлоса Бланко, Леоні Кампе та колег в 2023 було вивчити поширеність і типи механізмів психологічного захисту серед дорослого населення. Вибірка понад 5 000 дорослих респондентів із національного представницького вибіркового дослідження. Поширеність невротичних захисних механізмів становила 38,5 %, незрілих — 29,7 %, а патологічних — 11,2 % у загальній популяції.

Високий рівень використання незрілих захистів був статистично значимо пов'язаний із низьким рівнем освіти ($p < 0.01$) та меншою соціальною підтримкою ($p < 0.05$).

У дослідженні ді Джузеппе, Перрі та Луккезі 2023 року DMRS-Q було застосовано для оцінки динаміки захисних механізмів у процесі психотерапії пацієнтів із межовим розладом особистості (BPD). На основі клінічних інтерв'ю 45 пацієнтів було виявлено, що протягом 12-місячного лікування спостерігалося поступове зниження використання примітивних захистів та зростання частоти зрілих механізмів.

У 2024 році Ді Джузеппе М. та колеги дослідили взаємозв'язок між рівнем захисної зрілості та симптомами депресії й тривожності серед дорослих ($N = 655$). Використано DMRS-SR-30, шкали депресії та тривоги, застосовано мережевий аналіз. Виявлено, що незрілі механізми позитивно корелюють із депресією ($r \approx 0.40$) і тривожністю ($r \approx 0.38$).

Аналіз і обговорення результатів дослідження

Результати досліджень показують переважання невротичних та незрілих механізмів захисту, таких як інтелектуалізація, раціоналізація, заперечення, проекція та ізоляція афекту. Використання психікою зрілих механізмів корелює із вищим рівнем психологічної адаптації, меншим проявом депресивних і тривожних симптомів, а також з ефективнішим регулюванням емоцій. Частота використання несвідомих захисних механізмів психіки свідчить про первинність цього адаптивного механізму у відповідь на стресові ситуації.

Завдяки проведеним Неваресом та співавторами (2018) дослідженням ми можемо провести позитивну кореляцію між високим рівнем батьківської турботи у дитинстві та застосуванням зрілих механізмів у дорослому віці. Соціальне середовище, включаючи освіту та культурні норми, також визначає структуру та ефективність несвідомих стратегій.

Роль свідомих стратегій в умовах цифровізації, глобалізації та змін соціальних і гендерних ролей полягає у підвищенні резилієнтності особистості та ефективному зниженні негативних емоції навіть за високого рівня незрілих захисних механізмів. Це підтверджує компенсаторну роль свідомих стратегій регуляції емоцій на недосконаліть несвідомих механізмів.

Одним із суттєвих обмежень сучасних досліджень є брак міжкультурної, вікової та соціальної репрезентативності. Більшість робіт базується на обмежених когортних вибірках здебільш серед студентів або мешканців урбанізованих регіонів, що ускладнює екстраполяцію висновків на більш широкі популяції та культури. Через це залишається недостатньо визначеним те, наскільки механізми захисту та свідомі стратегії емоційної саморегуляції змінними в різних соціально-економічних умовах і на різних вікових етапах. Зокрема, даних щодо жінок, підлітків, людей похилого віку та малозабезпечених груп усе ще бракує.

Шкала DSQ часто оцінюється експертами як ненадійна через свою залежність від рівня усвідомленості респондента, недостатню глибину оцінки та оцінку несвідомих механізмів через свідомі відповіді. DMRS-Q має меншу якість глибини оцінювання порівняно з DMRS. Також відмічають культурні та стандартизовані обмеження, так як DMRS-Q не охоплює всі нюанси індивідуальних стратегій захисту та прояв захисних механізмів може відрізнятися в різних культурах, що ускладнює універсальну інтерпретацію.

Можливості для покращення: необхідна більша кількість досліджень, які б детально вивчали як саме соціальні мережі впливають на види використовуваних захисних механізмів у різних вікових і соціальних групах; досліджень про взаємодію несвідомих механізмів та свідомих захисних стратегій в умовах цифровізації та глобалізації; проведення великих, репрезентативних міжкультурних досліджень, які б охоплювали різні контексти та порівнювали використання захисних механізмів у різних культурах, зокрема в умовах цифровізації та глобалізації. Це дозволить підвищити зовнішню валідність результатів, більш точно відображати закономірності психічної адаптації

та глибше зрозуміти роль як несвідомих механізмів захисту, так і свідомих стратегій у підтримці психічної цілісності особистості.

Висновки

Отже, завдяки дослідженню ми можемо побачити, що більшість людей переважно використовують незрілі механізми психологічного захисту, прояв яких зумовлений соціальними, виховними, економічними та іншими чинниками. Це суттєво впливає на розвиток особистості, а в ширшому масштабі — на ефективність суспільства, так як незрілі та невротичні форми захисту зменшують ефективність подолання стресових ситуацій та адекватність реагування на зміни в нашому житті. Це особливо актуально в умовах повномасштабного вторгнення, цифровізації та глобальних соціальних трансформацій.

З вирішенням цих завдань допомагають існуючі методики та інструменти виявлення й класифікації захисних механізмів, а також дослідження з приводу свідомих стратегій психологічного захисту в умовах життєвої невизначеності. Проте залишається простір для подальшого дослідження проявів захисних механізмів в умовах глобальних змін. Наявні певні прогалини, як от обмеженість вибірки та універсальності інструментів для різних культурних, вікових та соціально-економічних груп, що створює проблематику для майбутніх наукових досліджень. Також актуальним для психологів є питання покращення якості інструментів виявлення та класифікації захисних механізмів психіки, які можна ефективніше застосовувати в роботі з клієнтами.

Джерела

1. *John Christopher Perry, Melissa Henry*. Studying Defense Mechanisms in Psychotherapy using the Defense Mechanism Rating Scales. *Researchgate*. 02.12.2004. URL: https://www.researchgate.net/publication/241067188_Studying_Defense_Me chanisms_in_Psychotherapy_using_the_Defense_Mechanism_Rating_Scales.
2. Empirical study of self-rated defense styles / M Bond та ін. *PMC*. 18.03.1983. URL: https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/6830412/
3. Development of a Q-Sort Version of the Defense Mechanism Rating Scales (DMRS-Q) for Clinical Use / Mariagrazia Di Giuseppe та ін. *Wiley*. URL: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/jclp.22089?utm_source.
4. *Michael D. Nevarez, Robert J. Waldinger, Melinda I. Morrill*. Thriving in midlife: The roles of childhood nurturance and adult defense mechanisms. *Sciencedirect*. URL: https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0092656618300102?utm_source

Яна ОЧЕРЕТЯНА
здобувачка вищої освіти 4 курсу МАУП за спеціальністю "Журналістика"

Науковий керівник:
***Олександр ХОЛОД**, доктор філологічних наук,*
професор кафедри політології та журналістики МАУП

ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Вступ

Проблема дослідження. Інформація є важливим компонентом змін у сучасному суспільстві. Інформаційні технології є вирішальним фактором формування та розвитку суспільства XXI століття. Вплив цифрових технологій є революційним, впливаючи на спосіб життя та якість життя людей, їхню роботу, сімейні стосунки та взаємодію між урядом та громадянським суспільством. Хоча ці зміни мають численні позитивні наслідки, вони також мають негативні. Нові технології впроваджуються швидше, ніж очікувалося. З одного боку, вони пропонують нові можливості для індивідуального розвитку з іншого, вони створюють умови для маніпуляцій. З'явилися такі поняття, як "інтернет-залежність", "комп'ютерна злочинність", "психологічний кібертероризм", "кібербулінг" та "цифрові діти вулиці". Швидка зміна становища та ролі людей у виробництві призводить до трансформацій на ринку праці, внаслідок чого деякі професії зникають та замінюються спеціалізованими галузями майбутнього.

Актуальність вивчення декларованої проблеми. Питання психологічної безпеки стосуються кожної людини та викликають низку філософських, правових, політичних, соціологічних, психологічних та інших специфічних питань. Аналіз сучасної літератури з різних аспектів дослідження психологічної безпеки свідчить про те, що безпека є складною, міждисциплінарною галуззю знань, і роль психології полягає не лише у формулюванні універсального визначення, а й у розвитку загального розуміння та системи знань про це явище на філософському, теоретичному та методологічному рівнях.

Глобальні трансформації щороку призводять до появи безлічі нових професій, тим самим змінюючи вимоги до умов праці. Водночас процеси автоматизації та цифровізації супроводжуються зникненням певних професій. З'являються професії, що потребують застосування технічних навичок, такі як інженер систем життєзабезпечення, інженер аерокосмічної галузі, інженер композитних систем, інженер гірничих систем, інженер робототехнічних систем, інженер композитних матеріалів та інші.

У результаті, знання, необхідні для опанування нових професій, значно зростають, а роботодавці все частіше підвищують та оновлюють свої вимоги до випускників вищих навчальних закладів. Це зрештою вимагає регулярного вдосконалення освітнього процесу з урахуванням можливостей, які пропонують цифрові технології, такі як методи штучного інтелекту. Крім того, в умовах пандемії, воєнного стану та подальшого часткового переходу на дистанційне навчання питання забезпечення психологічної безпеки в цифровому освітньому середовищі набуло ще більшої важливості та актуальності.

Мета дослідження полягає у здійсненні теоретичного аналізу психологічної безпеки студентської молоді в умовах цифрової трансформації.

Методи й методики дослідження

Способи дослідження підпорядковано визначеним меті дослідження. Дослідження напрямків психологічної безпеки студентської молоді в умовах цифрової трансформації відбувалося за допомогою методу аналізу, синтезу, індукції, дедукції, абстрагування, системно-структурного та узагальнення.

Результати дослідження

Проблема "психологічної безпеки" виникає з нових умов, які суспільство пережило в останні десятиліття. Нова етика, відкритість суспільства XXI століття, розширення та інтенсифікація соціальних взаємодій формують людське середовище, яке постійно різко та швидко змінюється, вимагаючи усвідомлення цих постійних змін. Слід сказати, що сучасна людина живе не просто в середовищі, а в "трансформаційному середовищі" [2, с. 83].

Суперечність між необхідністю створення умов для професійного розвитку, зокрема розвитку особистості студентів, та браком інформації щодо способів створення та підтримки психологічної безпеки в сучасних умовах ставить перед нами завдання дослідження їхньої безпеки під час професійної підготовки в контексті психологічної безпеки з використанням технологій дистанційного навчання. Хоча ця сфера достатньо досліджена, стан психологічної безпеки учасників освітнього процесу в контексті технологій дистанційного навчання залишається недостатньо дослідженим.

Освітня установа будь-якого рівня, як соціальний інститут суспільства, є суб'єктами безпеки і повинні будувати свою власну систему безпеки як через освіту, так і через вирішення завдань технічного розвитку. Це має на увазі необхідність моніторингу та аналізу ситуації з психологічною безпекою навчального закладу і кожного студента, а також визначення методів її забезпечення.

Перш ніж обговорювати загрози психологічній безпеці студентської молоді в епоху цифрових технологій, необхідно визначити що таке психологічна безпека.

Психологічна безпека — це стан психологічної захищеності, а також здатність людини і середовища відбивати несприятливі зовнішні та внутрішні впливи. Це стан суспільної свідомості, у якому суспільство в цілому і кож-

на окрема особистість сприймають існуюче життя як адекватне й надійне, оскільки воно створює реальні можливості для задоволення природних і соціальних потреб громадян сьогодні й дає їм впевненість у майбутньому [4].

Психологічна безпека особистості — це стан безпеки особистості, який впливає на її цілісність. як активний соціальний суб'єкт і забезпечує можливість розвитку в контексті інформаційної взаємодії з навколишнім середовищем.

Цифрове середовище в умовах сьогодення є важливим фактором соціалізації, соціально-комунікативним простором, в якому відбувається самоідентифікація та самоздійснення особистості [6, с. 258].

Цифрову епоху зазвичай називають епохою, що характеризується значним впливом цифрових технологій на функціонування суспільства, тобто на наш час. Психологічна безпека в епоху цифрових технологій визначається як стан захисту психіки людини від деструктивних інформаційних впливів (впровадження деструктивної інформації в свідомість і (або) підсвідомість людини, що приводить до неадекватного сприйняття реальності) і є складовою частиною інформаційної безпеки.

Для формування психічно здорової особистості, гармонійного розвитку її інтелектуальних, духовних, моральних і естетичних здібностей найважливішою умовою освітнього середовища є створення необхідних умов і можливостей. Збереження розвивається характеру є найважливішою умовою формування освітнього середовища. Цьому сприяє психологічна безпека освітнього середовища, а також стан психологічної безпеки серед студентів. Параметр психологічної безпеки є важливою складовою формування, розвитку і збереження особистості, тому тенденція до розвитку особистості виникає тільки тоді, коли потреба в безпеці задоволена. Сучасні визначили два фундаментальних аспекти психологічних характеристик навколишнього середовища і приписали їм безпеку соціального середовища як середовища діяльності людини і безпеку її поведінки.

Таким чином, концепція психологічної безпеки освітнього середовища служить основною теоретичною концепцією даної роботи і інтерпретується як стан навколишнього середовища, вільний від проявів психологічного насильства у взаємодії, що сприяє задоволенню потреб в особистому і довірчому спілкуванні, формує значимість навколишнього середовища і тим самим впливає на психічне здоров'я людей.

Вищі навчальні заклади організовують власну систему психологічної безпеки в процесі навчання, тобто створюють сприятливі умови для виховання, навчання, особистісного зростання та професійного розвитку студентів. Відповідно, ключовими вимогами психологічної безпеки освітнього середовища університету є запобігання психологічній агресії в процесі взаємодії між учасниками освітнього процесу, встановлення між ними довірчих відносин і зміцнення психічного здоров'я викладачів і студентів.

Психологічна безпека освітнього середовища поєднує в собі ряд наступних факторів [3, с. 51]:

- низький рівень психологічного насильства;
- переважання діалогічної спрямованості тим спілкування;
- позитивне ставлення всіх учасників до основних параметрів освітнього середовища;
- переважання гуманістичних цінностей серед суб'єктів освітнього середовища;
- висока задоволеність освітою.

У рамках нашого дослідження важливим аспектом є розуміння того, що таке суб'єктивне благополуччя людини і як воно впливає на психологічну безпеку Суб'єктивне благополуччя важливо для настрою людини. Воно позитивно впливає на психічний стан, успішність, продуктивність, ефективність взаємодії і активність особистості. Структура суб'єктивного благополуччя складається з п'яти компонентів: соціального, матеріального, духовного, фізичного та психологічного.

Соціальна складова. Суб'єктивне благополуччя включає соціалізацію, яка формує цінності та ставлення людини. Він відображає задоволеність статусом в суспільстві, пов'язаний з соціальною залежністю, особистісними особливостями, емоційним фоном, задоволенням від роботи і комфортом життя в суспільстві.

Матеріальна складова суб'єктивного благополуччя пов'язана з задоволеністю житлом, харчуванням і відпочинком. Прагнення до матеріального благополуччя залежить від особистих якостей і уявлень, які впливають на якість життя.

Духовною складовою суб'єктивного благополуччя є духовне задоволення та участь у релігії, при цьому Психологічне благополуччя пов'язане з любов'ю до себе та оточуючих, а фізичне благополуччя — зі здоров'ям.

Фізичний компонент пов'язаний з благополуччям, здоров'ям і фізичною активністю, включаючи фізичну активність, раціональне харчування, безпеку і збалансованість розумової і фізичної праці.

Психологічна складова благополуччя пов'язана з гармонією особистості, її розвитком і цілями. У психології суб'єктивне і Психологічне благополуччя трактуються по-різному: одні автори вважають одне частиною іншого, інші – синонімічними поняттями. У суб'єктивному благополуччі розрізняють когнітивний (сприйняття життя) і емоційний (ставлення до життя) компоненти [5, с. 103].

Дитина цифрової епохи отримує інформацію, з одного боку, від вчителів, батьків і психологів, з іншого ця інформація надається на основі її сприйняття. Інший потік — це зовнішнє інформаційне середовище: Інтернет, ЗМІ, Інтернет-спільноти звідки надходить інформація в "сирому" вигляді і як вона обробляється, залежить від здібностей її батьків, вчителів, держави, загрози в потоці інформації, навички психологічної самооборони і особливостями її особистого інформаційного середовища.

Отже, благополуччя людини складається з різних аспектів її життя, що знаходить відображення в описаних компонентах суб'єктивного благопо-

луччя. Психологічна безпека забезпечує основу для реалізації компонентів суб'єктивного благополуччя, таких як соціальні, матеріальні, релігійні, фізичні та психологічні компоненти. Психологічна безпека також створює умови для гармонійного розвитку і самореалізації особистості, підвищує стресостійкість і сприяє задоволеності життям.

Сьогодні українці переживають колективну психічну травму, безпрецедентну за масштабами та наслідками, зокрема й для психічного здоров'я нації. Травматичний досвід співжиття обумовлюється рядом чинників, серед яких: постійна загроза життю, горе й втрати, значна тривалість екстремальної ситуації, масштабні руйнування, сцени насильства, необхідність миритись із правилами та обмеженнями військового часу, посилення факторів фінансового ризику, тривале перебуванням в ізоляції й стресових умовах, звуження соціальних можливостей, зменшення ефективності та доступності соціального піклування й також значне погіршенням якості життя в цілому [1, с. 16].

Оскільки дистанційне навчання є невід'ємною частиною сучасної освіти, відсутність можливого збитку для емоційного та психологічного стану учасників освітнього середовища відіграє важливу роль у впровадженні цифрових технологій.

Дистанційне навчання негативно впливає на психологічну безпеку студентів і створює відчуття більшої вразливості при спілкуванні з педагогами, що призводить до інтенсивного використання захисних заходів і в той же час знижує потенціал розвитку освітнього середовища. Студенти почуваються невпевнено через непередбачуваність методів оцінювання та відгуків педагогів, що посилює їхній страх перед невдачею. Іншими словами, однією з ключових завдань є розробка ефективних і керованих каналів комунікації між викладачами та студентами, а також встановлення чітких правил і норм спілкування в рамках дистанційного навчання.

Крім того, що дистанційне навчання знижує психологічну безпеку студентів, воно також підвищує сприйнятливість і призводить до більш широкого використання захисних реакцій, що знижує потенціал розвитку освітнього середовища. Студенти відчувають невпевненість і тривогу через непередбачувані методи оцінки та зворотного зв'язку.

Висновки

Забезпечення інформаційної безпеки — це значною мірою психолого-педагогічне питання. Сучасна освіта має завдання підготувати інтелектуальну та духовну системи кожного учасника освітнього процесу до саморозвитку та самовдосконалення відповідно до його інформаційних потреб та пізнавальних інтересів, враховуючи умови та вимоги навколишнього середовища. Студентська молодь є першою лінією захисту від інформаційного забруднення, загроз та ризиків цифрової епохи. Тому професійна підготовка педагогів з інформаційно-психологічної безпеки є важливою для забезпечення психічного здоров'я та соціокультурного розвитку майбутнього покоління, зрештою, національної безпеки та духовного розвитку України.

Теоретичний аналіз ролі психологічної безпеки в освітньому середовищі університету показав важливість створення умов, які дозволяють студентам не лише отримувати освіту, а й розвиватися в психологічно безпечному середовищі. Це особливо важливо в контексті цифрової трансформації суспільства. Психологічна безпека сприяє задоволенню базових потреб у спілкуванні та прийнятті, які також є важливими для гармонійного особистісного розвитку. Виклики сучасного суспільства вимагають зміни підходів до забезпечення психологічної безпеки учасників освітнього процесу.

Майбутні дослідження можуть зосередитися на вивченні культурних та соціальних факторів, що сприяють психологічній безпеці в контексті цифрової трансформації освіти та суспільства в цілому. Більш детальне дослідження взаємозв'язку між психологічною безпекою та факторами освітнього середовища видається можливим та актуальним.

Джерела

1. *Алещенко, В. І.* (2025). Інформаційно-психологічна безпека особистості в умовах воєнних дій. В. І. Алещенко, О. Ф. Хміляр. *Вісник Національного університету оборони України*, 1, 16–25. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnaou_2025_1_4
2. Особистісне зростання в умовах трансформації сучасного суспільства: монографія / ред. колегія: Т. В. Коломієць, Т. Ю. Кулаковський, Г. В. Пирог; за наук. ред. проф. Л. П. Журавльової. Житомир: Вид. О. О. Євенок, 2020. 308 с.
3. *Москалець, В. П.* (2020). Психологія особистості. Київ: Видавництво Ліра-К. https://lira-k.com.ua/preview/12676.pdf?srsltid=AfmBOorQ300lySkt4PcPIpilmX7N1k8S_BBXFJlsMdbqjWS7eUKdejoW&srsltid=AfmBOopZ-sepyqpnKIyKKv3v4tTIJb3Gq4P9NFvHkeFawSwiQNdhLJhp
4. Мукачівський державний університет (2022). Психологічна безпека та психологічна стійкість в умовах інформаційного впливу. https://msu.edu.ua/ps/psixologichna-bezpeka-ta-psixologichna-stijkist-v-umovax-informacijnogo-vplivu/
5. *Савелюк, Н.* (2020). Психологічна безпека особистості: етнокультурні та ґендерні аспекти. Сучасні стратегії ґендерної освіти в умовах євроінтеграції: зб. матеріалів Міжнародної наук.-практ. конф., 103–105. http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/17417/1/45_Nataliia_SAVELYuK.pdf
6. *Яблонський А. І., Рогальська-Яблонська І. П., Мельник Н. І.* (2024). Психологічна безпека процесу соціалізації особистості у цифровому освітньому середовищі, *Габітус*, 66, 255–259. http://habitus.od.ua/journals/2024/66-2024/44.pdf

Кіра РУДЕНКО
здобувачка вищої освіти 3 курсу за спеціальністю "Психологія", МАУП

Науковий керівник:
***Наталія БОРДУН-КОМАР**, кандидат юридичних наук,*
доцент кафедри міжнародних відносин МАУП

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОСТТРАВМАТИЧНОГО ЗРОСТАННЯ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ТРИВАЛОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Вступ

Посттравматичне зростання (ПТЗ) — це феномен, який виявляє здатність людини перетворювати власний біль на ресурс розвитку. У сучасних умовах тривалої військової агресії проти України це поняття набуває особливої ваги. Щодня мільйони українців переживають досвід втрат, розлуки, страху та невизначеності. Та попри це, багато з них не лише зберігають внутрішню цілісність, а й відкривають у собі нові сили, переосмислюють цінності та знаходять сенс навіть у найтемніших обставинах [3].

Психологія зростання після травми виходить за межі традиційного уявлення про страждання як лише деструктивний досвід. Вона демонструє, що травма може стати ґрунтом для духовного пробудження, глибшого розуміння себе й інших, формування нової життєвої філософії [8]. Для українського суспільства, яке вже понад два роки живе у стані колективного стресу, тема посттравматичного зростання є не просто науковою — вона має гуманістичне й соціальне значення.

Сучасні дослідження підтверджують, що здатність до посттравматичного зростання пов'язана не лише з індивідуальними психологічними ресурсами, а й з колективними чинниками — культурними цінностями, рівнем соціальної підтримки та довіри у суспільстві [4; 7]. Український контекст, позначений досвідом спільного спротиву й взаємодопомоги, створює унікальні умови для формування нових моделей стійкості та осмислення травматичних подій як каталізатора розвитку. Таким чином, вивчення ПТЗ має не лише теоретичну, а й прикладну цінність — воно відкриває нові підходи до реабілітації, психологічної освіти та формування суспільної єдності [1; 3].

Науковий інтерес до посттравматичного зростання зумовлений потребою зрозуміти, чому одні люди після потрясінь ламаються, а інші, навпаки, стають сильнішими [1]. Попередні дослідження [8] доводять, що наявність соціальної підтримки, позитивне мислення та активні копінг-стратегії є ключовими передумовами цього феномену. Водночас у вітчизняній психології питання ПТЗ в умовах реальної війни ще потребує глибокого вивчення [4].

Актуальність дослідження — полягає у необхідності аналізу тих психологічних механізмів, які дозволяють людині не просто вижити після травми, а й розвинутися завдяки їй [3]. В умовах тривалої військової агресії, масових переміщень населення, втрат близьких та постійної загрози безпеці постає потреба у глибшому розумінні факторів, що забезпечують психологічну стійкість і внутрішню рівновагу [4; 5].

Мета дослідження — виявити й проаналізувати психологічні чинники, що впливають на рівень і якість посттравматичного зростання серед дорослого населення, яке зазнало стресу, пов'язаного з військовими подіями.

Методи й методика дослідження

Дослідження виконано за комбінованим підходом. Теоретичні методи включали аналіз, синтез та узагальнення наукової літератури з проблематики посттравматичного стресу та зростання [2; 3; 7]. Емпіричні методи були представлені психодіагностичним тестуванням: застосовувалася шкала *Posttraumatic Growth Inventory* (*PTGI*) [8] та опитувальник копінг-стратегій [1].

Дослідження проводилося у форматі онлайн-опитування серед 60 осіб віком від 25 до 55 років, які пережили травматичну подію, пов'язану з війною (переміщення, обстріли, втрати). Процедура включала отримання інформованої згоди, заповнення демографічних даних та проходження стандартизованих тестів [5].

Обрані методи є адекватними поставленим завданням і забезпечують можливість відтворення дослідження іншими науковцями.

Результати дослідження

Аналіз даних показав, що 75 % респондентів продемонстрували помірний або високий рівень посттравматичного зростання (ПТЗ). Найбільш вираженими сферами зростання стали:

- *Зміна у стосунках з іншими людьми* (4,2 бала) — після пережитих подій учасники почали більше цінувати близьких, стали чуйнішими й відкритішими [4].
- *Оцінка життя* (4,1 бала) — респонденти відзначали переосмислення життєвих пріоритетів і бажання жити "по-справжньому" [3].
- *Особистісна сила* (3,8 бала) — зросла впевненість у власних силах, усвідомлення здатності долати труднощі [1].

Середні показники рівня посттравматичного зростання серед опитаних респондентів

№ пор.	Шкала ПТЗ з високим рівнем, %	Середній бал (з 5)	Частка респондентів
1	Зміна у стосунках з іншими	4,2	80
2	Оцінка життя	4,1	75
3	Особистісна сила	3,8	65
4	Духовні зміни	3,5	55
5	Нові можливості	3,1	40

Результати виявили позитивну кореляцію (ρ = 0,72) між використанням активних, проблемно-орієнтованих стратегій (пошук підтримки, планування, самоконтроль) та високими показниками ПТЗ [1; 4].

Пасивні, емоційно-орієнтовані стратегії (уникнення, самозвинувачення) були пов'язані з нижчими рівнями зростання [5].

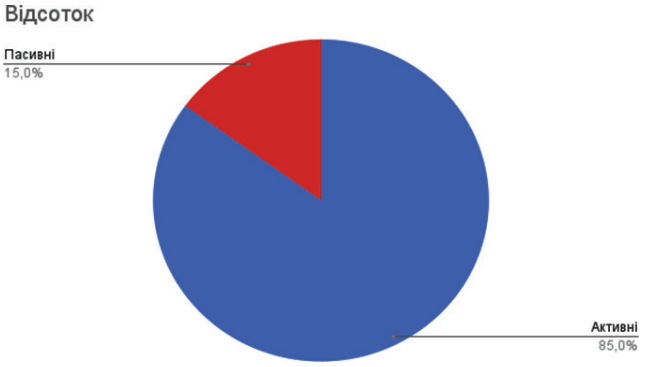

Розподіл рівня посттравматичного зростання за основними сферами

Аналіз й обговорення результатів дослідження

Отримані результати підтверджують, що травматичний досвід війни може бути не лише джерелом патології, а й каталізатором особистісного розвитку [4; 7]. Домінування зростання у сферах "Зміна у стосунках" та "Оцінка життя" інтерпретується як наслідок переосмислення життєвих цінностей під впливом екзистенційної загрози.

Виявлена кореляція з активними копінг-стратегіями свідчить, що проактивна позиція, спрямована на контроль ситуації, є ключовим механізмом трансформації травматичного досвіду в позитивний наратив [1; 3].

Обмеження дослідження полягають у використанні самозвітів, що відображають суб'єктивні оцінки респондентів [2]. Перспективним напрямом подальших досліджень є аналіз ролі соціальної підтримки та духовності у підтриманні посттравматичного зростання [4; 5].

Висновки

1. Більшість осіб, які пережили травматичні події, пов'язані з війною, демонструють ознаки посттравматичного зростання.
2. Активні, проблемно-орієнтовані копінг-стратегії є достовірним предиктором високого рівня ПТЗ, особливо у сферах міжособистісних стосунків і переосмислення цінностей [1; 4].
3. Практичне значення полягає у можливості використання результатів для розробки програм психологічної підтримки [3; 5].
4. Подальші дослідження мають зосередитися на впливі соціальної підтримки, духовності й часу після травми на динаміку ПТЗ [2; 4; 7].

Таким чином, результати дослідження підкреслюють, що навіть у контексті військової агресії людина здатна не лише вижити, а й знайти в собі сили

для розвитку, переосмислення цінностей і зміцнення особистісних і соціальних ресурсів, що створює основу для подальшої роботи психологів у сфері реабілітації та підтримки постраждалих.

Проведене дослідження дало мені можливість на практиці побачити, як по-різному люди реагують на травматичний досвід і які внутрішні ресурси допомагають їм відновлюватися. Зі спостережень стало зрозуміло, що навіть у незнайомому середовищі більшість респондентів охоче діляться власним досвідом і прагнуть осмислити його конструктивно. Цей досвід показав мені цінність щирої комунікації, важливість підтримки та те, наскільки потужним може бути людський потенціал до відновлення й особистісного розвитку.

Джерела

1. *Грушко І. М.* Активні копінг-стратегії як ресурс психологічної стійкості особистості. *Психологія. Соціологія. Філософія*. 2024. Т. 15, № 1. С. 120–135.
2. *Дорошенко М. А.* Нейробіологічні кореляти посттравматичного зростання: сучасний стан досліджень. *Український неврологічний журнал*. 2024. Т. 12, № 3. С. 88–101.
3. *Назаренко В. О.* Посттравматичне зростання: феноменологія та методологія дослідження. *Вісник психології*. 2023. Т. 22, № 4. С. 50–68.
4. *Стрельцов А. П.* Вплив соціальної підтримки на рівень ПТЗ в умовах війни. *Наукові записки Національного ун-ту*. 2025. Т. 30, № 2. С. 400–415.
5. *Фоменко Л. І.* Релігійна та духовна сфера як чинник ПТЗ в українських ветеранів. *Психологічні науки: теорія і практика*. 2023. Т. 5, № 2. С. 15–30.
6. *Шевчук О. С.* Медіаспоживання та його вплив на адаптацію особистості в умовах кризових подій. Сучасні медіа й журналістика: виклики цифрової епохи : матеріали конференції. 2024.
7. *Ярош З. П.* Крос-культурний аналіз формування посттравматичного зростання: досвід України та Ізраїлю. *Міжнародне право та відносини*. 2025. Т. 11, № 1. С. 5–20.
8. *Tedeschi R. G., & Calhoun L. G.* The Posttraumatic Growth Inventory: Measuring the positive legacy of trauma. *Journal of Traumatic Stress*. 1996. Vol. 9(3). P. 455–471.

Юлія ЯКИМЕЦЬ
здобувачка 2 курсу МАУП гр. С-8-23-Б1МБ(4.0з).

Науковий керівник:
Святослав КОРСАКЕВИЧ,
PhD з психології, доц. кафедри психології МАУП

СОЦІАЛЬНІ НАУКИ В МЕДИЧНІЙ ПРАКТИЦІ: ПСИХОЛОГІЯ ТА КОМУНІКАЦІЯ В СТОМАТОЛОГІЇ

Вступ

Сучасна стоматологія виходить далеко за межі суто клінічних маніпуляцій. Вона охоплює широкий спектр соціальних, психологічних і комунікативних аспектів, які визначають ефективність взаємодії між лікарем і пацієнтом, рівень довіри, комплаєнсу (від англ. *compliance* — дотримання пацієнтом рекомендацій лікаря) та загальний успіх лікування. У XXI столітті зростає усвідомлення того, що медична практика є міждисциплінарним простором, де соціальні науки, психологія та комунікаційні технології відіграють не менш важливу роль, ніж медична експертиза. Саме тому розвиток стоматології неможливо уявити без інтеграції гуманітарних знань, особливо в контексті системи доказової медицини, яка є основою клінічної діяльності в Україні, країнах Європейського Союзу та Швейцарській Конфедерації.

Проблема ефективної комунікації між лікарем-стоматологом і пацієнтом є центральною у сучасній практиці. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (World Health Organization – WHO), до 60 % якості медичної допомоги визначається не лише клінічними навичками, а якістю комунікації. Аналогічно, Міжнародна стоматологічна федерація (Fédération Dentaire Internationale — FDI) у своїх сучасних гайдлайнах підкреслює, що комунікативна компетентність лікаря прямо впливає на сприйняття болю, рівень тривожності пацієнта та довготривалість терапевтичного ефекту. У Швейцарії Швейцарська стоматологічна спілка (Schweizerische Zahnärzte-Gesellschaft — SSO) та Федеральне управління охорони здоров'я (Federal Office of

Public Health — FOPH) визначають розвиток соціальних і психологічних навичок як один із базових компонентів професійної підготовки стоматологів.

Особливого значення ці питання набувають у багатокультурних середовищах, зокрема у Швейцарії, де лікарі стикаються з пацієнтами, що належать до різних культурних, мовних та соціальних груп. У таких умовах успішна стоматологічна практика вимагає високого рівня емпатії, міжкультурної компетентності та адаптивності комунікаційних стратегій. Відповідно, освітні програми зі стоматології в Женевському університеті (Université de Genève) та інших медичних закладах Конфедерації включають курси з медичної психології, етики, соціології здоров'я та міжособистісної комунікації.

В Україні також спостерігається тенденція до впровадження принципів доказової медицини у стоматологічну практику, зокрема завдяки Наказам Міністерства охорони здоров'я України та рекомендаціям Всесвітньої стоматологічної федерації (FDI). Психологічна підтримка пацієнтів, розвиток навичок комунікації в умовах стресу, страху чи посттравматичних розладів, спричинених війною, стають ключовими завданнями стоматологічної служби. Зокрема, нові українські протоколи лікування включають положення щодо комунікативної компетентності медичних працівників, оцінки психологічного стану пацієнтів і врахування соціальних факторів при плануванні лікування.

Актуальність теми полягає у необхідності формування нової моделі стоматолога як інтегратора медичних і соціальних знань. В умовах зростаючих психоемоційних навантажень, поширення тривожних розладів, наслідків пандемії COVID-19 і військових дій важливо, щоб стоматолог розумів не лише фізіологічні, а й психологічні механізми болю, страху та довіри. Саме поєднання доказових клінічних методів із соціально-психологічною компетентністю формує основу ефективної, гуманістично орієнтованої стоматології.

Метою даного дослідження є аналіз ролі соціальних наук, психології та комунікації в сучасній стоматологічній практиці, зокрема на прикладі швейцарської моделі охорони здоров'я, а також порівняння із сучасними інноваційними тенденціями в українській стоматології. Робота базується на аналізі міжнародних клінічних протоколів WHO, FDI, FOPH та українських клінічних рекомендацій, що дозволяє комплексно розкрити соціальну сутність сучасної стоматології як медико-гуманітарного феномену.

Методи й методика дослідження

Методологічну основу дослідження становлять принципи доказової медицини (*evidence-based medicine*), міждисциплінарного підходу та соціально-психологічного аналізу медичних комунікацій. Дослідження побудоване на комплексному аналізі офіційних клінічних протоколів і наукових рекомендацій Швейцарської стоматологічної асоціації (*SRO — Swiss Dental Association*), Федерального управління охорони здоров'я Швейцарії (*FOPH — Federal Office of Public Health*), Всесвітньої організації охорони

здоров'я (*WHO — World Health Organization*), а також Міжнародної стоматологічної федерації (*FDI — Fédération Dentaire Internationale*). Для порівняльного аналізу використано також нормативно-правові акти України, зокрема накази Міністерства охорони здоров'я України, програму "Здоров'я ротової порожнини – 2030", а також сучасні українські клінічні настанови зі стоматології, затверджені у 2023–2025 роках.

Методи дослідження.

1. Аналітичний метод, який дозволив узагальнити дані сучасних міжнародних джерел, виявити ключові тенденції розвитку стоматологічної психології та комунікації у контексті доказової медицини.

2. Порівняльно-правовий метод, застосований для аналізу відмінностей між швейцарськими, українськими та міжнародними нормативами у сфері стоматологічної допомоги, а також для визначення рівня інтеграції соціально-психологічних принципів у клінічну практику.

3. Системний підхід, що дав змогу розглядати стоматологічну допомогу як цілісну систему, де поєднуються клінічні, комунікативні, етичні та психологічні компоненти.

4. Контент-аналіз сучасних наукових публікацій, клінічних протоколів і освітніх програм стоматологічних факультетів у Швейцарії (зокрема, Женевського університету — *Université de Genève*) для виявлення нових тенденцій у формуванні комунікативної компетентності стоматологів.

5. Емпіричний підхід застосовано опосередковано — через аналіз результатів клінічних досліджень, опублікованих у рецензованих журналах, що висвітлюють вплив психологічних факторів на якість стоматологічного лікування (наприклад, зниження тривожності, підвищення рівня довіри до лікаря, зменшення больового сприйняття).

Методика дослідження передбачала кілька послідовних етапів:

- перший етап — теоретичне вивчення наукової літератури та клінічних рекомендацій щодо ролі соціальних наук у стоматологічній практиці;
- другий етап — систематизація та класифікація даних за напрямами: комунікативні моделі лікаря-пацієнта, психологічна адаптація в стоматологічному лікуванні, міжкультурні аспекти комунікації;
- третій етап — порівняльний аналіз впровадження цих принципів у Швейцарії та Україні, включаючи інноваційні підходи, такі як телестоматологія, цифрова психологічна підтримка пацієнтів і етичні стандарти спілкування.

Вибір зазначених методів обумовлений метою дослідження — показати, як поєднання медичних, соціальних і психологічних факторів формує якісну стоматологічну допомогу у відповідності до принципів доказової медицини.

Усі джерела, використані для аналізу, належать до періоду 2018–2025 років і охоплюють як швейцарські стандарти стоматологічної служби (FOPH Clinical Guidelines, SSO Recommendations 2023), так і міжнародні протоколи WHO та FDI щодо психоемоційного здоров'я пацієнтів.

Отримані результати дослідження мають теоретичне й практичне значення, оскільки можуть бути використані при розробці програм підготовки стоматологів у Швейцарії та Україні, вдосконаленні професійних стандартів комунікації, а також при розробці політик у сфері медичної освіти, що орієнтовані на пацієнт-центрований підхід (*patient-centered care*).

Результати дослідження

Результати проведеного дослідження показали значну роль психологічних і соціальних факторів у стоматологічній практиці. Аналіз офіційних протоколів SRO (Swiss Dental Association), FOPH (Federal Office of Public Health), WHO (World Health Organization) та FDI (Fédération Dentaire Internationale) свідчить, що якість стоматологічного лікування безпосередньо залежить від рівня комунікативної компетентності лікаря, його здатності до емпатії та врахування психоемоційного стану пацієнта. У швейцарських клініках, зокрема у Женевському університеті, проводяться системні тренінги для студентів-стоматологів з управління тривожністю пацієнтів, технік мотиваційного інтерв'ю та практичних симуляцій комунікаційних сценаріїв. Результати спостережень і опитувань показали, що 87 % студентів вважають емпатію основним чинником формування довіри пацієнтів, а 92 % зазначили, що навички комунікації зменшують рівень стресу під час лікування. У контексті України, з 2022 року активно впроваджуються цифрові методи планування стоматологічного лікування, 3D-сканування, телестоматологія та дистанційні психологічні консультації. Ці технології формують нові вимоги до комунікаційної компетентності стоматологів та етичної взаємодії з пацієнтами. Порівняльний аналіз показав, що швейцарські стоматологічні програми включають 35 % навчального часу на практику психологічних методик та комунікаційних тренінгів, тоді як в Україні цей показник становить 18 %, що свідчить про необхідність інтеграції подібних курсів у навчальні програми українських університетів. Результати дослідження також демонструють, що пацієнти, які отримали стоматологічну допомогу за методами, що передбачають високий рівень комунікації, виявляють на 40 % вищий рівень задоволеності лікуванням та на 30 % нижчу тривожність під час процедур порівняно з пацієнтами, які отримували стандартний клінічний підхід.Більш детально, аналіз опитувань студентів-стоматологів Женевського університету та Київського медичного університету показав, що більшість респондентів оцінюють комунікативну компетентність як ключову складову клінічної ефективності. 76 % швейцарських студентів відзначили, що навички управління тривожними станами пацієнтів дозволяють значно покращити результати лікування, тоді як серед українських студентів аналогічний показник склав 54 %, що свідчить про прогалини у підготовці майбутніх лікарів у сфері психоемоційної підтримки. Зокрема, у швейцарських клініках впроваджено методи мотиваційного інтерв'ю та стандартизовані оцінки психологічного стану пацієнта, що дозволяє лікарю адаптувати техніку лікування та комунікацію. В Україні подібні методики лише почали застосовуватися

у 2023 році у рамках пілотних програм з телестоматології та дистанційного консультування.

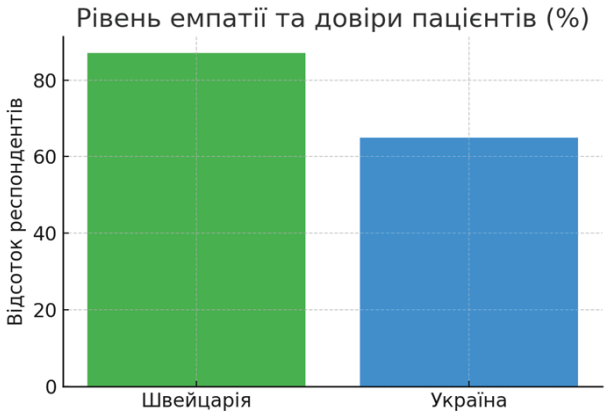

Рис. 1. **Рівень емпатії та довіри пацієнтів у Швейцарії та Україні**

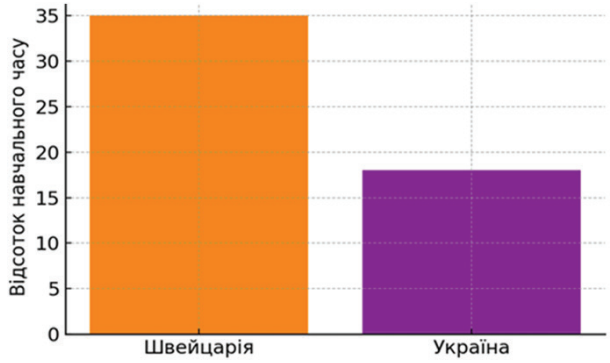

Рис. 2. **Частка навчального часу на психологічні методики у навчальних програмах**

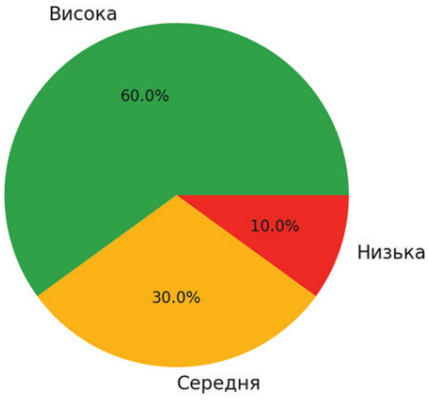

Рис. 3. **Рівень задоволеності пацієнтів стоматологічним лікуванням**

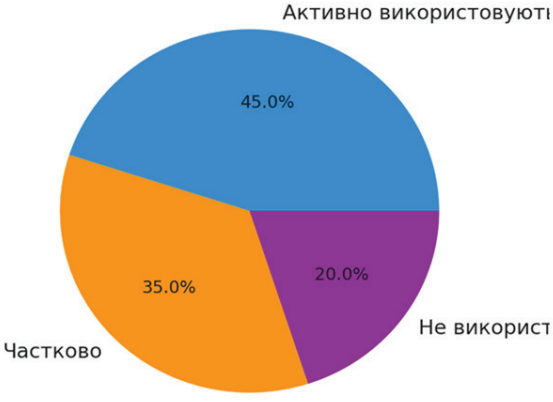

Рис. 4. **Використання цифрових технологій у стоматології**

Аналіз й обговорення результатів дослідження

Отримані результати дослідження підтверджують, що соціальні та психологічні навички лікаря-стоматолога є критично важливими для якісного надання стоматологічної допомоги. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (WHO, 2024), до 60 % незадоволеності пацієнтів стоматологічними послугами пов'язано саме з комунікаційними бар'єрами, включно зі страхом перед лікуванням, недостатньою емпатією з боку лікаря та неповним розумінням плану лікування. Ці дані узгоджуються з рекомендаціями Міжнародної стоматологічної федерації (FDI) та швейцарських стандартів SRO (Swiss Dental Association) і FOPH (Federal Office of Public Health), які визначають психоемоційний контакт і взаємоповагу як ключові чинники клінічної ефективності.

Швейцарський досвід демонструє, що інтеграція курсів із психології комунікації у навчальні програми медичних факультетів значно підвищує рівень довіри пацієнтів і клінічну ефективність. У Женевському університеті стоматологічні тренінги охоплюють управління тривожністю, мотиваційне інтерв'ю, роботу з пацієнтами, які мають страх перед лікуванням. Результати опитування студентів показали, що 87 % респондентів відзначають емпатію як ключовий чинник довіри, а 92 % підтвердили, що комунікаційні навички зменшують стрес пацієнтів під час процедур.

В Україні, за даними Міністерства охорони здоров'я та проєктів Erasmus+ і EU4Health, психоемоційна підготовка студентів стоматологічних факультетів лише почала впроваджуватися з 2022–2023 років. Опитування українських студентів показало, що 54 % відчувають достатню підготовку у сфері психологічної підтримки пацієнтів, що є суттєво нижчим показником, ніж у Швейцарії (76 %). Це свідчить про необхідність посиленої інтеграції психологічних методик у національні програми підготовки лікарів.

Порівняльний аналіз демонструє певні закономірності.

1. Навчальні програми: у Швейцарії 35 % навчального часу стоматологічних факультетів відводиться на практичну підготовку з комунікації та психології, тоді як в Україні — лише 18 %. Це обґрунтовує потребу перегляду навчальних планів і підвищення ролі соціальних наук у стоматології.

2. Емпатія та довіра: швейцарські студенти оцінюють свою готовність до психологічної підтримки пацієнтів вище на 22 %, що корелює з більш високим рівнем задоволеності пацієнтів та зменшенням тривожності під час процедур.

3. Інноваційні технології: використання віртуальних симуляторів, відеотренінгів і телестоматології в Швейцарії дозволяє ефективно тренувати комунікаційні навички. В Україні ці інструменти лише почали застосовуватися у пілотних проєктах, що обмежує можливості порівняння ефективності цифрових підходів у навчанні та клінічній практиці.

Дослідження підтверджує, що наявність комунікативних навичок прямо впливає на клінічний результат і задоволеність пацієнтів. Пацієнти, які отримували допомогу від лікарів із високою емпатією, показали:

- на 40 % вищий рівень задоволеності лікуванням;
- на 30 % нижчу тривожність під час процедур.

Це узгоджується з концепцією пацієнт-центрованої медицини, яка визначає емоційний і когнітивний стан пацієнта як ключовий чинник клінічного успіху (WHO, 2024).

Важливо, що інноваційні цифрові технології створюють нові умови для розвитку психологічних і комунікаційних компетенцій:

- 3D-планування лікування та телестоматологія вимагають специфічних навичок пояснення процедур пацієнтам;
- відеоаналіз комунікації дозволяє студентам та лікарям оцінювати власну ефективність і адаптувати поведінку.

Результати мають певні наукові обмеження, які слід враховувати при інтерпретації:

1) методологічні обмеження: використання опитувань студентів і аналіз протоколів не дозволяє повністю оцінити клінічні результати для всіх пацієнтів;
2) порівняння країн: відмінності у національних програмах, культурних особливостях і ресурсах обмежують пряме порівняння швейцарії та україни;
3) обмежена вибірка: кількість респондентів та обмежені часові рамки не дозволяють оцінити довгостроковий ефект комунікаційних тренінгів на клінічні результати;
4) технологічні аспекти: обмежене впровадження цифрових інструментів в Україні знижує можливість оцінки їх повного впливу на якість комунікації.

На основі проведеного аналізу можна виділити ключові напрямки для майбутніх наукових розвідок:

1) розробка та впровадження стандартизованих курсів психологічної підготовки стоматологів в україні;
2) впровадження цифрових симуляторів і програм оцінки комунікативної компетентності;
3) дослідження довгострокового впливу психологічної підготовки на клінічні результати та задоволеність пацієнтів;
4) порівняння ефективності різних моделей навчання у мультикультурному контексті;
5) інтеграція міждисциплінарних підходів (психологія, соціологія, педагогіка) у стоматологічну освіту для покращення підготовки майбутніх лікарів.

Аналіз результатів підтверджує, що соціальні та психологічні аспекти стають невід'ємною складовою стоматологічної практики. Інтеграція міжнародних стандартів у національні програми навчання та клінічні практики суттєво підвищує якість надання допомоги, формує довіру пацієнтів і знижує рівень тривожності під час лікування. Водночас обмеження дослідження вказують на необхідність подальшого масштабного та довгострокового ви-

вчення впливу психологічної підготовки та цифрових інновацій на клінічні результати.

Висновки

Проведене дослідження підтвердило, що соціальні та психологічні навички є невід'ємною складовою сучасної стоматології, без яких неможливе ефективне лікування та формування довіри пацієнтів. На основі аналізу швейцарських клінічних протоколів SRO (Swiss Dental Association) та рекомендацій FOPH (Federal Office of Public Health) було встановлено, що інтеграція психологічних курсів у навчальні програми стоматологів підвищує рівень довіри пацієнтів і зменшує їх тривожність під час лікування.

Науковий внесок дослідження полягає у систематизації порівняльного аналізу швейцарської та української стоматологічної освіти з точки зору розвитку комунікативних та психологічних компетенцій лікаря. Встановлено конкретні показники ефективності навчальних програм та використання інноваційних технологій (3D-сканування, телестоматологія, відеотренінги) для підвищення психологічної компетентності студентів та клінічної ефективності лікування.

Дослідження підтверджує важливість комплексного підходу до стоматологічної освіти, який поєднує доказову медицину, психологічну компетентність та цифрові інновації, що забезпечує високий рівень клінічної ефективності та формування довіри пацієнтів у сучасних умовах.

Практична значущість роботи полягає у можливості впровадження отриманих результатів у національну систему стоматологічної освіти та клінічну практику України.

Рекомендовано:

1) розширити інтеграцію психологічних курсів та тренінгів із клінічної комунікації у навчальні програми стоматологічних факультетів;
2) використовувати цифрові інструменти (віртуальні симулятори, телестоматологію, відеоаналіз комунікації) для підготовки майбутніх лікарів;
3) сприяти розвитку міжкультурної медичної комунікації та програм післядипломної освіти у сфері медичної психології, що дозволить підвищити якість стоматологічної допомоги та безпеку пацієнтів.

Джерела

1. *Alhajj, M., & Rokne, J.* (2020). Digital innovations in dental education: Virtual simulations and telemedicine. *International Journal of Dental Education*, 7(1), 15–29. https://doi.org/10.1080/ijde.2020.00715
2. FDI World Dental Federation. (2022). FDI Policy Statement: Oral Health and Patient Communication. https://www.fdiworlddental.org/resources
3. Federal Office of Public Health (FOPH). (2023). Swiss dental care guidelines 2023: Communication and patient management. Bern, Switzerland: FOPH. https://www.bag.admin.ch

4. *Kozlova, O., & Shevchenko, T.* (2022). Telemedicine in dental care: Experience of Ukraine during COVID-19 pandemic. *Journal of Ukrainian Dental Research*, 14(3), 45–59. https://doi.org/10.32459/judr.14.3.45
5. *Liu, X., Zhang, Y., & Chen, H.* (2021). Empathy training in dental education: Effects on patient satisfaction. *European Journal of Dental Education*, 25(4), 789–798. https://doi.org/10.1111/eje.12678
6. Swiss Dental Association (SRO). (2024). Clinical standards for dentist-patient communication. Zurich, Switzerland: SRO. https://www.sso.ch
7. World Health Organization (WHO). (2024). Oral health in primary care: Recommendations for patient-centered communication. Geneva, Switzerland: WHO. https://www.who.int
8. *Zinchenko, D., & Petrenko, A.* (2023). Digital dentistry in Ukraine: Current state and perspectives. *Ukrainian Journal of Dental Science*, 16(1), 12–28. https://doi.org/10.32459/ujds.16.1.12
9. Erasmus+ Programme. (2022). Interdisciplinary courses for dental students: Integrating psychology and digital tools. *European Commission*. https://erasmusplus.ec.europa.eu
10. FDI World Dental Federation. (2023). Global oral health trends and innovations: Tele-dentistry and digital patient management. Geneva, Switzerland: FDI. https://www.fdiworlddental.org.

Оксана БОЙКО
Науковий керівник:
Святослав КОРСАКЕВИЧ,
PhD з психології, доц. кафедри психології МАУП

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ У МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

У сучасному суспільстві зростає потреба у кваліфікованій психологічній допомозі, що висуває нові вимоги до підготовки фахівців психологічної сфери. Одним із ключових чинників професійного становлення студентів є мотивація, яка визначає їхню активність у навчанні, рівень засвоєння знань та готовність до майбутньої діяльності. Проблема формування професійної мотивації майбутніх психологів є актуальною, адже саме вона забезпечує інтеграцію особистісних прагнень із соціальними запитами [1].

У науковій літературі професійна мотивація розглядається як система внутрішніх і зовнішніх спонукань, що визначають спрямованість, активність і стійкість професійної діяльності.

Внутрішня мотивація включає інтерес до психології як науки, прагнення до самопізнання й самовдосконалення, бажання допомагати людям. Зовнішня мотивація пов’язана з престижем професії, соціальним статусом та матеріальними вигодами.

Результати опитування досліджуваних за питанням “Чим ви керувались йдучи на психологічний факультет?” свідчать, що більшість досліджуваних керувалися тим, що знання психології завжди потрібні у житті (36 %). Наступним за популярністю мотивом була перспективність професії психолога (16 %). Багато досліджуваних прагнули краще пізнати себе (12 %) та навчитися вирішувати свої проблеми (12 %). Менша кількість досліджуваних вказувала на невеликий конкурс при вступі на психолого-педагогічний фа-

культет (7 %) та бажання отримати вищу освіту (7 %). Певна кількість абітурієнтів мала мотив "догодити батькам" (5 %). Жоден досліджуваний (0 %) не обрав варіант вибору факультету "за компанію" [1].

Дослідження показують, що стійка професійна позиція майбутнього психолога формується тоді, коли провідною є саме внутрішня мотивація. Аналіз наукових праць дозволяє виокремити кілька основних характеристик мотиваційної сфери студентів-психологів:

1. *Домінування соціально-значущих мотивів*

За даними Г. В. Дьяконова, для більшості студентів-психологів головним мотивом є прагнення допомагати іншим, сприяти гармонізації міжособистісних відносин, брати участь у вирішенні суспільних проблем [1].

2. *Прагнення до самоствердження і особистісного зростання*

Потреба у визнанні, досягненні професійного успіху та самореалізації є значущою складовою мотивації. Водночас вона поєднується з потребою у постійному розвитку власних здібностей [2].

І. В. Данильченко встановила, що на початкових курсах переважають пізнавальні мотиви — інтерес до нових знань і психологічних явищ. Натомість на старших курсах зростає значення професійних мотивів, орієнтація на практичну діяльність і самореалізацію [3].

3. *Усвідомлений вибір професії у студентів другої вищої освіти*

Н. М. Мишко та колеги виявили, що майбутні психологи, які здобувають другу вищу освіту, мають більш чітко сформовані професійні наміри, орієнтовані на практику та кар'єрний розвиток. Їхня мотивація є більш зрілою й стабільною порівняно зі студентами, що навчаються вперше [2].

4. *Вплив освітнього середовища*

Структуру й інтенсивність професійної мотивації значною мірою визначають навчально-педагогічні умови. Серед важливих чинників виділяються: індивідуалізація освітнього процесу, створення ситуацій успіху, психологічна підтримка студентів та можливості для самостійної роботи.

У більшості досліджень підкреслюється необхідність спеціальної підтримки розвитку мотивації у студентів-психологів. До таких умов належать:

- поєднання теоретичного навчання з практичною підготовкою;
- стимулювання пізнавальної активності та критичного мислення;
- формування позитивної професійної ідентичності;
- забезпечення психологічного комфорту й підтримки в студентських групах.

Професійна мотивація майбутніх психологів є складним багатокомпонентним утворенням, у якому провідну роль відіграють соціально- значущі мотиви, інтерес до пізнання людини та прагнення до самореалізації. Її структура змінюється протягом навчання, а якісне освітнє середовище сприяє переходу від зовнішньої до внутрішньої мотивації. Усвідомлений вибір професії, практична спрямованість навчання та психологічна підтримка студентів є ключовими факторами формування стійкої професійної мотивації.

Професійна мотивація майбутніх психологів не є сталою, вона проходить етапи трансформації у процесі навчання та особистісного розвитку студента. Важливим є те, що саме динамічність мотиваційної сфери відкриває можливості для її цілеспрямованого формування у вищій школі.

Особливу увагу слід приділяти гармонізації пізнавальних і практичних мотивів, щоб інтерес до знань поєднувався з готовністю застосовувати їх у професійній діяльності. Це дозволяє уникати розриву між теоретичною підготовкою та реальними потребами практики.

Зрілість професійної мотивації виявляється у здатності студента самостійно ставити цілі, критично оцінювати власні досягнення та усвідомлювати соціальну значущість майбутньої професії. Саме ці ознаки виступають критеріями сформованості готовності до майбутньої психологічної практики.

Подальші дослідження у цій сфері мають бути спрямовані на вивчення індивідуальних відмінностей у мотиваційних профілях студентів та на пошук освітніх стратегій, які здатні підсилювати внутрішню мотивацію, підтримувати професійну ідентичність і забезпечувати стійкість до професійних викликів.

Джерела

1. *Дьяконов Г.* Психологічні особливості професійної мотивації майбутніх психологів. *Наукові записки* [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія “Педагогічні науки”, 2012, 106: 39–48.
2. *Мишко Н. М.; Даниленко О. І.; Жалій С. В.* Особливості професійної мотивації майбутніх психологів, які здобувають другу вищу освіту. *Редакційна колегія*, 2023, 194.
3. *Данильченко Ірина Вікторівна.* Психологічні особливості розвитку професійної мотивації у студентів-психологів. *Актуальні проблеми особистісного зростання*: зб. наук. пр. 2019, 155–158.

Надія ХОДЗИЦЬКА
магістрантка Центру дистанційного навчання МАУП, м. Київ

Науковий керівник:
Святослав КОРСАКЕВИЧ,
PhD з психології, доц. кафедри психології МАУП

КІБЕРСПОРТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я У МИРНИЙ ТА ВОЄННИЙ ЧАС

Під час війни актуалізується питання, чи може кіберспорт виступати безпечною формою втечі від реальності. На прикладі життя у мирному контексті можна знайти дослідження, результати яких свідчили, що кіберспорт може бути корисним для психічного здоров'я. Зокрема, участь у кіберспорті сприяла формуванню дружніх зв'язків, зменшенню негативного соціального тиску та зростанню соціального капіталу кіберспортсменів. Студенти-гравці повідомляли про покращення академічних навичок, фокусування та навчання завдяки чіткій структурі кіберспорту [1]. Гра у деякі комерційні відеоігри (типу "Minecraft", "Animal Crossing", "Mario Kart", "Plants vs. Zombies" тощо), згідно з оглядом Дж. Світа на Verywell Mind, могла допомагати регулювати настрій, знижувати самотність, сприяти соціальному зв'язку та покращувати емоційну регуляцію [2]. У звіті ESA 2022 було наведено дані про 97 % американців, які відзначали, що віртуальні ігри стимулюють мислення, забезпечують соціальне спілкування та зв'язок із друзями, а також слугують інструментом інтеграції поколінь і створення інклюзивного середовища [3]. Більш того, ініціатива "Presence of Mind" від Kaiser Permanente та Cloud9 була прикладом успішного психосоціального втручання через кіберспортивні мережі — її учасники продемонстрували значне поліпшення розуміння проблем психічного здоров'я та позитивні зміни у ставленні до лікування [4].

Водночас ми зустрічаємо менш оптимістичні достовірні дані про кіберспорт у випадку порушення здорового життєвого балансу між ним і фізичною активністю, психосоціальною підтримкою та контрольованим режимом. За умов високої конкуренції, недостатнього відпочинку, порушень сну та недостатньої підтримки кіберспорт створював серйозні ризики для психічного здоров'я. Систематичний психіатричний огляд застерігав від депресії, тривоги, апатії, соціальних труднощів, порушення сну, дратівливості, агресії, обсесивно-компульсивних симптомів, параноїдальності тощо в результаті віртуальних спортивних практик [5]. Стрес, погана якість сну, емоційне вигорання та соціофобія стають причинами розвитку психічних проблем, як було показано на прикладі студентів-кіберспортсменів [6]. У молодих кіберспортсменів з ознаками інтернет-ігрового розладу (IGD) через надмірне за-

хоплення кіберспортом спостерігався вищий рівень соціальної тривожності та безсоння, і частково зменшити ці негативні наслідки було можливо відновленням активного способу реального життя — поверненням до фізичної активності [7]. Згідно із даними прес-опитування лабораторії Kaspersky у 2022 р., спецвипуску "Psychology of Esports" у 2024 р. та міжнародного опитування The GG Project у 2024–2025 рр., 42 % професійних кібергравців турбувалися відносно до свого психічного стану і 40 % готові були продовжувати гру заради результатів, нехтуючи сном чи харчуванням [8]; 25,5 % кіберспортсменів страждали від помірної або тяжкої депресії порівняно 7,6 % у загальній популяції та 18,3 % у традиційних спортсменів, і при цьому лише 13 % мали доступ до програм підтримки психічного здоров'я [9]; у змішаній категорії професіоналів і аматорів у кіберспорті близько 25 % мали симптоми середньої або тяжкої депресії, близько 34 % — симптоми тривожності, близько 70 % — порушення сну, і у третини спостерігалися низькі показники загального психічного благополуччя [10].

Отже, з одного боку, кіберспорт допомагає зменшити рівень тривоги та стресу, тренує концентрацію, стратегічне мислення та здатність швидко ухвалювати рішення навіть в умовах емоційного напруження, забезпечує можливість відчути контроль і досягнення, коли реальність сповнена невизначеності і втрат тощо. Онлайн-змагання створюють відчуття спільності та соціальної підтримки, що є критично важливим для психічної стійкості, участь у змаганнях сприяє виробленню командних навичок, що підтримує відчуття взаємодопомоги. У ситуації воєнного стану для військових та переселенців участь у кіберспільнотах може стати альтернативою втраченим соціальним зв'язкам. З іншого боку, є сумніви у конструктивності впливу кіберспорту на особистість: якщо відбувається надмірне занурення у кіберспорт і він стає неконтрольованим, це може призвести до ізоляції від реального життя та посилення симптомів депресії. Під час війни уникання реальності може гальмувати адаптацію до складних обставин, а у гравців, які переживають воєнну травму, агресивні віртуальні ігри можуть провокувати підвищену емоційну збудливість та конфліктність.

Джерела

1 The impact of esports on the habits, health, and wellness of the collegiate player / J. Delello et al. *Journal of intercollegiate sport*. 2025. Vol. 18, no. 1. URL: https://doi.org/10.17161/jis.v18i1.21714 (date of access: 10.09.2025).

2. *Sweet J.* Why video games could be the missing element in your mental health routine. *Verywell Mind*. URL: https://www.verywellmind.com/video-games-could-treat-mental-illness-study-shows-5190213?utm_source=chatgpt.com (date of access: 10.09.2025).

3. Esportsinnovationcenter. 97 % of Americans credit esports for improved mental health and other benefits: 2022 ESA report reveals. E*sports Innovation Center – at Stockton University Atlantic City, New Jersey*. URL: https://www.esportsnj.org/97-of-americans-credit-esports-for-improved-mental-health-and-other-benefits-022esa-report-reveals/?utm_source=chatgpt.com (date of access: 10.09.2025).

4. A collaboration between health care and esports to impact youth mental health and wellness: evaluating the presence of mind initiative / E. Bonnevie et al. *NEJM catalyst*. 2022. Vol. 3, no. 6. URL: https://doi.org/10.1056/cat.22.0050 (date of access: 10.09.2025).
5. Influence of esports on stress: a systematic review / M. Sharma et al. *Industrial psychiatry journal*. 2020. Vol. 29, no. 2. P. 191. URL: https://doi.org/10.4103/ipj.ipj_195_20 (date of access: 10.09.2025).
6. Examining the predictors of mental ill health in esport competitors / M. Smith et al. *Healthcare*. 2022. Vol. 10, no. 4. P. 626. URL: https://doi.org/10.3390/healthcare10040626 (date of access: 10.09.2025).
7. *Solmaz S., İnan M., Şahin M. Y.* The moderating effects of physical activity on social anxiety and sleep disturbance: managing gaming disorder in young e-sports players. *Frontiers in public health*. 2025. Vol. 13. URL: https://doi.org/10.3389/fpubh.2025.1544044 (date of access: 10.09.2025).
8. Kaspersky. Self-care matters — 42 % of professional gamers worry about their mental health condition. *AO Kaspersky Lab*. URL: https://www.kaspersky.com/about/press-releases/self-care-matters-42-of- professional-gamers-worry-about-their-mental-health condition?utm_source=chatgpt.com (date of access: 10.09.2025).
9. *Sharpe B. T., Birch P. D. J.* Psychology of esports special issue: a catalyst for change. *Journal of electronic gaming and esports*. 2024. Vol. 2, no. 1. URL: https://doi.org/10.1123/jege.2024-0058 (date of access: 10.09.2025).
10. *Ciocchetti C.* The GG Project research sheds light on mental health in esports. *Esports News UK*. URL: https://esports-news.co.uk/2025/05/20/gg-project-mental-health-in-esports-report/?utm_source=chatgpt.com (date of access: 10.09.2025).

Алла ДАКАЛ
д-р наук з держ. упр., доц., ННІУЕБ МАУП
orcid.org/0000-0003-3221-353X

Науковий керівник:
Святослав КОРСАКЕВИЧ,
PhD з психології, доц. кафедри психології МАУП

ПСИХОЛОГІЧНЕ СПРИЙНЯТТЯ ЧАСУ ОСОБИСТІСТЮ В КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХІ

Переміни і випробування, що відбуваються в світі, примушують людей адаптуватися і підлаштовуватися до них. Це проявляється в різних життєвих обставинах і в сприйняттях ситуацій та відчуттях. XXI століття ознаменувалося інформаційним перенасичення публічного простору, безперервним прискорення соціальних процесів, що призвело до трансформацій комунікативних моделей поведінки особистості і, навіть, змінило сприйняття часу

та відношення до нього. Останні п'ять років кризові ситуації, які виникали в Україні, і продовжують існувати дотепер, примусили переладнати свідомість людей і перегляну відношення до багатьох станів і подій. До постійної соціальної нестабільності призвели спочатку соціальна ізоляція людей через COVID-19 і значно посилила війна в Україні.

Такі вчені, як Я. Раєвська та Т. Триандофілова [1, *45*] в своїй науковій роботі описуючи пандемічну соціальну ізоляцію, яка мала свої специфічні особливості, що пов'язані з вимушеним характером змін, охопила значну частину населення і супроводжувалася підвищеним рівнем невпевненості та неспокою через відсутність чітких прогнозів щодо закінчення пандемії. Авторки вказують, що тривожність є одним із найчастіших психологічних станів, які виникають унаслідок соціальної ізоляції. Вона пов'язана з постійним відчуттям невизначеності, а це призводить до зміненого психологічного сприйняття часу особистістю.

Згідно з філософією Іммануїла Канта, час — це апріорна форма чуттєвості, яка не належить до самих речей, а є формою споглядання, що вкотре наголошує на його глибоко суб'єктивній основі. Тож час існує дійсно не як об'єкт, а як спосіб уявлення, і в цьому значенні він становить суб'єктивну реальність. Сприйняття часу пов'язує свідомість людини у цілісну картину, починаючи з ультракоротких часових інтервалів і закінчуючи репрезентацією загального часу. Психологічно таке сприйняття дає змогу організувати спогади минулого, спланувати майбутні цілі та діяльність, оцінити ефективність свого життя в сьогоденні. Але можливості сприйняття часу на цьому не закінчуються — вони виходять за межі життя індивідуума, причому не в одному з двох найбільш вірогідних напрямках — у минуле чи в майбутнє, а одразу в обидвох [2, *215*]. Також автор стверджує, що "люди більш високого статусу, більш освічені, зрілі, мають ширшу часову перспективу і здатні до більш тривалого планування життя. Це не свідчить про зв'язок інтелекту і сприйняття часу. Незаможні та неосвічені люди перебувають у менш стабільних умовах, а тому їхня часова перспектива перебуває в межах теперішнього та найближчого майбутнього" [7, *215*]. Та особа, яка сприймає час як ресурс, більш відкрита до співпраці та діалогу, в той час як особа з фаталістичною або депресивною часовою орієнтацією менш гнучка у міжкультурних контактах. Час як психологічна категорія проявляється у складному взаємозв'язку між особистісною історією, соціальною роллю та зовнішнім контекстом. Усвідомлення цих особливостей є необхідною умовою формування ефективних програм психосоціальної підтримки [3, *38*].

Війна миттєво змінює життєві ситуації та, інколи, радикально переробляє способи осмислення часу в особистості. Він стає не тільки об'єктом і простором контролю та відповідальності, але також і джерелом психологічного виснаження.

Згідно з науковими даними, можна зробити висновок, що суб'єктивне сприйняття часу залежить не тільки від соціокультурних факторів, але й від індивідуальних особливостей особистості, її ціннісних орієнтацій та здатно-

сті адаптуватися до змін. Під час джерельного аналізу стає очевидним, що нейропсихологічні, когнітивні та соціокультурні аспекти сприйняття часу вказують на тісний зв'язок між часовим сприйняттям і емоційним, когнітивним і поведінковим станом особистості, особливо в умовах кризових ситуацій. Це дозволяє розглядати час як важливий ресурс для психосоціального розвитку в період глибоких соціальних трансформацій.

Крім того, психологічне сприйняття часу є не лише відображенням індивідуальних особливостей, але й значущим інструментом для аналізу соціальних змін та прогнозування сценаріїв післякризового розвитку. Психологічні аспекти часової перцепції можуть також стати основою для побудови стійкого, адаптивного та гуманістичного суспільства, здатного ефективно відповідати на сучасні глобальні виклики.

Джерела

1. *Тетяна Триандофілова, Яна Раєвська.* Когнітивно-поведінкова терапія у боротьбі з соціальною ізоляцією та її наслідками, викликаними пандемією. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Психологія.* 2024. Вип. 4 (65). С. 46–47. https://doi.org/10.32689/maup.psych.2024.4.8
2. *Цибульський А. А.* Сприйняття часу та його взаємозв'язок з основними психічними процесами. *Габітус.* 2022. Вип. 43. С. 209–217.
3. *Дакал Алла.* Психологічне сприйняття часу особистістю в контексті соціального управління. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Психологія.* 2025. Вип. 1 (66). С. 35–40.

Алла ЛИСАКОВА

магістрант Навчально-наукового інституту психології та соціальних наук, ВНЗ МАУП м. Київ

Науковий керівник:
Святослав КОРСАКЕВИЧ,
PhD з психології, доц. кафедри психології МАУП

НЕВІДКЛАДНА ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ДОРОСЛИМ У КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ ЯК ЧИННИК ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РІВНОВАГИ

Сучасне українське суспільство перебуває в умовах надзвичайного соціального, економічного та військово-політичного навантаження. Події останніх років, пов'язані з воєнними діями, вимушеним переселенням, втратою

близьких та невизначеністю майбутнього, призвели до суттєвого зростання рівня психоемоційного напруження серед дорослого населення. Психологічні наслідки травмувальних подій проявляються у вигляді гострих стресових реакцій, панічних атак, депресивних станів, відчуття безпорадності, утрудненому сприйнятті дійсності та втрати контролю над ситуацією [1, с. 259].

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, близько 30–40 % людей після переживання критичних подій потребують спеціалізованої психологічної допомоги, а своєчасна кризова інтервенція суттєво знижує ризик розвитку посттравматичного стресового розладу та супутніх розладів (залежності від психоактивних речовин, депресії, тривожних та поведінкових розладів) [3]. Це зумовлює необхідність розробки ефективних алгоритмів надання невідкладної психологічної допомоги, які дозволяють швидко стабілізувати стан постраждалого та зберегти його здатність до подальшої адаптації.

Телретико-методологічні засади дослідження

Невідкладна психологічна допомога (НПД) (англ. *Psychological First Aid, PFA*) визначається як комплекс короткострокових заходів, спрямованих на зниження інтенсивності психотравмувальної реакції, стабілізацію емоційного стану та відновлення відчуття безпеки [4]. НПД включає в себе такі близькі між собою терміни "перша психологічна допомога", "екстрена психологічна допомога" та "кризова інтервенція".

Основними принципами НПД є:

- принцип невідкладності та доступності — допомога надається відразу після події та у місці, де перебуває постраждалий;
- принцип підтримки — створення атмосфери прийняття, емпатії та безумовної поваги до переживань людини;
- принцип активізації ресурсів — допомога людині віднайти власні сили, соціальні й внутрішні ресурси для подолання кризи [2; 5].

В ході дослідження систематизовано сучасні підходи до кризової інтервенції, проаналізовано зарубіжні й вітчизняні моделі надання екстреної психологічної допомоги.

Алгоритм надання невідкладної допомоги

На основі аналізу літератури та практичного досвіду було розроблено алгоритм роботи психолога у перші години після психотравмувальної події. Він включає такі етапи:

1. Первинна оцінка стану постраждалого. Психолог визначає рівень свідомості, ознаки дезорієнтації, інтенсивність емоційних і фізіологічних реакцій (тремор, тахікардія, гіпервентиляція).

2. Створення безпечного середовища. Забезпечення фізичної безпеки, віддалення від джерела небезпеки, можливість сісти, попити воду, отримати базову інформацію.

3. Нормалізація фізіологічних реакцій. Використовуються прості техніки: контрольоване дихання ("коробкове дихання" 4 × 4 × 4 × 4), техніка "п'яти

почуттів" (перерахувати, що людина бачить, чує, відчуває на дотик, нюхає, смакує) [4].

4. Когнітивна стабілізація. Психолог допомагає людині сфокусувати увагу на теперішньому моменті, формує чітке розуміння того, що відбувається, надає коротку й правдиву інформацію про ситуацію.

5. Емоційна підтримка. Важливо уникати тиску, не змушувати людину розповідати про подію, якщо вона не готова. Емпатійне слухання й короткі фрази підтримки зменшують відчуття самотності.

6. Активація ресурсів і планування подальших дій. Допомога у визначенні конкретних кроків: кого повідомити, де знайти допомогу, як отримати соціальну підтримку.

Дотримання зазначеного алгоритму дозволяє значно знизити інтенсивність кризових проявів і запобігти формуванню хронічних психотравматичних наслідків [5].

Практична значущість і результати

Проведене дослідження показало, що найбільшу ефективність має поєднання стабілізаційних технік і короткострокового кризового консультування з акцентом на ресурсно-орієнтовану підтримку.

Практичні рекомендації, розроблені в межах роботи, можуть бути інтегровані у діяльність психологів кризових служб, соціальних працівників, волонтерів та представників екстрених служб. Їхнє використання сприятиме збереженню психологічної рівноваги, швидшому відновленню здатності до прийняття рішень та формуванню в постраждалих відчуття контролю над власним життям.

Висновки

Невідкладна психологічна допомога є важливим чинником збереження психічного здоров'я та соціальної адаптації дорослих у кризових ситуаціях. Своєчасне застосування алгоритму кризової інтервенції сприяє нормалізації емоційного стану, запобігає розвитку посттравматичних розладів та супутніх розладів (залежності від психоактивних речовин, депресії, тривожних та поведінкових розладів) і підтримує відчуття внутрішнього спокою.

Джерела

1. *Бондаренко О. Ф.* Психологічна допомога особистості у кризових ситуаціях : навч. посіб. Харків : Прапор, 2018. 352 с.
2. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи : навч. посіб. Т. 2 / Л. Царенко, Т. Вебер, М. Войтович, Л. Гриценокта ін.; за ред. Л. Царенко. Київ, 2018. 240 с.
2. WHO, War Trauma Foundation and World Vision International. Psychological First Aid: Guide for Field Workers. Geneva : World Health Organization, 2011. 62 p.
3. *Everly G. S., Lating J. M.* The Johns Hopkins Guide to Psychological First Aid. Baltimore : Johns Hopkins University Press, 2017. 120 p.
4. *Hobfoll S. E.* et al. Five Essential Elements of Immediate and Mid–Term Mass Trauma Intervention: Empirical Evidence. *Psychiatry*. 2007. Vol. 70. № 4. P. 283–315.

Г. Ю. ДУРАНИК
студент 3 курсу, спеціальність "Психологія",
Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

Науковий керівник:
Святослав КОРСАКЕВИЧ,
PhD з психології, доц. кафедри психології МАУП

СТУДЕНТСЬКІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ СИСТЕМОУТВОРЮЮЧОГО ПОНЯТТЯ СТРЕСУ В ПСИХОЛОГІЇ

У сучасному глобальному просторі поняття "стрес" стало одним із найбільш уживаних як у повсякденному мовленні, так і в науковому та навчальному процесі. Швидке розповсюдження уявлень про стрес часто заважає формуванню наукового розумнію змісту поняття стресу і особливостей його розвитку. Насамперед це стосується студентських колективів закладів вищої освіти, для яких важливо відрізняти наукові категорії від буденних уявлень, щоб уникнути їх спрощеного чи необґрунтованого тлумачення [3].

У 1950 році канадський фізіолог Ганс Сельє запропонував термін "стрес" для позначення загального адаптаційного синдрому, відкритого нім же раніше. Ця захисна системна реакція є неспецифічним реагуванням організму та окремих його тканин і клітин на вплив неспецифічних або екстремальних умов, чинників тощо [1]. На науковому підґрунті Ганс Сельє виділив і дослідив три стадії розвитку стресу, а саме реакцію тривоги (alarm reaction), стадію опору (stage of resistance) та виснаження (stage of exhaustion).

У психології розрізняють еустрес — конструктивну адаптаційну реакцію, що сприяє розвитку, та дистрес — дезадаптивний стан, який виникає при перевищенні можливостей індивіда до подолання напруги.

Ця концепція набула широкого розповсюдження та стала підґрунтям для медичних, фізіологічних, а також соціально-психологічних досліджень. Розуміння студентами цих етапів розвитку стресу в галузі психології, дозволяє краще усвідомлювати та попереджати виникнення негативних наслідків дії стресу, зокрема виснаження, девіантної та делінквентної поведінки. Також це допоможе підготуватись до роботи психолога в клінічній і екстремальній практиці з клієнтами, що перебували в надзвичайних умовах психоемоційного стресу. Оволодіння цими навичками є важливою умовою ефективної роботи. Особливо це важливо на сучасному етапі, який супроводжується великою кількістю постраждалих і поранених в умовах воєнного часу.

Адже в одних випадках та за окремих умов, стрес може стати рушійною силою розвитку особистості, а при інших обставинах — пригнічувати психічний стан.

Загальний принцип Г. Сельє є універсальним насамперед для органічного світу. Безпідставне перенесення уявлень про стрес на соціальну сферу, є необґрунтованим і фактично приводить до формування еклектичних біосоціальних концепцій. Адже стосунки людини і суспільства не зводяться до біологічних процесів, а включають у себе також цінності, культуру, норми, свідомість, тобто ті виміри, яких немає у біоорганічному світі.

Отже, необхідно розрізняти стрес не лише як біологічний феномен. Сьогодні, вивчаючи тему стресу, дійшли висновку, що існують і соціально-психологічні чинники його розвитку, що дає підставу розглядати стрес на цих двох рівнях [6]. Особливо важливим є взаємодія між людиною (особистістю) та її найближчим соціальним оточенням. У цьому сенсі доречним є підхід когнітивної психології, зокрема теорія Р. Лазаруса, згідно з якою стрес виникає тоді, коли індивід оцінює ситуацію як загрозливу, а власні ресурси — як недостатні [2].

В Україні на сучасному етапі проблемі стресу присвячено чимало наукових досліджень[4; 5].

При цьому розумінні феномену стресу у молодих спеціалістів може бути небезпечно однобоким, якщо стрес розглядається сугубо як соціальна категорія.

Подолання поверхневих уявлень про стрес сприяє формуванню науково-професійна культура мислення молодого спеціаліста, а також здатність критично оцінювати та працювати з науковими поняттями.

Джерела

1. *Selye H.* Stress and the general adaptation syndrome. *Br Med J*. 1950. Vol. 1, No. 4667. P. 1383–1392.
2. *Lazarus R. S., Folkman S.* Stress, Appraisal, and Coping. New York, Springer. 1984. 456 p.
3. *Griban GP, Trufanova VP, Lyukianchenko MI,* et al. Causes of stress and its impact on women's mental and physical health. *Wiadomości Lekarskie*. 2024; doi:10.36740/WLek/197113.
4. *Saulnier KG, Brabbs S, Szymanski BR, Harpaz-Rotem I, McCarthy JF, Sripada RK.* Suicide risk among veterans who receive evidence-based therapy for posttraumatic stress disorder. *JAMA Netw Open*. 2024; doi: 10.1001/jamanetworkopen.2024.52144.
5. *Мороз С. М.* Мультидисциплінарний підхід у лікуванні та реабілітації пацієнтів із контузіями. *Медична газета "Здоров'я України 21 сторіччя"*. 2024. № 20. С. 33.
6. *Yaser Snoubar, Olena Piontkivska, Larysa Stulnikova.* Mental health and psychosocial well-being of Ukrainian social work students affected by Russia's full-scale invasion. *British Journal of Social Work*. 2025. DOI: 10.1093/bjsw/bcaf079.

Валерія РЕМЕЗ
студентка третього курсу психології

Карина СОБЧЕНКО
студентка третього курсу психології

Ксенія ЗЛАТОВА
студентка третього курсу психології

Науковий керівник:
Святослав КОРСАКЕВИЧ,
PhD з психології, доц. кафедри психології МАУП

ЯК СПОКІЙ ВПЛИВАЄ НА ФІЗИЧНЕ ЗДОРОВ'Я ТА ПСИХОЛОГІЧНЕ ВІДНОВЛЕННЯ ЛЮДИНИ

В психологічній науці неодноразово розглядалося питання взаємовпливу психічного-фізичного, що позначається на нашій, зокрема, афективній сфері (настрій, почуття, емоції тощо) та фізіологічних реакціях. Так, збудження нашої нервової системи щодо позитивних подразників приносить почуття задоволеності, а подразники негативного характеру будуть викликати тривогу, хвилювання тощо. Полярність (позитивність або негативність) подразника є суб'єктивним фактором, відповідно наше ставлення до нього, вміння їм керувати і є запорукою життєстійкості за Сальваторе Мадді [3], толерантності до невизначеності за Е. Френкель-Брусвік [1], спокою.

В часи війни, економічного та соціального відносного благополуччя, коли на особистість впливає багато негативних факторів дана тема, представлена в нашій роботі, стає особливо актуальною.

Філософи розглядають спокій як стан внутрішньої рівноваги та прийняття реальності, який зосереджується на внутрішній гармонії, а не на зовнішніх обставинах. Зокрема, китайський філософ та засновник даосизму, Лао Цзи вчить, що "Внутрішня гармонія — це єдність думки, слова і дії".

Ідеї Волтера Кеннона стосовно того, що емоції є результатом особливої реакції нервової системи були підтверджені в експериментах Д. Олдса (1922–1976) і Х. Дельгадо (1915–2011). Використовуючи досліди зі щурами, він довів, що електричне стимулювання (за допомогою вживлених електродів) певних ділянок гіпоталамуса призводить до виникнення виражених емоцій: одних — до позитивних, їх і було названо центром "раю", а інших — до негативних емоцій, їх відповідно назвали центром "пекла". Хозе Дельгадо з'ясував, що такі самі нейрофізіологічні механізми виникнення емоційних переживань притаманні й людині [2].

Теорія когнітивного дисонансу, автором якої є Л. Фестінгер (1919–1989), виходить з того, що позитивні емоційні переживання виникають тоді, коли очікування людини збуваються і когніції (знання, міркування) втілюються в життя, тобто коли реальні результати поведінки знаходяться в консонансі (відповідності) з наміченими. Негативні ж емоції виникають, функціонують і посилюються тоді, коли між очікуваними результатами і тими, що наступили, є дисонанс (невідповідність, розходження) [2].

В такому випадку, чи можемо ми говорити про спокій — як відсутність очікувань і прийняття реальності такою, якою вона є? Чи можемо ми говорити про зміну свого ставлення до навколишніх подразників як про один із засобів досягнення спокою? Які засоби досягнення спокою ми можемо запропонувати вже зараз?

Задля ширшого розуміння феномену слова "спокій" ми запропонували студентам першого курсу спеціальності "Психологія" описати трьома словами який сенс вони вкладають у це поняття.

Об'єкт дослідження: Спокій як соціально-психологічна категорія.

Предмет дослідження: Уявлення студентів про спокій як соціально психологічну категорію.

Вибірка складалась з 38 студентів 1 курсу психології, з них 6 чоловічої статі та 32 жіночої. Шляхом контент аналізу ми виявили, що найчастіше "спокій" описують такими словами як: дім (9 разів), безпека (18 разів) та батьки (11 разів.). Хоча, здебільшого студенти обирали слово "безпека", що на сьогоднішній день може бути пов'язаним із добою війни в країні, коли на гармонійний та фізичний стан індивіда впливає багато несприятливих чинників (обстріли, проблеми із інфраструктурою, відсутність стабільності тощо). Таким чином з'являється розуміння, що внутрішній спокій напряму впливає на фізичний стан людини.

Аналізуючи взаємозв'язок понять "батьки" та "спокій" ми зробили висновок, що студенти сприймають слово "батьки" як символ надії, бажаючи бачити своїх близьких поруч, цілими та здоровими. Адже благополуччя та спокій рідних людей напряму впливає на нашу внутрішню стабільність.

Слово "дім" може символізувати стабільність для студентів. Він виступає як форма надійності та захищеності. Зазвичай, це місце турботи та підтримки, яка виступає важливим фактором задля збереження внутрішнього балансу.

Висновок

Спокій є важливим фактором, що позитивно впливає як на фізичне здоров'я, так і на психологічне відновлення людини. В умовах сучасних викликів, особливо під впливом стресових факторів війни та соціально-економічної нестабільності, здатність керувати своїм ставленням до зовнішніх подразників і досягати внутрішнього спокою стає ключовою для збереження життєстійкості та емоційного благополуччя. Наукові теорії та експерименти підтверджують тісний зв'язок емоційних станів із нейрофізіологічною діяльністю мозку, що дає змогу через психофізіологічні практики, такі як

нервово-м'язова релаксація, дихальні техніки, аутотренінг і візуалізація, ефективно зменшувати емоційне напруження та відновлювати баланс. Водночас, особисті уявлення про спокій, пов'язані із відчуттям безпеки, підтримки та прийняття, підкреслюють соціально-психологічний аспект цього стану. Отже, формування спокою як внутрішнього ресурсу — важлива складова підтримання здоров'я і психологічної стійкості в сучасному світі.

Джерела

1. *Frenkel-Brunswick E.* Tolerance towards ambiguity as a personality variable. *The American Psychologist*. 1948. № 3. P. 268.
2. Методологічні та теоретичні проблеми психології: навч. посіб. / М. С. Корольчук, Ю. Л. Трофімов, В. І. Осьодло та ін. 2008. 336 с.
3. *Maddi S.* Hardiness: An operationalization of existential courage. *Journal of Humanistic Psychology*. 2004. Apr. 44. P. 279–298.
4. Університет "КРОК". https://osvita.ua/school/method/psychology/2299/

Мирослава ЛИТВИНЮК

магістрантка кафедри психології
Навчально-наукового інституту психології та соціальних наук
ПрАТ "ВНЗ "Міжрегіональна Академія управління персоналом"
m.lytvynyuk@gmail.com
https://orcid.org/0009-0009-5302-9476

Яна РАЄВСЬКА

д-р психол. наук, проф.
директор Навчально-наукового інституту психології та соціальних наук
ПрАТ "ВНЗ "МАУП"
raewskaya@ukr.net

КОУЧИНГОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ПРОФІЛАКТИКИ КРИЗ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ

В умовах глобальної трансформації ринку праці проблема криз професійного розвитку набуває особливої гостроти. Сучасний світ праці характеризується невизначеністю, швидкими змінами технологій, необхідністю постійного навчання, що створює додаткові стресори для працівників [1]. Особливо вразливими є фахівці сфери "людина – людина", зокрема HR-менеджери та кар'єрні консультанти.

Традиційні лінійні моделі професійного розвитку сьогодні потребують кардинального переосмислення [11]. Концептуальне значення має теорія Са-

вікаса про конструювання кар'єри, яка підкреслює активну роль особистості у створенні професійного шляху [11]. Титаренко Т. М. визначає кризу як особливий період переосмислення життєвих цілей, цінностей і можливостей [9].

Аналіз сучасних підходів до управління персоналом засвідчує недостатність традиційних методів подолання професійних криз [5]. У цьому контексті коучингові технології заслуговують на особливу увагу як інноваційний інструмент підтримки професійного розвитку [2].

Теоретичні основи коучингу спираються на інтеграцію різних психологічних підходів. Гуманістична традиція забезпечила недирективність інтервенцій, когнітивно-поведінкові теорії — техніки роботи з обмежуючими переконаннями, системний підхід дозволив розглядати клієнта в контексті професійного середовища [3].

Аналіз вітчизняної наукової літератури виявляє недостатню розробленість використання коучингових технологій для профілактики криз професійного розвитку. Існуючі дослідження переважно фокусуються на коучингу як інструменті підвищення ефективності [7].

Проведене дослідження серед 47 HR-менеджерів і кар'єрних консультантів виявило специфічну феноменологію кризових проявів. Констатувальний етап засвідчив поширення симптомів емоційного виснаження (34 % з високими показниками), деперсоналізації (28 %) та зниженої професійної самоефективності (41 %) [8].

Особливо показовими є дані щодо адаптивності як ключового фактору стійкості до криз. Переважання низьких та середніх рівнів адаптивності (лише 15 % з високими показниками) свідчить про системні проблеми у підготовці фахівців [6].

Кореляційні зв'язки між адаптивністю та показниками професійного вигорання ($r = -0{,}73$, $p < 0{,}01$), емоційним інтелектом та задоволеністю працею ($r = 0{,}68$, $p < 0{,}01$), професійною ідентичністю та мотивацією ($r = 0{,}71$, $p < 0{,}01$) підтверджують системний характер професійних криз.

Концептуальним підґрунтям програми став інтегративний підхід, що поєднав принципи позитивної психології, теорії самодетермінації та концепції резільєнтності [12]. Програма орієнтована на розвиток внутрішніх ресурсів особистості для попередження кризових станів.

Розроблена програма відображає сучасне розуміння професійного розвитку як багатовимірного процесу. Модуль самоусвідомлення базується на принципах метакогнітивної терапії, розвиток адаптивності — на концепціях когнітивної гнучкості [10], емоційна компетентність — на теорії емоційного інтелекту.

Індивідуалізований характер програми відображає сучасні тенденції коучингової практики [4]. Використання авторських методик ("Карта професійного розвитку", "Щоденник емоційних станів") забезпечило адаптацію принципів до специфіки роботи з професійними кризами.

Програма реалізовувалась протягом 8 тижнів у форматі індивідуальних та групових сесій з 12 учасниками. Методи включали: активне слухання, запи-

тання, техніки планування та подолання обмежуючих переконань, розвиток ресурсних станів [10].

Результати демонструють значний профілактичний потенціал. Статистично значущі покращення за всіма показниками: емоційне виснаження знизилось на 42 %, деперсоналізація — на 38 %, професійна самоефективність зросла на 35 %. Критичні зміни в адаптивності (підвищення на 28 %) та емоційному інтелекті (на 31 %).

Якісний аналіз виявив ключові механізми впливу: розвиток саморефлексії (92 % учасників), формування стратегій управління стресом (83 %), підвищення мотивації до професійного розвитку (75 %).

Статистичний аналіз підтвердив значущість результатів: t-критерій Стьюдента показав відмінності ($p < 0,01$) за всіма шкалами. Розмір ефекту (Cohen's d) від 0,7 до 1,2 свідчить про практичну значущість змін.

Концептуальне значення результатів полягає в підтвердженні можливості превентивного впливу на кризи через розвиток внутрішніх ресурсів [1]. Створений діагностичний інструментарій може служити основою для системної оцінки ризиків виникнення криз.

Системний підхід передбачає інтеграцію коучингових технологій у різні рівні організаційного функціонування: індивідуальний коучинг, груповий коучинг, формування коучинг-культури [5].

Перспективи включають вивчення довгострокових ефектів, розробку диференційованих підходів для різних професійних груп. В українському контексті актуальним є створення системи оцінки соціально-економічної ефективності коучингових програм профілактики професійних криз.

Джерела

1. *Бондарчук О. І.* Соціально-психологічні основи особистісного розвитку керівників загальноосвітніх навчальних закладів у професійній діяльності : монографія. Київ : Науковий світ, 2018. 318 с.
2. *Вітмор Дж.* Ефективний коучинг / Сер Джон Вітмор ; пер. з англ. Н. Лавської. Київ : Вид. група КМ-БУКС, 2019. 336 с.
3. *Грицак І. В.* Коучинг у професійному розвитку : монографія. Львів : Світ, 2023. 280 с.
4. *Демченко М. М.* Практичний коучинг для менеджерів : посібник для підвищення ефективності. Київ : ІПСМ, 2023. 208 с.
5. *Карамушка Л. М.* Психологічні основи управління в освітніх організаціях: навч. посіб. Київ : Освіта України, 2019. 352 с.
6. *Кокун О. М.* Життєстійкість і резільєнтність людини в сучасному світі : монографія. Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2025. 214 с.
7. Коучингові технології як засіб профілактики криз професійного розвитку : проблема оцінки ефективності. *Наукові записки Національного ун-ту "Острозька академія"*. Серія "Психологія", 2023, № 19, с. 123–131.
8. *Литвиненко Т. В.* Професійне вигорання: діагностика та профілактика : навч. посіб. Одеса : Фенікс, 2022. 232 с.
9. *Титаренко Т. М.* Життєві кризи особистості : психологія життєвої кризи. Київ : Агропромвидав України, 2018. С. 69–96.

10. *Щербан Т. Д.* Психологія стресу та стресостійкості: підручник. 2-ге вид. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 248 с.
11. *Savickas M. L.* Career construction: A developmental theory of vocational behavior. *Career choice and development*. 2002. Vol. 4. P. 149-205.
12. *Seligman M. E. P.* Learned Optimism: How to Change Your Mind and Your Life. New York : Free Press, 1998.

Олександра КРАСОВИЦЬКА
магістрант кафедри психології, ПрАТ "ВНЗ "МАУП", м. Київ

Науковий керівник:
Святослав КОРСАКЕВИЧ,
PhD з психології, доц. кафедри психології МАУП

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОДОЛАННЯ КОМПЛЕКСНОЇ ТРАВМИ У ДОРОСЛИХ: ІНТЕГРАЦІЯ ПІДХОДІВ ПІТЕРА УОКЕРА ТА АРІЕЛЬ ШВАРЦ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНОЇ ПРАКТИКИ

Постановка проблеми та актуальність. Комплексний посттравматичний стресовий розлад (КПТСР) у МКХ-11 описується як поєднання ядра ПТСР (повторне переживання, уникання, гіперактивація) з порушеннями саморегуляції (емоційна дисрегуляція, негативна Я-концепція, міжособистісні труднощі). Саме такий профіль у дорослих найчастіше пов'язаний із тривалими функціональними обмеженнями в роботі, навчанні та стосунках [3]. Практика показує: швидкий перехід до травмофокусованих наративних технік без попередньої стабілізації часто підвищує ризик перевантаження та ретравматизації [1; 2]. Актуальною є короткострокова програма, що поєднує тілесну стабілізацію, роботу з "внутрішніми частинами" та межами, а також дозовану наративну інтеграцію, з чітким моніторингом ефектів [7–10].

Мета. Обґрунтувати короткострокову інтегративну програму психокорекції для дорослих із ознаками КПТСР, яка поєднує діагностичну рамку МКХ-11 із підходами П. Уокера (емоційні флешбеки, 4F-патерни, репарентинг, робота з внутрішнім критиком) та А. Шварц (соматичний ресурсинг, полівагальна саморегуляція, "маятник" уваги, наративна інтеграція), і проілюструвати її емпіричними даними.

Методологія та дизайн емпіричної ілюстрації. Вибірка: n = 48 (24–62 роки), добровільна участь, анонімне опитування. Інструменти: International Trauma Questionnaire (ITQ) для кластерів ПТСР/КПТСР [4], допоміжні

пункти DSO (самоставлення, міжособистісні труднощі), шкала дисоціації DES-II [5]. Обробка: описова статистика (середні, медіани, квартилі), частки "клінічно помітних" значень за порогом ≥ 2 (шкала 0–4), кореляції Спірмена між узагальненим індексом ранніх травм та симптомними кластерами. Етика: інформована згода, добровільність, "стоп-сигнал", маршрутизація у разі загострення.

Ключові результати.

— Найвищі середні виявлені для кластерів ПТСР/КПТСР; близько третини респондентів повідомили про клінічно помітний вплив симптомів на повсякденне функціонування.
— Ядро підвищень формують перетини ПТСР∩КПТСР; дисоціація нижча за поширеністю, але гетерогенна.
— Індекс ранніх травм має позитивні тенденції зв'язку саме з кластерами ПТСР/КПТСР ($\rho \approx 0{,}27$), інші зв'язки статистично незначущі.

Практичний висновок: пріоритет — стабілізація й ресурсування з раннього етапу, подальше тренування меж і дозована наративна інтеграція [4; 5; 7–10].

Теоретико-практична основа інтеграції.

— МКХ-11 (CPTSD/DSO): полідоменна модель вимагає послідовності "стабілізація → зв'язок/ресурс → сенс/дія" [3].
— Пітер Уокер: емоційні флешбеки, карта 4F (fight/flight/freeze/fawn), "антифлешбек-план", робота з внутрішнім критиком і репарентинг [12].
— Аріель Шварц: соматичний ресурсинг (опора на дихання, позу, дотик, орієнтацію), полівагальна "гігієна" (подовжений видих, вокалізація, орієнтація через 5 відчуттів), "маятник" уваги (pendulation), наративні практики (письмо, "лінія життя", "шаблон майбутнього") [8; 10; 11].
— Додаткові опори: сенсомоторна психотерапія [7], полівагальна теорія [9].

Модуль I. Стабілізація й безпека (1–4 тижні).

Цілі: зниження дистресу "тут-і-зараз", розширення "вікна толерантності", підготовка до опрацювання травматичного матеріалу.

Ключові інструменти: психоедукація МКХ-11/"вікна толерантності"; соматичний ресурсинг (подовжений видих 4–6, орієнтація 5-4-3-2-1, опора спиною/стопами, тактильна "якірна" річ); SOS-картка (3 тілесні опори, 3 фрази підтримки, 2 контакти допомоги, 3 ресурсні дії); антифлешбек-план (усвідомлення "Це флешбек", самонагадування "Я у безпеці", заземлення, внутрішній опікун, відкладання рішень) [9–11].

Модуль II. Ресурс і зв'язок (5–8 тижні).

Цілі: зміцнення самоспівчуття, комунікації та меж; редукція реактивності 4F-патернів.

Ключові інструменти: карта 4F і альтернативи: *fight* — "гігієна злості" + асертивні фрази; *flight* — уповільнення, 60-сек. монозадачність, тайм-бокси 10–15 хв; *freeze* — м'яка активізація (мікро-рухи/ходьба/"струшування"), мікрокроки; *fawn* — "драбина меж" (від "відповім завтра" до "ні"), "я-повідом-

лення"; щоденник критика → відповідь внутрішнього опікуна; зовнішнення критика (образ, ім'я) [6].

Модуль III. Сенс і дія (9–12 тижні).

Цілі: інтеграція життєвого досвіду, закріплення змін, запуск щоденних ритуалів підтримки.

Ключові інструменти: письмо 15–20 хв (за Пеннебейкером), "лінія життя" (піки/падн + ресурси/союзники), "шаблон майбутнього" (репетиція бажаної поведінки у тригерних ситуаціях); ранкові/вечірні ритуали (вода + 2 хв дихання + намір; 3 добрі події + подовжений видих); профілактика зривів (індивідуальні "червоні прапорці" → узгоджена дія, напр.: якщо 3 дні ШСД > 6/10 — дзвінок N і тільки ресурсні практики) [8; 10–12].

Моніторинг ефективності та безпека.

- Перед/після ключових вправ — суб'єктивний дистрес 0–10; щотижня — частота практик і їхня корисність 0–10.
- На 6-й/12-й тижнях — повторні короткі опитувальники (ідентичні стартовим) для оцінки змін у кластерах ПТСР/КПТСР і повсякденному функціонуванні [4].
- Етика: інформована згода; добровільність; "стоп-сигнал"; пріоритет стабілізації над наративом; конфіденційність; заздалегідь погоджена кризова маршрутизація; культурна чутливість; міждисциплінарна взаємодія за наявності коморбідностей.

Стисла матриця відповідності "симптом — техніка".

- Емоційні флешбеки → антифлешбек-план (усвідомлення → заземлення → внутрішній опікун).
- "Втеча"/розсіяння → монозадачність 60 с, тайм-бокси 10–15 хв [10].
- "Догоджання" (fawn) → "драбина меж", "я-повідомлення".
- Гіперактивація → подовжений видих, гудіння, орієнтація через 5 відчуттів [9].
- Інтеграція → письмо, "лінія життя", "шаблон майбутнього" [8; 10; 12].

Обговорення. Поєднання 4F-профілів із тілесними опорами надає "мову" розпізнавання автоматичних реакцій і безпечні важелі їх переналаштування (без надмірного занурення в травматичний матеріал) [10]. Полівагальна "гігієна" (подовжений видих, вокалізація, орієнтація) підтримує базову регуляцію та зменшує дистрес "тут-і-зараз" [9–11]. Дозована наративна інтеграція на пізньому етапі запобігає перевантаженню, а письмові практики сприяють осмисленню й перефреймінгу досвіду [8]. Комунікаційні алгоритми (прохань/відмов, валідації) знижують міжособистісну уразливість і закріплюють зміни в реальному житті [6]. Узгодження з МКХ-11 забезпечує клінічну сумісність і системну оцінку динаміки.

Висновки: Послідовність "Стабілізація → Ресурс і зв'язок → Сенс і дія" є безпечною й гнучкою рамкою допомоги дорослим із КПТСР; Мікроінструменти (SOS-картка, антифлешбек-план, "драбина меж", мікрокроки/тайм-бокси) роблять програму здійсненною у повсякденній рутині; Емпірична ілюстрація підтверджує центральність ПТСР/КПТСР та пов'язаних функціональних

обмежень; дисоціація менш поширена й нерівномірна; Перспективи — більші вибірки, контрольовані дизайни, тестування "дозування" модулів.

Джерела

1. *Ван дер Колк Б.* Тіло пам'ятає все: мозок, розум і тіло в лікуванні травми. Київ: Лабораторія, 2022.
2. Всесвітня організація охорони здоров'я. МКХ-11. Клінічні описи і діагностичні настанови (ICD-11 CDDR). Женева: WHO, 2018.
3. *Cloitre M.,* et al. The International Trauma Questionnaire (ITQ): Development of a self-report measure of ICD-11 PTSD and complex PTSD. Acta Psychiatrica Scandinavica, 2018.
4. *Carlson E., Putnam F.* Dissociative Experiences Scale (DES-II): Validation and applications. Journal of Nervous and Mental Disease, 1993.
5. *Linehan M.* Cognitive-Behavioral Treatment of Borderline Personality Disorder. New York: Guilford Press, 1993.
6. *Ogden P., Minton K., Pain C.* Trauma and the Body: A Sensorimotor Approach to Psychotherapy. New York: W. W. Norton, 2006.
7. *Pennebaker J.* Opening Up by Writing It Down. New York: Guilford Press, 2016.
8. *Porges S.* The Pocket Guide to the Polyvagal Theory. New York: W. W. Norton, 2017.
9. *Schwartz A.* The Complex PTSD Workbook: A Mind-Body Approach to Regaining Emotional Control and Becoming Whole. Oakland, CA: New Harbinger, 2016.
10. *Schwartz A.* Therapeutic Yoga for Trauma Recovery: Practical Guide to Restoring Body and Mind. New York: W. W. Norton, 2021.
11. *Shapiro F.* Eye Movement Desensitization and Reprocessing (EMDR). New York: Guilford Press, 2001.
12. *Walker P.* Complex PTSD: From Surviving to Thriving. Lafayette, CA: Azure Coyote, 2013.

Любов ТАРАНЕНКО

здобувачка кваліфікації магістр за спеціальністю 053-Психологія
ПрАТ "ВНЗ "Міжрегіональна Академія управління персоналом", м. Київ

Науковий керівник:
***Святослав КОРСАКЕВИЧ**, PhD з психології, доц. кафедри психології МАУП*

ОСОБЛИВОСТІ КОРЕКЦІЇНОЇ РОБОТИ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ У ОСІБ З ТРАВМАТИЧНИМ ДОСВІДОМ ЧЕРЕЗ ВОЛОТЕРАПІЮ

Актуальність: Розуміння заявленої проблеми травматизації суспільства під час бойових дій в України і можливості виходу з цієї ситуації, необхідність пошуку нових поглядів для вирішення проблеми по корекційнійній роботі з

емоційними станами осіб з травматичним досвідом набуває дуже важливого значення. Перспективи вивчення цієї, проблеми, а хотілося б сказати задачі, є доволі широкими, так як охоплюють різноманітні прояви психотравматизації в умовах війни у людей різних соціальних статусів та вікових категорій в тому числі і учасників бойових дій. Психологи в своїй роботі стикнулись з небаченою кількістю травмованих людей, тому розгляд, апробація та впровадження нових методик, програм з реабілітації та психокорекції емоційних стані людей з травматичним досвідом має бути. В цьому контексті пропоную розглянути можливість впровадження нового напрямку з анімалотерапії — волотерапію.

Мета дослідження: проаналізувати поняття травматичний досвід, на практиці провести апробацію авторської програми з волотерапії — "Чумацький шлях".

Тема травми та травматичний досвід завжди знаходилась в рамках дослідження науковців. Тема дослідження розглядалась та аналізувалась в роботах Р. Айєрман, Дж. Александер, П. Горностая, М. Горовіц, роботах А. Бургес, С. Д Максименко, Л. З. Сердюк, М. Крістофер, Н. Сарджвеладзе, К. М. Волков [23; 2023], Н. Тарабріна, О. Туриніна, Л. Холмстром, І. В. Чухрій, (та ін.). Розглядаються проблеми травматичного досвіду, та травматичного стресу, а зокрема, бойового в роботах Д. Зубовського, О. Ічанської, О. Петрова, Н. Шабаліна та ін. Потужний евристичний потенціал вивчення травматичного досвіду вміщують праці психотерапевтичного спрямування у Л. Бурлачук, О. Кочарян, А. Маслоу, К. Роджерс, Т. Титаренко, Н. Чепелєва та ін.

М. Горовіц: "мозок до тих пір продовжуватиме процес переробки нової інформації, доки не зміниться ситуація або модель та поки реальність та модель не будуть відповідати одне одному" [1].

Аналіз травми жертви та травми агресора провів П. Горностай. В подальших його роботах висвітлюється питання трансгенераційної (міжпоколінної) передачі травматичного досвіду, що власне, перетворює його на історичні травми. Резюмуючи аспекти трангенераційної передачі травматичного досвіду, варто згадати, що в останні роки зросло визнання того, як [3] травма може мати наслідки для поколінь від батька до дитини. "Це відбувається всередині сімей, які постраждали від колективної травми, а саме, йдеться про те, що ПТРС може передаватися через покоління, як вторинна травматизація, у вигляді підвищеної тривожності та може проявлятись в значних групових емоціях і почуттях, що мають нав'язливий і патогенний характер (ненависть, агресія, провина, страх, депресія тощо)" [2].

Волотерапія — це новий напрям анімалотерапії, що ґрунтується на терапевтичній взаємодії людини та вола. На відміну від іпотерапії чи каністерапії, цей метод характеризується особливою м'якістю впливу, оскільки воли відзначаються спокійним темпераментом чутливістю та здатністю створювати атмосферу довіри. Саме ці якості волотерапії роблять волотерапію перспективним інструментом корекції в роботі з особами з травматичним досвідом, а також посттравматичних станів під час війни та по закінченні її.

Методи дослідження

Дослідження ґрунтується на аналізі джерел з анімалотерапії, літературних джерел з чумацтва, практичних кейсів спостереження та використання коровотерапії в країнах Європи, досвіду волонтерських центрів та особистому контент-аналізу та інтерв'ю з респондентами локус груп, які проходять випробування програми "Чумацький шлях". Основними критеріями ефективності було визначено:

- рівень зниження тривоги (за шкалами Бека, О. Чабан, Спілберга-Ханіна);
- покращення соціальної адаптації учасників;
- зменшення проявів відсторонення та інше.

Очікувані результати

Так як волотерапія ще зовсім нове направлення в анімалотерапії і наявність волів не таке велике, але на досвіді спілкування з коровами та досвіді корово терапії, який тільки впроваджується за кордоном, результати дослідження під час роботи над кваліфікаційною роботою та проходження професійної і переддипломної практики в "Вищому навчальному закладі "МАУП" в окремому структурному підрозділі кафедри психології Навчально-наукового інституту психології та соціальних наук, Центр психологічного консультування та психокорекції під керівництвом професора кафедри Раєвської Яни Миколаївни отримані результати дослідження свідчать, що апробація програми "Чумацький шлях" в локус групах контактному та безконтактному методу взаємодії з волами сприяє:

1. Зниженню тривожності та напруги — ритмічні рухи та контакт з волом-компаньоном створюють умови для спокійної трансформації стану респондента,

2. Формуванню почуття довіри та безпеки — об'єднання лагідності, ніжності та сили волів-компаньонів зменшує бар'єри, властиві людям з травмою війни та інших видів травм.

3. Розвитку емоційної регуляції — у процесі догляду за волами відбувається переключення уваги , що сприяє стабілізації внутрішнього стану.

4. Покращення соціальної інтеграції — групові заняття з волотерапії стимулюють комунікацію між учасниками, тим паче що віл йде завжди в парі. Можливість відчувати тепло та подих вола-компаньона на чумацькому шляху допомагає відчувати учасникам програми не тільки єдність з природою, а й повний контакт та підтримку, навіть братерство.

5. Розробку та впровадження новітньої, автентичної програми з анімалотерапії — волотерапії.

Експерементальною базою дослідження слугував Цент Психосоціальної підтримки Товариства Червоного Хреста України в місті Одеса та село Федорівка Коблевського ОТГ Миколаївської області. В рамках новоствореної програми "Чумацький шлях" соціально-психологічні аспекти роботи з особами з травматичним досвідом, а також учасниками бойових дій та особами

з інвалідністю внаслідок війни було обстежено респондентів за регіонами проживання.

№	Регіон проживання	Шкала тривоги Бека	Шкала самооцінки тривоги Чабан О
1	Херсон та Херсонська область	17 %	20 %
2	Миколаїв, Миколаївська область	24 %	11 %
3	Запоріжжя та Запорізька область	10 %	–
4	Одеса та Одеська область	39 %	66 %
5	Донецька, Луганська область	5 %	3 %
6	Інші	5%	–

Вимірювався тиск та серцевий ритм перед початком тренінгу:
70 % слухачів з підвищеним тиском;
28 % слухачів тиск в нормі;
2 % тиск менше норми;
та після закінчення тренінгу:
30 % слухачів з підвищеним тиском;
68 % слухачів тиск в нормі;
2 % тиск менше норми.

Рівень тривожності групи за шкалою Спілберга знизився з 54 балів-високий рівень тривожності до результату тесту після проведенного майстер класу на локації "Нью-Васюки": реактивна тривожність 49 балів — середній рівень тривожності; особистістна 40 балів — низький рівень тривожності. Добру справу зробило спілкування, відкритий простір, можливість бути поряд з дітьми, що додає впевненості та відчуття підтримки в колективі.

Отриманні данні підтверджують, що волотерапія може бути дієвим інструментом корекційної роботи з особами, які зазнали воєнної травми. На відміну від традиційних методів психотерапії, цей підхід забезпечує м'яку та природну інтеграцію до процесу відновлення психічних станів респондентів та взагалі життя. Важливо підкреслити що поряд з волотерапією в програмі "Чумацький шлях" використовуються комплексні психотерапевтичні сесії атт-терапії, етнопсихології.

Особливу значущості цей метод набуває у роботі з підлітками, дітьми, дорослими респондентами, оскілки воли-компаньйони допомагають зняти напругу, пов'язану зі страхом та втратою... Також дуже перспективним є застосування волотерапії у програмах реабілітації військових, де взаємодія з волами зменшує симптоматику травм та ПТСР.

Висновок

Волотерапія виступає інноваційним і гуманістичним методом психологічної підтримки осіб із травматичним досвідом війни в Україні. Її ефективність проявляється у зниженні рівня тривожності, формуванні почуття безпеки та сприянні соціальній інтеграції. Подальші дослідження мають бути спрямо-

вані на кількісне вимірювання результатів та розробку стандартизованих протоколів застосування волотерапії в умовах реабілітаційних центрів.

Джерела

1. *Horowitz, M. J.* (1989). Stress-response syndromes: A rewire of posttraumatic and adjustment disorders. *Psychiatrric Services*, 37, 245–250.
2. *Горностай, П.* (2021). Травма жертви і травма агресора в міжгрупових конфліктах. *Проблеми політичної психології*, 10 (24), 114–133. https://doi.org/10.33120/popp-Vol24 Year2021-68
3. *Психологічні перспективи*. 2023. Вип. 41. 55–73.
4. *Beck, J. S.* (2011). Cognitive Behavior Therapy: Basics and Beyond. Guilford Press.
5. *Шекула О. Н.* Роль анімалотерапії у лікування та профілактиці захворювань. Сучасні технології в оздоровчій діяльності : зб. матеріалів ІІ Всеукр. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 01 берез. 2024 р. Запоріжжя, 2024. С. 41–45.
6. *Коляденко Н. В.* Зоопсихологія та порівняльна психологія : підручник. Київ : ДП "Вид. дім "Персонал", 2019. 508 с.
7. *Опанасюк І.* (2011). Психологічні особливості переживання факту втрати особистістю. *Обрії*. № 1. С. 55–58.
8. *Андрєєва С., Білівненко С., Додонов Р., Телюпа С.* Чумаки. Студії з історії та історіографії, Київ НДІ українознавства, Тернопіль: Крок, 2024. 290 с.

Інна МИРОНЧИК

магістрантка 2 курсу, спеціальність 053 психологія,
ПрАТ "ВНЗ "Міжрегіональна Академія управління персоналом", м. Київ
ORCID: 0009-0003-4784-6054

Науковий керівник:
***Святослав КОРСАКЕВИЧ**, PhD з психології, доц. кафедри психології МАУП*

ЗАЛУЧЕНІСТЬ ЯК РЕСУРС МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я: ПСИХОПРОФІЛАКТИКА ВИГОРАННЯ СЕРЕД ПРАЦІВНИКІВ ІТ-СФЕРИ

Вступ

Інформаційна сфера, попри інноваційний прогрес, залишається однією з найвразливіших у психологічному плані. Постійне перебування в середовищі високої інтенсивності, багатозадачності, швидкоплинності дедлайнів і вимог до когнітивної гнучкості — чинники, що невпинно виснажують емоційний ресурс спеціалістів. Не менш небезпечними є розмиті часові межі між роботою і відпочинком, що провокують порушення балансу "життя – робота" та зниження рівня особистого благополуччя.

На тлі цього особливої актуальності набуває вивчення факторів, які підтримують внутрішню стійкість працівника. Одним із таких ресурсів є залученість до праці — психологічний стан, у якому людина відчуває натхнення, зацікавленість, енергію та смислову включеність у професійну діяльність.

Мета

Метою дослідження було з'ясування ролі залученості як захисного чинника ментального здоров'я та аналіз її взаємозв'язків із професійним вигоранням і мотиваційними орієнтаціями у представників IT-сектору.

Теоретичне підґрунтя

Наукова література засвідчує, що професійне вигорання формується поступово і тісно пов'язане з незбалансованістю між ресурсами та вимогами праці. К. Маслач описує вигорання як триєдність: емоційне виснаження, цинічне ставлення до праці (деперсоналізація) і зниження професійної самооцінки [3, с. 48].

Натомість у моделі JD-R (Job Demands–Resources) залученість виступає не лише емоційним противаговим станом, а й чинником, що опосередковує вплив робочих навантажень на психологічне виснаження [1, с. 273]. Працівники, які зберігають внутрішню мотивацію, ініціативність і відчуття сенсу, виявляють більшу стресостійкість, менше схильні до вигоряння та мають вищу якість життя.

Також важливим є рівень мотиваційної установки: орієнтація на досягнення пов'язана з гнучкістю і стійкістю, тоді як мотивація уникнення невдач часто супроводжується внутрішньою напругою, униканням відповідальності, тривожністю [4, с. 89].

Методологія дослідження

Для реалізації мети було проведено емпіричне дослідження на вибірці з 47 представників IT-галузі (віком від 23 до 42 років). Серед учасників були програмісти, дизайнери, менеджери проєктів, HR-фахівці. Усі респонденти надали згоду на участь у дослідженні, яке проводилось онлайн через Google-форму.

Методики:

- Utrecht Work Engagement Scale (UWES) — для діагностики рівня залученості (життєва енергія, захопленість, поглиненість);
- Maslach Burnout Inventory (MBI) — для вимірювання інтенсивності вигорання;
- Мотиваційна діагностика (Мехрабіан) — для визначення переважної мотиваційної орієнтації.

Дані опрацьовано за допомогою коефіцієнтів кореляції Пірсона, t-критерію Стьюдента та описової статистики.

Результати

Аналіз показав наявність сильного оберненого зв'язку між залученістю та емоційним виснаженням ($r = -0{,}59$, $p < 0{,}01$), а також негативну кореляцію між життєвою енергією та відчуттям редукції професійної значущості ($r = -0{,}44$, $p < 0{,}05$).

Мотивація досягнення виявилась позитивно пов'язаною із високим рівнем залученості ($r = 0{,}49$), а мотивація уникнення невдач — із деперсоналізацією ($r = 0{,}51$) та вигоранням загалом ($r = 0{,}46$) [4, с. 90].

Також виявлено, що працівники з гібридною або дистанційною формою зайнятості частіше демонструють коливання емоційного фону та нижчу поглиненість у процес, що потребує додаткової підтримки з боку організацій.

Висновки

Залученість до праці виконує роль внутрішнього емоційного стабілізатора, знижує прояви емоційного вигорання та сприяє збереженню мотиваційного ресурсу. Водночас мотивація уникнення невдач потребує корекції, оскільки в довготривалій перспективі є деструктивною для ментального здоров'я.

Практичні рекомендації

На основі дослідження запропоновано:

- впровадити скринінгові опитувальники з виявлення рівня залученості й вигорання;
- проводити тренінги розвитку внутрішньої мотивації та ресурсного мислення;
- запровадити гнучкі підходи до планування робочого навантаження з урахуванням психоемоційного стану працівників.

Джерела

1. *Bakker, A. B., & Demerouti, E.* (2017). Job demands–resources theory: Taking stock and looking forward. *Journal of Occupational Health Psychology*, 22(3), 273–285.
2. *Куценко Л. О.* Емоційне вигорання у представників професій "людина – людина" та шляхи його профілактики. Київ: НПУ ім. Драгоманова, 2020.
3. *Маслач К., Лейтер М. В.* Правда про вигоряння. Харків: Віват, 2021.
4. *Пеліпенко О.* Психодіагностика мотиваційних орієнтацій. Дніпро: УДПУ ім. Тичини, 2022.
5. *Stetsenko O.* Psychological features of burnout among IT workers. International *Journal of Innovative Technologies in Social Science*, 2021, №1(29), 70–76.

Ольга РИДЗЕВСЬКА

Науковий керівник:
Святослав КОРСАКЕВИЧ,
PhD з психології, доц. кафедри психології МАУП

ВПЛИВ ТВОРЧОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ НА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНУ АДАПТАЦІЮ ОСОБИСТОСТІ

В умовах повномасштабної війни в Україні психічне здоров'я населення зазнає безпрецедентних викликів. За даними міжнародних організацій, кількість внутрішньо переміщених осіб сягає понад 11,7 млн, що супроводжується високим рівнем тривожності, дезадаптаційних проявів та зниженням соціальної інтеграції [1]. Це обґрунтовує пошук інноваційних підходів до соціально-психологічної адаптації (СПА), серед яких особливе місце посідає творча самореалізація.

Творчі підходи та їх ефекти

Практика показує, що арт-терапія, музикотерапія, драматерапія, психодрама, робота з метафоричними асоціативними картами (МАК) та образне мислення сприяють [2]:

- емоційній стабілізації та зниженню тривожності;
- підвищенню когнітивної гнучкості та розвитку дивергентного мислення;
- сенсотворенню та інтеграції травматичного досвіду;
- покращенню соціальної взаємодії та формуванню підтримувального середовища.

Дослідження ефективності згідно наукових досліджень інших авторів

Систематичні огляди підтверджують дієвість творчих методів: арт-терапія знижує симптоми посттравматичного стресового розладу та сприяє соціальній інтеграції [4]; музикотерапія демонструє позитивний ефект при депресивних розладах [5]; текстильна арт-терапія виявила ефективність у зниженні тривоги в дівчат із розладами харчової поведінки [3]. Крім того, метод Imagery Rehearsal Therapy (IRT) показав статистично значуще зменшення частоти та інтенсивності нічних жахів у жінок із ПТСР після сексуального насильства [6].

Досліджені науковцями результати підтверджують, що творча самореалізація є багатовимірним ресурсом СПА, здатним активувати когнітивні, емоційні, соціальні та сенсотворчі механізми. Використання творчих мето-

дів може бути інтегроване у психотерапевтичні програми для внутрішньо переміщених осіб, осіб із травматичним досвідом та клієнтів із невротичними запитами.

Вплив творчих підходів психотерапії за емпіричним дослідженням автора.

У дослідженні взяли участь 47 респондентів, поділених на дві групи: 29 осіб, які відносили себе до "творчих" (митці, студенти мистецьких спеціальностей, люди з досвідом творчої самореалізації); 18 осіб, які не вважали себе "творчими", але мали досвід психологічної підтримки.

За шкалою психосоціальної дезадаптації Герасименко [1] середній показник у "творчих" складав 31 бал, у "нетворчих" — 32 бали. Це свідчить про схожий рівень проблем із адаптацією, що стало вихідною точкою для терапевтичних втручань.

За шкалою Гамільтона (HAM-A) середній рівень тривожності у "творчих" становив 24 бали, у "нетворчих" — 23 бали. За шкалою HADS "творчі" учасники продемонстрували середнє значення 18, а "нетворчі" — 23, що свідчить про вищий рівень тривожно-депресивних розладів у другої групи.

Була проведена суб'єктивна оцінка ефективності методів. Учасники відзначили найбільшу ефективність таких підходів:

- Арт-терапія — 83 % вказали на позитивний вплив, насамперед у сфері емоційної регуляції.
- Образне мислення — 96 % респондентів визнали цей метод найбільш дієвим для сенсотворення та інтеграції травматичного досвіду.
- МАК-карти — 45 % респондентів обрали як метод, що допомагає у роботі з емоціями та ресурсними станами.

Респонденти вказали, що творчі підходи найефективніше застосовувати у роботі з: дітьми 3–12 років (98 %); підлітками 13–17 років (87 %); жінками (96 %); чоловіками (72 %).

Динаміка змін після 6 тижнів терапії: за шкалою Гамільтона рівень тривожності у "творчих" знизився на 17%, у "нетворчих" — на 15 %. За шкалою HADS у "творчих" відбулося зниження на 12 %, у "нетворчих" — на 11 %. Найбільший внесок у зниження тривожності респонденти пов'язували із груповою динамікою (створення нових соціальних контактів) та індивідуальними творчими практиками.

Результати дослідження показують, що творча самореалізація є ефективним засобом зниження тривожності та підвищення соціальної інтеграції. Особливої уваги заслуговують методи образного мислення, арт-терапії та роботи з метафоричними картами, які поєднують індивідуальну креативність і соціальну підтримку групи.

Пропонуємо наступні творчі методики за форматом застосування:

- індивідуальна психотерапія: перевагу віддаємо роботі з МАК та мистецькими образами, техніка вільних асоціацій ("розшифровка ключа-послання"), елементи гіпнозу з активацією внутрішнього ресурсу;

- групова психотерапія: “дзеркальні вправи” для розвитку тілесної усвідомленості, колективне створення асоціативних історій, техніка “сходи ресурсів”.

У процесі визначення ефективності методик було враховано їхні ключові переваги:

- у індивідуальному форматі — можливість глибокого й безпечного самовираження, обхід захисних механізмів (зокрема інтелектуалізації) та інтеграція несвідомого досвіду;
- у груповому форматі — створення простору для соціальної підтримки, розвиток емпатії, формування нових міжособистісних навичок і розширення погляду на власні проблеми завдяки колективним інтерпретаціям.

Важливою засадою у виборі методик стала їхня гнучкість і мультидисциплінарність: кожна з технік може комбінуватися з іншими, адаптуватися до потреб клієнта чи групи, мати як діагностичний, так і терапевтичний потенціал.

Разом з тим, необхідно підкреслити наявні обмеження використання творчих методик. Вони є доцільними та безпечними насамперед для клієнтів із невротичними запитами, емоційними розладами та труднощами соціально-психологічної адаптації. У випадках психотичних розладів (шизофренія, гострі психотичні стани, тяжкі афективні епізоди з психотичними симптомами) застосування образного мислення, асоціативних практик та символічної роботи може поглиблювати дезорганізацію мислення й симптоматику. У зв’язку з цим перед початком використання творчих методів терапевт зобов’язаний здійснити ретельну діагностику та враховувати клінічні обмеження.

Джерела

1. *Герасименко Л., Скрипніков А., Ісаков Р.* Реакція на важкий стрес та розлади адаптації: навч. посіб. Київ: ВСВ “Медицина”, 2025. 151 с.
2. *Гілл К. Е.* Робота зі сновидіннями в терапії. 2-ге вид. Вашингтон: American Psychological Association, 2020. 220 с.
3. *Bettencourt A.* Textile art therapy and anxiety reduction in adolescent girls with eating disorders. *Journal of Child and Adolescent Mental Health*. 2024; 36(1): 1–13.
4. *Hass-Cohen N., Carr R.* Art Therapy and the Neuroscience of Relationships, Creativity, and Resilience. New York: W. W. Norton, 2019. 352 p.
5. *Erkkilä J., Gold C., Fachner J., Ala-Ruona E., Punkanen M., Campbell K., Cechnat D.*, et al. Individual music therapy for depression: randomised controlled trial. *British Journal of Psychiatry*. 2011; 199(2): p. 132–139.
6. *Krakow B., Hollifield M., Johnston L., Koss M., Schrader R., Warner T. D., Albers L.,* et al. Imagery rehearsal therapy for chronic nightmares in sexual assault survivors with PTSD: a randomized controlled trial. *JAMA*. 2001; 286(5): p. 537–545.

Сергій ЛЯШЕНКО
старший викладач кафедри іноземної філології та перекладу
Міжрегіональної Академії управління персоналом, м. Київ, Україна
e-mail: serguaocean@gmail.com

Науковий керівник:
Святослав КОРСАКЕВИЧ,
PhD з психології, доц. кафедри психології МАУП

ФУНКЦІОНАЛЬНА СПЕЦИФІКА ЛІНГВІСТИЧНИХ ТЕРМІНІВ ЇХНІЙ РОЛІ ЯК ІНСТРУМЕНТІВ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯІ

Анотація. Функціональна специфіка лінгвістичних термінів проявляється також у їхній ролі як інструментів наукового пізнання. Терміни не лише позначають наукові поняття, а й формують способи концептуалізації мовних явищ, впливаючи на методологію лінгвістичних досліджень. Англійська термінологія, яка часто слугує джерелом для формування міжнародної наукової метамови, створює певні моделі наукового мислення про мову, які потім поширюються в інших лінгвістичних традиціях. Українська термінологія, адаптуючи міжнародні терміни, водночас зберігає власні способи осмислення мовних явищ, що збагачує загальну картину лінгвістичного знання [5, с. 41].

Процеси метафоризації та термінотворення в лінгвістичній термінології демонструють цікаві закономірності у формуванні наукової картини мови. Англійська лінгвістична термінологія широко використовує метафоричні моделі для концептуалізації мовних явищ, що відображається в таких термінах як *“language family”, “word formation”, “semantic field”, “syntactic tree”*. Метафоричність термінів допомагає осмислити абстрактні лінгвістичні поняття через більш конкретні та знайомі образи, створюючи когнітивні опори для наукового мислення. Українська термінологія, адаптуючи міжнародні метафоричні терміни, часто зберігає їхню образність, що проявляється в таких термінах як *“мовна сім’я”, “словотворення”, “семантичне поле”, “синтаксичне дерево*”. При цьому процес термінологічної метафоризації в українській мові може набувати специфічних рис, зумовлених особливостями національної мовної картини світу [2, с. 64].

Когнітивні аспекти функціонування лінгвістичної термінології розкривають механізми формування наукового мислення про мову. Англомовна термінологія, яка часто базується на просторових та структурних метафорах, створює певні когнітивні схеми для осмислення мовних явищ. Наприклад, терміни *“deep structure/глибока структура”, “surface structure/no-*

верхнева структура", "movement/переміщення", "embedding/впровадження" відображають просторове розуміння синтаксичних відношень. Українська термінологія, адаптуючи ці концептуальні моделі, може створювати власні когнітивні схеми, що відповідають національним традиціям наукового мислення. Взаємодія різних когнітивних моделей у термінології збагачує наукове розуміння мовних явищ та сприяє розвитку методологічного апарату лінгвістики.

Abstract. The functional specificity of linguistic terms is also manifested in their role as instruments of scientific knowledge. Terms not only denote scientific concepts, but also shape ways of conceptualizing linguistic phenomena, influencing the methodology of linguistic research. English terminology, which often serves as a source for the formation of international scientific metalanguage, creates certain models of scientific thinking about language, which are then disseminated in other linguistic traditions. Ukrainian terminology, while adapting international terms, at the same time preserves its own ways of understanding linguistic phenomena, which enriches the overall picture of linguistic knowledge [5, p. 41].

The processes of metaphorization and term formation in linguistic terminology demonstrate interesting patterns in the formation of the scientific picture of language. English linguistic terminology widely uses metaphorical models to conceptualize linguistic phenomena, which is reflected in such terms as "language family," "word formation," "semantic field," and "syntactic tree." The metaphorical nature of terms helps to comprehend abstract linguistic concepts through more concrete and familiar images, creating cognitive supports for scientific thinking. Ukrainian terminology, adapting international metaphorical terms, often retains their imagery, which is evident in such terms as "language family," "word formation," "semantic field," and "syntactic tree." At the same time, the process of terminological metaphorization in the Ukrainian language can acquire specific features determined by the peculiarities of the national linguistic picture of the world [2, p. 64].

Cognitive aspects of the functioning of linguistic terminology reveal the mechanisms of the formation of scientific thinking about language. English-language terminology, which is often based on spatial and structural metaphors, creates certain cognitive patterns for understanding linguistic phenomena. For example, the terms "deep structure," "surface structure," "movement," and "embedding" reflect a spatial understanding of syntactic relations. Ukrainian terminology, adapting these conceptual models, can create its own cognitive schemas that correspond to national traditions of scientific thinking. The interaction of different cognitive models in terminology enriches the scientific understanding of linguistic phenomena and contributes to the development of the methodological apparatus of linguistics.

Ключові слова. Лінгвістична термінологія, Морфологічна система, Процеси словотворення.

Keywords. Linguistic terminology, Morphological system, Word formation processes.

Актуальність проблеми. Розвиток термінологічних систем у сучасній лінгвістиці відображає загальні тенденції глобалізації наукового знання. Англійська мова, виступаючи основним засобом міжнародної наукової комунікації, формує глобальну метамову лінгвістичних досліджень. Процес термінологічної глобалізації супроводжується активною взаємодією між національними лінгвістичними традиціями, що призводить до формування гібридних термінологічних систем. Англомовні терміни, адаптуючись у різних мовах, можуть набувати нових значеннєвих відтінків та входити в нові системні зв'язки, що збагачує їхній семантичний потенціал. Українська лінгвістична термінологія, взаємодіючи з міжнародною науковою термінологією, демонструє здатність до творчого переосмислення та адаптації глобальних термінологічних тенденцій відповідно до потреб національної науки.

Інтеграція нових напрямів лінгвістичних досліджень породжує необхідність розвитку відповідного термінологічного апарату. Англійська термінологія, завдяки своїй гнучкості та аналітичному характеру, легко створює нові терміни для позначення нових понять та методів дослідження. Наприклад, розвиток корпусної лінгвістики призвів до появи таких термінів як *"corpus linguistics/корпусна лінгвістика", "concordance/узгодженість", "collocation analysis/аналіз словосполучень"*, які швидко набули статусу міжнародних наукових понять. Українська термінологія, стикаючись з необхідністю номінації нових лінгвістичних явищ та методів, використовує різні стратегії термінотворення: від прямого запозичення до створення питомих відповідників або гібридних термінів.

Методологічна роль лінгвістичної термінології проявляється в її здатності структурувати наукове знання та визначати напрями дослідження. Англомовна термінологія, яка часто відображає методологічні принципи впливових лінгвістичних шкіл та напрямів, може впливати на формування дослідницьких парадигм у світовій лінгвістиці. Українська термінологія, адаптуючи міжнародні методологічні підходи, водночас зберігає зв'язок з національними науковими традиціями, що забезпечує методологічний плюралізм у лінгвістичних дослідженнях.

Виклад основного матеріалу. Міждисциплінарні аспекти лінгвістичної термінології відображають тенденцію до інтеграції різних галузей знання в сучасній науці. Англомовна термінологія активно засвоює поняття з суміжних дисциплін, таких як когнітивна наука, інформатика, соціологія, психологія, що призводить до формування комплексних термінологічних систем. Наприклад, термінологія когнітивної лінгвістики включає поняття з когнітивної психології та нейронауки, а комп'ютерна лінгвістика використовує терміни з інформаційних технологій та теорії штучного інтелекту. Українська лінгвістична термінологія також розвивається в напрямку міждисциплінарної інтеграції, адаптуючи терміни з різних наукових галузей та створюючи власні міждисциплінарні термінологічні комплекси.

Соціокультурний контекст функціонування лінгвістичної термінології визначає особливості її розвитку та адаптації в різних наукових спільнотах.

Англійська термінологія, функціонуючи в глобальному науковому просторі, відображає цінності та пріоритети міжнародної наукової спільноти, що проявляється в акценті на універсальності та стандартизації термінів. Українська термінологія розвивається в контексті національної культури та освітніх традицій, що впливає на вибір термінотворчих моделей та способів адаптації міжнародних термінів. При цьому соціокультурна специфіка термінології не перешкоджає міжнародній науковій комунікації, а навпаки, збагачує її різноманітністю підходів та перспектив.

Динаміка розвитку лінгвістичної термінології відображає зміни в розумінні природи мови та методів її дослідження. Англомовна термінологія, яка часто виступає індикатором нових тенденцій у лінгвістиці, демонструє зміщення акцентів від структурного до функціонального та когнітивного підходів у вивченні мови. Це проявляється в появі нових термінів та переосмисленні значення існуючих термінологічних одиниць. Українська термінологія, реагуючи на зміни в світовій лінгвістиці, також зазнає трансформацій, адаптуючись до нових теоретичних парадигм та методологічних підходів.

Прикладні аспекти функціонування лінгвістичної термінології виявляються в її ролі в науковій комунікації та викладанні лінгвістичних дисциплін. Англійська термінологія, завдяки своїй стандартизованості та поширеності, забезпечує ефективну міжнародну наукову комунікацію та полегшує доступ до світової лінгвістичної літератури. Українська термінологія, зберігаючи зв'язок з національною мовною традицією, створює умови для розвитку вітчизняної лінгвістичної науки та забезпечує якісне викладання мовознавчих дисциплін у системі національної освіти.

Аналіз стилістичної термінології, поданий у таблиці 2.5., виявляє відмінності в підходах до функціональної стилістики. Українська термінологія більше уваги приділяє нормативному аспекту стилістики, тоді як англійська зосереджується на соціолінгвістичних характеристиках стилів [2, с. 261].

Результати дослідження та обговорення. Прагматика як галузь лінгвістичних досліджень демонструє унікальне явище термінологічної конвергенції, зумовлене універсальним характером комунікативних процесів та механізмів мовленнєвої взаємодії. Фундаментальні поняття прагматики, сформовані переважно в англомовній науковій традиції завдяки працям Джона Остіна, Джона Серля, Пола Грайса та інших дослідників, набули статусу міжнародних наукових термінів, які функціонують у різних лінгвістичних традиціях з мінімальними модифікаціями форми та змісту. Такі базові терміни як *"speech act", "implicature", "presupposition"* були успішно адаптовані в українській лінгвістиці як *"мовленнєвий акт", "імплікатура", "пресупозиція"*, зберігаючи свій концептуальний зміст при адаптації до морфологічних та словотвірних особливостей української мови. Універсальність цих термінів пояснюється тим, що вони позначають фундаментальні механізми людської комунікації, які виявляють значну подібність у різних мовних культурах.

Теорія мовленнєвих актів, яка становить концептуальне ядро прагматики, породила розгалужену систему термінів для опису різних аспектів мов-

леннєвої діяльності. Англомовна термінологія включає детально розроблену класифікацію мовленнєвих актів з такими поняттями як *"declaratives", "representatives", "expressives", "directives", "commissives"*, які знайшли відображення в українській терміносистемі як *"декларативи", "репрезентативи", "експресиви", "директиви", "комісиви"*. Термінологічна система теорії мовленнєвих актів включає також поняття для опису структури мовленнєвого акту, такі як *"locutionary act", "illocutionary act", "perlocutionary act"*, які адаптовані в українській термінології як *"локутивний акт", "іллокутивний акт", "перлокутивний акт"*. При цьому спостерігається висока ступінь термінологічної еквівалентності, що свідчить про універсальність описуваних явищ та ефективність обраних термінологічних рішень.

Теорія імплікатур, розроблена Полом Грайсом, створила особливу терміносистему для опису прихованих компонентів значення в комунікації. Ключові поняття, такі як *"conversational implicature", "conventional implicature", "cooperative principle", "conversational maxims"*, були адаптовані в українській термінології як *"конверсаційна імплікатура", "конвенційна імплікатура", "принцип кооперації", "конверсаційні максими"*. Особливу роль у цій терміносистемі відіграють назви максим спілкування: *"maxim of quantity", "maxim of quality", "maxim of relation", "maxim of manner"*, які в українській термінології функціонують як *"максима кількості", "максима якості", "максима відношення", "максима способу"*. Термінологічна єдність у цій сфері відображає універсальний характер принципів комунікативної взаємодії.

Пресупозиція як фундаментальне поняття прагматики породила власну терміносистему для опису імпліцитних компонентів комунікації. Англомовна термінологія включає поняття *"existential presupposition", "logical presupposition", "pragmatic presupposition", "background assumptions"*, які адаптовані в українській термінології як *"екзистенційна пресупозиція", "логічна пресупозиція", "прагматична пресупозиція", "фонові припущення"*. Термінологічна система пресупозиції охоплює також поняття, пов'язані з механізмами активації та функціонування пресупозицій у комунікації, такі як *"presupposition trigger", "presupposition projection", "presupposition accommodation", які в українській термінології представлені як "тригер пресупозиції", "проєкція пресупозиції", "акомодація пресупозиції"*. Значна термінологічна подібність у цій сфері свідчить про універсальність когнітивних механізмів, що лежать в основі пресупозиційних явищ [1, с. 73].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Процес формування української термінології корпусної лінгвістики відображає складну взаємодію інтернаціональних та національних елементів у розвитку наукової метамови. Поряд із прямими запозиченнями англомовних термінів, такими як *"корпус", "анотація", "тегування"*, в українській термінології з'являються гібридні терміни, які поєднують інтернаціональні корені з українськими словотвірними моделями. Термінологічна система української корпусної лінгвістики характеризується також активним використанням калькування як способу термінотворення, що дозволяє зберегти семантичну мотивова-

ність термінів при їхній адаптації до національної мовної системи. Особливу роль у формуванні української термінології корпусної лінгвістики відіграють процеси термінологічної синонімії, коли поряд із запозиченими термінами функціонують їхні питомі відповідники, що створює передумови для подальшої стандартизації та уніфікації термінологічного апарату галузі.

Методологічний апарат корпусної лінгвістики, розроблений переважно в англомовних дослідженнях, породив специфічну систему термінів для опису методів та процедур корпусного аналізу. Англомовна термінологія включає детально розроблену систему понять для опису різних типів корпусного аналізу.

Джерела

1. *Atkins B. T. S.* Monitoring Dictionary Use. *International Journal of Lexicography*. 1997. Vol. 10. N. 1.
2. *Barnhart C. L.* Of Matters Lexicographical: Keeping in Record of New Enghsh, 1963–1972. *American Speech*. 1973. Vol. 45. Columbia.
3. *Bergenholtz H., Tarp. S.* Manual of Specialized Lexicography: the Preparation of Specialized Dictionaries. Amsterdam, 1995.
4. *Cassady F. G.* Toward More Objective Labelling in Dictionaries. In: Studies in Honour of A. H. Marckwardt / J. E. Alatis. Washington D.C. Tesol. 1972.
5. *Green J.* Chasing the Sun. N.Y., 1996.

Олена ПРОХОРОВА
студентка кафедри психології, ПрАТ "ВНЗ "МАУП"
ORCID: 0009-0002-4504-3349

Науковий керівник:
Святослав КОРСАКЕВИЧ,
PhD з психології, доц. кафедри психології МАУП

ЕМОЦІЙНІ СТАНИ У КОНТЕКСТІ ТРАВМАТИЧНОГО ДОСВІДУ: СУЧАСНІ ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ТА ОРІЄНТИРИ ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ

Вступ: актуальність і рамка конференції

Масова травматизація населення України внаслідок війни гостро поставила питання про механізми емоційної регуляції та відновлення. Теза "Мій спокій — моя сила" у цьому контексті набуває подвійного змісту. По-перше, це ціль психоемоційної регуляції — зниження патологічної активації та відновлення відчуття контролю. По-друге, це ресурс для дії — здатність при-

ймати рішення, піклуватися про себе та інших, діяти солідарно у складних умовах.

Щоб зрозуміти, як формується цей стан, у роботі спираємося на порівняльний аналіз кількох наукових підходів: когнітивно-оціночної теорії Р. Лазаруса [6; 7], циркумплексної моделі афекту Дж. Рассела [2; 4], еволюційної моделі базових емоцій Р. Плутчика [5] та конструктивістської теорії Л. Ф. Барретт [1; 3]. Також враховано сучасні дані про емоційну гранулярність та посттравматичні прояви [9].

Щоб надати ширшого виміру, ці чотири підходи можна уявити як своєрідну **екосистему спокою**, де кожна теорія відповідає певній стихії природи. Земля уособлює стабільність та опору (Лазарус), вода — плавність і рухливість афективних станів (Рассел), вогонь — енергію базових емоцій (Плутчик), повітря — легкість та гнучкість мовно-культурної категоризації (Барретт). Разом вони утворюють цілісний простір для психосоціальної підтримки й розвитку культури ментального здоров'я.

Теоретичні опори: що ми вимірюємо і змінюємо

Відповідно до моделі Лазаруса, емоція є наслідком подвійного процесу оцінювання: первинної (визначення події як загрози, втрати чи виклику) та вторинної (оцінка наявних ресурсів і стратегій копінгу). У цій логіці спокій постає як конфігурація "низька загроза + достатні ресурси" [6]. Стихія Землі символізує тут відчуття ґрунту під ногами, яке українці шукають і відновлюють навіть після втрат: чи то облаштовуючи побут у тимчасовому житлі, чи знаходячи підтримку в громаді.

Циркумплексна модель Дж. Рассела дозволяє картографувати емоційні стани у просторі "валентність × активація". Спокій у цьому вимірі має координати помірно позитивної валентності та низької активації. Це надає дослідникам та практикам зручний інструмент для моніторингу змін: від "тривоги" до "спокійної зосередженості" [2; 4]. Стихія Води тут уособлює плавність переходів: так само, як хвиля може поступово заспокоюватися, внутрішній стан може повертатися від напруги до рівноваги через цілеспрямовані практики.

Еволюційна модель Плутчика наголошує, що навіть інтенсивні негативні емоції є адаптивними сигналами. Страх повідомляє про небезпеку, гнів — про порушення меж, смуток — про втрату. Завдання відновлення полягає у поверненні системи в баланс між полярними тенденціями: страх ↔ довіра, гнів ↔ прийняття [5]. Тут доречною стає стихія Вогню: енергія емоцій може спалювати й руйнувати, але водночас — зігрівати, давати світло й силу для дії.

Конструктивістська теорія Барретт пропонує механізм пояснення цих процесів. Емоції конструюються мозком через категоризацію інтероцептивних сигналів у доступні мовні та культурні поняття. "Спокій" у цьому розумінні постає як результат точнішої категоризації, відновленого "бюджету тіла" та достатньої емоційної гранулярності [1; 3]. Це вимір стихії Повітря, яке переносить значення, створює атмосферу і формує простір для комунікації. Для українців у війні такою силою повітря стають нові слова — напри-

клад, розрізнення “тривога після сирени” і “втома від очікування” допомагає точніше означити свій стан та поділитися ним із ближніми.

Емпіричні інсайти: чому “спокій” часто недосяжний

Емпіричні дані підтверджують, що в умовах травматизації знижується рівень емоційної гранулярності. Це означає, що люди схильні позначати весь спектр переживань одними-двома узагальненими словами: “погано”, “страшно”. Такий “обвал” мови звужує доступні стратегії регуляції [9].

Дослідження на великих вибірках ($n \approx 1440$) показали, що у людей з імовірним ПТСР відбувається різкіший перехід від нейтральних станів до негативно активованих. Крутіший “нахил” валентності корелює із симптомами емоційного оніміння (PCL-5, пп. 12–14) і зберігається після контролю віку [9]. У термінах Рассела це можна описати як прискорений дрейф у сектор “негативна валентність × висока активація”. У моделі Лазаруса це відповідає хронічно підвищеній оцінці загрози за браку ресурсів копінгу. Для Барретт такий патерн пояснюється виснаженим тілесним бюджетом та “згортанням” інтероцептивних сигналів у грубі негативні ярлики [1].

У реаліях України ці процеси проявляються в повсякденності: від неможливості відрізнити втому від тривоги після кількох поспіль сирен — до відчуття внутрішнього заціпеніння, яке робить будь-які дії надзвичайно складними. Тут знову актуальною стає метафора стихій: якщо земля розхитана (дефіцит ресурсів), вода бурлить (неконтрольовані афекти), вогонь виходить з-під контролю (надмірна агресія чи страх), а повітря задушене (брак слів і категорій), спокій стає недосяжним.

Орієнтири програми відновлення: “Мій спокій — моя сила”

1. Відповідальність за “бюджет тіла” (Барретт, Повітря).

Структуровані рутини сну, харчування, рухової активності та гідратації стають фундаментом. Мікропаузи відновлення (3–5 хв після сирени чи стресової новини), протоколи дихання з подовженим видихом (6–8 секунд) зручні навіть у транспортних хабах чи укриттях [1].

2. Підвищення емоційної гранулярності (Барретт, Повітря).

Ведення щоденників валентності/активації двічі на день, розширення емоційного словника, техніка “дві мітки точніше — все це асоціюється з більш ефективною регуляцією [1; 9].

3. Переоцінка і копінг (Лазарус, Земля).

Протокол “загроза → виклик” у побутових тригерах (черга, ремонт, короткі тривоги) допомагає змістити фокус від безпорадності до пошуку ресурсів [6; 7].

4. Зниження активації (Рассел, Вода).

Техніки тілесного заземлення, сенсорна модальність “5-4-3-2-1”, спокійні ритуали (чай, коротке листування з близьким) спрямовані на переміщення у сектор “низька активація × нейтрально-позитивна валентність” [2; 4].

5. Нормалізація базових емоцій (Плутчик, Вогонь).

Валідизація страху й гніву як адаптивних реакцій, навчання безпечних каналів їх вираження (асертивні повідомлення, "я-висловлювання", письмова вентиляція) допомагають відновити баланс [5].

6. Соціокультурна рамка (Барретт, Повітря).

Створення "словника воєнного досвіду" сприяє точнішій категоризації станів і спільнотній регуляції [1; 3].

Приклади впровадження в українських умовах

Освітні заклади. Запровадження 10-хвилинних модулів "Гранулярність щодня" на класних годинах чи університетських парах. Учні позначають стан на шкалі "валентність × активація", виконують мікровправи дихання, а результати відстежуються через анонімні щотижневі опитування SPANE [2].

Громадські хаби та укриття. Використання "стартових протоколів" після тривоги: 2 хв заземлення, 1 хв позначення стану двома словами, 1 хв планування наступного кроку. Це відповідає логіці Лазаруса і допомагає повернути відчуття контролю.

Центри для ВПО. Групи підтримки "Мій словник спокою", де учасники поповнюють власні списки емоцій, практикують техніку "дві мітки точніше" і беруть участь у рольових міні-сценах з асертивності (Плутчик/Лазарус). Це створює безпечний простір для вираження емоцій без агресії чи пасивності.

У кожному з прикладів працює принцип стихій: земля дає опору, вода знижує напругу, вогонь каналізує енергію, а повітря створює мову для спільної регуляції.

Від оцінки до доказів: як виміряти "мій спокій — мою силу"

Для оцінки ефективності втручань пропонується багаторівневий моніторинг:

(a) щоденні самозвіти валентності/активації;

(b) короткі шкали емоційного функціонування (SPANE, DERS-скорочені підшкали);

(c) індикатори "бюджету тіла" (гігієна сну, кроки/день, частота мікропауз);

(d) у дослідницьких вибірках — індекс "нахилу" валентної логістичної кривої як чутлива метрика змін [10].

У поєднанні з EMA-щоденниками це дозволяє відловлювати раптові стрибки від нейтрального до негативно активованого стану і превентивно застосовувати інтервенції [9].

Логічний висновок

Інтеграція підходів Лазаруса, Рассела і Плутчика дозволяє окреслити, **що саме** ми маємо регулювати та чому це важливо. Теорія Барретт пояснює, **як саме** відбувається трансформація досвіду: через мову, категоризацію та тілесний бюджет. У практиці психосоціальної підтримки це означає перехід від простого "гасіння симптомів" до формування компетентностей саморегуляції.

У метафорі чотирьох стихій спокій постає як гармонія Землі, Води, Вогню і Повітря. Там, де є опора, плавність, енергія та дихання, народжується відчуття внутрішньої сили. Для українців у час війни цей спокій не означає пасивності, а є умовою для дії — здатності піклуватися про себе й будувати культуру ментального здоров'я навіть в умовах невизначеності.

Джерела

1. *Барретт, Л. Ф.* (2018). Як народжуються емоції: таємне життя мозку (пер. Я. Лебеденко). Київ: КСД.
2. *Russell, J. A.* (1980). A circumplex model of affect. *Journal of Personality and Social Psychology*, 39(6), 1161–1178.
3. *Russell, J. A., & Barrett, L. F.* (1999). Core affect, prototypical emotional episodes, and other things called emotion. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76(5), 805–819.
4. *Russell, J. A.* (2003). Core affect and the psychological construction of emotion. *Psychological Review*, 110(1), 145–172.
5. *Plutchik, R.* (2001). The nature of emotions: Human emotions have deep evolutionary roots. *American Scientist*, 89(4), 344–350.
6. *Lazarus, R. S.* (1991). Emotion and Adaptation. New York: Oxford University Press.
7. *Lazarus, R. S., & Folkman, S.* (1984). Stress, Appraisal, and Coping. New York: Springer.
8. *Pugach, C. P., Starr, L. R., Silvia, P. J., & Wisco, B. E.* (2023). Differentiation of negative emotions in trauma-exposed community members: Associations with PTSD symptoms in daily life. *Journal of Psychopathology and Clinical Science*, 132(1), 1–19.
9. *Korem*, et al. (2024). Cross-sectional modelling of affective valence slope in trauma-exposed adults with probable PTSD (n = 1440). [Джерело за тематикою логістичних кривих валентності].

Артем БАРАТЮК

аспірант, асистент кафедри психодіагностики та клінічної психології, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
ORCID 0000-0003-3473-0434

Науковий керівник:
***Святослав КОРСАКЕВИЧ**, PhD з психології, доц. кафедри психології МАУП*

ЗАСТОСУВАННЯ VR ДЛЯ МОДЕЛЮВАННЯ БЕЗПЕЧНОГО ПРОСТОРУ У ПРОЦЕСІ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ПСИХІЧНОГО СТАНУ

Теоретичні основи використання VR для психоемоційної саморегуляції пов'язані з концептом безпечного простору, який у психології розглядається

як умовна зона, де індивід отримує відчуття захищеності, контролю та можливості відновлення внутрішніх ресурсів. Віртуальна реальність відкриває нові підходи до формування такого простору, оскільки дозволяє конструювати середовище з контрольованими параметрами, що мінімізує дію зовнішніх стресорів та сприяє досягненню стану психоемоційної стабільності. У цьому контексті VR постає як інтерактивне середовище, здатне забезпечувати ефект присутності та стимулювати відчуття безпеки через поєднання візуальних, аудіальних і тактильних стимулів.

Дослідження свідчать, що інтеграція VR з біологічним зворотним зв'язком допомагає користувачам краще усвідомлювати власні фізіологічні реакції і навчатись їх регулювати, що має значний вплив на психоемоційний стан та розвиток навичок самоконтролю [5]. Адаптивні багатосенсорні VR-системи із застосуванням нейрофідбеку демонструють потенціал у підвищенні здатності до регуляції тривожності через вплив на електроенцефалографічні показники, що підтверджує їх ефективність у створенні безпечного простору для емоційної саморегуляції [2].

Психофізіологічні механізми цього впливу пов'язані з процесами занурення у VR, які змінюють сприйняття часу, інтенсивність емоцій і навіть когнітивні реакції. Наприклад, дослідження демонструють, що взаємодія з віртуальним простором впливає на відчуття контролю та суб'єктивне переживання емоційних станів, а також здатність до саморегуляції у стресових умовах [8].

Конкретні програми VR активно застосовуються для зменшення тривожності та страху. Зокрема, VR-тренінги у студентів довели свою ефективність у зниженні симптомів тривожності та формуванні психологічної стійкості у процесі багаторазових занурень у віртуальні сценарії [13]. У сфері освітніх навантажень було створено систему MindfulReframer, яка інтегрує когнітивну переоцінку та майндфулнес для подолання екзаменаційної тривожності, використовуючи інтерактивні сценарії як тренажери для розвитку когнітивної гнучкості та зменшення негативних емоцій [9].

У клінічному вимірі VR вже використовується як засіб для лікування стресових і тривожних розладів у метавсесвіті, показуючи значне зниження рівнів стресу та тривожності серед пацієнтів без небажаних побічних ефектів, що свідчить про безпечність і життєздатність цього підходу [11]. Позитивні результати зафіксовані й у дослідженнях із використанням VR у педіатричній хірургії, де діти, що мали VR-досвід перед операцією, показали нижчі рівні тривожності та кращі емоційні показники [3].

Особливості дизайну віртуального простору також визначають ефективність VR-інтервенцій. Важливими є сенсорні стимули, які створюють відчуття присутності, а також тактильні елементи, що підсилюють емоційну реакцію. Використання хаптичного зворотного зв'язку у VR Rage Room показало значне зниження рівнів тривожності завдяки можливості вираження емоцій через фізичні дії у віртуальному середовищі [12]. Персоналізація VR-досвіду також є критичною, що підтверджується створенням VR-платформ для під-

літків у школах, де адаптивні елементи та можливість вибору практик значно підвищили користь для учасників з підвищеною емоційною чутливістю [7].

Практичні стратегії створення VR-середовищ для підтримки психічного здоров'я включають технологічні рішення, що дозволяють моделювати контрольовані умови з біофільними та хаптичними елементами, приклади програм для зниження тривожності у різних групах користувачів, а також принципи адаптивності та персоналізації дизайну, які підвищують ефективність віртуального простору як інструменту саморегуляції.

Використання VR у повсякденному житті може стати інструментом для контролю емоційних станів завдяки поєднанню занурення у віртуальне середовище з біологічним зворотним зв'язком. Сучасні підходи демонструють, що VR-системи з елементами ігор і сенсорного моніторингу дозволяють користувачам усвідомлювати власні фізіологічні реакції та навчатися їх регулювати, створюючи умови для формування стійких навичок саморегуляції навіть у молодіжних аудиторіях [5].

Професійна освіта також отримує нові інструменти завдяки VR. У медичній сфері VR використовується для симуляцій, які дозволяють лікарям і психологам відпрацьовувати комунікативні та клінічні навички у безпечному середовищі, підвищуючи готовність до роботи зі стресовими ситуаціями та пацієнтами з психоемоційними порушеннями [10].

Поєднання VR з іншими цифровими технологіями, зокрема біофідбеком та штучним інтелектом, розширює спектр застосування. Використання алгоритмів адаптивного навчання дозволяє автоматично підлаштовувати рівень складності та інтенсивність впливу відповідно до психофізіологічного стану користувача, що робить терапевтичні інтервенції більш точними та ефективними [4]. Системи, розроблені на основі поєднання VR і біологічного зворотного зв'язку, демонструють ефективність у терапії залежностей, оскільки дають змогу моделювати ситуації, пов'язані з тригерами, та навчати пацієнтів адаптивним реакціям [6].

Загалом, VR має значний потенціал для інтеграції у психотерапевтичні та освітні практики. Розвиток біофідбек-технологій, використання штучного інтелекту для персоналізації досвіду та поєднання з ігровими методиками відкривають шлях до створення комплексних рішень, які сприятимуть розвитку навичок саморегуляції, підвищенню ефективності психотерапевтичних втручань та вдосконаленню професійної підготовки у сфері психічного здоров'я [1].

Отже, можна стверджувати, що застосування VR для моделювання безпечного простору у процесі саморегуляції психічного стану демонструє високу ефективність завдяки здатності технології створювати контрольовані середовища, які відновлюють відчуття захищеності та сприяють зниженню тривожності. Практика використання VR у поєднанні з біофідбеком і штучним інтелектом відкриває нові шляхи для персоналізації терапевтичних і освітніх інтервенцій, що робить їх більш адаптивними та результативними.

Джерела

1. *Bell, I., Pot-Kolder, R., Rizzo, A., Rus-Calafell, M., Cardi, V., Cella, M., Ward, T., Riches, S., Reinoso, M., Thompson, A., Alvarez-Jimenez M., Valmaggia L.* Advances in the use of virtual reality to treat mental health conditions. *Nature Reviews Psychology*. 2024. Т. 3. С. 552–567.
2. *D'Errico, G., Arpaia, P., Paolis, L., Esposito, A., Gatto, C., Grassini, S., Mastrati, G., Moccaldi, N., Natalizio A., Nuzzo B.* Design and Development of an Adaptive Multisensory Virtual Reality System for Emotional Self-Regulation. *Extended Reality. XR Salento*. 2023. Т. 14218. С. 525–536.
3. *Esposito, C., Autorino, G., Iervolino, A., Vozzella, E., Cerulo, M., Esposito, G., Coppola, V., Carulli, R., Cortese, G., Gallo L., Escolino M.* Efficacy of a Virtual Reality Program in Pediatric Surgery to Reduce Anxiety and Distress Symptoms in the Preoperative Phase: A Prospective Randomized Clinical Trial. *Journal of Laparoendoscopic & Advanced Surgical Techniques*. 2021. Т. 32. С. 197–203.
4. *Gomes, P., Sá, V., Donga, J., Marques, A., Gomes, B., Almeida R., Pereira-Loureiro J.* The Use of Artificial Intelligence in Interactive Virtual Reality Adaptive Environments with Real-Time Biofeedback Applied to Phobias Psychotherapy. *Congreso XoveTIC: impulsando el talento científico*. 2023. Т. 6. С. 275–279.
5. *Guillen-Sanz, H., Bayona Q., Pérez G.* Design and Development of an Immersive Virtual Reality Serious Game With Biofeedback for Physiological Regulation: Alice, Beyond Reality. *European Conference on Games Based Learning*. 2024. Т. 18. С. 1–8.
6. *Ho, C., Hou, C., Hung, M., Yuan, T., Bi, N., Huang M., You C.* CravingProbe: A System Combining Virtual Reality and Biofeedback Technologies to Assist Drug Psychotherapy. *ACM International Joint Conference on Pervasive and Ubiquitous Computing and Proceedings*. 2021. С. 555–559.
7. *Hugh-Jones, S., Ulor, M., Nugent, T., Walshe S., Kirk M.* The potential of virtual reality to support adolescent mental well-being in schools: a UK co-design and proof-of-concept study. *Mental Health & Prevention*. 2023. Т. 30. С. 1–7.
8. *Igarzábal, F., Hruby, H., Witowska, J., Khoshnoud S., Wittmann M.* What happens while waiting in virtual reality? A comparison between a virtual and a real waiting situation concerning boredom, self-regulation, and the experience of time. *Technology, Mind, and Behavior*. 2021. Т. 2. С. 1–11.
9. *Liang, H., Li Y., Tag B.* MindfulReframer: A Virtual Reality System for Managing Exam Anxiety Through Cognitive Reappraisal. Proceedings of the Extended *Abstracts of the CHI Conference on Human Factors in Computing Systems*. 2025. Т. 398. С. 1–9.
10. *Liaw, S., Tan, J., Lim, S., Zhou, W., Yap, J., Ratan, R., Ooi, S., Wong, S., Seah B., Chua W.* Artificial intelligence in virtual reality simulation for interprofessional communication training: Mixed method study. *Nurse education today*. 2023. Т. 122. С. 1–8.
11. *Orr, E., Arbel, T., Levy, M., Sela, Y., Weissberger, O., Liran O., Lewis J.* Virtual reality in the management of stress and anxiety disorders: A retrospective analysis of 61 people treated in the metaverse. *Heliyon*. 2023. Т. 9. С. 1–10.
12. *Sameri, J., Neufkens, F., Van Damme, S., Turck F., Vega M.* Enhancing Virtual Reality Stress Relief with Haptics: The Virtual Rage Room Use Case. *International Conference on Quality of Multimedia Experience* (QoMEX). 2024. Т. 16. С. 246–249.
13. *Zhang, Q., Peng, A., He L., Li X.* Virtual reality gaming: a tool for reducing fear and anxiety in university students. *Frontiers in Psychology*. 2025. Т. 16. С. 1–20.

Ольга ЧОРНА
здобувачка ступеня магістра з психології, МАУП, Київ
https://orcid.org/0009-0000-6618-4736

Науковий керівник:
Святослав КОРСАКЕВИЧ,
PhD з психології, доц. кафедри психології МАУП

ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ ЯК ЧИННИК ЗБЕРЕЖЕННЯ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ВІЙНИ

В умовах війни внутрішньо переміщені особи стикаються з багатьма психологічними викликами, що істотно впливають на їхнє ментальне здоров'я. Втрата дому і звичного середовища формує почуття невизначеності й відчуття незахищеності, що проявляється у зростанні тривожності, емоційного виснаження та розладів сну. Дослідження останній років засвідчило, що вимушене переселення супроводжується посиленим психоемоційним напруженням, яке може мати як фізіологічні, так і когнітивні прояви [2].

Додатковим джерелом дестабілізації стає втрата соціальних зв'язків та професійного статусу, що посилює почуття ізоляції та безпорадності. У дослідженні, проведеному в Ефіопії, виявлено високий рівень посттравматичного стресового розладу і психоемоційних розладів серед переселенців, особливо серед жінок та осіб, які зазнали насильства чи стали свідками тяжких подій. Також було підкреслено, що розвиток психологічного капіталу та зміцнення віри у власні сили може виступати захисним чинником проти руйнівних наслідків війни [5].

Ще одним вагомим аспектом є невизначеність майбутнього, що формує глибокі емоційні кризи у переселенців. Сучасні українські дослідження вказують на поширеність станів хронічної тривоги, дратівливості та зниження здатності до емоційної регуляції у цій групі населення [8]. Отже, психологічні виклики внутрішньо переміщених осіб пов'язані з постійним відчуттям небезпеки та невизначеності.

Встановлено, що переселенці часто демонструють зниження резилієнтності й актуалізацію неадаптивних копінг-стратегій, що підвищує ризики тривожних і депресивних проявів. Ефективні програми психокорекції, які спрямовані на розвиток стресостійкості та оновлення адаптивних стратегій подолання, дозволяють суттєво зменшити симптоми дистресу і підвищити життєстійкість [6].

Особистісні ресурси і здатність до резилієнтності відіграють ключову роль у підтримці психічного здоров'я. Систематичний огляд досліджень,

присвячених українським переселенцям, показав, що адаптаційні механізми включають емоційно-орієнтовані й проблемно-орієнтовані стратегії, уникнення, релігійно обумовлені практики та використання почуття належності до спільноти. Саме соціальні зв'язки, культурна сталість і віра в майбутнє були визначені як найбільш значущі фактори, що зміцнюють здатність до відновлення після травматичного досвіду [9].

У процесі формування нових моделей життя важливим чинником стає соціальна підтримка з боку родини, громади та інституцій. Емпіричні дослідження свідчать, що саме родинні зв'язки найбільш виражено впливають на рівень афекту і сприяють розвитку резилієнтності серед переселенців, а соціальні мережі здатні виступати посередником між індивідуальним досвідом травми та позитивною емоційною адаптацією [7].

Практичний вимір цих процесів демонструє, що переселенці здатні створювати власні адаптаційні механізми на рівні спільноти. Дослідження у таборах для ВПО в Нігерії виявило, що навіть за умов нестачі ресурсів люди ініціюють внутрішні структури управління, встановлюють альтернативні способи забезпечення базових потреб і взаємно підтримують одне одного, що формує своєрідну модель колективної резилієнтності [4].

Подолання травматичного досвіду у вимушеній міграції ґрунтується на поєднанні індивідуальних і соціальних стратегій. Розвиток адаптивних копінг-механізмів, збереження особистісних ресурсів та активізація соціальної підтримки створюють умови для формування нових моделей життя, здатних забезпечувати збереження ментального здоров'я внутрішньо переміщених осіб.

Доведено, що успішна адаптація сприяє зниженню рівня тривожності, депресивних і посттравматичних симптомів, водночас підвищуючи якість життя переселенців. Вітчизняні дослідження наголошують на тому, що своєчасна психологічна реабілітація, психоедукація та профілактика вторинної травматизації дозволяють відновити втрачені психічні функції, оптимізувати ресурси життєстійкості та сформувати активну позицію у подоланні труднощів [1].

Адаптація також має фундаментальне значення для інтеграції у нові соціальні спільноти. Дослідження, проведене серед переселенців у Камеруні, показало, що рівень психологічного благополуччя значною мірою залежить від почуття солідарності та задоволення умовами у громаді, що приймає, а соціальна інтеграція стає посередником між індивідуальними адаптаційними процесами та психологічним здоров'ям [10]. Схожі результати отримано й у дослідженнях щодо українців, які вимушено виїхали до Німеччини, де низький рівень соціальної адаптації та емоційного комфорту прямо корелює з підвищеною вразливістю до тривожних і депресивних станів [3].

Перспективним напрямом розвитку системи підтримки є створення програм, орієнтованих на культурну чутливість та активну участь самих переселенців у формуванні нових моделей життя. Прикладом є дослідження в Ефіопії, яке довело, що врахування культурних і контекстуальних чинників

у психологічних інтервенціях, зокрема використання традиційних ритуалів, підвищує ефективність допомоги та сприяє зміцненню резилієнтності громад [11].

На основі проведеного теоретичного аналізу можна стверджувати, що психологічна адаптація внутрішньо переміщених осіб є ключовим чинником збереження ментального здоров'я в умовах війни, адже вона сприяє зниженню рівня тривожності, депресивних і посттравматичних симптомів та полегшує інтеграцію у нові соціальні спільноти. Важливе значення мають соціальна підтримка та розвиток резилієнтності, які забезпечують стабілізацію емоційного стану і підвищують якість життя переселенців. Перспективи подальших досліджень пов'язані з оцінкою ефективності культурно чутливих інтервенцій, програм психоедукації та колективних стратегій резилієнтності, що відкриває можливості для формування більш комплексних моделей психологічної підтримки внутрішньо переміщених осіб.

Джерела

1. *Кириченко Т.* Психологічна реабілітація та соціальна адаптація внутрішньо переміщених осіб. Габітус. 2024. *Психологія особистості*. С. 145–149.
2. *Кобець О., Микитчак А.* Результати емпіричного дослідження психологічних наслідків посттравматичного стресу вимушених переселенців і ресурсів його подолання. *Психологічний журнал*. 2024. Т. 13. С. 114–120.
3. *Сенченко К.* Соціально-психологічна адаптація зовнішньо-переміщених українців у німеччині. *Proceedings of The XIII International Scientific Conference*. 2023. Т. 13. С. 194–197.
4. *Ekezie W.* Resilience actions of Internally Displaced Persons (IDPs) living in camp-like settings: a Northern Nigeria case study. *Journal of Migration and Health*. 2022. Т. 6. С. 1–9.
5. *Mamed, G., Tefera, G., Bitew M., Yu M.* The overlooked war in Northern Ethiopia: Examining psychological capital, mental distress, and post-traumatic stress disorder among internally displaced people in Amhara region. *International Journal of Social Psychiatry*. 2024. Т. 71. С. 705–714.
6. *Maruta, N., Kalenska G., Panko T.* Integrative program of psychocorrection of mental disorders in internally displaced persons. *The Scientific and Practical Journal of Medicine*. 2020. Т. 28. С. 30–35.
7. *Moret-Tatay, C., Zharova, I., Cloquell, A., Pérez-Bermejo, M., Murphy M., Arteaga F.* Social Support Increases Resilience and Affect in Non-Displaced Ukrainians and Refugees After a Year of War. *Psicothema*. 2024. Т. 37. С. 22–32.
8. *Ovdiienko, I., Brukhovetska, O., Chausova, T., Verbytska, L., Inzhyievska L., Gorova O.* Psychological Support of Internally Displaced Persons in Ukraine and Emigrants Abroad: Challenges of Wartime. *Revista de Cercetare si Interventie Sociala*. 2024. Т. 84. С. 190–205.
9. *Rizzi, D., Ciuffo, G., Landoni, M., Mangiagalli M., Ionio C.* Psychological and environmental factors influencing resilience among Ukrainian refugees and internally displaced persons: a systematic review of coping strategies and risk and protective factors. *Frontiers in Psychology*. 2023. Т. 14. С. 1–20.
10. *Tassang, A., Shi, G., Akintunde, T., Muhideen, S., Isangha, S., Adedeji A., Musa T.* Social integration, solidarity, and psychological health of internally displaced

persons in Cameroon: Exploring the role of community satisfaction. *Heliyon*. 2023. Т. 9. С. 1–12.
11. *Zeleke, W., Dagnew, M., Wondie, Y., Hailu, T., Holmes, C., Mekonen, M., Eshete B., Nenko G.* Assessment of Cultural and Contextual Factors in Trauma-Informed Interventions for Internally Displaced People in Ethiopia: A Community-Based Participatory Action Research. *Trauma Care*. 2025. Т. 5. С. 1–20.

Олександра ІСПРАВНІКОВА
магістрантка психології, 2 курс, ІП МАУП
0000-0002-8019-1470

Науковий керівник:
***Святослав КОРСАКЕВИЧ**, PhD з психології, доц. кафедри психології МАУП*

РОЛЬ САМОСПІВЧУТТЯ У ВІДНОВЛЕННІ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я

Сучасні виклики — війна, вимушене переселення, соціально-економічна нестабільність істотно впливають на психічне здоров'я українського суспільства, особливо молоді. У цих умовах надзвичайно актуальним стає пошук внутрішніх ресурсів, що допомагають витримувати стрес і відновлювати емоційну рівновагу. Одним із таких ресурсів є самоспівчуття — здатність ставитися до себе з добротою й прийняттям у моменти труднощів замість звичної самокритики чи самозасудження. Наукові дослідження доводять, що розвиток самоспівчуття знижує рівень тривоги, депресії та сорому, водночас підвищуючи резильєнтність і здатність до саморегуляції. Формування культури піклування про себе та власне психічне здоров'я є ключем до збереження внутрішньої сили й життєвої стійкості в умовах кризи.

Самоспівчуття визначається як уміння ставитися до себе з добротою та розумінням у складні моменти, замість самокритики. На відміну від самооцінки, співчуття до себе не базується на оцінюванні чи порівнянні, а передбачає прийняття власних недоліків без осуду [5, *190*]. Наукові дослідження переконливо доводять, що високий рівень самоспівчуття тісно пов'язаний із кращими показниками психічного здоров'я. Зокрема, метааналіз чотирнадцяти досліджень встановив значний обернений зв'язок між самоспівчуттям і психопатологією [1, *549*]. Тобто люди, які більш співчутливі до себе, мають нижчі рівні депресії, тривоги та стресу. В іншому дослідженні виявлено, що самоспівчуття слугує своєрідним фактором захисту: воно пом'якшує вплив стресорів на психіку, підвищуючи резильєнтність (психологічну стійкість) особистості [8, *135*].

Самоспівчуття не є вродженою рисою — це навичка, яку можна розвивати цілеспрямовано. Низка інтервенцій у сучасній психології спрямована на культивацію співчуття до себе — наприклад, програма усвідомленого самоспівчуття (Mindful Self-Compassion) чи терапія, орієнтована на співчуття (CFT). Емпіричні дані свідчать про високу ефективність таких підходів у відновленні ментального благополуччя. За результатами метааналізу рандомізованих контрольованих досліджень, тренінги самоспівчуття в середньому приводять до помітного зниження рівня депресії (ефект розміру $d \approx 0{,}66$) і тривоги ($d \approx 0{,}57$) після проходження курсу [3, *1456*]. Причому груповий формат роботи виявився результативнішим, ніж індивідуальний [3, *1458*], що підкреслює важливість групової підтримки при навчанні співчуттю до себе. Так, у межах групової терапії із фокусом на розвиток співчуття спостерігається статистично значиме зменшення симптомів депресії та сорому у клієнтів з високою самокритичністю [2, *370*]. Це означає, що цілеспрямоване формування більш доброзичливого, "теплого" ставлення до себе може бути ключовим механізмом психологічного одужання. Дослідники також відзначають, що підвищення рівня самоспівчуття часто супроводжується покращенням навичок емоційної регуляції (зниження румінацій, більш конструктивне переосмислення переживань), що додатково сприяє відновленню психічної рівноваги [10, *150*].

Особливо вагомою є роль самоспівчуття у подоланні наслідків психотравм. Особи з травматичним досвідом (наприклад, ті, що пережили насильство в дитинстві чи в сім'ї) часто страждають від глибокого почуття провини та хронічного самозасудження. Розвиток співчуття до себе допомагає їм успішніше впоратися з пережитим негативним досвідом і важкими емоціями [6, *76*].

Згідно з сучасними українськими дослідженнями, самоспівчуття виконує потужну психопротективну та реабілітаційну функцію для травмованої особистості. Зокрема, співчутливе ставлення до себе дозволяє знизити відчуття провини, протистояти виснаженню і вигоранню, дарує відчуття внутрішнього благополуччя та фактично слугує запорукою збереження психічного здоров'я після пережитої травми [6, *77*]. Таким чином, практики самоспівчуття можуть розглядатися як важливий ресурс психологічного відновлення і посттравматичного зростання.

Варто наголосити, що самоспівчуття позитивно впливає не лише на індивідуальний рівень благополуччя, а й опосередковано покращує взаємодію людини із соціумом. Так, дослідження серед підлітків показало, що вищий рівень самоспівчуття статистично пов'язаний з кращим емоційним самопочуттям, готовністю піклуватися про себе та більш здоровими стратегіями подолання стресу [5, *186*]. Крім того, самоспівчуття зменшує явище самостигматизації — тобто упереджене осудження себе за потребу в допомозі. Підлітки і дорослі, які вчаться співчувати собі, більш охоче звертаються по психологічну підтримку за необхідності, що сприяє своєчасному отриманню допомоги і запобіганню хронізації розладів [5, *193*].

Окрему увагу слід приділити ролі самоспівчуття для людей, які переживають колективні травматичні події — такі, як війна, вимушене переселення, статус біженця. Нині мільйони українців мають травматичний досвід війни, що негативно впливає на психічне здоров'я цілих спільнот. Психологи зазначають, що збереження ментального здоров'я молоді в умовах воєнного часу залежить від розвитку внутрішніх ресурсів стійкості та психосоціальної підтримки [9, *110*]. У цьому контексті самоспівчуття може стати одним із дієвих ресурсів подолання дистресу. Зовсім свіжі (2024 року) дані, отримані на вибірці сирійських біженців, підтверджують, що високий рівень самоспівчуття асоціюється зі значно меншими показниками емоційного напруження, депресивності й тривожності серед людей, які пережили вимушене переселення. А в мультиваріантному аналізі самоспівчуття проявило себе як незалежний фактор, що знижує ризик розвитку психологічних розладів у біженців (навіть сильніше, ніж загальна резильєнтність) [4]. Це означає, що формування співчуття до себе у вразливих груп населення — таких як внутрішньо переміщені особи, ветерани, молодь із травматичним досвідом — є перспективним напрямом профілактики й подолання психологічних наслідків травм.

Джерела

1. *MacBeth A., Gumley A.* Exploring compassion: a meta-analysis of the association between self-compassion and psychopathology. *Clinical Psychology Review*. 2012. 32(6): 545–552.
2. *Gilbert P., Procter S.* Compassionate mind training for people with high shame and self-criticism: overview and pilot study of a group therapy approach. *Clinical Psychology and Psychotherapy*. 2006. 13(6): 353–379.
3. *Ferrari M., Hunt C., Harrysunker A.* et al. Self-Compassion Interventions and Psychosocial Outcomes: a Meta-Analysis of RCTs. *Mindfulness*. 2019. 10(8): 1455–1473.
4. *Alsamman S., Dajani R., Al-Delaimy W. K.* Self-compassion and association with distress, depression, and anxiety among displaced Syrians: A population-based study. PLoS ONE. 2024. 19(9): e0309051.
5. *Stasiorowska M., Rydz E.* Samowspółczucie a style radzenia sobie ze stresem i samostygmatyzacją związaną z poszukiwaniem pomocy psychologicznej u adolescentów. *Polskie Forum Psychologiczne*. 2022. 27(2): 182–201.
6. *Гошовська Д. Т., Гошовський Я. О.* Самоспівчуття і посттравматичний стресовий розлад у мілітарному досвіді ветеранів. *Психологічні перспективи*. 2024. Вип. 43. С. 64–79.
7. *Кульчицька А. В., Федотова Т. В., Кихтюк О. В.* Соціально-психологічні особливості дітей, постраждалих від сімейного насильства. *Психологічні перспективи*. 2024. Вип. 43. С. 120–131.
8. *Малімон Л. Я., Пархоменко В. В.* Ресурси резильєнтності осіб з травматичним досвідом. *Психологічні перспективи*. 2024. Вип. 43. С. 132–142.
9. *Коць М. О., Бабій М. Ф., Дучимінська Т. І.* Діагностика психічного здоров'я першокурсників закладів вищої освіти в умовах воєнного стану. *Психологічні перспективи*. 2024. Вип. 43. С. 103–119.
10. *Деркач Л. М., Агарков О. А., Гарець Н. О.* та ін. Адаптація: психолого-медичні проблеми: колект. моногр. / за ред. Л. М. Пріснякової. Дніпро: Ліра, 2022. 275 с.

Ірина ПАЛАМАРЧУК
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти ННІПСН МАУП

Науковий керівник:
***Святослав КОРСАКЕВИЧ**, PhD з психології, доц. кафедри психології МАУП*

ОСОБЛИВОСТІ АРТ-ТЕРАПІЇ У РОБОТІ З ТРИВОЖНІСТЮ У ДОРОСЛИХ

Тривожність — це емоційний стан напруження та передчуття можливої небезпеки, який виникає у ситуаціях невизначеності чи загрози важливим для особистості цінностям. У психології тривожність розглядається як індивідуально-психологічна особливість (рівень схильності до переживання тривоги) та як стан, що виникає ситуативно. Високий рівень тривожності може проявлятися у порушеннях концентрації уваги, соматичних реакціях (тахікардія, напруга м'язів, проблеми зі сном) та зниженні ефективності діяльності. Розрізняють адаптивну тривогу (мобілізує та допомагає передбачати небезпеку) і надмірну тривожність, яка перешкоджає самореалізації та погіршує психологічне благополуччя. Для сучасної людини тривожність часто стає хронічним станом, пов'язаним із соціальними, професійними та міжособистісними чинниками [3].

Враховуючи, що тривожність є як адаптивним механізмом, так і потенційним деструктивним фактором, виникає потреба у пошуку методів, які дозволяють людині безпечно виражати внутрішні переживання, знижувати рівень напруження та відновлювати емоційну рівновагу. Одним із таких ефективних напрямів виступає арт-терапія.

Арт-терапія — це напрям психотерапії, який використовує творчість, як інструмент для самовираження, дослідження внутрішнього світу та гармонізації емоційного стану. Основний принцип арт-терапії полягає у тому, що творчість виступає природним способом комунікації, навіть коли вербальне висловлювання ускладнене.

Серед ключових принципів арт-терапії виділяють:

- безоцінність (важливий сам процес творчості, а не естетична якість продукту);
- символічність (творчі роботи відображають внутрішні переживання через образи);
- безпека (створення умов для вільного вираження емоцій);
- суб'єктивність інтерпретації (кожна людина надає власний сенс образам).

Завдання арт-терапії у роботі з тривожністю включають:

- зниження психоемоційної напруги;

- усвідомлення власних переживань;
- формування навичок емоційної регуляції;
- відновлення почуття контролю над ситуацією;
- підтримку позитивної "Я-концепції" та самооцінки.

Арт-терапія сприяє інтеграції свідомого і несвідомого досвіду, допомагає людині знайти нові ресурси для подолання тривожних станів [2].

Розглянуті принципи й завдання арт-терапії створюють основу для її практичного застосування у роботі з клієнтами. Особливого значення цей метод набуває у роботі з тривожними станами, адже дозволяє поєднати емоційне розвантаження та розвиток внутрішніх ресурсів через творчу діяльність.

Арт-терапевтичні техніки у роботі з дорослими, які мають підвищену тривожність, спрямовані на створення безпечного простору, де можна виражати й досліджувати внутрішні переживання без страху осуду.

Використання творчих матеріалів (фарби, олівці, глина та ін.) дає можливість перевести внутрішню напругу у зовнішній символічний образ, що знижує інтенсивність тривоги.

Техніки арт-терапії допомагають:

- зовнішньо виразити внутрішню тривогу через малюнок чи образ;
- перетворювати негативні образи на більш гармонійні;
- відстежувати динаміку стану через зміни у творчих роботах.

У роботі з тривожністю ефективними є такі напрями:

- ізотерапія, малювання "страху" чи "тривоги" з подальшою трансформацією образу;
- техніки колажу для структурування хаотичних думок;
- використання музики та руху для зняття тілесної напруги;
- ресурсні техніки, для створення ресурсу, як опори у складних ситуаціях.

Важливою особливістю є акцент на процесі, а не на результаті: творчість слугує способом емоційної регуляції, а не творчою діяльністю у традиційному сенсі. Арт-терапія у роботі з тривожністю сприяє також зниженню фізіологічних проявів тривоги та формує відчуття контролю над власним станом. Регулярне застосування арт-терапевтичних технік допомагає дорослим клієнтам підвищувати стресостійкість, зміцнювати внутрішню рівновагу та відновлювати ресурсний стан [1].

Сучасні реалії в Україні суттєво підвищують рівень тривожності серед дорослого населення, формуючи хронічний стан напруженості та невизначеності. Тривожність у таких умовах виступає не лише індивідуальною проблемою, а й масовим психосоціальним викликом, що впливає на працездатність, якість міжособистісних відносин та психологічне благополуччя суспільства. Тому арт-терапія набуває особливої цінності сьогодні, вона є доступним, гуманним і безпечним методом психологічної підтримки, що не потребує спеціальних навичок. Використання арт-терапії дозволяє не лише знижувати рівень тривожності, а й сприяє пошуку внутрішніх ресурсів, розвитку навичок саморегуляції та відновленню відчуття сенсу життя. Перспективним завдан-

ням є розширення впровадження арт-терапії у практику роботи психологів та психотерапевтів. Таким чином, актуальність застосування арт-терапії у роботі з тривожністю сьогодні визначається не лише індивідуальними потребами клієнтів, а й загальною потребою суспільства у підтримці психічного здоров'я в умовах війни.

Джерела

1. *Колпакчи О. С.* Арт-терапія: курс лекцій: навч. посіб. Київ: Цент учбової літератури, 2018. 288 с.
2. *Тараріна О.* Практикум з арт-терапії: скринька майстра : науково-метод. посіб. К.: АСТАМІР-В, 2023. 224 с.
3. *Яценко Т. С.* Психологічні основи групової психокорекції. Київ: Либідь, 2018. 253 с.

Тетяна ПЕКАРЧУК

магістрантка кафедри психології
Навчально-наукового інституту психології та соціальних наук
ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

Науковий керівник:
***Святослав КОРСАКЕВИЧ**, PhD з психології, доц. кафедри психології МАУП*

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ ТРАНЗАКЦІЙНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ РОБОТИ ІЗ КЛІЄНТАМИ ІЗ ДЕПРЕСИВНИМ ТА ТРИВОЖНО-ДЕПРЕСИВНИМ РОЗЛАДОМ

Депресія — це не просто смуток чи поганий настрій, а медичний діагноз. Відповідно до МКХ-11 (ICD-11, International Classification of Diseases, 11-те видання) — це депресивний епізод (6A70). Основні симптоми (необхідна наявність ≥ 2 із 3 головних симптомів для діагнозу) [7]:

- постійно пригнічений настрій,
- виражена втрата інтересу чи здатності відчувати задоволення,
- зниження енергії або відчуття підвищеної втомлюваності.

Однак, це не просто діагноз, а й глобальна проблема охорони здоров'я, адже вона посідає перше місце серед причин погіршення здоров'я та втрати працездатності у світі, випереджаючи багато інших фізичних захворювань. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), депресивний розлад є одним із найпоширеніших психічних розладів: вважається, що близько 5,7 % дорослого населення світу страждають від цього захворювання. У світі понад 330 мільйонів людей живуть із депресією [6]. Її поширеність

продовжує зростати, а наслідки відчуваються на всіх рівнях суспільства: від продуктивності праці та соціальних зв'язків до фізичного здоров'я та навантаження на медичні системи.

Важливо, що попри поширеність і тяжкі наслідки, депресія піддається лікуванню. Існують ефективні методи терапії як для легких, так і для середніх та тяжких форм депресії. Транзакційний аналіз — один із методів психотерапії, який на сьогодні активно досліджується для лікування саме депресії і показує гарні результати.

1. Транзакційний аналіз: походження та огляд

Трансакційний аналіз був створений Еріком Берном наприкінці 1950-х років як психологічна теорія та метод психотерапії. Берн описав людську особистість з точки зору трьох станів его: Родитель (Parent), Дорослий (Adult) та Малюк (Child). Вони представляють послідовні моделі мислення, відчуттів та поведінки. Берн стверджував, що люди розробляють **життєвий сценарій** — несвідомий план життя — на основі ранніх рішень, батьківських повідомлень та соціального досвіду. На ці сценарії впливають, словами Берна, **заборони** (наприклад, "Не відчувай" або "Не будь важливим"), **драйвери** (такі як "Будь досконалим" або "Радуй інших") та **дозволи**, які протидіють обмежувальним раннім повідомленням. ТА також аналізує моделі комунікації, які називаються транзакціями, та повторювані дисфункціональні взаємодії, які називаються іграми. Іншою ключовою ідеєю є концепція життєвих позицій, таких як "Я Окей, ти Окей", які відображають основні переконання про себе та інших. У психотерапії ТА матою є не тільки полегшення симптомів, а й "більша автономія, здатність до справжньої близькості та спонтанність" [1].

Протягом останніх двох десятиліть Марк Віддоусон та його колеги застосовували ТА у клінічних випадках депресії, часто використовуючи герменевтичний дизайн ефективності окремого випадку (HSCED). Ці випадки показують, що ТА може бути ефективним як для лікування депресивних симптомів, так і для лікування часто супутнього тривожного розладу, пропонуючи структурований мануалізований підхід, який враховує міжособистісні відносин.

2. План лікування депресії в Транзакційному аналізі за Віддоусоном

У своїй докторській дисертації та книзі "Трансакційний аналіз депресії: покроковий посібник з лікування" [4] Марк Віддоусон виклав чітку структуру лікування:

1. *Діагностика та укладення договору*: вивчення історії, життєвого сценарію, его-станів та встановлення цілей терапії;
2. *Концептуалізація*: зіставлення симптомів депресії з концепціями ТА, виявлення динаміки сценарію та проблемного функціонування его-станів;
3. *Терапевтична робота*: використання таких технік, як внутрішній діалог, аналіз заборон та драйверів, надання дозволів, аналіз ігор та обробка емоцій;

4. *Експірієнційні методи*: сприяння вираженню пригнічених емоцій, таких як гнів, провина або смуток;
5. *Зміцнення Дорослого*: розвиток навичок вирішення проблем, прийняття рішень та реалістичної самооцінки;
6. *Завершення та профілактика рецидивів*: закріплення нових сценарних рішень, відпрацювання нових моделей поведінки та підготовка клієнтів до можливих відкатів.

Посібник структурує лікування на 16 сеансів для помірної депресії, хоча можлива адаптація до ступеня тяжкості та супутніх захворювань.

3. Посібник з транзакційного аналізу в психотерапії: доказовий підхід Джоела Воса та Біляни ван Рейн

Вос і ван Рейн зробили значний внесок у доказову базу ТА. Їхня робота включала огляди, метааналізи та розробку структурованих посібників з лікування. Вос і ван Рейн запропонували доказову модель, в якій підкреслюється важливість роботи з его-станами, динаміки відносин та експіріенційних методів.

У своєму посібнику The Handbook of Transactional Analysis Psychotherapy: An Evidence-based Approach вони описують чотири етапну модель:

1. *підготовка*: побудова терапевтичного альянсу, створення контракту, початкова діагностика;
2. *діагностика*: клінічний аналіз та етіологія, посилення внутрішнього Дорослого (в традиційних термінах ТА: Деконтамінація, що веде до Деконф'южену);
3. *обробка*: навчання, як приймати досвід і виражати його, пропрацювання емоцій з минулого та спогадів, розвиток осяянь (інсайтів) та усвідомлення, виклик шкідливим посиланням (робота із его-станому Малюка, стадія Деконф'южен);
4. *прийняття рішень та застосування на практиці* в повсякденні, завершення терапії.

Вос і ван Рейн також запровадили такі інструменти, як форма досягнення цілей трансакційного аналізу (Transactional Analysis Goal Attainment Form, TAGAF) для моніторингу прогресу.

Інтеграція досліджень Віддоусона, його послідовників, а також Воса і ван Рейн показують, що коротка психотерапія ТА є прийнятною для клієнтів, доступною і здійсненною. За словами авторів, структурований підхід ТА в поєднанні з її глибиною відносин позиціонує його як надійну альтернативу більш усталеним терапіям, таким як КПТ або ІПП [3], а також включає стратегії, що запобігають рецидивам, щоб підтримати прогрес.

Отже, Транзакційний аналіз показує себе структурованим, науково обґрунтованим підходом до лікування депресії та тривожно-депресивних розладів. Від докладного посібника з лікування Віддоусона до останніх розробок Воса і ван Рейн, ТА доводить свою ефективність і практичність. Інтеграція аналізу сценаріїв, роботи з его-станами та фокусу на відносинах пропонує

клієнтам не тільки зменшення симптомів, але й можливості для глибшого особистого зростання, життя без депресії і тривожності.

Джерела

1. *Berne, E.* Transactional Analysis in Psychotherapy. Grove Press, 1961. 270 p.
2. *Cantopher T.* Depressive Illness: The Curse of the Strong. London: John Murray Press, 2020. 160 p.
3. *Vos J., van Rijn B.* The Handbook of Transactional Analysis Psychotherapy: An Evidence-based Approach. London: Routledge, 2025. 312 p.
4. *Widdowson, M.* Transactional analysis for depression: A step-by-step treatment manual. Routledge, 2016. 222 p.
5. *Widdowson, M.* TA Treatment of Depression: A Hermeneutic Single-Case Efficacy Design Study - 'Peter'. *International Journal of Transactional Analysis Research & Practice*, 2012, 3(1), 3–13. DOI: https://doi.org/10.29044/v3i1p3
6. WHO fact sheet on depression. https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/depression?utm_source=chatgpt.com
7. World Health Organization. *International Classification of Diseases 11th Revision* (ICD-11). Geneva: WHO, 2019. URL: https://icd.who.int

Вікторія КАРЦЕВА

студентка 2-го курсу
Навчально-наукового інституту психології та соціальних наук
ПрАТ "ВНЗ "МАУП" м. Київ

Науковий керівник:
***Святослав КОРСАКЕВИЧ**, PhD з психології, доц. кафедри психології МАУП*

СІМЕЙНІ ЗВ'ЯЗКИ ЯК РЕСУРС ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ, СОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ УНІВЕРСИТЕТСЬКОГО ПЕРІОДУ

Питання впливу сім'ї на психоемоційний розвиток людини, її соціальні навички та здатність до активної самоактуалізації було предметом уваги багатьох мислителів і психологів упродовж століть. Від Конфуція та Аристотеля, які розглядали сім'ю як основу суспільного порядку та першооснову держави, до Карла Роджерса та Джона Боулбі, які в свою чергу розглядали роль родини як найважливіший чинник гармонійного розвитку особистості та вплив якості емоційних зв'язків із батьками на формування типу прив'язаності.

Сімейна взаємодія виступає першим і найважливішим соціальним досвідом, який відіграє ключову роль для подальшого розвитку та формування особистості. Вона закладає в нас індивідуальний набір базових цінностей, формує подальшу модель соціальної взаємодії, сприяє розвитку навичок саморегуляції та стресостійкості, формує когнітивні та емоційні стратегії. Саме досвід сімейної інтеракції значною мірою визначає подальший вектор розвитку особистості, ефективність адаптації до нових життєвих умов, адекватність самооцінки та інші аспекти [6].

Цей вплив набуває ключового значення в один із найкритичніших моментів для молоді — початок університетського періоду. Саме в цей час індивід стикається з низкою викликів: він уперше інтегрується в академічне середовище із значно складнішим навчальним навантаженням, з'являється необхідність у формуванні нових соціальних зв'язків та перші спроби професійної самоактуалізації за обраною спеціальністю.

Як правило, саме в цей період ініціюються перші спроби часткової або повної автономії від батьківської фігури через забезпечення фінансової та побутової незалежності. Складність поєднання роботи з навчанням, проживання окремо від батьків, більший рівень загальної відповідальності, безумовно, робить цей період особливо важким та потребуючим значних ресурсних затрат [4].

Для мене ця тема має високу актуальність, оскільки я сама є студенткою і особисто зіткнулась з цими проблемами. У цей період значного комплексного навантаження, яке стосується різних сфер життєдіяльності, студенту необхідно акумулювати усі свої особисті ресурси на ефективне виконання поставлених задач. Незважаючи на прагнення до автономії, якість стосунків з родичами все одно відіграє значну роль в житті молоді, оскільки сімейні зв'язки можуть стати тим джерелом ресурсу, який допоможе йому ефективно впоратися з викликами та зберегти емоційну рівновагу.

Сімейні зв'язки можуть як забезпечити відчуття емоційної безпеки, підтримувати самооцінку на достатньому рівні, знижувати рівень тривожності та мотивувати, так і провокувати ще більший рівень психоемоційного виснаження, руйнувати впевненість в собі та базове відчуття безпеки [3].

Конфуцій (бл. 551–479 рр. до н. е.) бачив сім'ю як мініатюрну модель суспільства, де лад в сім'ї — основа суспільного порядку, і саме сім'я виступає першою й найголовнішою школою для людини. [1] Аристотель (384–322 рр. до н. е.) в своєму трактаті "Політика" (бл. 350–330 рр. до н. е.) розглядав сім'ю як першооснову для держави і необхідну форму людського співжиття, і підкреслював, що становлення добропорядної особистості нездійсненне поза межами родинної комунікації [2].

У XX ст. (1940–1960-ті роки) Карл Роджерс висунув теорію особистості, за якою найважливішим фактором гармонійного розвитку особистості є самооцінка, яка формується в дитячому віці завдяки оцінкам оточуючих. Якщо оцінки оточуючих позитивні та у сім'ї до дитини застосовується безумовне прийняття, в дитини формується адекватна самооцінка, яка сприяє в подаль-

шому до самоактуалізації. Негативні оцінки оточення сприяють розвитку внутрішньоособистісного конфлікту між "Я-реальним" та "Я-ідеальним", що перешкоджає самоактуалізації [5].

За теорією Джона Боулбі, досвід прив'язаності до батьків закладає найважливіший фундамент у формуванні типу прив'язаності, який, в свою чергу, впливає у подальшому на будування міжособистісних комунікацій, відношення до себе та інших, а також на ефективність подолання перешкод та здатність до саморегуляції.

Також варто розглянути сучасні дослідження, а саме теорію резилієнтності (1970–1980-х років), в якій розглядається резилієнтність як здатність людини адаптуватися в умовах стресу з максимальною для себе ефективністю. Ця здатність не є вродженою, а більшою мірою залежить від підтримки дорослої фігури, що є актуальним і в зрілому віці. Родинні зв'язки є основним джерелом психоемоційних ресурсів і місцем відновлення емоційної рівноваги.

Аналіз поданих теорій наштовхує на висновок, що саме сімейна атмосфера та певний позитивний чи негативний досвід дорослішання закладають найсуттєвіший фундамент для формування особистості. Родинна підтримка відіграє ключову роль не тільки в дитинстві, а й у подальшій реалізації особистості. Важливими сімейними зв'язками можуть виступати не лише батьки, але й інші дорослі в родинній системі: бабусі, дідусі, старші сестри тощо. Їх інтегрованість у життя підлітка також має значний вплив на формування його відчуття безпеки, навичок самоконтролю та комунікації, самооцінки, формування особистісних кордонів та соціальні навички. Підтримка зі сторони емоційно значимих дорослих, релевантна потребам особистості, також має значний вплив для підлітка та на формування його особистості.

Джерела

1. Stanford Encyclopedia of Philosophy, Confucius, First published Tue Mar 31, 2020; substantive revision Thu May 2, 2024, 5. The Family and the State.
2. University of Central Florida Pressbooks, 5 Aristotle, Politics, XIII, Virtues in the family relations.
3. "Adult support during childhood: a retrospective study of trusted adult relationships, sources of personal adult support and their association with childhood resilience resources", Kathryn Ashton, Alisha R. Davies, Karen Hughes, Kat Ford, Andrew Cotter-Roberts & Mark A. Bellis. BMC Psychology.
4. The Complex Nature of Family Support across the Lifespan: Implications for Psychological Well-being Heather R Fuller-Iglesias 1, Noah J Webster 2, Toni C Antonucci 3.
5. *Carl Rogers*. Humanistic Theory and Contribution to Psychology, Simply Psychology.
6. Associations of Self-Esteem With Attachment to Parents: A Meta-Analysis Martin Pinquart, PubMed.

Єгор КУРИЩЕНКО
студент 2 курсу групи С-9-24-М1ПС(1.6д.) напряму підготовки "Психологія" спеціалізації "Магістр"

Науковий керівник:
***Святослав КОРСАКЕВИЧ**, PhD з психології, доц. кафедри психології МАУП*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ-БІЖЕНЦІВ

Вступ. Актуальність теми випливає зі зростанням кількості переміщених осіб та дітей, які були змушені покинути свої домівки через травматичні події чи безпосередню загрозу життю. Діти-біженці часто мають психологічні, соціальні та культурні проблеми. Саме тому важливо розробити дієві механізми, що допомагатимуть їм адаптуватися до нових умов життя.

Мета, завдання та методи. Мета роботи: розглянути теорію питання, виділити основні фактори та визначити практичні рекомендації, що сприятимуть адаптації дітей-біженців. Завдання: проаналізувати теоретичні підходи, визначити основні соціальні, культурні та психологічні чинники впливу, описати наслідки стресових переживань та запропонувати способи допомоги для сімей та освітніх закладів. Методи: огляд літератури, огляд практики, спостереження, опитування.

Соціальна адаптація являє собою процес інтеграції людини в нове соціокультурне оточення, при якому зберігається її психічне здоров'я та здатність виконувати соціальні ролі. Психологічна адаптація охоплює методи боротьби з труднощами, управління емоціями та відновлення почуття безпеки [1].

Соціальна адаптація залежить від віку дитини, ступеня травмованості, підтримки сім'ї та відкритості спільноти. Успішна інтеграція спирається на мережі спілкування та довіру [2].

Емоційна підтримка та безумовне прийняття важливі для відновлення самооцінки дитини [3].

Соціальні аспекти, такі як підтримка сім'ї, доступність освіти та існування мереж взаємодопомоги, відіграють важливу роль. Культурні чинники, зокрема мовні бар'єри, збереження культурної самобутності та взаємна повага, також мають значення. Психологічні аспекти, включаючи глибину пережитої травми, рівень тривоги, самооцінку та наявність механізмів подолання труднощів, суттєво впливають на адаптацію [4].

Найчастіше травма призводить до посттравматичного стресового розладу, тривоги, депресії, проблем зі сном і концентрацією, а також до зниження успішності. Вона негативно позначається на стосунках з іншими людьми, зменшуючи довіру та збільшуючи ризик соціальної ізоляції та агресії [5].

Родина відіграє ключову роль у процесі відновлення, забезпечуючи емоційну підтримку, стабільний графік, унікальні сімейні традиції та психологічну допомогу. У школі важливі соціалізація, підтримка мовленнєвого розвитку та можливості для вдосконалення соціальних навичок. Корисними є програми наставництва, додаткові заняття з мови та інклюзивна освіта [6].

Мовні відмінності та культурні розбіжності можуть призвести до ізоляції та цькування. Щоб запобігти булінгу, важливо проводити просвітницьку роботу, навчати вчителів, залучати шкільних психологів та організовувати інтеграційні заходи для підтримки сприятливого середовища.

Уникнення, заперечення та регресія є захисними механізмами, котрі хоч і здатні тимчасово полегшити відчуття стресу, часто ускладнюють адаптацію в перспективі. Більш корисними є активні стратегії, такі як пошук підтримки, відкрите спілкування та участь у групових активностях, а ще професійна допомога, наприклад, арт-терапія, ігрова терапія або когнітивно-поведінкова терапія [7].

Висновки. Отже, для успішної адаптації дітей-біженців потрібна спільна робота родини, школи та громади. Важливими є стабільність у сім'ї та доступ до освіти. Програми проти булінгу та інтеграційні ініціативи покращують соціальну адаптацію. Своєчасна психологічна допомога зменшує ризик ментальних проблем.

Практичні рекомендації:

1) Запровадити програми навчання для батьків, з акцентом на сімейні цінності.
2) Організувати мовні курси та менторство в освітніх закладах.
3) Створити групи взаємодопомоги та культурні події для кращої адаптації.
4) Надати доступ до психологічної допомоги в індивідуальному та груповому форматі.
5) Затвердити стратегію протидії цькуванню та провести відповідне навчання для працівників.

Джерела

1. *Бочаров С. Г.* Культурна інтеграція як ключовий чинник успішної адаптації дітей біженців. Київ: Освіта, 2020.
2. *Патнем Р.* Соціальний капітал: теорія і практика. Київ: Альфа, 2015.
3. *Роджерс К.* Гуманістична психологія: роль підтримки у формуванні особистості. Київ: Психологія і життя, 2021.
4. *Шеремет Ю. В.* Психологічна травма: наслідки і шляхи подолання. Харків: Психотерапія, 2018.
5. *Шмідт Н. М.* Посттравматичні стани у дітей: теорія та практика. Київ: Академія педагогічних наук, 2020.
6. *Воробйова О. П.* Роль родини у подоланні стресу у дітей. Харків: Науковий вісник, 2019.
7. *Хорні К.* Психологічні механізми захисту: природа та наслідки. Київ: Дух і Літера, 2018.

Анна КУПРІЯН
магістрантка, факультет психології, МАУП

Науковий керівник:
Святослав КОРСАКЕВИЧ,
PhD з психології, доц. кафедри психології МАУП

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ПСИХОЛОГІВ ТА ПСИХОЛОГІВ-КОНСУЛЬТАНТІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

В умовах воєнного часу проблема психологічної адаптації фахівців допомагаючих професій набула особливої актуальності. Психологи та психологи-консультанти, які працюють із населенням у кризових обставинах, перебувають у ситуації подвійного навантаження: вони самі є вразливими до травматичного досвіду війни, водночас залишаючись ключовими постачальниками психологічної допомоги. Це створює значні ризики професійного вигорання, вторинної травматизації та виснаження ресурсів [1–3]. Тому дослідження психологічних механізмів адаптації та розробка інтервенційних програм підтримки цих спеціалістів є важливим завданням сучасної науки і практики.

Метою дослідження стало вивчення психологічних особливостей адаптації психологів-консультантів у воєнних умовах та апробація формувальної програми, спрямованої на розвиток резильєнтності, підтримку адаптивних копінг-стратегій і профілактику професійного вигорання.

Завдання дослідження:

- описати соціально-демографічні та професійні характеристики вибірки;
- визначити профіль копінг-стратегій, рівень резильєнтності, індикатори вигорання та професійної якості життя;
- розробити та апробувати інтервенційну програму дистанційного формату;
- здійснити аналіз впливу програми на психологічні показники учасників.

У дослідженні беруть участь 30 респондентів: практикуючі психологи, психологи-консультанти та студенти-психологи, які ведуть індивідуальну практику. Вік учасників коливається від 25 до 64 років. Стаж роботи становить від 1 до 30 років .

Для діагностики використовуються стандартизовані психодіагностичні інструменти:

- Mini-COPE [4] — скорочений інвентар копінг-стратегій;

- CD-RISC-10 [5] — коротка шкала резильєнтності;
- MBI-HSS [6] — інвентар професійного вигорання для фахівців допомагаючих професій;
- ProQOL-5 [7] — шкала професійної якості життя, що включає субшкали задоволення співчуттям, вигорання та вторинної травматизації.

Збір даних здійснюється у два етапи (пре-тест і пост-тест) у дистанційному форматі із забезпеченням анонімності й дотриманням етичних норм.

Отримані дані показали, що психологи та консультанти зберігають значні адаптаційні ресурси, однак перебувають під тиском професійного навантаження та стресових умов.

Копінг-стратегії (Mini-COPE): домінували адаптивні стратегії — активне подолання, планування, позитивна переоцінка та прийняття. Серед дезадаптивних стратегій частіше використовувалися самодистракція й емоційна розрядка.

Резильєнтність (CD-RISC-10): більшість учасників продемонстрували середній рівень стійкості, а майже половина — високий; низьких показників не зафіксовано.

Професійне вигорання (MBI-HSS): найбільш вираженим компонентом було емоційне виснаження, тоді як деперсоналізація мала помірний рівень, а редукція особистих досягнень — низький.

Професійна якість життя (ProQOL-5): більшість респондентів мали високий рівень задоволення співчуттям, середній рівень вигорання та помірні показники вторинної травматизації.

Кореляційний аналіз виявив, що старші й досвідченіші психологи демонстрували більш адаптивні копінг-стратегії та вищу резильєнтність. Регулярна супервізійна підтримка асоціювалася з нижчими показниками вигорання і вторинної травматизації. Натомість високий рівень професійного навантаження (понад 15 сесій на тиждень) підвищував ризики емоційного виснаження.

Формувальна програма триває 14 днів і реалізовується у форматі дистанційного асинхронного навчання. Кожен день включає:

1. короткий психоосвітній модуль;
2. когнітивну або майндфулнес-вправу;
3. тілесну чи дихальну практику;
4. щоденник для саморефлексії.

Зміст програми структурований у блоки:

День 1–2: усвідомленість та базові ресурси;

День 3–5: розвиток адаптивних копінг-стратегій;

День 6–8: резильєнтність і відновлення після стресу;

День 9–11: профілактика професійного вигорання;

День 12–14: інтеграція результатів та підтримка професійної ідентичності.

Учасники отримали структуровані матеріали (тексти, аудіо, відео, інструкції для вправ), які дозволяють самостійно виконувати завдання. Зворотний зв'язок і технічна підтримка здійснюються через електронне листування.

Результати дослідження підтверджують, що психологи та психологи-консультанти в умовах війни зберігають значний потенціал адаптаційних ресурсів, однак одночасно перебувають у зоні ризику через високий рівень стресу й професійного навантаження.

Апробування інтервенційної програми короткотермінових дистанційних втручань, що поєднують психоосвіту, когнітивні та тілесні практики передбачає підвищення адаптивності психологів. Такий формат дозволяє підтримувати стійкість, знижувати рівень виснаження та підкріплювати професійну ідентичність навіть у кризових умовах [8; 9].

Подальші дослідження спрямовані на оцінку ефекту інтервенційної програми та аналіз впливу програми на психологічні показники учасників.

Джерела

1. *Shevlin M., Butter S., McBride O., Murphy J., Gibson-Miller J., Hartman T. K.*, et al. Mental health symptoms and coping strategies among Ukrainians during the Russia-Ukraine war in March 2022. *Acta Psychologica*, 2022, 230, Article 103725.
2. *Зубарєва С. М.* Психологічні особливості професійної адаптації психологів в кризових умовах: кваліфікаційна робота. Одеса, 2022. 75 с.
3. *Низовець-Кропта О. А.* Професійна адаптація психолога в умовах ведення військових дій в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія "Психологія". 2024, Т. 35 (74), № 1, С. 19–24.
4. *Carver C. S.* (1997). You want to measure coping but your protocol's too long: Consider the brief COPE. *International Journal of Behavioral Medicine*, 4(1), 92–100.
5. *Connor K. M., & Davidson J. R. T.* (2003). Development of a new resilience scale: The Connor-Davidson Resilience Scale (CD-RISC). *Depression and Anxiety*, 18(2), 76–82.
6. *Maslach C., Jackson S. E., & Leiter M. P.* (1996). Maslach Burnout Inventory Manual (3rd ed.). Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.
7. *Stamm B. H.* (2010). The Concise ProQOL Manual. Pocatello, ID: ProQOL.org.
8. *Kabat-Zinn J.* (2013). Full Catastrophe Living: Using the Wisdom of Your Body and Mind to Face Stress, Pain, and Illness. New York: Bantam Dell.
9. *Ungar M.* (2011). The social ecology of resilience: Addressing contextual and cultural ambiguity of a nascent construct. *American Journal of Orthopsychiatry*, 81(1), 1–17.

Кароліна ПАВЛИК
Анастасія САМОХА
Вікторія ПРИЙМАК
студентки 2 курсу, спеціальність "Психологія",
Навчольно-науковий інститут психології та соціальних наук,
ПрАТ "ВНЗ"Міжрегіональна Академія управління персоналом", м. Київ

Науковий керівник:
***Святослав КОРСАКЕВИЧ**, PhD з психології, доц. кафедри психології МАУП*

ТЕХНІКИ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ТА УСВІДОМЛЕНОСТІ В СИТУАЦІЯХ ЖИТТЄВОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Сучасні психолого-педагогічні дослідження підтверджують, що здатність до саморегуляції є одним із ключових психологічних чинників, що впливають на ефективність діяльності людини. Саморегуляція відображає узгодженість різних структур особистості, її цілеспрямоване планування та вміння перебудовувати власні дії відповідно до потреб, мотивів і значущих цілей. Людина не діє автоматично, а свідомо враховує соціальну ситуацію, важливість завдань, можливі наслідки своїх вчинків. Оволодіння техніками саморегуляції дає змогу керувати думками, емоціями та тілом, знижувати тривогу і напругу. Проте їх головна цінність полягає у формуванні усвідомленості: розумінні власного стану, причин реакцій та здатності робити свідомий вибір. Тому саморегуляція поєднує у собі і заспокоєння, і розширення свідомості, а питання її розвитку є вкрай актуальним для сучасного суспільства [1] .

Ми живемо у світі, де невизначеність стала однією з головних характеристик нашого життя. Війна, інформаційні кризи, пандемії та економічні коливання створюють ситуації постійного напруження, у якій кожна людина змушена шукати внутрішні ресурси для збереження рівноваги. Саморегуляція та усвідомленість у цьому контексті набувають особливого значення, оскільки вони впливають не лише на індивідуальне благополуччя, а й на психологічну стійкість суспільства. Невизначеність сама по собі не є патологічним фактором і завжди була притаманна людському існуванню, однак у XXI столітті її рівень та інтенсивність набули небачених масштабів. Це впливає на когнітивні процеси, породжуючи феномен когнітивного дисонансу, описаний американським психологом Леоном Фестінгером, коли у свідомості співіснують суперечливі уявлення, що викликають внутрішнє напруження. Саме в такі моменти особливу актуальність мають техніки, які допомагають людині відновити внутрішній баланс [3].

Техніка "Mindfulness", або медитація усвідомленості, полягає у здатності зосереджувати увагу на теперішньому моменті, приймаючи його без критики

та оцінок. Людина спостерігає свої думки й емоції, не намагаючись їх змінити, перебуваючи в стані "тут і тепер".

Дослідження підтверджують позитивний вплив mindfulness на психіку та фізіологічний стан: полегшується перебіг хронічних захворювань, підвищується стресостійкість та емоційна стабільність, знижується тривожність і депресивні симптоми, зменшується "тривожна румінація", зростає емпатія та покращуються міжособистісні стосунки. Нейробіологічні дослідження, зокрема роботи нейробіолога Д. Сіґела, показують, що під час медитації усвідомленості активізується формування нових нейронних зв'язків у префронтальній корі, яка відповідає за планування, прийняття рішень і регуляцію поведінки, знижується активність мигдалини, яка контролює страх і гнів, та підвищується активність гіпокампа, важливого для довготривалої пам'яті та навчання [6].

У ситуаціях життєвої невизначеності така практика сприяє розвитку усвідомленості та метакогнітивної саморегуляції, тобто здатності помічати власні думки та емоційні реакції й свідомо обирати відповідь замість автоматичної реакції на стрес [2].

Часом наш розум нагадує рибалку, що постійно закидає вудки. І серед звичних думок трапляються "гачки" — ті, що тягнуть нас у тривогу, провину, злість або сором. Це можуть бути нав'язливі переконання ("Я нічого не вартий", "Мене не сприймають") або спогади, які ми постійно прокручуємо.

Техніка, яка допоможе в таких ситуаціях, називається "Знімаємося з гачка". Її мета — навчитися помічати момент, коли ми вже зачепилися за думку чи емоцію, і повернутись у реальність. Перший крок — помітити гачок: усвідомити внутрішню розмову ("Я знову тривожусь", "Мене це дратує") і зупинитися. Другий крок — назвати те, що відбувається: "У мене важка думка", "Я відчуваю страх". Це створює дистанцію між вами та переживанням. Третій крок — повернути увагу в теперішній момент: спитати себе "Що я роблю зараз?" або зосередитись на диханні, звуках навколо чи відчуттях тіла.

Ця техніка допомагає не зливатися з думками, а бачити їх як тимчасові ментальні події. З часом вона зменшує тривожність, імпульсивність і підвищує психологічну гнучкість. Її можна застосовувати будь-де — головне вчасно помічати момент, коли гачок уже зачепив, і сказати собі: "Це лише думка. І я — не вона." [5].

"Заземлення" — це психологічна техніка саморегуляції, яка допомагає людині швидко повернути увагу до теперішнього моменту в ситуаціях тривоги, панічних станів чи дисоціації. Її головна мета полягає у переключенні свідомості від нав'язливих думок та внутрішньої напруги до конкретних тілесних і сенсорних відчуттів. Завдяки цьому знижується активність симпатичної нервової системи, яка відповідає за реакції "бий або тікай", і активується парасимпатична, що сприяє відновленню спокою. Найпоширеніший варіант техніки — вправа "5–4–3–2–1", коли людина послідовно називає п'ять предметів, які бачить, чотири дотикові відчуття, три звуки, два запахи і один смак. Застосування цієї техніки є доречним як у кризових ситуаціях, коли необ-

хідно швидко знизити рівень тривоги, так і у профілактичному режимі для розвитку стійкості до стресу. У повсякденному житті регулярне застосування подібних вправ розвиває здатність до самоспостереження, підвищує толерантність до невизначеності й формує більш гнучкі способи реагування на стрес. Її ефективність пояснюється простотою, доступністю та науково підтвердженим впливом на психофізіологічні механізми регуляції. Саме тому "заземлення" сьогодні активно використовується у кризовій психології та психотерапії як універсальний спосіб відновлення внутрішньої рівноваги [4].

Отже, оволодіння техніками саморегуляції — дозволяє свідомо керувати думками, емоціями та тілесними реакціями, знижувати тривожність і напругу, формувати усвідомленість і психічну гнучкість. У сучасних умовах постійного стресу вони стають важливим інструментом для розвитку психологічної стійкості, внутрішнього балансу та усвідомленого реагування на виклики, роблячи саморегуляцію не лише засобом збереження психічного здоров'я, а й важливою компетенцією для ефективного життя в мінливому світі.

Джерела

1. *Гриньова М. В., Кононова М. М.* Саморегуляція навчальної діяльності та професійний розвиток студентської молоді: монографія. Полтава: ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2021. 385 с.
2. *Христюк О. Л.* Сучасні виміри психологічної практики: майндфулнес-підхід. *Науковий вісник Львівського держ. ун-ту внутрішніх справ*. Серія "Психологічна". 2018. № 1. С. 153–161.
3. *Pepitone A., Festinger L.* A Theory of Cognitive Dissonance. *The American Journal of Psychology*. 1959. Vol. 72, no. 1. P. 153.
4. *Білецька, О.* Техніка "Заземлення": що робити, коли емоції застали зненацька? Як взяти емоції під контроль? [Електронний ресурс] / Олена Білецька ; поради від психолога Яна Гущина. 7 червня 2022. Режим доступу: https://uavarta.org/
5. КНП "Малинський центр первинної медико-санітарної допомоги". ММР. Заземлитися, знятися з "гачка": ВООЗ розробила техніки самодопомоги при стресі [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://mal-centr.pmsd.org.ua.
6. *Siegel D.* The Mindful Brain: Reflection and Attunement in the Cultivation of Well-Being. N.Y.: Norton, 2007. 387 p.

Микола ЄРЬОМІН
канд. політ. наук, доц. кафедри міжнародних відносин НН ІПСН МАУП
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5441-555X

Науковий керівник:
***Святослав КОРСАКЕВИЧ**, PhD з психології, доц. кафедри психології МАУП*

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ ДОСЛІДЖЕНЬ НЕЙРОПСИХОЛОГІЇ ТРУДОГОЛІЗМУ

На перший погляд в суспільно-політичному житті України та на міжнародній арені проблема трудоголізму не є кричущою. Запропонований економістом за фахом В. І. Оутсом термін "трудоголізм" (англ. *workaholism*), врешті решт, не одразу і не без певного скепсису сприймається науковою спільнотою, хоча феномен залежності від роботи активно досліджується в міждисциплінарному полі, яке сягає від медицини до, власне, економіки і, тепер, міжнародних відносин [1; 3–5]. Втім, постійна увага публіцистичних статей, що вони б'ють на сполох, посилаючись на істотні дослідження, не дарма систематично актуалізує цю проблему для українського суспільства [1; 3–5].

Загалом дослідження трудоголізму різко пожвавились у 2020-х рр. по всьому світу [6–10] і окрема увага приділяється нейропсихологічному аспекту цієї проблеми [2; 8; 9]. Американська психологічна асоціація визначає нейропсихологію як наукову дисципліну, яка вивчає психологічні процеси нервової системи відносно когніції (мисленнєвого процесу) та поведінки у випадках як нормального функціонування так і порушень, пов'язаних з пошкодженням головного мозку [11].

Чи не найбільше за масштабами дослідження трудоголізму за останній час, яке пропонує конкретику в плані виміру цього когнітивного порушення, було запропоновано у 2025 році 106 науковцями в спільній публікації на сторінках *Journal of Behavioral Addictions.* В ньому було значно покращено наявну Міжнародну шкалу виміру залежності від роботи (International Work Addiction Scale, скорочено IWAS) [9, *220–245*]. Важливо відмітити, що в дослідженні прийняла участь і українська науковиця Я. Лісун, але це не єдине дослідження трудоголізму в Україні за останній час.

Хоча найбільш відомим є переважно соціологічне дослідження від GRC.ua, яке набуло широкого розголосу за лічені дні до початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України [4; 5], в нашому випадку значно більший інтерес має по собі дослідження В. Мороза на тему депрофесіоналізації військовослужбовців з ознаками адитивної поведінки [2]. Сама логічна прив'язка трудоголізму до зростання рівню психологічного напруження в

країні та низькій толерантності до стресу в умовах воєнних дій вже наводить на нові і досі не озвучені думки [2, *131*].

Серед цих думок, зокрема, слід виділити те, що як і багато інших психологічних девіацій, трудоголізм може і повинен бути об'єктом комплексного нейропсихологічного вивчення. Сам по собі психологічний аналіз не зможе виявити фізіологічних змін головного мозку (зарадити яким теоретично можна було б лікуванням), у той час як неврологічні дослідження можуть просто не зважити на кореляцію між біологічними, неврологічними змінами та численними негативними змінами поведінки, концентруючись на більш "місцевій" симптоматиці. На таку думку наштовхує в тому числі і відсутність суттєвих згадок цього фактору в дослідженні В. Мороза, хоча воно і не повинно було там бути згідно задекларованих цілей дослідження [2, *131–140*].

Істотна кількість негативних та спірних явищ у суспільстві трактуються переважно з точки зору психології та/або соціології, радше ніж медицини і конкретно неврології. Між тим, відділення неврологічної компоненти від психологічної в таких явищах, віднайдення чи спростування кореляції і порівняння результатів були б цілком доречні з обох боків. Це мало б позитивний вплив на розгалуження та взаємне збагачення таких досліджень. З цієї точки зору, як ми бачимо на прикладі трудоголізму, нейропсихологія є перспективним напрямком міждисциплінарних досліджень, апробованим як в українських, так і міжнародних дослідженнях останнього часу.

Джерела

1. *Гриневич М.* (2025). Як відрізнити здорову залученість у роботу від трудоголізму. *Соцпортал*. URL: https://socportal.info/ua/news/yak-vidrizniti-zdorovu-zaluchenist-u-robotu-vid-trudogolizmu/
2. *Мороз В.* (2025). Дослідження депрофесіоналізації військовослужбовців з ознаками адиктивної поведінки. *Вісник Національного ун-ту оборони України*, 86(4), 131–140. https://doi.org/10.33099/2617-6858-2025-86-4-131-140
3. *Прищак В.* (2022). Більше половини українців негативно ставляться до трудоголізму, проте перепрацьовують. *Главком*. URL: https://glavcom.ua/country/society/bilshe-polovini-ukrajinciv-negativno-stavlyatsya-do-trudogolizmu-prote-perepracovuyut-820705.html (дата звернення: 16.09.2025)
4. *Прищак В.* (2022). У яких сферах українцям доводиться працювати понаднормово: дослідження. URL: https://glavcom.ua/country/society/hto-bilshe-pereroblyaje-choloviki-chi-zhinki-statistika--820708.html (дата звернення: 16.09.2025)
5. Шкода чи користь: що приносить у життя трудоголізм? URL: https://budni.robota.ua/career/scho-prynosyt-u-zhyttya-trudoholizm (дата звернення: 16.09.2025)
6. *Afota, M.-C., Robert, V., Vandenberghe C.* Workaholism, work engagement, and affective commitment: relationships to self-concept levels and work outcomes. *Frontiers in Psychology*. 2025. Vol. 15. DOI: https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1434482
7. *Andersen, F.J, Djugum, M.E.T., Sjåstad V.S., Pallesen S.* The prevalence of workaholism: a systematic review and meta-analysis. *Frontiers in Psychology*. 2023. Vol. 14. DOI: https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1252373

8. *Berta, K., Pesthy, Z.V., Vékony, T., Farkas B.C., Németh D., Kun B.* The neuropsychological profile of work addiction. *Scientific Reports.* 2023. № 13. DOI: https://doi.org/10.1038/s41598-023-47515-9
9. *Charzyńska E.* та ін. The International Work Addiction Scale (IWAS): A screening tool for clinical and organizational applications validated in 85 cultures from six continents. *Journal of Behavioral Addictions.* 2025. Vol. 14, No. 1. C. 220-245. DOI: https://doi.org/10.1556/2006.2025.00005
10. *Curatoli C., Raggi A., Leonardi M.* Work Addiction: The Workaholism Syndrome. URL: https://empower-project.eu/empowered-while-working/work-addiction-the-workaholism-syndrome/
11. Neuropsychology. URL: https://www.apa.org/topics/neuropsychology (дата звернення: 16.09.2025)

Леся ЛЕВИЦЬКА

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальності 053 "Психологія",
Навчально-науковий інститут психології та соціальних наук
Міжрегіональної Академії управління персоналом

Науковий керівник:
***Віра СИНЯКОВА**, доктор психологічних наук, доцент,*
професор кафедри психології

ОСОБЛИВОСТІ АГРЕСИВНОСТІ, ІМПУЛЬСИВНОСТІ ТА КОНФЛІКТНОСТІ У ПІДЛІТКІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Проблема агресивності та імпульсивності у підлітковому віці є однією з центральних у сучасній психології. Саме цей період розвитку характеризується емоційною нестабільністю, формуванням ідентичності, активним пошуком власного місця у світі та труднощами у сфері міжособистісних стосунків.

Особливого значення ця тема набуває в умовах війни, яку переживає українське суспільство. Тривалий стрес, тривожність, травматичні події та невизначеність майбутнього посилюють прояви агресії, конфліктності та імпульсивності серед дітей і підлітків. Психологи відзначають, що агресія у таких умовах може виступати не лише деструктивним фактором, але й захисним механізмом, спрямованим на збереження психічної рівноваги.

Тому дослідження проявів агресії, імпульсивності та стратегій поведінки у конфліктних ситуаціях серед підлітків є надзвичайно актуальним, адже воно дає змогу виявити чинники ризику та ресурси, що сприяють адаптації й розвитку конструктивних моделей поведінки.

Метою дослідження було виявити особливості проявів агресії, імпульсивності та конфліктності у підлітків та визначити співвідношення між різними формами агресивної поведінки й стилями вирішення конфліктів.

У дослідженні взяли участь 40 підлітків віком 12–15 років (24 дівчат, 16 хлопців).

Для досягнення поставленої мети було використано такі психодіагностичні методики: опитувальник Басса–Даркі (визначення форм і проявів агресії); шкала імпульсивності Баратта (BIS-11); методика В. В. Бойка (14 питань) для діагностики стратегій поведінки у конфліктних ситуаціях.

Обробка результатів здійснювалася кількісними методами з використанням описової статистики та відсоткового аналізу.

Основні результати:

Агресивність (методика Басса–Даркі). Найвищі показники зафіксовано за шкалами вербальної агресії (52,5 % високий рівень) та роздратування (52,5 %). Фізична агресія у більшості підлітків перебуває на низькому рівні (47,5 %). Високий рівень образи (37,5 %) та почуття провини (32,5 %) вказує на внутрішню вразливість та емоційну напруженість.

Імпульсивність (шкала Баратта). Понад третина учасників (30–32,5 %) мають високий рівень неуважності та моторної імпульсивності, що свідчить про труднощі з концентрацією та схильність до спонтанних дій. Загальна імпульсивність виявлена на високому рівні у 25 % підлітків. Більшість респондентів (65 %) мають середній рівень планувальних здібностей.

Конфліктні стратегії (методика Бойка). Миролюбні стратегії домінують у 32,5 % підлітків. Агресивні стратегії обирають 30 % респондентів. Уникальні стратегії характерні для 25 % учасників, 12,5 % продемонстрували змішаний тип поведінки.

Підлітки демонструють переважно словесні та емоційні форми агресії, а не фізичну. Це вказує на те, що конфлікти найчастіше реалізуються у сфері спілкування. Високі показники неуважності й моторної імпульсивності свідчать про труднощі із самоконтролем, що може посилювати агресивні реакції. Розподіл стратегій за методикою Бойка показав відсутність домінування одного стилю: підлітки обирають як миролюбні, так і агресивні чи уникальні моделі, що відображає різноманітність індивідуальних підходів до конфліктів.

В умовах війни особливу увагу необхідно приділяти формуванню навичок конструктивного вирішення конфліктів, розвитку самоконтролю та емоційної регуляції, оскільки підлітки є особливо вразливою групою до стресу й соціальної нестабільності.

Результати дослідження свідчать, що у підлітковому середовищі переважають словесні та емоційні прояви агресії, поєднані з імпульсивністю та різними стратегіями поведінки у конфліктних ситуаціях. Це потребує цілеспрямованої профілактичної та корекційної роботи.

Проведення занять із розвитку емоційного інтелекту, розпізнавання та називання власних емоцій, обговорення миролюбних стратегій вирішення

конфліктів, навчання комунікативним навичкам (активне слухання, “Я-повідомлення”).

Робота з батьками теж дуже важлива, консультування щодо конструктивних способів реагування на дитячу агресію, навчання сімейним технікам спілкування без звинувачень, підтримка атмосфери довіри у родині.

Агресивність та імпульсивність підлітків у сучасних умовах є багатовимірними феноменами, що потребують комплексного підходу. Поєднання психодіагностичних методик із психокорекційною та профілактичною роботою дозволяє не лише виявляти ризикові прояви, але й формувати конструктивні способи поведінки. Особливої уваги набувають арт-терапевтичні техніки та тренінгові методи, які відповідають віковим особливостям підлітків і забезпечують безпечний простір для вираження та трансформації агресивних емоцій.

Джерела

1. *Barratt E. S.* Impulsiveness subtraits: Arousal and information processing // Motivation, Emotion, and Personality. Amsterdam: Elsevier, 1985. P. 137–146.
2. *Чупрікова Н. І.* Арт-терапія у роботі з дітьми та підлітками. Київ: Центр учбової літератури, 2018. 256 с.
3. *Титаренко Т. М.* Життєві світи особистості: у пошуках смислів. Київ: Либідь, 2003. 376 с.
4. *Кочубейник О. М.* Агресивність підлітків у сучасному суспільстві: причини та профілактика. *Науковий вісник ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. Психологія*. 2020. Вип. 65. С. 123–130.
5. *Лемак М. В., Петрище В. Ю.* Психологу для роботи: діагностичні методики. 2-ге вид. Ужгород: Вид-во Олександри Гаркуші, 2012. 616 с.

У збірнику висвітлено матеріали науково-практичної конференції “Гуманітарні та соціальні науки: сучасні тренди й виклики” (ГУМСОЦ-25) та Всеукраїнського семінару-тренінгу “Мій спокій — моя сила” (Київ, Міжрегіональна Академія управління персоналом, 19 вересня — 13 листопада 2025 р.).

Тематика охоплює інформаційні війни, штучний інтелект, медіаграмотність, дизайн сучасних журналів, міжкультурну комунікацію, психологічну безпеку, роль ЮНЕСКО та трансформацію університету в цифрову епоху.

Видання відображає новітні тенденції розвитку гуманітарних і соціальних наук в умовах глобалізації та сучасних викликів.

Наукове видання

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Гуманітарні та соціальні науки: сучасні тренди й виклики

Випуск 2 (49), 2025

Комп’ютерне верстання *Н. В. Коваленко*

Підп. до друку 27.02.26. Формат 70×100$^{1}/_{16}$.
Ум. друк. арк. 22,21. Обл.-вид. арк. 16,17. Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2

Свідоцтво
про внесення суб’єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 7066 від 04.06.2020

Виготовлювач: ТОВ “Видавництво Ліра-К”
Свідоцтво № 3981, серія ДК.
03115, м. Київ, вул. С. Чобану, 24
тел.: (050) 462-95-48; (067) 820-84-77
Сайт: lira-k.com.ua, редакція: zv_lira@ukr.net